

ვლადიმერ ვახანია

ტერორი და

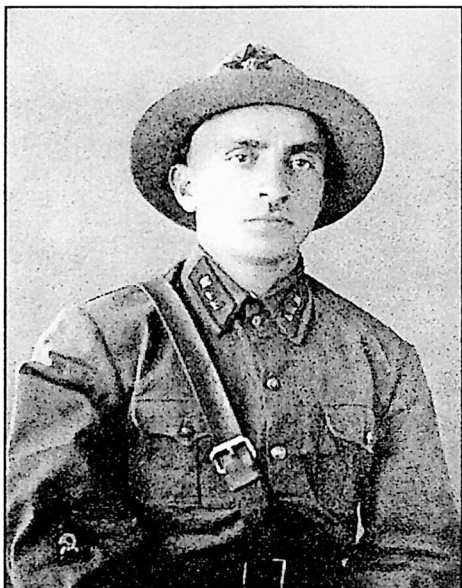
პოლიტიკური რუსეთი

[XIV-XXI სს.]

თბილისი
2008

„ჩვენ უფრო ხშირად უნდა მივმართოთ ხოლმე წარსულს,
რათა აღარ მოგვივიდეს შეცდომები მომავალში...“

ვუბღვნი მამაჩემს,
მამულიშვილსა და მოქალაქეს...

ბესარიონ ვახანიას
(1914-1994 წწ.)

ვლადიმერ ვახანია: გერორი და შეთქმულებანი რუსეთში (XIV-XXI სს). გვ. 352. საგამომცემლო სახლი „ინოვაცია“. თბილისი, 2008.

რუსეთის ისტორია – ეს მისი ხალხის რთული და მრავალტანჯული გზაა. წიგნი შეიცავს ფაქტებსა და ამბებს, რომლებიც რუსეთის სახელმწიფოს XIV-XXI საუკუნეების ისტორიას განეკუთვნება. ავტორი პუბლიცისტური ჟანრით გვიამბობს სპეცსამსახურების მონაწილეობით განხორციელებული გერორისა და შეთქმულებების ნაკლებად ცნობილ ფაქტებსა და დოკუმენტებზე ივანე მრისხანეს დროიდან დღევანდლამდე.

წიგნი ფართო წრის მკითხველისთვისაა განკუთვნილი.

ამ წიგნის მასალების ყოველგვარი გამოყენება, მთლიანად თუ ნაწილობრივ, ავტორის დაუკითხავად აკრძალულია.

ფოტოები-ავტორის პირადი არქივიდან

წიგნი, რომელიც თქვენს წინაშეა, ჰემმარიგად უნიკალურია. იგი სადა და უაღრესად საინტერესო ფორმით გვიამბობს იმ ნაკლებად ცნობილი მოვლენების შესახებ, გერორსა და შეთქმულებებს რომ უკავშირდება XIV-XXI საუკუნეების პერიოდის რუსეთში. გაცემული აქვს პასუხი კითხვებს რუსეთის ისტორიის, მათ შორის, უკანასკნელი ათწლეულების ისტორიის შესახებ. გამოყენებულია საარქივო-საისტორიო მასალები და საბუთები, რომლებიც უაღრესად მიმზიდველს ხდიან მას მკითხველთა ფართო წრისათვის.

წიგნის ავტორი, ვლადიმერ ვახანია ორგანიზატორი და სულისჩამდგმელია ბევრი სოციალური მნიშვნელობის პაგრიოტული ღონისძიებისა, რომელთაგან შეიძლება აღინიშნოს:

- პოსტსაბჭოთა რესპუბლიკების ეკონომიკური გაერთიანების შექმნის ინიციატივა;

- უბინაო ოფიცრების მარშ-ლაშქრობის მოწყობა სმოლენსკ-მოსკოვის მარშრუტით;

- უბინაო სამხედრო მოსამსახურეებისა და მათი ოჯახის წევრების საცხოვრებელი ბინით უზრუნველყოფის პრობლემებისადმი მიძღვნილი სრულიად რუსეთის ფორუმის გამართვა;

- დიდ სამამულო ომში გამარჯვების 60 წლისთავისადმი მიძღვნილი საერთაშორისო აქციის მოწყობა - „კავკასიაში ცხელი წერტილები არ უნდა იყოს!“, რომლის მონაწილეებმაც 10000 კილომეტრზე მეტი გაიარეს;

- არქიტექტურულ-სკულპტურული კომპოზიციის დადგმა „ყოვლად წმიდა ღვთისმშობელი, წმინდა რუსეთის მფარველი, რომელმაც გამარჯვება მოგვიტანა 1941-1945 წწ. დიდ სამამულო ომში“.

ამ მოვლენებმა ღირსეულად დაიმკვიდრეს ადგილი რუსეთის სამოვლადოების ისტორიაში.

ვ.მ. ქუხრაი,
რუსეთის მწერალთა კავშირის წევრი,
ისტორიის მეცნიერებათა დოქტორი,
აკადემიკოსი, გენერალ-პოლკოვნიკი.

თავი I.

XX საუკუნემდე

ტერორიზმი და სახელმწიფოების მეთაურთა სპეცსამსახურები

კაცობრიობის ისტორიაში დაზვერვა და კონგრდაზვერვა მუდამ ასრულებდა მნიშვნელოვან, შეიძლება ითქვას, გადამწყვეტ როლს დიადი იმპერიების შექმნაში, დამარცხებებში, გამარჯვებებსა და ომებში. თუმცა, ისტორიკოსებმა დღემდე ძალზე ცოტა რამ იციან იმის შესახებ, რომ სახელმწიფოთა თავკაცებს უძველესი დროიდან მოყოლებული, ოფიციალური სპეცსამსახურების გარდა, ჰქონდათ პირადი საიდუმლო სამსახური (დაზვერვა და კონგრდაზვერვა), რომელიც მათ საშუალებას აძლევდა ფარულად ეღვენებინათ თვალ-ყური უმაღლესი სახელმწიფო მოხელეებისადმი და საიმედოდ შეენარჩუნებინათ დიქტატორული ძალაუფლება. სწორედ ამ სამსახურებზე მოდის გაუხსნელი მკვლევობებისა და მათთან ერთად, ათასგვარი შეთქმულებებისა და ამბოხებების თავიდან აცილების ლომის წილი. სამწუხაროდ, დღემდე ძალზე ცოტა საარქივო დოკუმენტი შემონახა, რომლებიც საიდუმლო სამსახურების საქმიანობას ასახავენ.

ეს გახლავთ არა მარგო ჩვეულებრივი კონსპირაციის შედეგი, არამედ, უწინარეს ყოვლისა, ძლიერთა ამა ქვეყნისათა სურვილი – საიდუმლოდ შეენახათ ამ სამსახურების ხელით მოწყობილი „დელიკატური“ ოპერაციები: სახელმწიფოს ხელმძღვანელებისათვის არასასურველ ადამიანთა ფარული მკვლევობები, მოგაცემა, იზოლაცია, საზოგადო მოღვაწეების, მათი ცოლებისა და საყვარლების კომპრომენტაცია.

პირადი საიდუმლო სამსახურების კადრებს თავად სახელმწიფოთა მეთაურები არჩევდნენ. მათი თანამშრომლების უმრავლესობას შეადგენდნენ მეცნერები-ისტორიკოსები, გეოგრაფები, ეკონომისტები, ენათმეცნიერები, მაგრამ ძირითად სამუშაოს ახორციელებდნენ ძალოვანი დანიშნუ-

ლების პროფესიონალი შემსრულებლები. ამ სამსახურების კონკრეტული საქმიანობაზე ზოგი რამ შეიძლება გვიამბონ საარქივო საბანკო დოკუმენტებმა, მაგრამ მსოფლოდ იმ შემთხვევაში, თუ ამ საბუთებით იყო გაწერილი აგენტების დაფინანსება, მედამ ფსევდონიმებს რომ ეუარებოდნენ და მაღაფდნენ თავიანთ ნამდვილ სახელებს. დღემდე შემორჩენილი ძველი მსოფლიოს ქრონიკის ერთობ მწირი ცნობების მიხედვით, პირადი საიდუმლო სამსახურები ჰყოლიათ ისეთი უძველესი სახელმწიფოების მბრძანებლებს, როგორიც იყო ეგვიპტე, ასურეთი, სპარსეთი, ფინიკია, ბაბილონი, საბერძნეთი, სპარგა, მაკედონიის სამეფო და სხვ. აი, ძველი მსოფლიოს ერთ-ერთი უძლიერესი მბრძანებლის სპარსეთის მეფის კიროსის პირადი საიდუმლო სამსახურის მუშაობის ერთ-ერთი უძველესი ნიმუში, რომელიც შთამომავლობას ბერძენმა ისტორიკოსმა ქსენოფონტემ დაუგოვა:

„კიროსს უამრავი თვალი და ყური ასხია. იგი ქმნის მეფის თვალ-ყურს საჩუქრების დარიგებისა და საპაგიო წოდებების მიკუთვნების გზით. იგი გულუხვად აჯილდოვებს იმათ, ვინც საინტერესო ცნობებს მოუტანს. მან ბევრ ქვეშევრდომს ასწავლა, რომ თვალთვალი და მსტოვრობა სარფიანი საქმეა, თუ შენს თვალ-ყურს ხელმწიფის სასარგებლოდ გამოიყენებ.“

ძველი მსოფლიოს მეფეთა საიდუმლო დაზვერვების შესახებ ცალკეულ მონაცემებს შეიცავს ბერძენ-სპარსელთა ომების პეროდოგესეული აღწერაც. მაგალითად, სწორედ პირადი საიდუმლო სამსახურის წყალობით ჩაუხშია ალექსანდრე მაკედონელს მისი ძალაუფლების წინააღმდეგ მოწყობილი მრავალრიცხოვანი შეთქმულებები და გაუნადგურებია უმძლავრესი სპარსეთის იმპერია.

სახელმწიფოთა ხელმძღვანელების პირადი საიდუმლო სამსახურები არსებობდა რომის იმპერიაში, კართაგენში (განსაკუთრებით მხედართმთავარ ჰანიბალის დროს) და ბიზანტიაში. აი, მაგალითად, რას წერდა ისტორიკოსი პო-

ლიბიუსი ჰანიბალის ფარულ შეხვედრებზე თავისი საიდუმლო სამსახურის აგენტებთან: „ჰანიბალს უაღრესად მნიშვნელოვნად მიაჩნდა, პირადად მოესმინა ამ სამსახურის აგენტთა ნალაპარაკები, ამავე დროს, შიშობდა რომელიმეს მისი მოკვლა არ მოენდომებინა. ასეთი შემთხვევებისთვის მუდამ ჰქონდა რამდენიმე პარიკი, რომლებიც მთლიანად უცვლიდა გარეგნობას და ასაკს. ჰანიბალი გამუდმებით იცვლიდა როგორც თმის პარიკს, ისე განსაცმელს და ყურადღებით ადევნებდა თვალს, რომ ისინი ერთმანეთის შესაფერისი ყოფილიყო. ამის მეოხებით აგენტებთან შეხვედრებისას ყოველთვის წარმატებით შეეძლო გაესაღებინა თავი ჰანიბალის წარმომადგენლად. მას ვერ იცნობდნენ არა მარგო ისინი, ვისაც რამდენჯერმე ჰყავდა დანახული, არამედ ისინიც კი, ვინც მის უახლოეს გარემოცვაში შედიოდნენ“.

წარმატებით იყენებდნენ პირად საიდუმლო სამსახურს ძველი ჩინეთის მბრძანებელნი. განსაკუთრებით ეფექტურად მოქმედებდა იგი ძველი დროის სწორუპოვარი მშვერავისა და კონგრმშვერავის სუნ-ძის (ძვ.წ. 400-320 წწ.) დროს. მან დაგვიტოვა უაღრესად საყურადღებო შრომა „ცამეტი მცნება“ სპექსამსახურის მუშაობის მთავარი პრინციპების შესახებ, რომელიც დღესაც გამოადგებოდა ნებისმერ მშვერავსა და კონგრმშვერავს სამაგიდო სასწავლო სახელმძღვანელოდ. სუნ-ძი წერდა: „რაც უფრო მრავალრიცხოვანია აგენტურული ქსელი, მით უფრო უტყუარია ცნობები მოწინააღმდეგის ძლიერებისა და სისუსტის შესახებ. ჯაშუშები საჭირონი არიან ყველგან: მგრის მბრძანებლის ეზოში, მბრძანებლის კარზე და თვით მხედართმთავრის კარავში“. აქტიურად მოქმედებდა ჩინეთის იმპერატორის ბულ-ჰაოს (წმიდა იმპერატორიცა) პირადი საიდუმლო სამსახური, რომლის მეშვეობითაც უსწორდებოდა იგი თავის მოწინააღმდეგეებს.

ინგლისის მეფის პირადი საიდუმლო სამსახურის ერთ-

ერთი ხელმძღვანელი იყო ცნობილი მწერალი და ჟურნალისტი დანიელ დეფო – ავტორი განთქმული წიგნისა „რობინზონ კრუზო“. როდესაც ამ სამსახურის მუშაობაზე ლაპარაკობს, დანიელ დეფო წერს: „ჯამუშობა და ინფორმაციის შეგროვება სახელმწიფო საქმეთა სული და გულია. უნდა გქონდეს ფარული აგენტების უფართოესი ქსელი, რომელიც მთელ ქვეყანას მოიცავს და დღენიადაგ ასაზრდოებს მეფეს, მთავრობას უცყუარი ინფორმაციით ყოველივე იმის შესახებ, თუ რა ხდება სახელმწიფოს ყველაზე შორეულ კუთხეებში. საჭიროა, დოსიე იქნეს გახსნილი მეფის თითოეულ ქვეშევრდომზე, რომელსაც გარკვეული წონა აქვს საზოგადოებაში, იმისათვის, რომ წინასწარ ვიცოდეთ ყველა არაკეთილსაიმედო და ამბოხების მიდრეკილების მქონე პირნი და სიტუაციის გამწვავების პირველი ნიშნებისთანავე მოგვეცეს მათი იზოლირების შესაძლებლობა“.

საფრანგეთში ფრიად განვითარებული იყო მეფე ლუი XI-ის პირადი საიდუმლო სამსახური, რომელმაც ყველა სახელმწიფო სტრუქტურა მოიცვა და მეფეს ფასდაუდებელი დახმარება გაუწია ფეოდალურ ოპოზიციასთან ბრძოლაში, რომელიც ქვეყნის გაერთიანებას ეწინააღმდეგებოდა. თავისი პირადი საიდუმლო სამსახურის დახმარებით ლუი XI ამ ბრძოლაში ეშმაკურად და წარმატებით მოქმედებდა. საქვეყნო მასშტაბით ისტორიული ქსელების ხლართვის უნარისათვის ლუი XI-ს „მსოფლიო თობა“ უწოდეს. „ბრძენი ხელმწიფე ყოველთვის ცდილობს, ვინმე მეგობარი გაიჩინოს მგრის ბანაკში. ბრძოლაში ეს ასევე უნაზღაურდებია...“- უყვარდა ხოლმე თქმა.

შესანიშნავი პირადი საიდუმლო სამსახური ჰქონდა საფრანგეთის ლამის სრულყოფილებიან მბრძანებელს კარდინალ რიშელიესაც, რომელმაც პოლიტიკური ინტრიგებისა და ჯამუშობის უბაღლო ოსტაგის სახელი დაგოვა. მის საიდუმლო სამსახურს სათავეში ედგა კაპუცინი ბერი მამა ჟომეფი, ნიჭიერი ქადაგი, რომელსაც საფრანგეთში კარდინალ

რიშელიესთან უაღრესი სიახლოვისათვის „რუხი კარდინალი“ უწოდეს. მგრებთან ბრძოლაზე კარდინალი რიშელიე წერდა: „მე პირადი მგრები არა მყავს. ყველა, ვისაც ვღევნიდი და ვინც სიკვდილით დამისჯია, ჩემი კი არა, საფრანგეთის მგერი იყო“.

რუსეთში ივანე მრისხანეს დროს მის პირად საიღუმლო სამსახურს სათავეში ედგა მეფის უახლოესი თანამოსაგრე მალიუგა სკურაგოვი. მისი თანაშემწე იყო ღუმის ღიაკი, საგარეო საქმეთა უწყების ხელმძღვანელი ივანე მიხეილის ძე ვისკოვაგი. თუ მალიუგა სკურაგოვი ძირითადად მეფის შინაგან პირად კონგრდაშვერვას უძღვებოდა, ვისკოვაგი საგარეო სადაშვერვო სამსახურის მუშაობისათვის აგებდა პასუხს.

ოპრიჩნინას შემოღებას თან სდევდა მასობრივი დაჭერები, ქონების კონფისკაცია, სიკვდილით დასჯა, და უდავოა, რომ ხელმწიფის შეუზღუდველი მხარდაჭერის პირობებში ოპრიჩნინამ ძალზე ბევრი უბედურება დააგრიალა, ხოლო მოგჯერ არც ღალატს ერიდებოდა. ამ შინაომში ივანე მრისხანეს უახლოეს თანაშემწედ გამოდიოდა მისი საკუთარი სპეცსამსახური, როგორც იარაღი მეფის უახლოეს გარემოცვაში შემავალი ყველაზე საშიში და არაკეთილსაიმედო ადამიანების თავიდან მოცილებისა, რომლებიც ხელს უშლიდნენ მონარქიის განმტკიცებას. ივანე IV-ის დაუნდობლობა მოღალატეების მიმართ იმით აიხსნება, რომ მათი ყოველი ფეხის ნაბიჯი იყო და.

პეტრე I-ის პირად საიღუმლო სამსახურს სათავეში ედგა მისი ქორწინებისგარე საყვარელი შვილი ალექსანდრე რუმიანცევი, რომელიც ქვეყნის შიგნით პეტრე I-ის მგრების ლიკვიდაციის გარდა რუსეთის ინტერესებისათვის დიდი ოსტატობით იყენებდა შუოთიანობას და ანგარებისმოყვარეობას, უცხოეთის სახელმწიფოთა ბანაკში რომ სუფევდა. რუმიანცევის დროს უცხოელ მოხელეთა მოსყიდვამ უმაღალითო გაქანება ჰპოვა. რუსეთის ელჩი ავსტრიაში პ.ა.

გოლიცინი პეგრე I-ს ავსტრიელი მაღალი თანამდებობის წინოვნითა მექრთამეობაზე მოახსენებდა: „არა მარტო მოხელენი, არამედ მინისტრების ცოლებიც ყოვლად უტიფრად იღებენ ფულს.“

ნაპოლეონ I-ის პირად სამსახურს სათავეში ედგა ფოსტის მინისტრი, რომელიც სისტემატურად სწავლობდა მთელ საფოსტო მიმოწერას ქვეყანაში. ხოლო საზღვარგარეთ მოქმედი პირადი სპეცსამსახურის აგენტურული ქსელი ძალზე ხშირად უმზადებდა გამარჯვებებს ბრძოლის ველზე.

რუსეთის მეფის ნიკოლოზ II-ის პირად საიდუმლო სამსახურს, რომელსაც დაცვის აგენტურა ეწოდებოდა, სათავეში ედგა ნიჟიერი კონგრმზვერაჟი გენერალი სპირიდოვიჩი, მაგრამ მას არ ჰყოფნიდა უნარი ოფიციალური სპეცსამსახურის მართვისა და კონგროლისათვის, რომელიც პროვოკაციულად იწვევდა გეროორისტულ აქტებს და სავსე იყო უცხოეთის რეზიდენტურით, ასე რომ, ეხმარებოდა რევოლუციურ ექსტრემიზმს და არსებული წყობილების დამხობას XX საუკუნის დამდეგს მასობრივი გეროორის გზით.

ი.ბ. სგალინის პირად საიდუმლო სამსახურს სათავეში ედგა ორი გენერალი – ლავროვი და ჯუგა, რომელთა წყალობითაც მან კარგად იცოდა შინაური და გარეშე მოწინააღმდეგეების ზრახვები და წარმატებით უმკლავდებოდა მათ. სსრ კავშირში ეგრეთ წოდებული მეხუთე კოლონის, უცხოეთის აგენტურის, ლიკვიდაცია უდავოდ, სგალინის პირადი საიდუმლო სამსახურის დამსახურებაა.

ამერიკის პრეზიდენტის ფრანკლინ რუზველტის პირად საიდუმლო სამსახურს სათავეში ედგა პრეზიდენტის თანამემწე ჰარი ჰოპკინსი. სახელმწიფოს მმართველთა პირადი საიდუმლო სამსახურები ყველა დროში ძალზე ეფექტიანად მუშაობდნენ, უწინარეს ყოვლისა იმიტომ, რომ ოფიციალური სპეცსამსახურებისაგან (დაზვერვისა და კონგრდაზვერვისაგან) განსხვავებით არასდროს არ განიცდიდნენ ფინანსურ სიძნელეებს. შემთხვევითი როდი იყო, რომ მაკელონი-

ის მეფემ ფილიპე II-მ (ძვ.წ. 359-336 წწ.) ასეთი ჩანაწერი დაგოვა: „ოქროთი დაგვირთული სახელდარი ნებისმიერ, ყველაზე მიუღგომელ მგრის ციხე-სიმაგრეს აიღებსო“. თავიანთ პირად სპეცსამსახურებზე სახელმწიფოების მბრძანებელნი ფულს არ იშურებდნენ.

სახელმწიფოთა მეთაურების პირადი სპეცსამსახურების სისუსტეს ან მათს უგულებელყოფას არაერთგზის მოკყოლია დამლუპველი შედეგები. დღემდე საიდუმლოებით არის მოცული ყმაწვილი ფარაონის გუგანჰამონის სიკვდილი, იულიუს კეისარის, ნერონის, კალიგულას წინააღმდეგ მოწყობილი შეთქმულებანი, იაკობ დე მოლეს სიკვდილით დასჯა, მარაგის მკვლელობა, თავდასხმა ლენინზე და კუნედის, იცხაკ რაბინის, ალდო მოროს, ულოფ პალმეს, ბჰუტოს მკვლელობა, თავდასხმები ირანის შაჰზე ფეჰლევიზე და რომის პაპზე იოანე პავლე II-ზე, სხვა პოლიტიკურ და საზოგადო მოღვაწეებზე, რომლებიც უდავოდ გეროორიზმის მსხვერპლნი გახდნენ. ამავე დროს, დარწმუნებით შეგვიძლია ვთქვათ, რომ ამ გერაქტებში სპეცსამსახურების ხელი ერია, ისინი ან უშუალოდ იყვნენ გარეულნი, ან – განზრახ გვერდზე გამდგარნი.

საზოგადოებრივი და ტექნიკური განვითარების თანამედროვე ეტაპზე, სპეცსამსახურების გრადიციული მეთოდებისა და ლოკალური სამხედრო ოპერაციების მეშვეობით შეიძლება თავიდან იქნეს აცილებული ერთეული გეროორისტული აქტები, ან ლიკვიდირებული – ცალკეული ლიდერები. მაგრამ ეს მოქმედება ვერ აღმოფხვრის გეროორიზმს – როგორც სისტემას. იმაში, რომ ასეთი სისტემა, თანაც, საუცხოოდ გამართული, დღეს არსებობს (მათ შორის სპეცსამსახურების მონაწილეობით მოქმედი), არავითარი ეჭვი არ არის. დღეს ავტონომიური გეროორისტული ორგანიზაციის არსებობის თვით ფაქტი თითქმის გამორიცხულია.

გეროორისტები იზოლირებულ სამყაროში როდი ცხოვრობენ. ისინი ოპერირებენ მნიშვნელოვანი ფინანსური სახსრე-

ბით, იყენებენ სხვადასხვა, მათ შორის, საბანკო და სხვაგვარ საფინანსო ინსტრუმენტებს. იღებენ საჭირო ინფორმაციას პოლიტიკური კავშირებისა და გავლენის მეშვეობით, პოულობენ თავშესაფარს იმ მთავრობებისა და სპეცსამსახურების გულმოწყალების იმედით, რომლებიც სიმპათიით ეკიდებიან (ანუ პოლიტიკურ თუ ეკონომიკურ შეკვეთას აძლევენ) საერთაშორისო გეროორისტებს. ამიგომ გეროორიზმის წინააღმდეგ ბრძოლა ეფექტიანი იქნება მხოლოდ მაშინ, როდესაც საერთაშორისო გაერთიანება გაანეიტრალებს გეროორისტთა დასაყრდენს – სასელმწიფოებსა და მიზემებს, რომლებიც წარმოშობენ და ახალისებენ გეროორისტ მეთოდებს.

ივანე IV-ის (მრისხანეს) ტერორი

შვიდი წლის ობლად დარჩენილმა ივანე IV-მ (მრისხანემ), რომელიც სულ პაგარა აღმოჩნდა მოსკოვის სამეფო გახტმე, საკუთარ თავზე იწვინა წრსგადასული ბოიარების თვითნებობის სიმწარე. ბოიარინი ანდრია შუისკი, რომელმაც ხელში ჩაიგდო რუსეთის მართვის სადავეები, თავის ამხანაგებთან ერთად ყოველნაირად აწამებდა და ამცირებდა მცირეწლოვან მეფეს: მას მშიერს გოვებდნენ, შეურაცხყოფდნენ, მშობლებს ულანძღავდნენ, პაგარა მეფის თანდასწრებით აწყობდნენ ფეხებს მისი გარდაცვლილი მამის ვასილ III -ის საწოლზე. ივანე IV-ის თვალწინ ძარცვავდნენ ბოიარები სასელმწიფო ხაზინას. ხოლო როცა ბოიართა ურიცხვი შეთქმულებები დაიწყო, როცა პირადი გამდიდრების ინტერესებისათვის ბოიარები ცდილობდნენ თავიანთ სამკვიდრო სამთავროებად დაექუცმაცებინათ მოსკოვის რუსეთი, ივანე IV-ს ბავშვობისას ჩანერგილი სიძულვილი ბოიარების მიმართ საბოლოოდ ჩამოუყალიბდა.

1543 წლის 20 დეკემბერს თავადი ანდრია შუისკი მოკლეს. თუმცა, ბოიარების შეთქმულებები ივანე IV-ის წინააღმდეგ გრძელდებოდა. ბოიარების აგენგებმა, რომლებიც ყოველნაირად ცდილობდნენ ხალხი მეფის წინააღმდეგ აემხედრებინათ, რამდენჯერმე წაუკიდეს ცეცხლი მოსკოვს. პირველად რუსეთის დედაქალაქი 1547 წლის 3 თებერვალს გაეხვია ცეცხლის ალში, მეორე ხანძარმა ამავე წლის 20 თებერვალს იფეთქა.

3 თებერვალს სამრეკლოდან უზარმაზარი გარი ჩამოვარდა. ბოიარების აგენგები ყველგან ავრცელებდნენ ცილისმწამებლურ მონაპოვრებს, ეს უბედურება უფალმა სასჯელად მოგვივლინაო ივანე IV-ის ცოდვებისათვის, რომელიც არ არის ღირსი რუსეთის ხელმწიფე იყოსო. ცოგა ხნის შემდეგ გაფორმდა საიდუმლო შეთქმულება თავად ანდრია კურბსკის მეთაურობით, რომელშიც მონაწილეობდნენ თავადები ივანე კურაკინი და დიმიტრი ნაგოი. შეთქმულებს განზრახული ჰქონდათ, ესარგებლათ ივანე IV-ის ავადმყოფობით და რუსეთის გახგმე დაესვათ მისი ბიძაშვილი ვლადიმერ ანდრიას ძე. მაგრამ შეთქმულება ჩაიშალა. კურბსკი ლიგვაში გაიქცა, ხოლო კურაკინი და ნაგოი სიკვდილით დასაჯეს. ივანე IV-მ ღალატის კვალი აღმოაჩინა სამღვდელთბაშიც: ბევრი სასულიერო პირი ბოიართა სამსახურში იყო და მათ უჭერდა მხარს მეფის წინააღმდეგ.

ხელი გამოიღეს უცხოელებმაც, რომლებიც ასევე ცდილობდნენ, დაენაწევრებინათ რუსეთი ცალკეულ სამთავროებად. პოლონეთისა და ლიგვის მეფეები იმედოვნებდნენ, რომ მოღალატე ბოიარების დახმარებით ხელში ჩაიგდებდნენ რუსეთის მიწა-წყალს და შეუერთებდნენ ლიგვასა და პოლონეთს.

ივანე IV დარწმუნდა, რომ თუ ბოიარებსა და შეთქმულ უცხოელებს არ დაუპირისპირებდა ერთგული ადამანების შეიარაღებულ ძალას, გახგს ვერ შეინარჩუნებდა. თუ არ შექმნიდა სპეციალურ სამსახურს შეთქმულთა წინააღმდეგ

საბრძოლველად – რუსეთის დაშლა გარდაუვალი იყო. ასე მიეცა დასაბამი ოპრიჩნინას.

ერთის მხრივ, ეს იყო შეიარაღებული ჯარი, რომელმაც ივანე IV-ს შესაძლებლობა მისცა, მოეთოკა განაწყენებული ფეოდალები, ბოიარები, მეორეს მხრივ, მიეცა საშუალება, ოპრიჩნიკების მეშვეობით ფარულად ეღვენებინა თვალი ყველაფრისთვის, რაც სახელმწიფოში ხდებოდა, ღროულად აღეკვეთა ღალატი და ყოველგვარი შეთქმულებები. ცოგა ხნის შემდეგ, ლიგვაში გაქცევის მცდელობისას შეიპყრეს თავად კურბსკის დანარჩენი თანამოსაგრენი. სასტიკი წამების შემდეგ სიკვდილით დასაჯეს: თავადი ალექსანდრე ბორისის ძე გორბაგი – შუისკი შეილთან პეტრესთან ერთად, გორბაგი – შუისკის ნათესავები ხოვრინები, თავადები ივანე სუხოი, კაშინი, დიმიტრი შევეროვი, პეტრე გორენსკი. ივანე მრისხანემ შეძლო დაემორჩილებინა ყაზანის სახანოც, რომელიც რუსეთს ემუქრებოდა.

დადგინდა, რომ ბოიარებს, ფსკოვისა და ნოვგოროდის მმართველებს, გულში ღალატი ჩაედოთ: ისინი პოლონეთთან და ლიგვასთან აპირებდნენ შეერთებას. მოღალატეთა შორის აღმოჩნდა ნოვგოროდის არქიეპისკოპოსი პიმენიც, რომელსაც ივანე მრისხანემ უთხრა: „შენ, უბედურო, ხელთ გიპყრია არა ჯვარი ცხოველმყოფელი, არამედ იარაღი და ამ იარაღით გინდა განგვიგმირო გული: შენს თანამზრახველებთან, აქაურ მოქალაქეებთან ერთად განგიზრახავს, ჩვენი მამული, ეს დიდებული ღვთივკურთხეული ნოვგოროდი გადასცე უცხოგომელებს, ლიგველთა მეფეს სიგიზმუნდ-ავგუსტს; შენ უკვე აღარ ხარ მწყემსი და მოძღვარი, შენ ხარ მგელი, აფთარი, სულთამხუთავი და მოღალატე ჩვენი სამეფო ძოწეულის და გვირგვინისა“.

ივანე IV-ის ყველაზე ერთგული თანამოსაგრის, მაღიუგა სკურატოვის მეთაურობით ოპრიჩნიკებმა გამოაშკარავეს ნოვგოროდელთა შეთქმულება. შეთქმულთა უმრავლესობა სიკვდილით დასაჯეს. ილუმენები და ბერები,

რომლებმაც მხარი დაუჭირეს პიმენს, ჯოხის ცემით დახოცეს, მერე კი მათი ცხედრები დასასაფლავებლად მონასტრებში გადაიგანეს, ნოვგოროდის მცხოვრებნი მოედანზე შეკრიბეს. მოქალაქეთა წინაშე გამოსვლისას ივანე მრისხანემ თქვა: „დიდი ნოვგოროდის ცოცხლად გადარჩენილი მცხოვრებნი! შეავედრეთ უფალს, ყოვლადწმინდა ღვთისმშობელს და ყველა წმინდანს ჩვენი კეთილმოწყესობრივი მეფობა, ჩემი შვილები, ღვთის ერთგული უფლისწულები ივანე და თევდორე, მთელი ჩვენი ქრისტესმოყვარე მხედრობა, რათა უფალმა მოგვივლინოს გამარჯვება და დაგვაძლევინოს ყველა ხილული, თუ უხილავი მტერი, ხოლო განსაჯოს ღმერთმა ჩემი და თქვენი საერთო მოღალაგე მეუფე პიმენი, მისი ბოროტი მრჩეველნი და თანამზრახველნი: სწორედ მათ, მოღალაგეებსა და გამცემებს მოუკითხებათ მთელი ეს სისხლი; თქვენ ამაზე ნუ სწუხხართ, იცხოვრეთ ნოვგოროდში და არ დაგავიწყდეთ მაღლიერება; მე მივდივარ და ჩემს ნაცულად გიგოვებთ მმართველად ბოიარინს ჩემსას და ვოევოდას თავად პეგრე დანიელის ძე პრონსკის“. რამდენიმე ხნის შემდეგ შეთქმულება ლიკვიდირებულ იქნა ფსკოვშიც.

მაგრამ ბოიართა შეთქმულებები ვრძელდებოდა. გამოსდა ხანი და მოღალაგეთა შორის აღმოჩნდნენ ივანე მრისხანეს მთავარი ნებიერები – თავადები ბასმანოვი და ვიაზემსკი. ბასმანოვი სიკვდილით დასაჯეს, ხოლო ვიაზემსკი წამებით მოკლეს. ამ შეთქმულებასთან დაკავშირებით სიკვდილით დასაჯეს ოპრიჩნიკებიც: თავადი პეგრე ობოლენსკი-სერებრიანი, ოჩინ-პლეშჩევი, ივანე ვორონცოვი – სულ 180 კაცი, ისინი, ვინც მეგნაკლებად გარეული იყო შეთქმულებაში. მათ შორის აღმოჩნდა ნოვგოროდის მეუფე პიმენი, იქამდე სულ ცოცხა ხნით აღრე რომ ეპაგია შეთქმულებრივი საქმიანობა. მეუფე კვლავ შეიწყალეს და ფარული გედამხედველობით გადაასახლეს ეელეეში.

1571 წელს, სამძებრო ღონისძიებათა განხორციელები-

სას, მაღიუგა სკურატოვმა გამოაუღინა ბოიართა ახალი, უაღრესად საშიში შეთქმულება. დადგინდა, რომ თავადმა ივანე მილოსლავსკიმ თანამზრახველებთან ერთად პირი შეკრა ყირიმელ ხანთან დევლეთ-გირეისთან და დაესმარა, ხელში ჩაეგდო მოსკოვი, რომელიც ხანმა გადაბუგა. მილოსლავსკი სიკედილით დასჯას გადაურჩა: მას გამოე-სარჩლნენ მიტროპოლიტი კირილე და 24 სხვა მღვდელთმ-სახური, რომლებმაც შუამდგომლობა შეიტანეს მეფისკარ-ზე. გამოძიებამ ამ საქმის გამო სამ წელიწადზე მეტ ხანს გასტანა. საბოლოოდ, ნათქვამია ერთ-ერთ მაგიანეში 1574 წელს, „მეფემ მოსკოვში, კრემლის მოედანზე, სიკედილით დასაჯა ბევრი ბოიარი, ჩუდის არქიმანდრიტი და ყოველგ-ვარი წოდების სასულიერო პირნი, დიდძალი ხალხი, წაც-ლილ თავებს კი მილოსლავსკისაკენ ყრიდნენ“.

მოგვიანებით ამ საქმის გამო სიკედილით დასაჯეს თავადი მიხეილ ვოროგინსკი (წამებით მოკლეს) და თავადი ნიკიტა ოლოვესკი, უცნობი წოდების მიხეილ მოროზოვი და სხვები.

ივანე მრისხანეს მიერ შექმნილი ოპრიჩნინის, საკუთარი პირადი საიდუმლო სამსახურის წყალობით მეფემ შეძლო, წარმატებით ჩაეხშო ყველა შეთქმულება, ესხნა რუსეთი დაშლისაგან და აღმოეფხვრა სახელმწიფოს ფეოდალური დაქუცმაცება.

ისტორიულ წარმოდგენაში ივანე მრისხანე გირანი და მკვლელია. სასტიკ გერორს ბოიარებს და მათს დამქაშებს რომ დააგება თავს, ივანე მრისხანე ასე ხსნის: „უსასტიკესი წამებით ეპყრობოდნენ და ძარცვავდნენ გლეხებს, სოფლის მცხოვრებნი მონებად აქციეს, თავიანთი მონები კი გაადიდ-კაცეს... ბევრთაგან უზომო ქრთამს იღებდნენ და ყველა-ფერს ქრთამით აკეთებდნენ“.

გერორი ივანე მრისხანეს ესმოდა როგორც გამოვლი-ნება ადამიანების მიმართ უზენაესი სამეფო ძალაუფლების გამოვლენისა, რომელიც ღვთისაგან პქონდა ბოძებული:

„უფლის კურთხევით მეფობენ ხელმწიფენი და ქმნიან სამართალს ძლიერნი. რუსი მეფენი არავის წინაშე არ აგებენ პასუხს, მათი ნებაა, წყალობაჰყონ თუ სიკვდილით დასაჯონ ქვეშევრდომნი“.

ივანე მრისხანეს გეროროის ინგენსივობა არ შეიძლება, არ იყოს დაკავშირებული ღალატთან და დანაკარგებთან ახლო და სანათესაო გარემოცვაში. ვერ გადაურჩნენ დაღუპვას (სიკვდილით დასჯას) მეფის უახლოესი ნათესავები: მისი ცოლისძმა, თავადი მიხეილ თემრუქის ძე ჩერკასკი, მისი მეორე ცოლის მარიამ თემრუქის ასულის, ყაბარდოელი თავადის ქალის ძმა; ივანე მრისხანეს ბიძაშვილი ვლადიმერ ანდრიას ძე სტარიცკი, მიგროპოლიტი ფილიპე. დაიღუპა ბევრი თვალსაჩინო ოპრიჩნიკი, მეფის გუშინდელი ნებიერები. ვერ გადაურჩა სიკვდილით დასჯას ვერც დიაკი ვისკოვაგი, ნიჟიერი კაცი, რომელიც ივანე მრისხანის უსაზღვრო ნდობით სარგებლობდა და მის საგარეო დაზვერვას უძღვებოდა, მაგრამ დაჰკარგა ეს ნდობა, რადგან პოლონეთთან დაზავების მომხრედ გამოვიდა. მოგვიანებით, როგორც მალიუგა სკურაგოვისაგან მიღებული ცნობებიდან გამოიკვება, ვისკოვაგი პოლონეთის მეფისკარის გავლენის ქვეშ მოექცა და, შესაძლოა, იგი გადაიბირეს კიდევ პოლონელებმა.

მელაენდება ახალი გამცემებისა და მოღალატეების სახელები, სრულდება სიკვდილით დასჯის განაჩენები, შერისხვები და მკვლელობები სასამართლოს გვერდის ავლით. დაწყებული საქმის დასრულება ივანე მრისხანისთვის იმდენად მგვიწივს საკითხად იქცა, რომ ნებისმიერ შეპასუხებას ღალატად აღიქვამდა. შინაურ და გარეშე მტერთან ბრძოლაში მეფე ყველა თავის უახლოეს და უერთგულეს თანაშემწეს შიშსა და რიდში, რკინისებრ დისციპლინაში ამყოფებდა. გამცემლობის, ღალატისა და სხვა მიზეზთა გამო სიკვდილმისჯილთა შორის მრავლად იყვნენ ოპრიჩნიკებიც და სხვა თვალსაჩინო ადამიანებიც.

თავადი ნიკოლოზ გიომეჩინი წყალში დაასრჩევს; თავადი

ანდრია ოვეცინი ოპრიჩნინაში ჩამოახრჩეს არბაგის ქუჩაზე; კურსკის მეთოფეთა თავკაცი უნკოვსკი მოკლეს და ყინულ-ქვეშ ჩააგდეს; ასევე მოკლულ იქნა მაღიუგა სკურაგოვიც, რომელიც იქამდე უსიგყვოდ ასრულებდა ივანე მრისხანის ყველა ბრძანებას.

1572 წელს ივანე მრისხანის ბრძანებით ოპრიჩნინა გაუქმდა. მეფემ დაასკვნა, რომ ოპრიჩნიკები, რომლებიც მან ძალაუფლების იარაღად შექმნა, ბოროტად იყენებდნენ ამ ძალაუფლებას. პირადი საკადრო შემადგენლობის გადასინჯვა გახდა თავიდათავი მთელი ცელილებების და სახელმწიფოებრივი გარდაქმნისა. სისხლში მოსვრილ ხალხს მეფე უკვე ვეღარ ენდობოდა. არსებითად, განსორციელდა ბოიართა კერძო საკუთრების „წმენდა“ და გადანაწილება ერობის სასარგებლოდ. ყველა ერობელი, ვინც ცოცხალი გადარჩა, კელავ იბრუნებდა თავის სამკვიდროს.

თავის ბრძოლაში ივანე მრისხანე ულმობელი და დაუნდობელი იყო. იგი ეუღლად და ყველასგან მიგოვებულად გრძნობდა თავს, დარწმუნებული იყო, რომ გარს ერტყა მხოლოდ მოღალატეები და მგრები, ნაგრობდა ერთგულ და საიმედო მომხრეებს, რომლებსაც ირგვლივ ვერ ხედავდა. სწორედ ამ განწყობილებით არის გამსჭვალული მისი „ანდერძის“ შესავალი (1572 წ.): „გონება აღარ მიჭრის, სხეული დამიუძღურდა, სული დამისნეულდა; ტანი იარებით მაქვს დაფარული. ჭრილობები აღარ მიმრთელდება – მგრის გასახარად; ირგვლივ არავინ არის, ჩემი ჭირ-ვარაში რომ გაიზიაროს და მანუგემოს; სიკეთეზე ბოროტებით მპასუხობენ, სიყვარულზე – სიძულვილით.

უფალი მსჯის ჩაღენილი უკანონობისათვის, თავს მაგებს თავის რისხვას; ბოიართაგან მიგოვებული, მარტოდ მთენილი ღავეხეგები“.

მოყვანილი ციგაგიდან ჩანს, რომ მეფეს ესმის: ჩაღენილი ცოდვებისათვის პასუხი უნდა აგოს, მაგრამ არა ერის, არამედ უფლის წინაშე.

ამასთანავე, ღღემღე ეჭვებს ბადებს ივანე მრისხანის მიერ თავისი შვილის მკვლელობა. პეტერბურგისა და ლადოგის მიგროპოლიტი წიგნში „სულის თვითმპყრობელობა“ ამტკიცებს, რომ მეფისწული თავისი სიკვდილით აღესრულა მძიმე ავადმყოფობის შემდეგ.

მიგროპოლიტი თვლის, რომ ივანე მრისხანეს ცილი დასწამა რომის პაპის დესპანმა ანტონ პოსევეინმა, რომელსაც დავალებული ჰქონდა, შეეპირებინა რუსეთის მეფე, რომ განუდგებოდა მართლმადიდებლურ რჯულს და, როდესაც მისია ჩაეშალა, შეიძულა ივანე მრისხანე. სწორედ ამიგომ შეთხზაო შვილის მკვლელობის მითი, დაასკენის მიგროპოლიტი.

რეეოლუციამღელი და თანამედროვე ისგორიოგრაფია ამტკიცებს, რომ ივანე მრისხანე არ ენდობოდა თავის შვილსა და მემკვიდრეს ივანეს. არ ანებებდა არაეითარ დამოუკიდებლობას და გამუდმებით ერეოდა მის ოჯახურ ცხოვრებაში. 1581 წლის ნოემბერში მეფემ შეურაცყოფა მიაყენა და სცემა რძალს. შვილი შეეცადა, გამოქომაგებოდა, მაგრამ მამამ კვერთხი ჩაარგყა თავში. რამდენიმე ღლის შემდეგ ივანე ივანეს ძე გარდაიცვალა. ოფიციალურად ეს ვერსია არაეის არ უარუყვია: ივანე მრისხანის შმაგი ზნე საესებით შეიძლებოდა, გამოვლინებულიყო ესოდენ ავი გააუთრებით.

ივანე IV-ის მემკვიდრედ გამოცხადდა გონებასუსტი თევღორე, რომელსაც, თანამედროვეთა აზრით, არ შეეძლო, ემართა სახელმწიფო, იყო კიდეე ჩვილი ღიმიგრი, ივანე მრისხანეს ვაჟი მეშვიდე ცოლის მარიამ ნაგაიასაგან, მაგრამ მასთან ქორწინება საეკლესიო წესების საწინააღმდეგოდ მოხდა, და, ამდენად, ღიმიგრი, ალბათ, ვერ ჩაითელებოდა კანონიერ მემკვიდრედ. ასეც მოხდა. ივანე მრისხანის ოჯახური გერორი შემდეგ, შუოთიანობის ღროს, სახელმწიფო გერორად შემოუბრუნდა რუსეთს.

მასობრივი შერისხვების, კონფისკაციების, სიკვდილით

დასჯისა და სოცვა-ულეგის შემდეგ, ოპრიჩნიკების ხელით და ოპრიჩნიკების გულისათვის რომ ხდებოდა, 1572 წელს იცვლება ივანე IV-ის საშინაო პოლიტიკა: თვით სიგყვა „ოპრიჩნინას“ ხმარებაც აიკრძალა, ხელმწიფის მამულის მმართველობას მეფისკარის სახელწოდება მიენიჭა.

ივანე მრისხანე 1581 წლის 18 მარტს გარდაიცვალა, როგორც ჩანს სიმსივნისაგან. უეჭველია, რომ გეროროი, რომელიც ივანე IV-ის მმართველობის დამახასიათებელი ნიშანი იყო, მიზნად ისახავდა სახელმწიფოებრიობის შენარჩუნებას – და სწორედ ეს არის მისი დამსახურება.

შოთიანობის ხანის ტერორი

შოთიანობის ხანის (1602-1612 წწ.) მასობრივმა გერორომა შვიდი მილიონი სიცოცხლე შეიწირა 15 მილიონთაგან, რომლებიც ქვეყნის მოსახლეობას შეადგენდნენ იმ საბარელი ამბების წინ.

შოთისთავებად კელავ ბოიარები გამოვიდნენ. რა უნდოდათ მათ? უსაზღვრო ძალაუფლება და უსაზღვრო მოგება. ბოიართა სხვადასხვა დაჯგუფებას ეწადა, გახტმე ეხილა მეფე თავისი წიაღიდან, რათა საკუთარი პრივილეგიებისათვის მიეღწიათ. მაგრამ ინგრიგებსა და ღალატს გადაყოლილებმა დაკარგეს მთავარი, რაც ჩაქსოვილი იყო მათი წოდების სახელში (Боярин თურმე მომდინარეობს გამოთქმიდან „В нюю яр“, ანუ ბრძოლაში შმაგიაო).

ბორის გოდუნოვის სიკვდილის შემდეგ მოსკოვმა ერთგულება შეჰფიცა მის 16 წლის ვაჟს თევდორე ბორისის ძეს. შეიძლება, თევდორე რიგიანი ხელმწიფეც ყოფილიყო. მას საუცხოო განათლება ჰქონდა მიღებული, მაგრამ, გამოუცდელობის გამო, ვერაფერი გააწყო ბოიართა ლაშქართან, თანაც, იგი შვილიშვილი იყო მალიუტა სკურატოვისა (რომ-

ლის სიძულელიც არ განელებოდათ ბოიარებს), რამაც ასევე განუმზადა მას სველრად დაღუპა.

თევდორე ბორისის ძისათვის საბედისწერო გამოდგა ფიცის გექსგი, სადაც სიგყევაც არ იყო ნათქვამი ბერყოფილზე, ქურდსა და ერეგიკოსზე გრიშკა ოგრეპიევზე, რომელსაც გოდუნოვის მთავრობა დაუსრულებლად ამხელდა, მაგრამ ლაპარაკი იყო ვინზე „თავად დიმიტრი უგლიცკიმე“. ამის შედეგად ქვეშევრდომთა ეჭვები მხოლოდ გაძლიერდა. რუსეთში ყოველთვის ეცოდებოდათ ჩაგრულნი და გაკიცხულნი. ხალხი საგონებელში იყო ჩაყარდნილი, ეს დიმიტრი უგლიცკი მართლა ბაგონიშვილი ხომ არ არისო?

ერუდიტი I, იგივე გრიშკა ოგრეპიევი, რომელმაც პოლონეთის მეფის სიგიზმუნდის მხარდაჭერა შეიპირა, ძალას იკრებდა მეფე თევდორეს დასამხობად, პოლონეთის მეფისკართან პირშეკრულმა ერუდიტი I-მა პოლონეთის შლიახგას აღუთქვა, რომ რუსეთის ზოგიერთი ქალაქის მმართველობას ჩააბარებდა.

მეფე თევდორეს მდგომარეობას ძირი გამოუთხარა ნოვგოროდის თავდაცვის გმირის პეტრე ბასმანოვის ღალატმა, რომელსაც ავგორიგეგი ჰქონდა მოხევეილი მთავრობის ჯარებში. მას შემდეგ, რაც პეტრე ბასმანოვი შეთქმულებს მიემხრო, თვითმარქვია ხელმწიფის მხარეზე აღმოჩნდა მრავალათასიანი არმია და საუკეთესო სარდლები. გააფთრებული ბრბო კრემლში შეცვივდა; წრეს გადასულმა ადამიანებმა დაიწყეს სამეფო დარბაზების, გოდუნოვების პალატებისა და სხვა მდიდრული სახლების ძარცვა.

ბოიარებმა მთლად აიწყვიტეს. არხანგელსკის გაძრის აკლდამიდან გამოათრიეს ბორის გოდუნოვის ცხედარი და ბრბოს სასეიროდ, გარეთ დააგდეს. ქვითაც ქოლაელდნენ, წიხლებსაც ამელდნენ და მიწაზეც ათრევდნენო, იუწყება ქამთააღმწერელი.

მაგრამ ესეც ეცოტავათ. თვითმარქვიათ განკარგულება გასცა, მეფის ოჯახი ამოხოცეთო. 8 ივნისს მოსკოვში მეფის

ოჯახის განადგურების ბრძანებით ჩავიდა საგანგებო კომისია ბოიარინის თავად ვასილ გოლიცინის მეთაურობით. ბრძანება დაუყოვნებლივ შეასრულეს. ჯალათებმა თოკით დაახრჩვეს დედოფალი და მისი ვაჟი, ყმაწვილი მეფე თევდორე ბორისის ძე. გოდუნოვის ქალიშვილს ქსენიას სიცოცხლე შეუნარჩუნეს. ცრუდიმიტრიმ ნამუსი ახადა და რამდენიმე თვეს ჰყავდა ხარჭად, სანამ მონასტერში უკრავდა თავს. გოდუნოვების ამოყვევისთანავე თავადმა გოლიცინმა გამოაცხადა, მეფის ოჯახმა თავი მოიკლაო, მაგრამ ეს არავინ დაიჯერა. კუბოებში ჩასვენებული ცხედრები ხალხის დასანახად გამოიგანეს და ათასობით მოსკოველმა საკუთარი თვალთი იხილა თოკების ნაკვალევი.

გოლიცინის კომისია პაგრიარქ იობსაც გაუსწორდა, რომელიც გოდუნოვის ერთგული დარჩა: მას წოდება აართვეს და სტარიცის მიძინების მონასტერში გაამწყესეს.

1605 წლის 21 ივლისს მიძინების ტაძარში გაიმართა ცრუდიმიტრი I-ის კორონაცია. იქამდე, ხალხი რომ დაერწმუნებინათ, ახალგაზრდა მეფე ივანე მრისხანის შვილიაო, სპექტაკლი გაითამაშეს. მონაზონი მარიამი (მარიამ ნაგაია) მოსკოვს ჩაიყვანეს. ხალხმა საკუთარი თვალთი იხილა მათი გულისამაჩუყებელი შეხედრა: ივანე მრისხანის ქვრივი და თვითმარქვია, თვალცრემლიანნი, გულში იკრავდნენ ერთმანეთს.

ცრუდიმიტრი მაშინვე შეუდგა რუსული წეს-წყობილების მსხვერევას. ბოიართა სათათბირო პოლონურ ყაიდაზე მიაქცია და სენაგად გადააკეთა, ისე რომ არ გაუწია ანგარიში ბოიარების ამრს სამხრეთი რაიონები ათი წლით გაათავაისუფლა სამეფო ბეგარისაგან და ამრიგად გადაუხადა მადლობა მათ მხარდაჭერისათვის. ბოიარები მზად იყვნენ, ეთმინათ მისი ქედმაღლობა და პატივმოყვარეობა, ოღონდ მეფეს ხელი არ შეეშალა მათთვის, ებაგონათ, როგორც მოესურვებოდათ.

ცრუდიმიტრის მდგომარეობა შეერყა, როცა პოლონე-

ლებმა არ დაანებეს, „შეეცაპუნებინა,, დანაპირები, და მხილებით დაემუქრნენ. მოსკოვში ჩამოვიდნენ მეფე სიგიზმუნდის ელჩები და გერიგორიული პრეგენზიები წაუყენეს ცრუდიმიტრის. „მეუისა“ და რეს პოსპოლიტას ფარული პირ-შეკერის ამბავი სულ მალე გახმაურდა.

ბოიარები ვასილ შუისკის მეთაურობით ახალ შეთქმულებას ამზადებდნენ, ოღონდ უკვე მათვის არასასურველი მეუის წინააღმდეგ. მისთვის სახელი რომ გაეგებათ, ბოიარებმა სმა ლაუყარეს, ცრუდიმიტრი პოლონეთის ოპოზიციას შეეკრა, ვითომდა სიგიზმუნდის დასამხობად.

თავისი უსაფრთხოებისათვის ცრუდიმიტრიმ უცხოელი დაქირავებულნი აიყვანა (რუსებს არ ენდობოდა) და ცოლად შეირთო პოლონელი თავადის იური მნიშეკის ქალიშვილი მარინა. ამ საქორწინო კონტრაქტის მიხედვით, მნიშეკს და მის ქალიშვილს მეფე დიდ სამფლობელოებს ჰპირდებოდა სამკვიდროდ. ისინი კი ეალდებულებას კისრულობდნენ, მოსკოვში ჩამოეყვანათ დაქირავებულნი და ჩამოეგანათ იარაღი. მეფე სიგიზმუნდი ვერ შელეოდა აზრს, რომ ვიდაც დიმიტრი, რომელიც მას უბადრუკ მთხოვნელად მიაღება, დამოუკიდებლობას მოიპოვებდა და მათი ურთიერთობის გადაფასებას შეძლებდა: „მე მოგაპოვებინე შენ მოსკოვის გახგი, ახლა შენ უნდა მომაპოვებინო შევლეთის გახგიო“. ბეერი მოთხოვნა, სიგიზმუნდმა რომ წაუყენა, ცრუდიმიტრიმ ვერ შეასრულა, და მან დაჰკარგა ოფიციალური პოლონეთის მხარდაჭერა. ამით დაუყოვნებლივ ისარგებლეს შეთქმულმა ბოიარებმა და მათმა ფალავანმა ვასილ შუისკიმ.

მრავალნაყადი და ეშმაკი შუისკი საგულდაგულოდ ამზადებდა შეთქმულებას და ცრუდიმიტრის გახგიდან ჩამოგდებას – მიმართავდა იმათ, ვინც მეფეზე იყო განაწყენებული: თავადებს, დიმიტრისთვის რომ ვერ ეპატიებინათ უყურადღებობა მათი საგვარეულოსადმი, ვაჭარ სტეპრებს, მღვისგალმელ სოვდაგრებთან კონკურენცია რომ აშინებდათ, იმათ, ვისაც გულზე არ ეხატებოდა კათოლიკე მარინა მნიშეკი.

„ოლონდ ჩვენი მართლმადიდებლური სარწმუნოება გადავარჩინო, - აცხადებდა შუისკი, - და მე მზად ვარ, უფროსად დაგიდგეთ. წადით და შეარჩიეთ ხალხი, რომ მზად იყვნენ; პარასკევს ღამით ნიშანი დაადონ სახლებს, სადაც პოლონელები არიან ჩამომხდარნი, ხოლო შაბათს, დილაადრიან, როცა ზარები განგაშის ხმას გამოსცემენ, დაე, ყველანი ქუჩაში გამოცვივდნენ ყვირილით, პოლონელებს მეფის მოკვლა სურთ, რათა მოსკოვი წაგვართვანო, ჩვენ კი ამასობაში კრემლში შევევარდებით, ვითომდა, მეფის გადასარჩენად და დიმიტრის იქ მოვუღებთ ბოლოს“.

კრემლში დილიდან მუსიკა გრიალებდა, ნადიმი მზის ამოსვლისას იწყებოდა და დაისამდე გრძელდებოდა. მეფეს ყოველი მხრიდან მოახსენებდნენ, მოსკოველები ამბობენ, გიმზადებენო. დიმიტრი გაფრთხილებებს ყურადღებას არ აქცევდა, ამბობდა, ასეთი მტკიცე მდგომარეობა არასდროს არ მქონიაო. ბრმა და თვითკმაყოფილი ხელისუფლება რუსეთში ჩვეული ამბავია.

მოვიდა შეშინებული იური მნიშეკი:

- ხელმწიფე, საფრთხე ამკარაა! ჟოლნერები ჩემთან მოვიდნენ და მეუბნებიან, მთელი მოსკოვი პოლონელებზე აპირებს გალაშქრებასო. შეთქმულება უდავოდ არის!

მეფე უპასუხებდა:

- თქვენი უმოწყალესობის გამკვირვებია, ასეთი ჭორებით ჩემთან როგორ მოდიხართო.

- სიფრთხილე არასდროს არის ზედმეტი! - უთხრა მნიშეკმა.

მეფემ იწყინა:

- ჩვენ ვიცით, როგორ ვმართოთ სახელმწიფო; არ არის არავინ, ვინც ჩვენს წინააღმდეგ რაიმეს თქმას გაბედავსო.

ამასობაში შუისკიმ გადაწყვიტა ლაშქრის ბედი. ვასილ გოლიცინი და ტატიშჩევი ხალხს ხვდებოდნენ და ქალაქში გზავნიდნენ. შეთქმულთა და მდაბიოთა ბრბომ ფროლის კარიბჭიდან კრემლში ისუელა. პეტრე ბასმანოვი და კარის

სხვა ღიღებულნი აშბოხების დაწყებისთანავე დახოცეს.

ცრულიმიგრი გაქცევას მოასწრებდა, მაგრამ ჟეხში დაიჭრა და კრემლის ხარახოვებში ჩავარდა. იგი ევეღრებოდა მეთოფეებს, ოლონდ „ავაზაკი შუისკებისაგან“ დამმალეთ და „ყველაზე მაღლა“ დაგაყენებთ, ბოიარების ცოლებს, შვილებს, მთელ მათ ქონებას მოგცემთო, მაგრამ მეთოფეებმა მეფე შეთქმულებს გადასცეს. ცრულიმიგრი ცემა-გყეპით შეათრიეს სასახლეში, რომელიც ჯერ კიდევ გუშინ ბრწყინავდა, ახლა კი, გაძარცული, სიბინძურეებითა და სისხლით იყო მოთხერილი. აზნაურმა ვალუევმა მიბრჯნით დაახალა გყვია ცრულიმიგრის და იქვე გააცხებინა სული.

მეფის მკვლელობა არცთუ ისეთი იშვიათობაა ისგორიის გზაჯვარედინებზე, მაგრამ მას არასდროს მოუგანია ბედნიერება არც ხალხისათვის და არც მეფის მკვლელისათვის.

შუისკიმ, რომელმაც მეფე მოაკვლევინა, ძარცვა-გლეჯა გააჩაღა და, თანაც (დიმიგრის მაგალითისებრ), ციხეებიდან სათარეშოდ გამოუშვა ავაზაკები, ყველაზე საშინელ სიზმარშიც კი არ მოელანდებოდა ის, რაც ამას მოჰყვა. ძარცვა-გლეჯა და მკვლელობები ჩვეულებრივი ამბავი გახდა, ხოლო პოლონელთა დევნა — პაგრიოგიზმი. შუისკიმ ერთ ღამეში შეაძულა და მგრად გადაჰკიდა ერთმანეთს ორი მონათესავე ერი და ამ სიძულვილმა განსაზღვრა აღმოსავლეთ ევროპაში ისგორიული პროცესის მიმდინარეობა. თურქ სულთნებს გაეხსნათ ხელ-ჟეხი აგრესიისათვის. რუსეთის სახელმწიფო კიდევ უფრო უარესმა შფოთიანობამ მოიცვა.

1606 წლის 19 მაისს შუისკიმ შეთქმულების ყველაზე საიმედო მონაწილენი შეკრიბა და განუცხადა: „ჩვენ ჩავიდინეთ ერთსულოვანი გმირობა — მართალი, პატიოსანი, სასარგებლო და მხსნელი ქვეყნიერებისათვის. ასე ისურვა უფალმა! ღმერთს რომ არ ნდომებოდა, ამდენი სისხლი არ დაიდვრებოდა! უფალმა, რომელიც იმას ანიჭებს მიწიერ სამფლობელოებს, ვისაც ამოირჩევს, აკურთხა ჩვენი წამოწყება“.

მაღალფარდოვანი სიგყვა მათს ნამოქმედარში ვითომ-
და ღვთის განგების მომასწავებელი იყო. მბრძანებელნი
ხშირად მიმართავენ ამ საყვარელ მეთოდს, - „ღვთის გან-
გებით“ გაამართლონ თავიანთი ბოროტება, როცა სხვა არ-
გუმენტი არ გააჩნიათ.

შეთქმულმა ბოიარებმა შეძახილებით „შუისკი – ხელ-
მწიფე!“ წაიყვანეს თავადი მიძინების გაძარში და მეუფე
აკურთხეს.

შუისკის გამეფების შემდეგ დაიწყო თვითმარქვია მე-
ფეთა ომები გასგისათვის ანუ ხალხის მიერ უღიარებელი
ხელმწიფის წინააღმდეგ. ივანე **ბოლოგნიკოვის**, გუშინოე-
ლი ქერდის მოსკოვის ლაშქრობა, მეფე სიგიზმუნდის შე-
მოჭრა და სხვა მოვლენები გახდა მიზეზი მილიონობით უბ-
რალაო ადამიანის, მხედართმთავრების, თავად-აზნაურობის
და არისტოკრატიის დაღუპვისა.

არავის უნდა ჰქონოდა პატიების და შეწყალების იმე-
დი. იმათაც კი, ვინც მეფის ძალაუფლებასთან შერიგების
ნიშნად იარაღს ყრიდა, უტიფრად ატყუებდნენ, სოცავდნენ,
მდინარეებში ახრჩობდნენ და ამას მთელი რუსეთის დასა-
ნასად აკეთებდნენ, რათა ხალხი დაეშინებინათ და მორჩი-
ლებაში პყლოდათ.

მაგრამ შფოთიანობა, შეთქმულებები და ღალატი გრძელ-
დებოდა. ყოველ უკმაყოფილო წოდებას თავისი ცრუდიმიტ-
რი გამოჰყავდა.

ბოლოს და ბოლოს, პოლონელები მოსკოვში შევიდნენ
და **ვასილ შუისკი** დაამხეს. მაგრამ **მინინისა და პოჟარსკის**
ლაშქრობის წყალობით რუსებმა მოსკოვი მომხდურთაგან
გათათვისუფლეს და აირჩიეს ახალი მეფე რომანოვების გვა-
რიდან – მიხეილი.

შფოთიანობის დროის ეპოქამ ცხადყო, რას ნიშნავს ხე-
ლისუფლების არალეგიტიმურობა და ხალხის მხარდაჭერის
უქონლობა.

შეთქმულბანი პეტრე I-ის წინააღმდეგ

პეტრე I რუსეთის ისტორიაში შევიდა როგორც რეფორმატორი, რუსეთის იმპერიის მამამთავარი, რომელმაც სარკმელი გაჭრა ევროპაში.

გარშემო მყოფი ადამიანებისადმი ენდობლობის ვითარებაში ყალბდებოდა მისი ხასიათი. მისწრაფება, გარდაექმნა რუსეთი ევროპულ ყაიდაზე, მიეახლოვებინა ქვეყანა ევროპასთან და, შეძლებისდაგვარად, ეჯობნა მისთვის. პეტრეს მოსვენებას არ აძლევდა. ამ მიზნის მიღწევის გულისათვის იგი ამართლებდა შეუზღუდელ ძალაუფლებას, და თავისი მოღვაწეობა რუსეთისათვის სიკეთედ მიაჩნდა.

პეტრე I-მა სისასტიკით ივანე მრისხანეს გადააჭარბა. საეჭვოა, ისტორიაში მოიძებნოს მეორე მაგალითი, როდესაც თვით მონარქი გახდა ჯალათი. პეტრე პირადად ჰკვეთდა თავებს მეთოფეებს და აიძულებდა თავის ბოიარებს, აღესრულებინათ სიკვდილით დასჯა. აკი, ერთ-ერთი ევრსიით, დედაქალაქის მთავარ მოედანსაც წითელი იმიგომ დაერქვა, რომ პეტრემ აქ მეთოფეთა სისხლით მორწყო მთელი არემარე.

თავი რომ გამოეჩინათ, მეფის დაახლოებული პირნი სიკვდილმისჯილ მეთოფეებს დაერივნენ: თავადმა **რომოდონოსკიმ** ოთხ კაცს მოკვეთა თავი. **გოლიცინმა**, რომელსაც

ჩეხვა არ ეხერხებოდა, დიდხანს ჯიჯგნა თავისი მსხვერპ-
ლი, სანამ თავს წააგდებინებდა. პეგრეს ნებიერა მენშიკო-
ვი გრაბასობდა, 20 კაცს მოვკვეთეო თავი.

იმისათვის, რომ პეგრე I-ის ერთგულება დაემტკიცებინა,
ყოველ ბოიარს თუნდაც ერთი მეთოფისათვის უნდა მოეკ-
ვეთა თავი. ამ მიზნით მოიყვანეს 330 მეთოფე, რომლებსაც
მჭრელ იარაღზე მწყრალად მყოფმა ბოიარებმა ტანჯვით
ამოხადეს სული. პეგრე საეარძლიდან უყურებდა ამ სანახა-
ობას და ბრამბობდა, როცა ხედავდა, რომ ზოგიერთ ბოიარს
ხელი უკანკალებდა.

პეგრე პირადად ესწრებოდა დაკითხვებს და წამებას –
ყოველთვის იქ იყო, როცა ჭრიანებდა ძელი და შუოდა ჯო-
ხი, როცა ლაწალუწი გაჰქონდათ ძელებს, სკდებოდა მყესი
და შიშხინებდა ხორცი გავარვარებული შანთი ს ქვეშ. მოს-
კოვში ყოველ ფეხის ნაბიჯზე ეკიდა ჩამოხრჩობილთა და-
ლურჯებული და დასივებული გვამები, ეყარა მოკვეთილი
თავეები და ურმის თვალზე ნაგვემი, დამახინჯებული გვამე-
ბი. სულ სიკვდილით დასაჯეს 800 მეთოფე.

საკუთარი საიდუმლო სამსახურისა და მეთოფეთა პოლ-
კების მოსალოდნელი ამბოხების შესახებ დროულად მიღე-
ბულ მოხსენებათა წყალობით აჯანყება ჩაახშეს. ამ მაგა-
ლითით პეგრეს სურდა აღეკვეთა ყოველგვარი შეთქმულე-
ბა ხელმწიფისა და სამეფო დინასტიის წინააღმდეგ. თუმცა,
შეთქმულებები და გერორი გრძელდებოდა.

თავისი ჩანაფიქრის განსახორციელებლად – მძლავრი
იმპერიის ასაშენებლად პეგრეს სჭირდებოდა იაფი მუშახე-
ლი და დიდძალი გადასახადი, ათასობით ადამიანი აისიდან
დაისამდე, ზოგჯერ ღღეში 18 საათს ჭაპანწყევებაში იყო,
იხოცებოდა უსმელ–უჭმელობით, აუგანელი შრომითა და
გადამღები სნეულებებით, ხოლო იმათ, ვინც ხმის შებრუ-
ნებას დააპირებდა, ელოდა საწამებელი ძელი, შანთი და
ბორკილი.

ახალი რუსეთის მშენებლობისთვის პეგრე ფულს არ

იშურებდა. არსებულ ბეგარას ყოველ წელიწადს ემაგებოდა ახალი – ხომალდის, ღრავუნთა, ალვირის, უნაგირის გადასახადი, ათასგვარი მოსაკრებელი და გამოსაღები – სარდაფის, აბანოს, მუხის კებოს, ცულისა და სხვა. სოფელი ლამის წელში გამწყდარიყო, ისედაც აუტანელ გადასახადს შეიარაღებულ მებაჟეთა შემოსევის შიში კიდევ უფრო ამძაფრებდა. გადასახადის ამკრეფნი იძულებული იყვნენ ხელმწიფისთვის მოეხსენებინათ, რომ გლეხები ბეგარას ვერ სწელობდნენ უქონლობისა და აუტანელი სიღატაკის გამო.

სხვაგვარად მოაზროვნეთა გამოსავლენად პეტრე I-მა 1722 წელს გამოსცა ბრძანება, რომლითაც ეკლესია სახელმწიფოს დაუქვემდებარა. ბრძანება მღვდლებისგან მოითხოვდა, დაერღვიათ აღსარების საიდუმლო და მოეხსენებინათ ღალატისა თუ აჯანყებისადმი მიდრეკილი მრევლის შესახებ. ეკლესია იმპერიის დეპარტამენტად გადაიქცა, პოლიტიკური სახელმწიფოს ნაწილი გახდა.

უაღრესად აქტიურ ბრძოლას ეწეოდა შეთქმულებისა და გერორისგული აქტების ცდების გამოსავლენად და აღსაკვეთად მეუის პირადი საიდუმლო სამსახური, რომელსაც სათავეში ედგა პეტრეს საყვარელი ქორწინებისგარე შვილი გრაფი ალექსანდრე რუმინცევი. გრაფის დედა, იშვიათი სილამაზის თაყაღის ქალი მაგვეევა, ალბათ, ერთადერთი და ბოლომდე ერთგული საყვარელი იყო პეტრე პირველისა.

შეთქმულებისა და გერორისგული საქმიანობის წინააღმდეგ ბრძოლის გზაზე დიდი წინგადადგმული ნაბიჯი გახდა ამბოხების გამოვლენა. მასში ჩათრეული აღმოჩნდა პეტრეს ვაჟი – უფლისწული ალექსი, რომელიც იზიარებდა შეთქმულთა განზრახვას, მოეკლათ მეფე. ამ საქმის გამო რუმინცევმა დააპატიმრა ანდრია ნარიშკინი, ვასილ კოპიჩოვი, თევდორე ევარლაკოვი, ალექსი, ვასილ და ივანე ნარიშკინები, მღვდელმთავარი ალექსი ბლაგოვეშჩენსკი, ივანე ზახლიუბკა, ანდრია კრუტიცკი და სხვები. შეთქმულე-

ბას სათავეში ედგნენ გენერალი პანინი და თავადი ვასილ დოლგორუკოვი, სწორედ მათ მოამზადეს და განახორციელეს ბაგონიშვილ ალექსის გაქცევა საზღვარგარეთ, რუსეთის მგრის ავსტრიის მეუის კარლოს VI-ის მფარველობის ქვეშ.

ალექსანდრე რუმიანცევმა თავის თანამემწესთან პეტრე გოლსგოისთან ერთად, რომელიც საიდუმლო სამსახურში მუშაობდა და საერთაშორისო ინტრიგებში დიდად გაწაფული კაცი იყო, შეძლო გამოეყუებინა ალექსი ავსტრიიდან და დაებრუნებინა რუსეთში.

შეთქმულების საქმის გამოძიების დროს რუმიანცევმა პეტრე I-ს გააცნო წერილი ბაგონიშვილ ალექსისადმი. ავსტრიის ვიცე-კანცლერის და დამხმარის უფროსის შორნბორნის წერილში ნათქვამი იყო: „პლეიერის (ავსტრიის ელჩის – ვ.ვ.) ცნობით, პეტერბურგში წარმატებით მიმდინარეობს მეფე პეტრე I-ის წინააღმდეგ შეთქმულების მომზადება და თვით მეფე უახლოეს თვეებში მოკვდება“. საპასუხო წერილში უფლისწულმა ალექსიმ შორნბორნს მაღლობა შეუთვალა, როგორც იგი წერდა. სასიხარულო ამბის გამო.

შემდეგ ეს პასუხი ალექსის ღალატის მთავარი სამხილი გახდა სასამართლოში.

1718 წლის თებერვალში დააპატიმრეს: ალექსი ბაგონიშვილის კამერდინერი ივანე იმენშოვი, მეუის კარის მნე ნიკიფორე ბოგდანოვი, გენერალ-ადიუტანტი კუკინი, ციმბირელი ბაგონიშვილი, აბრამ ლოპუხინი, ვასილ, გრიგოლ და მიხეილ დოლგორუკები, კონსტანტინე ბაკლანოვსკი, პეტრე მაგვეევი, ბაგონიშვილის მდივანი ვოლკოვი, მღვდელმთავარი ეგორი, სტეფანე გლეხოვი, არქიმანდრიტი სიმონოვსკი, პეტრეს ყოფილი ცოლის და, გენერლის მეუღლე გროეკუროვმა, ალექსის მოძღვარი იაკობ იგნატიევი და სხვები.

სულ მოკვლევა ჩაუტარდა 157 კაცს, რომელთა შორის იყვნენ პეტრეს ნახევარდა ბაგონიშვილი მარიამ ალექსის ასული და მისი ყოფილი ცოლი ევდოკია ლოპუხინა.

მთავარი შეთქმულნი, მათშორის, ბაგონიშვილი ალექსი, სასტიკად აწამეს.

ერთ-ერთ დაკითხვაზე, 1718 წლის ივნისს, თავის ჩეჩენ-ბაში ალექსიმ თქვა, რომ განზრახული ჰქონდა ღალატი და მოხარული იქნებოდა, მონაწილეობა მიეღო მამაზე თავდასხმაში.

მეორე დაკითხვის დროს ალექსიმ, უპასუხა რა კითხვის: „სურდა, თუ არა მოეწყო ჯარების ამბოხება მამამისის წინააღმდეგ მეკლენბურგში, და პირადად ჩასულიყო მეამბოხეებთან“, - აღიარა: „ასეთი ამბოხება რომ მომხდარიყო ბაგონიშვილი დამხმარებოდა, და მისი ჯარების დახმარებით რუსეთის გვირგვინი რომ ჩამეგდო ხელში, მისთვის არაფერს დავინანებდი და მივცემდი რუსეთის ჯარებს ნებისმიერი მგრის წინააღმდეგ. მივცემდი ფულს, რამდენსაც მთხოვდნენ, ხოლო მის მინისგრებსა და გენერლებს საჩუქრებით ავავესებდიო“.

ბოლოს უფლისწული ალექსი გამოცედა: „ჩემთან პეტერბურგში მოსული იყო მოძღვარი იაკობ იგნატიევი, რომელსაც აღსარება ჩავაბარე და აღსარებაზე ვუთხარი: „მინდა, მამაჩემი რომ მოკვდესო“, და მან მითხრა: „ღმერთი შეგინდობს: ჩვენ ყველას გვინდა, რომ მოკვდესო“.

იაკობ იგნატიევმა დაადასტურა ბაგონიშვილის სიგყვები და დაკითხვაზე თქვა: „მე უფლისწულს ვკითხე: „მამაშენს სიკვდილს ხომ არ უსურვებო?!“ მან მითხრა: „ვუსურვებო“. მე ვუთხარი: „ჩვენ ყველანი ვუსურვებთ სიკვდილს, რადგან ხალხი ძალიან გაამწარაო“.

1718 წლის 24 ივნისს სასამართლომ ალექსი ბაგონიშვილს ღალატის გამო სიკვდილი მიუსაჯა. განაჩენში ნათქვამი იყო: „მისი 1718 წლის 22 ივლისის წერილიდან, რომელიც საკუთარი ხელით დაწერა, ნათლად ჩანს, რომ მას კი არ სურდა, მიეღო მემკვიდრეობა მამის გარდაცვალების შემდეგ, უშუალოდ და უფლისაგან განსამღვრელი გზით, არამედ განზრახული ჰქონდა, გახტეს დაუფლებოდა მეამბოხეთა მეშვეობით,

უცხოქვეყნელი ბაგონიშვილის დახმარებით და უცხოური ჯარის წყალობით. დაპაგრონებოდა მთელ სახელმწიფოს მისი ხელმწიფის, საკუთარი მამის სიცოცხლეში. მთელ თავის განზრახვას და მისი მხარდამჭერი ადამიანების ჩანაფიქრს მაღავედა სულ ბოლომდე, სანამ არ მოძებნიდნენ და აშკარად ამხელდნენ, რომ განზრახული ჰქონდა აღესრულებინა თავისი ღვთივსაძულველი საქმე ხელმწიფის, თავისი მამის წინააღმდეგ, როგორც კი ღროს იხელთებდა“.

დაიწყო შეთქმულთა სიკედილით დასჯა.

თავეები დააყრევინეს იაკობ იგნატიევს, აბრამ ლოპუხინს, დიაკ ვორონოვს, ივანე ბოლშოის, თეოდორე დუბროვსკის, ჟურავსკის, თეოდორე პუსგოშკინს, ვასილ ღოლგორუკოვს. პეტრე I-ის ცოლყოფილის საყვარელი გლებოვი ძელზე გასვეს, ხოლო როსტოვის არქიელი დოსიუი ურმის თვალებზე გააკრეს.

რაც შეესება ალექსი ბაგონიშვილს, ცნობაში მისი სიკვდილის შესახებ ნათქვამია, რომ იგი უეცრად გარდაიცვალა, აპოპლექსური ღარგყმისაგან (გვინში სისხლის ჩაქცევისაგან).

ავსტრიის ელჩმა რუსეთში პლეიერმა ავსტრიის იმპერატორს ალექსი ბაგონიშვილის გარდაცვალების გამო აცნობა: „აღბათ, უფლისწული წამებით მოკლეს: დანამდვილებით არის ცნობილი, რომ 26 ივნისს, დილის 8 საათზე მას აწამებდნენ, ხოლო საღამოს 7 საათზე ეკლესიის ზარმა მისი გარდაცვალება გვამცნო“.

ჩემი მგრები ბევრს ცდილობენ, დესპოგად წარმომსახონ, თქვა ერთხელ ალექსანდრე რუმინცევთან საუბრისას პეტრე I-მა, ერთხანს დადუმდა, მერე კი განაგრძო: „იცი, ალექსანდრე, მეფე ივანე მრისხანესაც ასე ურჩხულად ასაღებდნენ, იმიგომ, რომ ბოიართა თვითნებობას ებრძოდა და არ ანებებდა მგრებს, ნაჭერ-ნაჭერ დაპაგრონებოდნენ სახელმწიფოს. მე, რა თქმა უნდა, მესმის, რომ ბრძოლაში შეღავათი არ უნდა იყოს.“

ჩვენზეც ჰყვებიან და მომავალშიც მოჰყვებიან საშინელ ზღაპრებს, რომლებშიც აღგვწერენ პირსისხლიან მხეცებად, უალრესი სისასტიკით, რომ ვაყრევინებდით თავებს უამრავ ხალხს. მაგრამ ამას ყურადღება არ უნდა მიაქციოთ. დაგვწამოს ცილი ჩვენგან დამარცხებული მგრის უძლურმა ბოროტებამ, მთავარია, სინდისი გვქონდეს სუფთა. პაგიოსან და გონიერ მამულიშვილებს, იმათ, ვინც რუსეთის გაბრწყინების საქმის ერთგულია, მე აღვნიშნავ და ვაჯილდოებ, ხოლო მგრებს, ბუნებრივია, მუსრს ვავლებ. სხვაგვარად ვერ მოვიქცევი, დაილუპება ღიადი საქმე, დაილუპება რუსეთი

შენ ალბათ, არაერთგზის შეგიმჩნევია, ალექსანდრე, რომ როდესაც ცეცხლი იოლად აალებად ნივთიერებას მიაღება, იმავე წამს აგიზგიზდება ხოლმე, მაგრამ როცა რკინა ან ქვა დახვდება, მაშინვე ქრება. აი, რუსეთის საკეთილდღეოდ, მგრის წინააღმდეგ ბრძოლაში ჩვენც ასეთივე ქვად და რკინად უნდა დავხვდეთ ცეცხლს. სამწუხაროდ, კაცის ბუნებაში სიმართლე ცოგაა, ცნობიერება კი ბევრი. სწორედ ამიტომ ხდება საჭირო სასტიკი მეთოდებით, ცეცხლითა და რკინით მართვა. დაიხსომე, ალექსანდრე, პირადად პეტრეს არაფერი არ სურს. მთავარია, რუსეთმა იცხოვროს დიდებასა და სვესვიანობაში“.

შვედებზე გამარჯვებებში დიდი როლი შეასრულა რუმინელების სამსახურის მიერ გამოაშკარავებულმა იეზუიტთა შეთქმულებამ რუსეთში, როდესაც რომის პაპის დესპანებმა აქტიური სადაზვერვო საქმიანობა გააჩაღეს და ცდილობდნენ, შვედეთის მეფისათვის ეგზავნათ ცნობები რუსეთის არმიისა და მისი სარდლობის გეგმების შესახებ. რუმინელებმა შეიგყო, რომ ამ საქმიანობაში აქტიურად მონაწილეობდა პეტრე I-ის საყვარელი ანა მონსი, რომელიც სილამაზითა და ჭკუით გამოირჩეოდა. დადგინდა, რომ იგი რეგულარულად ამარაგებდა აესგრიის ელჩს რუსეთში პლეიერს მისთვის საინტერესო ინფორმაციით, დადგინდა ისიც, რომ ქალი ღალატობდა პეტრეს და ინგიმური კავშირი ჰქონდა დანიის

ელჩთან რუსეთში კენიგსეკთან, რომელიც ვითომდა ყელზე აგარებსო მედალიონს ანა მონსის პორტრეგითა და წარწერით: „ერთადერთ მიჯნურს კუბოს კარამდე. შენი ანა“.

როცა ეს ცნობები დადასტურდა, პეტრემ გაწყვიტა კავშირი მონსთან და უკან გამოითხოვა თავისი ბრილიანტებით მოოჭვილი, პორტრეგი, თან უთხრა: „ეს ნივთი არ უნდა პქონდეს იმას, ვინც მეფის სიყვარულს ვიღაც ქარაქუცას სიყვარული ანაცვალაო“.

იმავე ღამეს პრეობრაჟენსკის პოლკის ლეიბ-გვარდიის კაპიტანმა (პოლკოვნიკი თავად მეფე იყო) გრაფმა რუმიანცევმა დაჰკითხა დაჰაგიმრებულ კათოლიკე მღვდელს (იუზუიგ) პალადის.

პალადიმ აღიარა, რომ გადაბირებული ჰყავდა სასახლის კაცი, რუსეთის ჯარების სარდლის გენერალ-ფელდ-მარშალის შერემეტიევის კამერდინერი კურბაგოვი და მისი მეშვეობით იღებდა ღიდმნიშვნელოვან სადამხვერვო ცნობებს რუსთა ჯარების მდგომარეობის შესახებ, რომლებსაც შემდეგ გადასცემდა შვედეთის მეფეს. ამ საქმის შესასრულებლად პეტერბურგში ეხმარებოდა მეორე კათოლიკე მღვდელი (იუზუიგი) მამა ფრანცისკი, რეგულარულად რომ გადასცემდა მნიშვნელოვან ცნობებს შვედეთისა და თურქეთის წინააღმდეგ რუსეთის ჯარების საბრძოლო მოქმედების შესახებ.

პალადიმ ასევე დაადასტურა ინფორმაცია, რომ ანა მონსი უკვე ღიდი ხანია, მრავალი წლის მანძილზე აწვდის ინფორმაციას პლეიერს, და ეს კარგად იცის კარდინალმა პაულუჩიმ, რომელიც სათავეში უდგას პაპის სასახლის სადამხვერვო სამსახურს. რუმიანცევმა გადმოიბირა პალადი, აიძულა რუსეთის სასარგებლოდ ემუშავა და ამის შემდეგ უაღრესად ფასეული აგენტი გაიჩინა მგრის ბანაკში. ცოგა ხნის შემდეგ იუზუიგთა აგენტურა რუსეთში ლიკვიდირებული იქნა.

ანა მონსი და მისი და დააჰაგიმრეს ავსტრიის ელჩთან

პლეიერთან დანაშაულებრივი კავშირის ბრალდებით. ანა მონსმა აღიარა თავისი დანაშაულებრივი საქმიანობა და სამი წელი ციხეში გაატარა. პეგრეს ბრძანებით იგი გაათავისუფლეს და ცოგა ხანში გარდაიცვალა კიდეც.

პირად სპექსამსახურს პეგრესთვის გულდასაწყვეტი ამბებიც მოჰქონდა. მაგალითად, რუმინეცებმა დაადგინა, რომ ულამაზესი ქალი მარიამ ჰამილტონი (რუმინეცების უწყებაში „დეეკა მარია გამანგოვას“ მეგსახელით ცნობილი), რომელიც მეფეს მსურველედ უყვარდა, დიდხანს იყო პეგრე I-ის პირადი დენშინკის ივანე ორლოვის საყვარელი. გამოირკვა მეორე შემზარავი დეტალიც. მარიამ ჰამილტონმა დაახრჩო და მიწაში ჩამარხა ორი თავისი ახალშობილი შვილი. მეფის ბრძანებით მას თავი მოჰკვეთეს. პეგრეს სთხოვეს, შეიწყალეო, რაზეც უპასუხა: „სიამოვნებით შევიწყალებდი, მაგრამ არ შემიძლია. ისეთი საშინელი დანაშაული, როგორიც არის შვილების მკვლელობა, არავის ეპატიებაო“. ერთი წუთის შემდეგ კი ეამბორა მოკვეთილ თავს და ეშაფოტის ფიცარნაგზე დააგდო.

მეორე ამბავი, რომელიც რუმინეცების სამსახურმა გამოავლინა, სახელმწიფო ინტერესების თვალსაზრისით პირველზე გაცილებით უფრო მნიშვნელოვანი გამოდგა. გამოირკვა, რომ პეგრე I-ის ცოლი ლიგველი მართა სკაფრონსკაია, რომელიც 1724 წლის 7 მაისს რუსეთის იმპერატორიკად გამოაცხადეს, ეკატერინე I, რომელსაც მეფე თავის ყველაზე ახლობელ ადამიანად თვლიდა, ღალატობდა თავის ადიუტანტთან კამერჰერ ვილიამ მონსთან, ანა მონსის ძმასთან.

დადგინდა ისიც, რომ სარგებლობდა რა ეკატერინესთან სიახლოვით, ვილიამ მონსს ბევრი სისხლისსამართლებრივი დანაშაული ჰქონდა ჩადენილი: იგი დიდ ქრთამებს იღებდა ცხენებითა და ბრილიანტებით ეკატერინეს სახელით სხვადასხვა სამსახურისათვის. მონსი დაუფარავად აცხადებდა, რომ მისი თხოვნით იმპერატორიკა პეგრე I-ს ნებისმი-

ერ დამნაშავეს შეაწყალებინებსო. დანაშაულებრივ გარიგებებში შუამავლად გამოდიოდა მისი და მაგრონა მონსი, რომელსაც შემდეგ აღებულ ჰონორარს უნაწილებდა. მას შემდეგ, რაც მონსმა აღიარა, რომ ინგიმური კავშირი ჰქონდა იმპერატორიკასთან, იგი 1724 წლის 16 ნოემბერს სიკვდილით დასაჯეს. მონსის მოკვეთილი თავი ჭოკზე ჩამოაცვეს და სასიეროდ დაგოვეს მოედანზე.

იმავე დღეს, როცა პეტრე I-მა ეკატერინესთან ერთად ჩაიარა სამების მოედანზე, მეუღლეს მონსის მოკვეთილი თავი უჩვენა, თან ყურადღებით აკვირდებოდა, რა რეაქცია ექნებოდა. მიმართა რა პეტრეს, ქალმა შეუდარებელი ცინიზმით თქვა: „მაინც, პეტრუმა, რა უზნეო ქვეშევრდომები გვყავს! ცამდე მართალი ხარ, ასეთ ხალხს მკაცრად მოექცე კი არა, გყავი უნდა გააძრო“.

ცოლის ღალატით გაშმაგებულ პეტრეს განზრახული ჰქონდა საჯაროდ დაესაჯა იგი. მაგრამ ალექსანდრე რუმინცევმა გადააფიქრებინა: „თუ იმპერატორიკას სიკვდილით დასჯი, მით უმეტეს, ალექსი ბატონიშვილის მკვლელობის შემდეგ, ახალი სირცხვილი თავსლავს დაასხამს მთელ საიმპერატორო ოჯახს, ხოლო ქალიშვილები ანა და ელისაბედი, ასე რომ გიყვარს, ვეღარ გათხოვდებიან. არც ერთი უცხოელი პრინცი არ მოინდომებს, ცოლად შეირთოს ასეთი უზნეო და სახელგატეხილი დედის ქალიშვილები, თანაც, არც შვილების უდედოდ დაგოვება ივარგებს. ეს მათ ფსიქიკას გამოუსწორებელ ზიანს მიაყენებსო.“ პეტრე I-მა ეს არგუმენტი ყურად იღო და ეკატერინე აღარ დაუსჯია. რა ბედი ეწეოდა იმპერატორიკას მომავალში, ძნელი სათქმელია, პეტრე ცოგა ხანში რომ არ მომკვდარიყო, რადგან საეჭვოა, შეერჩინა ეს სირცხვილი. პეტრე I ღალატს არავის პაგიობდა.

ვნებებით შეპყრობილი, სახელმწიფო მოღვაწეობაში ჩაფლული პეტრე ისე წავიდა, რომ მაინც ვერაფერი გაუგო მბრძანებელთა საოჯახო კონფლიქტების ბუნებას.

პეტრე III-ს მკვლელობა - პოლიტიკური ტერაქტი

პირველ დიდ პოლიტიკურ გეროროისგულ აქტად რუსეთში შეიძლება ჩაითვალოს იმპერატორ პეტრე III-ის, პეტრე I-ის შვილიშვილის მკვლელობა, რომელიც რუსეთის ტახტზე ავიდა პეტრეს ქალიშვილის, იმპერატრიცა ელისაბედ პეტრეს ასულის სიკვდილის შემდეგ. ახალი იმპერატორი, პოლშგაინის პრინცი კარლოს - პეტრე-ულრიხი, თანამედროვეთა თქმით, გონებრივად არასრულფასოვანი იყო, თანაც მთელი არსებით სძაგდა ყველაფერი რუსული და ბრმად ეთაყვანებოდა გერმანიის იმპერატორს ფრიდრიხ დიდს.

იმპერატრიცა ელისაბედ პეტრეს ასულის მანიფესტით მომავალი პეტრე III ოფიციალურად გამოაცხადეს რუსეთის ტახტის მემკვიდრედ. პეტრე III-ს აშკარა ჭკუასუსტობა ამცნო მსოფლიოს მისმა ცოლმა სოფიო-ავგუსტა ფრედერიკა ანჰოლტ ცერბსტმა (მომავალმა ეკატერინე II-მ): „ერთხელ ქმართან რომ შევედი, - წერდა ეკატერინე, - გავოგნდი, როცა დავინახე მოზრდილი ვირთაგვა, მისი ბრძანებით რომ ჩამოეხრჩოთ, აგრეთვე სიკვდილით დასჯის თანამდევი ვითარება შუა კაბინეტში, - ასევე მისი განკარგულებით რომ შეექმნათ გიხარების მეშვეობით. როდესაც ვკითხე, ეს ყველაფერი რას ნიშნავს-მეთქი, ასე მიპასუხა: ვირთაგვამ სისხლის სამართლის დანაშაული ჩაიდინა და ომის კანონთა მიხედვით, უმკაცრეს სასჯელს იმსახურებსო: იგი გადაძვრა მუყაოს ციხე-სიმაღლის მიწაყრილზე, ამ კაბინეტის მაგიდაზე რომ მქონდა მოწყობილი და შეჭამა ორი გუშაგი და ერთი ბასტიონი, სახამებლისგან რომ იყო გაკეთებული. სწორედ ამიგომ ვუბრძანე დამნაშავის გასამართლება ომიანობის დროის კანონთა მთელი სიმკაცრით.

დიდმა მთავარმა დასძინა, რომ მისმა მამებარმა ძაღლმა დაიჭირა ვირთაგვა, ჩვენ მაშინვე ჩამოვახრჩეთ და გადავწყვიტეთ, სამ დღეს ასე დავტოვოთ, რათა ყველამ ნახოს და ჭკუა

ისწავლოსო. მე ვერ შევიკავე თავი და გადავიხარხარე, სულ მთლად გაგიჟებულა-მეთქი, რაც მას ძალიან არ მოეწონა. ის ყველაფერს დიდ მნიშვნელობას ანიჭებდა. მე მოვიბოდიშე, ქალი ვარ და ომიანობის კანონები საიდან უნდა ვიცოდე-მეთქი, მერე კი გარეთ გამოვედი, მაგრამ ის კიდეც დიღხანს იყო განაწყენებული – ვერ ეპატიებინა ჩემთვის სიცილი. რასაკვირველია, შეიძლებოდა ვირთაგვის დასაცავად ის მაინც ეთქვა, რომ იგი ისე ჩამოახრჩეს, არც არაფერი უკითხავთ და არც მისი თავის გასამართლებელი გამოსვლა მოუსმენიათ“.

აი, კიდევ ერთი მოგონება – პეტრე III-ის თანამედროვე ისხენებს, როგორ იქცეოდა მეფე პანაშვილზე: „უკვე თავისი კეთილისმყოფლის ელისაბედ პეტრეს ასულის გასვენებაზე ახალ იმპერატორს ისე უხამსად ეჭირა თავი, რომ არათუ ცხონებული იმპერატორისას ყოფილი დაახლოებული პირების, არამედ პანაშვიდის ყველა დამსწრის გულისწყრომა და გაოცება გამოიწვია. პარაკლისის დროს პეტრე III ბრწყინვალად ჩქმეგდა მის ირგვლივ მდგომ მანდილოსნებს, ხმამაღლა ელაპარაკებოდა თავის ადიუტანტებს და გაუთავებლად ხარხარებდა. უცებ, ყველასთვის მოულოდნელად ეკატერინეს ენა გამოუყო, გვარდიელთა მწყობრში ვიდაცამ ყველას გასაგონად წარმოთქვა: „ეს ჩვენი ახალი იმპერატორი მართლა იდიოტი არ ყოფილა?“ ხოლო ინგლისის დესპანმა, რომელიც თავად გოლიცინის გვერდით იდგა, შენიშნა: „ძალიან წინდაუხედავად იწყებს ახალი იმპერატორი თავის მეფობას, ამ გზით ძალიან მალე ხალხს ჯერ თავს შეაზიზღებს, მერე კი შეაძულებსო“.

და, ბოლოს, პეტრე III-მ საბოლოოდ დაარწმუნა ყველა, რომ იდიოტია, ელისაბედ პეტრეს ასულის ქელებში, როცა ჭირის სუფრასთან ჯერ ცამდე აიყვანა ქებით ფრიდრიხ დიდი, მერე კი გაიხსენა, რუსეთ-პრუსიის ომის დროს როგორ გადასცემდა მას რუსეთის იმპერიის საიდუმლოებებს“.

ყველა სიკეთესთან ერთად, პეტრე III ბავშვობიდან იყო ალკოპოლიკი. ღადგა თუ არა რუსეთის იმპერატორად, მა-

შინვე დაიწყო აქტიური მოქმედება რუსეთის საზიაროდ. მან ოფიციალურად დაამყარა კავშირი ჟრიდრის დიდთან, და უარი თქვა ყველა მონაპოვარზე, პრუსიასთან შეიღწლიან ომში რუსეთის გამარჯვების და ბერლინის აღების შედეგად რომ მიიღწია; გადააცვა გვარდიას მისთვის საძულველი პრუსიული მუნდირები, ქანცი გააძრო გვარდიელებს „შაგისტიკით“, და მოითხოვდა, საათობით ეარათი მეუყის სასახლის მოედანზე პრუსიული „ბაგის ნაბიჯით.“

განსაკუთრებით აღიზიანებლათ რუს დიდებულებს, რომ პეგრე III-მ შეცვალა ისინი კოლშგაინიდან ჩამოყვანილი გერმანელებით, რომლებიც სახელმწიფოს ყველა დიდმნიშვნელოვან პოსტზე დააყენა, რაც შეეხებათ ელისაბედის კარის ყოფილ დიდებულებს, პეგრე III მათ ბინძურ რუსულ ღორებს უწოდებდა. შემთხვევით როდი იყო პეგრებურგის მცხოვრებთა შორის ფართოდ გავრცელებული მტკიცება: „იმისათვის, რომ რუსეთის გახტი დაიპყრო, საჭიროა სულ ცოგა რამ: ერთი გომარა ინგლისური ოქრო, არყით სავსე სარდაფი და გვარდიელ გრენადერთა ასეული“.

გვარდიის რიგებში შეთქმულება მზადდებოდა: დაისახა ამოცანა — რადაც უნდა დასჯდომოდათ, ჩამეგდოთ გახტიდან პეგრე III და თუ საჭიროება მოითხოვდა, არც მის მკელელობას მორიდებოდნენ. შეთქმულთა შორის აღმოჩნდნენ ცხენოსანთა პოლკის ლეიბ-გვარდიის მეთაური გრიგოლ ორლოვი, რომელიც თავის ღროზე ეკატერინეს მთავარი საყვარელი იყო, გრიგოლ ორლოვის ძმა, პრეობრაჟენსკის პოლკის ლეიბ-გვარდიის მეთაური, მათი ძმა სემიონოვის პოლკის ლეიბ-გვარდიის კაპიტანი თევდორე ორლოვი. ცოგა ხანში მათი შეუერთდნენ რუსეთის იმპერიის ყოფილი ვიცე-კანცლერი პანინი, თავადი ვოლკონსკი, გრაფი სტროგანოვი, ნოვგოროდის მთავარეპისკოპოსი და, რაც შეთქმულების წარმატებით განსორციელებისათვის განსაკუთრებით მნიშვნელოვანი იყო, - საიდუმლო კანცელარიის (პოლიტიკური საიდუმლო პოლიციის) უფროსი გრაფი შუვალოვი.

გახსტიდან პეტრე III-ის ჩამოგდებაში დიდი როლი შეასრულა ინგლისის რუსეთელი დესპანის უილიამსის აგენტმა პოლონელმა გრაფმა პონიატოვსკიმ. უილიამსი, ბრიგანეთის იმპერიის საუკეთესო მხვერავი, წარმატებით ასრულებდა მთელ მსოფლიოში ინგლისის მთავრობის ყველაზე „საჩოთირო“ დავალებებს, და რუსეთში გამოგზავნეს ინგლისის დესპანის უეიგის შესაცვლელად, ვინაიდან მან საფრანგეთთან ბრძოლაში ვერ შეძლო, თავიდან აეცილებინა რუსეთის ომი ლონდონის მოკავშირის პრუსიის წინააღმდეგ, რომლის არმიას ინგლისის ფულით ინახავდნენ და რომელსაც კუდით ქვა ასროლინეს რუსეთის ჯარებმა. ამის შედეგად ინგლისის ინგერესებს ევროპაში გვარიანი ბიანი მიაღვა. უეიგის ხვედრი რომ არ გაეზიარებინა, უილიამსმა გააანალიზა რუსეთში შექმნილი ვითარება და დაასკვნა, რომ ჭკუასუსტ პეტრე III-ის იმედად ყოფნა, რომელიც ქელს ისრის გერმანიის იმპერატორის ფრიდრიხ დიდის წინაშე – არ ღირს, ხოლო როდესაც შეიგყო, რომ საფრანგეთის დესპანი რუსეთში გაუაყიციებით ცდილობს, დაახლოებულ პირთა მეშვეობით დაადებინოს პეტრე III-ს საფრანგეთთან კავშირი, უილიამსმა განიზრახა რუსეთის გახტმე აეყვანა პეტრე III-ის ცოლი ეკატერინე.

უილიამსმა შემთხვევით შეაჩერა თავისი მზერა ეკატერინეზე – იგი მოეწონა, უწინარეს ყოვლისა, უაღრესად ნათელი გონებით და მტკიცე ნებისყოფით. აი, რა წაიკითხა უილიამსმა ინგლისის საიდუმლო სამსახურის ცნობაში ეკატერინეს შესახებ: „ამბობენ, სინამდვილეში ის იმპერატორ ფრიდრიხ დიდის უკანონო შვილიაო. რამდენად მართალია ეს, ძნელი სათქმელია. მაგრამ ბავშვობის წლები ეკატერინემ, რომელიც ოფიციალურად ერთი უქონელი გერმანელი ხელმწიფის ქალიშვილია, სწორედ გერმანიის იმპერატორის კარზე გაატარა. თანაც, ფრიდრიხ II მას უაღრესი სინამით და ყურადღებით ეპყრობოდა.

მანვე, მოისყიდა რა იმპერატორიკა ელისაბედის ბევრი დაახლოებული პირი, მათ შორის, კანცლერი, იმპერატორიკას

ფროილინები, მოძღვარი და უახლოესი მსახურებიც კი, დიდად შეუწყო ხელი იმას, რომ სწორედ ფრედერიკა ანჰოლტი (ეკატერინე) გამხდარიყო რუსეთის ტახტის მემკვიდრის ცოლი. არც ის არის გამორიცხული, რომ იბრძოდა რა რუსეთში გავლენის მოპოვებისათვის, გამჭრიახმა ფრიდრიხ II-მ სწორედ იმიგომ აღზარდა თავის კარზე ფრედერიკა ანჰოლტი, რომ მომავალში იგი რუსეთის ტახტზე დამჯდარიყო.“

უილიამსმა თავისი აგენტურის მეშვეობით შეიგყო, რომ პრინცესა ეკატერინეს მწვავედ ესაჭიროება ფული თავისი მრავალრიცხოვანი საყვარლების შესანახად და მარჯვედ ისარგებლა ამით. მან შეძლო ეკატერინესთვის მორიგ საყვარლად წარედგინა თავისი აგენტი, გრაფი პონიატოვსკი, რომელმაც საბოლოოდ გააკოგრა და, კელაყაც რომ დაეკმაყოფილებინა თავისი ვნება, იძულებული გახდა, ფულის გამოსართმევად უილიამსისათვის მიემართა.

1756 წლის ნოემბერში ეკატერინემ უილიამსისაგან მიიღო 350 ათასი ოქროს მანეთი, რისთვისაც ღრო და ღრო აძლევდა ინგლისისთვის დიდმნიშვნელოვან საიდუმლო ცნობებს.

აი, რას სწერდა ამის შესახებ უილიამსი ლონდონში: „გიგზავნით ყველაზე უტყუარ ამბებს, რომლებიც შევიტყვე რუსეთის არმიის გეგმებთან დაკავშირებით. ისინი გამაყნო აქ ჩემმა მეგობარმა დიდმა კნეინამ. კნეინას ერთობ ხანგრძლივი საუბარი ჰქონდა ფელდმარშალ აპრაქსინთან (თავის ერთ-ერთ საყვარელთან) რიგაში მისი გამგზავრების წინა დამეს, და ის, რასაც ახლა გწერთ, არის მხოლოდ ბუსტი ასლი იმ წერილისა, რომელიც მეორე დღესვე გამაყნო მისმა უმაღლესობამ. წერილში დაწვრილებით არის გაშუქებული რუსეთის გეგმა მომავალ ბრძოლებში პრუსიის ჯარების წინააღმდეგ“.

პეტრე III-სგან განსხვავებით, რომელიც არ მალავდა თავის აგდებულ დამოკიდებულებას ყოველივე რუსულისადმი, ჭკვიანმა და ეშმაკმა ეკატერინემ ისწავლა რუსული ენა,

სკრეპულოზურად იცავდა რუსულ წეს-ჩვეულებებს, განსაკუთრებით – მართლმადიდებლური სარწმუნოების კანონებს და იყენებდა ნებისმიერ საბაბს, რათა გამოეხატა „თავისი სიყვარული“ რუსი ხალხისადმი, სულ მალე პეტერბურგში და, რაც განსაკუთრებით მნიშვნელოვანია, გვარდიელებს შორის მის მგეს ფიცულობდნენ. საფრანგეთის დესპანი რეიგელი პარიზში ატყობინებდა: „იმპერატრიცა იმდენად სარგებლობს საყოველთაო პატივისცემით, რამდენადაც პეტრე – საერთო ზიზღით, რომელიც სულ იმუქრება, რომ ცოლს მონასტერში გაამწყსებს“.

1762 წლის 27 ივნისს ღამით იმზავლის ლეიბ-გვარდიის პოლკმა რუსეთის შეიარაღებული ძალების სარდლის გრაფ რაზუმოვსკის თანდასწრებით ერთგულება შეჰფიცა იმპერატრიცა ეკატერინეს.

კრემლის ყაზანის გაძარში უმაღლესმა დიდებულებმა, სამღვდელოებისა და მოედანზე გამწყრივებული ყველა გვარდიის პოლკის წარმომადგენლებმა მას შემდეგ, რაც მათ აცნობეს, რომ იმპერატორი პეტრე III, რომელიც ორანიებაუმში ჭენებით იქცეოდა თავს, ცხენიდან გადმოვარდა და კისერი მოიგეხაო, ერთსულოვნად გამოაცხადეს ეკატერინე რუსეთის თვითმპყრობელ იმპერატრიცად – ეკატერინე II-დ.

ეკატერინემ სამადლობელო პარაკლისი გადაიხადა გახგზე ასვლასთან დაკავშირებით, და გვარდიის პოლკებს წარუძღვა საღაშქროდ ორიენბაუმში, სადაც მისი ჯერ კიდევ ცოცხალი ქმარი პეტრე III ლოთობდა. გვარდიელებმა ძმებმა ორლოვებმა, თავადმა ბარიაგინსკიმ, გვარდიის ოფიცრებმა პასეკმა და ბასკაკოვმა მოძრავ ნაწილებს გაუსწრეს და პირველნი ჩავიდნენ ორიენბაუმში, სადაც პეტრე გაღეშილი ნახეს მაგიდის ქვეშ, დააპატიმრეს და სოფელ როფშაში გადაიყვანეს.

მას შემდეგ, რაც პეტრე III-მ გახგიდან გადადგომის აქტს მოაწერა ხელი, მან ეკატერინეს მიმართა წერილით, რომელშიც ნათქვამი იყო: „მის უდიდებულესობას შეუძლია, დარწმუნებული ბრძანდებოდეს, რომ მე არც თავში და არც

გულში გავივლებ და არც საქმით მოვიმოქმედებ რაიმე საზიანოს მისი პიროვნების და მისი მმართველობის წინააღმდეგ... მე კიდეც გთხოვთ, გამოიჩინოთ ნება და გამიშვათ უცხო მხარეში. თქვენი ერთგული, ლაქია პეტრე“.

როუმში განხორციელდა გეროროსტული აქტი პეტრე III-ის წინააღმდეგ. ალექსი ორლოვი ეკატერინე II-სადმი წერილში ასე ლაპარაკობს იმპერატორის სიკვდილზე: „დედავ, გულმოწყალე ხელმწიფე! არც კი ვიცი, როგორ აგიწერო, როგორ გითხრა, რა მოხდა. ვიცი, არ დაუჯერებ შენს ყურმოჭრილ მონას, მაგრამ ღმერთია მოწამე, მართალს გეუბნები დედავ, მზად ვარ სიკვდილზე წავიდე, მაგრამ თვითონაც არ ვიცი, როგორ მოხდა ეს უბედურება. დავიღუპებით, შენ თუ არ შეგვიწყალებ, დედავ, ის აღარ არის ამ ქვეყანაზე. მაგრამ არავის ეგონა, რომ ასე მოხდებოდა, როგორ ავწევდით ხელს ხელმწიფეზე, მაგრამ, ღიღო ქალბატონო, უბედურება მოხდა, ჩვენ მთვრალეები ვიყავით და ისიც სუფრაზე აუხირდა თავად თევდორეს (ბარიაგინსკის), გასაშველებლად ვეცით, მაგრამ ის უკვე ცოცხალი აღარ იყო, თვითონაც არ გვესმის, რას ვაკეთებდით, მაგრამ უკლებლივ ყველანი – სიკვდილის ღირსნი ვართ, შემიწყალე თუნდაც ჩემი ძმის გულისათვის, ვინანიებ, ჩემი ძებნაც არ გჭირდება – მაპაგიე, ან დამსაჯე, ოღონდ, გაათავე მალე, სიცოცხლე აღარ გვინდა, შენც განგარისხეთ და სულიც წავიწყმიდეთ სამარადქამოდ, 1762 წლის 6 ივლისი გრაფი ალექსი ორლოვი“. როგორც ჩანს, პეტრე III დაახრჩეს, და ეს უდავოდ გაკეთდა ეკატერინე II-ს ნებით, რომ არა ეთქვათ – სანქციით.

ეკატერინე II-ის სინდისზე, თავისი ქმრის მკვლელობის გარდა, არის აგრეთვე იმპერატორ ივანე VI-ს მკვლელობა, რომელიც რუსეთის ტახტის მემკვიდრე იყო იმპერატორიკა ანა I-ს (პეტრე I-ის ქალიშვილის) სიკვდილის შემდეგ. პაგარაობიდანვე საპყრობილეში დამწყვდეული, ელისაბედ I-ის მიერ დაპატიმრებული ივანე VI 24 წლისა მოკლეს ეკატე-

რინე II-ს საიდუმლო გადაწყვეტილებით, რომელიც შემუშოებული იყო შეთქმულების გზით მოსალოდნელი გადატრიალების გამო.

პეტრე I-ს სიკვდილის შემდეგ რუსეთის იმპერიაში ფაქტობრივად ბატონ-პატრონი გახდა გვარდია. ხანგრძლივი დროის მანძილზე სწორედ პეტერბურგის დიპლომატიურ წარმომადგენლებთან დაკავშირებულ გვარდიას აჰყავდა გახგზე იმპერატორები და იმპერატორიციები, სწორედ გვარდია იყო მათი დამამხობელი.

დესპანები, არსებითად კი ინგლისის, საფრანგეთის, გერმანიისა და უცხოეთის სხვა სახელმწიფოების აგენტები რუსეთის მეფის კარზე, რუსეთში გავლენის მოსაპოვებლად ბრძოლაში მარჯვედ იყენებდნენ თავიანთი ინტერესებისათვის რუსი თავადაზნაურობის უკმაყოფილებას.

კერძოდ, ინგლისელები და გერმანელები ეკატერინე II-ის დაწინაურებისას მიზნად ისახავდნენ იმას, რომ რუსეთს უარი ეთქვა გერიგორიულ პრეგენზიებზე აღმოსავლეთი და ცენტრალური ევროპის მიმართ და წარემართა თავისი ძალისხმევა სამხრეთის - კავკასიისა და ოსმანთა იმპერიისაკენ (თურქეთისაკენ). როგორც ჩანს, ისტორია არ იცვლება. რუსეთი კვლავ ებმება გაუთავებელ „ომებში“ თავის სამხრეთ-აღმოსავლელ მეზობლებთან.

პაპლე I-ის მკვლელობა - საპრესიური ტერორიზმის გამოვლინება

მეორე თვალსაჩინო გეროორისტული აქტი რუსეთში იყო იმპერატორ პაპლე I-ის მკვლელობა. აი, რას სწერდა საფრანგეთის დაზვერვის რუსეთის სამსახურის მთავარი რეზიდენტი, რუსეთის სამხედრო სამსახურის გენერალ-

ლეიგენანგი გრაფი ლოჟერონი მოხსენებით ბარათში საფრანგეთის რესპუბლიკის პირველ კონსულს ნაპოლეონ ბონაპარტს: „ჩემო გენერალო! შესაბამისად ჩემთვის გადმოცემული თქვენი ბრძანებისა, რაც შეიძლება სრულად დავახასიათო რუსეთის იმპერატორი პავლე I, გიგზავნით წინამდებარე მოხსენებას. რამდენადაც პირადად მე უკვე დაახლოებით ორი წელიწადია, არ მინახავს პავლე (მუდმივად ვიმყოფები ლიგვამი, ქალაქ ბრესგ-ლიგოვსკში, სადაც ქვეით დივიზიას ვსარდლობ), რუსეთის იმპერატორის დახასიათებისას თავს ნება მივეცი, საკუთარ მოსაზრებებთან და დასკვნებთან ერთად გამომეგზავნა თქვენთვის ამონარიდი უმაღლესი სამხედრო მოხელეებისა და იმპერატორის დაახლოებული პირების გამონათქვამებიდან საკითხზე, რომელიც თქვენ გაინგერესებთ. ეს თავიდან ამაცილებს სუბიექტივიზმს და დაგეხმარებათ თქვენ, ჩამოიყალიბოთ საკუთარი აზრი პავლე I-ზე. ჩემს დაშორებას იმპერატორისა და კარისაგან აქვს მთელი რიგი უპირატესობებიც: გვერდიდან, ამბობენ, ყველაფერი უკეთ მოჩანსო, თანაც, შემძლია მშვიდად ვიმუშაო საიდუმლო აგენტურასთან და ვაანალიზო მიღებული ცნობები, რაკი მოფარებული ვარ რუსეთის პოლიტიკური პოლიციის მშერას.

იმპერატორი პავლე I რუსეთის გახტვზე ავიდა 1796 წელს. დედამისს, ეკატერინე II-ს, სურდა მისთვის დაეკარგვინებინა გახტის მემკვიდრეობა, ვინაიდან პავლე არანორმალურად მიაჩნდა, რის შესახებაც მოურიდებლად ელაპარაკებოდა დაახლოებულ პირებს, ხოლო დარბაზობებზე დაუღალავად უჩვენებდა ყველას, რომ მისი შვილი ბოთეა. პავლე I ძალიან წუხდა იმის გამო, რომ ეკატერინე II სდევნიდა მის ერთგულ დაახლოებულ პირებს და ერთხელ საფრანგეთის მეფეს უთხრა: „ამალაში ჩემი ერთგული ფინია რომ მყავდეს, დედა დაუყოვნებლივ გასცემდა ბრძანებას, დაახრჩვეთო“.

ეკატერინე II თავის მემკვიდრედ რაცხდა შვილიშვილს,

პავლეს შვილს დიდ მთავარსა ლექსანდრეს. მაგრამ მოულოდნელი ავადმყოფობისა (აპოპლექსიკური დარცემა) და შემდეგ – გარდაცვალების გამო ეს ჩანაუიქრი განუხორციელებელი დარჩა.

დელის მგრულმა დამოკიდებულებამ დაღი დაასვა პავლეს ფსიქიკას. ყველაფერთან ერთად, ჯერ კიდევ რუსეთის ტახტის მემკვიდრედ ყოფნისას, შეიგყო, რომ მისი ცოლი პესენ-დერმშტადტის პრინცესა ვილჰელმინა, გათხოვების შემდეგ ნატალია ალექსის ასული, რომელიც მსურვალედ უყვარდა და მშობიარობას გადაჰყვა, ღალატობდა მის უახლოეს მეგობართან გრაფ ანდრია რაზუმოვსკისთან.

თუ სიჭაბუკის ყამს პავლე გამოირჩეოდა სულგრძელობით, გულუხვობით, მოყვასის სიყვარულით, ამ ამბების გავლენით უაღრესად გაბოროტდა და საკუთარ თავში ჩაიკეტა. დრო და დრო ნამდვილი სიმშაგე მოუვლიდა ხოლმე: ჩადიოდა საქციელს, რომელიც ნორმალური ადამიანისათვის შეუწყნარებელი იყო, და ამით აშკარად აშინებდა მგერ-მოყვარეს, ამტკიცებენ, პაგარაობისას პავლეს ისე ცუდად უვლიდნენ და ისე უყურადღებოდ ჰყავდათ, რომ ერთხელ აკენიდან გადმოვარდა და თავი იატაკს დაარტყაო. შეიძლება, ეს უეცარი გაშმაგებაც იმ დაცემის შედეგი იყო. ძიძებმა და გადიებმა, რომლოებიც ათასგვარ საშინელებას უამბობდნენ, პაგარა პავლეს მისტიკური მიდრეკილება და ცრუმორწმუნეობრივი შიში ჩაუნერგეს.

ამბობდნენ, თუ იმპერატორის კაბინეტის მახლობლად საღამოს ან ღამით კარი გაიჯახუნებდა, პავლე თავმარდაცემული წამოხტება ლოგინიდან და მაშინვე მაგიდის ქვეშ იმალებოდაო.

1770 წელს პავლეს პალუცინაციები დაეწყო. ერთი მათგანის შესახებ უამბო თავის დაახლოებულ პირებს. თითქოს ნევის სანაპიროზე სადღაც გადასწყდომია პეგრე დიდს, რომელსაც უთქვამს: „პავლე, საწყალო პავლე, საწყალო მთავარო“. ეს იყო იმ მომენტში, როდესაც პავლეს ეჭვები

ღრღნიდა, როცა საკუთარ თავს ჩააგონა, დელამისს, ეკატერინე დიდს, რომელიც მას გახტზე ასელის კონკურენტად მიიჩნევდა, გადაწყვეტილი აქვს მოწამლოს იგი. ამ დროს პეტერბურგში დაუფარავად ლაპარაკობდნენ, რომ უცნობ პირთა ჯგუფს განზრახული აქვს, მოკლას იმპერატრიცა, რათა გაამეფოს მისი ვაჟი პავლე, რომელსაც იგი სიამოვნებით მოიშორებდაო თავიდან.

პავლე I-ს სერიოზულად მიაჩნდა თავი მსოფლიოს პირველ რაინდად და ამ საფუძველზე უდიდესი სიამოვნებით დათანხმდა, მიეღო წმინდა იოანე იერუსალიმელის მალგის ორდენის გროსმაისტერის ტიტული. ამასთან დაკავშირებით გამოცემულ მანიფესტში ნათქვამი იყო: „ვბრძანებთ, გამოქვეყნდეს ამის შესახებ მთელ ჩვენს იმპერიაში და ახალი ტიტული შეგანილ იქნეს ჩვენს ტიტულატურაში“.

ამასთან დაკავშირებით თვალსაჩინო იუბეიგი მოღვაწე, აბაგი ჟორჟელი წერდა: „რუსეთის იმპერატორი, რომელიც არ ეკუთვნის კათოლიკურ ეკლესიას, მაგრამ მისდევს ფოგიუსის სქიზმას, გახდა გროსმაისტერი ორდენისა, რელიგიურის და სამხედროსი, რომლის პირველი მმართველიც არის პაპი. იმპერატორმა პავლემ გააოცა ევროპა. მაგრამ გულუბრყვილობა იქნებოდა, აგვეხსნა პავლე I-ს საქციელი მხოლოდ მისი სულიერი არანორმალურობით. მალგის კუნძული, როგორც ცნობილია, ფრიად დიდმნიშვნელოვანი სტრატეგიული პუნქტია ხმელთაშუა ზღვაზე, რომელიც საშუალებას აძლევს რუსეთს, საჭიროების შემთხვევაში, წარმატებით აწარმოოს ბრძოლა ინგლისის წინააღმდეგ ახლო აღმოსავლეთში“.

პავლე I-ს სულიერ მდგომარეობას კარგად ახასიათებს შემდეგი ფაქტი, რომელიც ერთმა რუსმა დიდებულმა აღწერა თავისი მეგობრისადმი წერილში და ეკატერინე II-ს დაკრძალვას ესება: „იმპერატრიცას სიკვდილის შემდეგ გახტზე რომ ავიდა, პავლე I-მა ბრძანა, ნევის მონასტრის საფლავიდან ამოეთხარათ პეტრე III-ის ნეშტი, რომელიც

თავის ღრობე დაკრძალეს როგორც წოდებააყრილი რუსეთის გვირგვინ – და სკიპტრაჩამორთმეული, ჩაეწვინათ იგი კუბოში და დაესვენებინათ ეკატერინე II-ის კუბოს გვერდით ზამთრის სასახლეში. პეტრე III-ს შიშველ თავის ქალაზე, პავლეს ბრძანებით, დაახურეს ოქროს სამეფო გვირგვინი. კბილებდაკრეჭილი, თვალისბუდეებჩამაფეხებული გვირგვინოსანი, ხელთათმანებიანი და ბორცვორგებიანი ჩონჩხი 19 ნოემბრიდან 2 დეკემბრამდე იწვა კუბოში, ეკატერინე II-ის კუბოს გვერდით.

ყოველივე ეს გაკეთდა პეტრე III-ის თავდაპირველი დატაკური და უკაცრიელი დაკრძალვის შესარცხვენად. პავლე იმპერატორი პირადად ხუთჯერ იყო პანაშვიდზე და ყოველჯერზე ხდიდა კუბოს სახურავს და ხელზე ეამბორებოდა ხოლმე გახრწნილ გვამს“.

რა პოლიტიკური მოტივებითაც უნდა ასსნა პეტრე III-ის ნეშტის გადასვენება, პავლე I-ს ეს საქციელი, კერძოდ, მისი ცერემონიალის ფორმა, დამაჯერებლად მოწმობს, რომ იმპერატორს აშკარად არანორმალური ფსიქიკა ჰქონდა. ამ დასკვნას დამაჯერებლად ადასტურებს სხვა ფაქტებიც.

იმპერატორად რომ დადგა, პავლემ მთელი რიგი ბრძანებებით აუკრძალა ქვეშევრდომებს დახურული ეკიპაჟებით სიარული; ნებადართული იყო მხოლოდ მარსილში ჯდომა, უკან დგომა, ან ცხენზე გადამჯდარი მგზავრობა; სასტიკად იკრძალებოდა, ეგარებინათ პუდრმოყრილი ნაწნავი ანუ ჩირბაიგელი. ფეხსაცმელებსა და წინდებზე ყველას უნდა კეთებოდა ბალთა, წვივსაკრავის ხმარება სასტიკად იკრძალებოდა. თმის გადავარცხნა შეიძლებოდა მხოლოდ უკან. დედაქალაქის მცხოვრებნი, რომელთა რიცხვი 300000-ს სჭარბობდა, ვალდებული იყვნენ, იმპერატორის დანახვისას გაეჩერებინათ ეკიპაჟი, რომლითაც მიდიოდნენ, გადამხდარიყვნენ ქვაფენილზე და თაყვანისცემით მისალმებოდნენ. გარკვეული საათის შემდეგ მცხოვრებთ ეკრძალებოდათ შინიდან გარეთ გამოსვლა და შუქის ანთება.

პავლეს სიძულვილი საფრანგეთის რევოლუციისადმი ისეთი დიდი იყო, რომ როცა შეიგყო, ფრანგი ოფიცრების უმრავლესობა ქილვაშებს აგარებსო, უბრძანა ყველას, ვინც მეუისკარზე იყო და ქილვაში პქონდა მოშვებული, დაუყოვნებლივ მოეპარსა. ამ ყოვლად ბრიყვეული წესების შესრულებას უმკაცრეს კონგროლს უწევდნენ პოლიცია და პირადად გუბერნატორები. იმპერატორის რისხვის შიშით, თანამდებობის პირნი პეტერბურგისა და სხვა ქალაქების ქუჩებში პირდაპირ ნადირობდნენ უმაქნისი წესების დამრღვევებზე და სასტიკად სჯიდნენ მათ.

ამ აქციებში მონაწილეობას იღებდა თვით იმპერატორიც. პეტერბურგის მცხოვრებნი, იმპერატორის კარეგას რომ დაინახავდნენ, თავქედმოგლეჯილი გარბოდნენ. ბევრნი ღობეს ახტებოდნენ და, გულგახეთქილები, სხვის ფანჯრებში მიძვრებოდნენ. მოქალაქეთა უმრავლესობა ამჯობინებდა, საერთოდ არ გასულიყო ქუჩაში იმ დროს, როცა იმპერატორის კარეგა შეიძლებოდა გამოჩენილიყო.

პავლე I ქალაქში ერთ ხანძარს არ გოვებდა – ამაღის თანხლებით ყველა უნდა ენახა. მისი განკარგულებით პეტერბურგის ობერ-პოლიცმაისტერმა ქალაქის მცხოვრებთ გააცნო პირადად იმპერატორის მიერ დაწერილი ბრძანება: „გამოეცხადოს ყველა სახლის პატრონს და ჩამოერთვას ხელმოწერა, რომ წინასწარ, სახელდობრ, სამი დღით ადრე შეატყობინებს მის სახლში ხანძრის გაჩენის შესახებ“. იმპერატორის მეორე ბრძანებაში ნათქვამი იყო: „სასტიკად აიკრძალოს პარკში სტვენა, ფუჭი ლაპარაკი და ხორხოცი.“

ვიურგენბერგის პრინცმა ევგენიმ, რომელიც პავლე I-ს სურდა თავის მემკვიდრედ ეხილა რუსეთის გახტმე, ერთ-ერთ დაახლოებულ პირთან საუბრისას თქვა: „იმპერატორის მეტყველება პარადოქსებისა და სრულიად გაუგებარი აბლაუბდა ფრაზებისაგან შედგებაო“. ამას ადასტურებენ პავლე I-ს სხვა ახლობლებიც, რომლებმაც შეამჩნიეს, რომ იგი ლაპარაკისას ვერ იკრებს ყურადღებას და წარამარა

ხგება ერთი თემიდან მეორეზე, ხოლო ოფიციალურ ქაღალდებს ადებს უცნაურ, ზოგჯერ ყოველგვარ ამრს მოკლებულ რეზოლუციებს. იმპერატორის გარემოცვაში დაუფარავად, თუმცა მხოლოდ ვიწრო წრის გასაგონად ამბობენ, პავლე სულ გაგიჟდა, ეჩვენება, რომ ყველა მას ემტერება და დღიდან გამეფებისა, შიშობს, ისიც პეტრე III-სავეთ არ მოკლანო. ამის გამო კი, როგორც აღნიშნავდნენ, „ყოველდღე იგონებდა ადამიანთა დაშინების ხერხებს და ყველაზე მეტად თვითონ იყო დამფრთხალი“.

ამგვიცებენ, ერთხელ, ასეთი დეპრესიის დროს თავის ცოლს, იმპერატრიცა მარიამ თეოდორეს ასულს უთხრა: „თუ ვინიცობაა, ეკატერინეს მიბაძვა მოინდომეთ, იცოდეთ, ჩემში პეტრე III-ს ვერ იპოვით“. იმპერატორს ღრღნიდა ეჭვი, რომ ირგვლივ ყველას, მათ შორის, ახლობელ ნათესავებს, განზრახული ჰქონდა მისი გასტიდან ჩამოგდება.

იმპერატორის ბრძანებით, მისი მეუობის ოთხი წლის მანძილზე, საპყრობილეებსა და ციხეებში შეყარეს, გადაასახლეს და კატორღაზე გაგზავნეს 12 ათასზე მეტი ოფიცერი და მოხელე, სამსახურიდან დაითხოვეს შეიდი ფელდმარშალი, 333 გენერალი და 2261 ოფიცერი. სამინისტროებში ყოველდღე ვიდაცას ხსნიდნენ. უგუნებობის დროს პავლე იმპერატორი სახელმწიფოს უპირველეს პირებს, უმაღლეს სამხედროებსა და უახლოეს ადამიანებსაც კი ისე ექცეოდა, როგორც ხელის ბიჭებს, რაც, ბუნებრივია, გულისწყრომას და შურისძიების სურვილს იწვევდა.

ყველაზე მეტად ჰყავდა ათვალწუნებული პავლე I-ს გვარდიის ნაწილების ოფიცერთა კორპუსი, რომლებსაც აბუჩად იგდებდა. ჭკუას გადამცდარი, პარადომანიით შეპყრობილი მონარქი ყოველდღიური ყარაულის შეცვლის დროს ცოფებს ყრიდა და საკუთარი ხელით, ჯოხით სცემდა ოფიცრებს, რომლებიც თვალში არ მოუვიდოდა და პირდაპირ პლაცდარმიდან გზავნიდა ციმბირში, იყო შემთხვევა, როცა გააციმბირეს მთელი პოლკი, რადგან იმპერატორს

მისი სააღლუმო მწყობრი არ მოეწონა. აი, როგორ აღწერს ერთ-ერთი გვარდიელი ოფიცერი თავისი დელისათვის გაგზავნილ წერილში პავლე იმპერატორის მხეცობას: „პავლე I ყოველდღიურად გამოდის თავის ვახტპარადებზე და ძალიან ხშირად გამოთქვამს უკმაყოფილებას, თან ისე, რომ ოფიცრებს უმძიმეს ჯარიმებს აკისრებს: ისინი ხელად გამოჰყავთ მწყობრიდან, სვამენ ოთხთვალაში და გზავნიან ციმბირში, შორეულ გარნიზონებში, ციხე-სიმაგრეში, ან ოფიცრობას აპყრიან ხოლმე. იქვე მწყობრის წინ აცმევენ ჯარისკაცის მუნდირს, აგლეჯენ ოფიცრის სამხრეებს და ტანზე ახევენ ტანსაცმელს. იმპერატორი ზოგჯერ თვითონ ცემს ხოლმე ოფიცრებს ჯოხით.“

მაგალითად, იმპერატორმა საჯაროდ სცემა პრეობრაჟენსკის პოლკის მეთაურს გენერალ ტალიზინს, ოფიცრებს იაშვილს, არგამაკოვს, ტატარინოვს და ჩაღდანოვს. პეტერბურგში აკრედიტებული უცხოელი დესპანები პავლე I-ს დესპოტიზმს ურჩხულს უწოდებდნენ.

ინგლისელები იმპერატორ პავლე I-ზე გავლენას ახდენდნენ მისი საყვარლის ნელიდოვას მეშვეობით, რომელიც დაკავშირებული იყო ინგლისის რუსეთელ დესპანთან ლორდ უინგვორტთან და რეგულარულად იღებდა მისგან დიდძალ თანხებს. იმპერატორიცა მარიამ თევდორეს ასული გულწრფელად იყო დარწმუნებული, რომ ავადმყოფი პავლე რაც შეიძლება მალეა გადასაყენებელი ტახტიდან, და განზრახული ჰქონდა, რეგენტად ემართა რუსეთი, საამისოდ კი მხოლოდ მოსახერხებელ შემთხვევას ელოდა. ყოველ შემთხვევაში, მის გარემოცვაში შემავალი უახლოესი პირნი (თავადების კურაკინისა და ლოპუხინის ოჯახები) სულ უჩიჩინებდნენ ასეთი ნაბიჯის გადადგმის საჭიროებას.

ამასობაში კი აშკარად მწიფდებოდა განხეთქილება, ერთის მხრივ, რუსეთსა და, მეორე მხრივ, ინგლისს და ავსტრიას შორის. პავლე I უაღრესად უკმაყოფილო იყო ინგლისელთა და ავსტრიელთა მოღალატური საქციელის გამო,

რომლის შედეგადაც რიმსკი-კორსაკოვის კორპუსი გაანადგურეს იგალიაში, ხოლო რუსეთის ჯარები ფელდმარშალ სუვოროვის სარდლობით უაღრესად მძიმე მდგომარეობაში აღმოჩნდნენ. პაულე I-ს ძალზე აღიზიანებდა ისიც, რომ ინგლისელებმა უარი უთხრეს მას მალტის კუნძულის დაბრუნებაზე, ხოლო ავსტრიელებმა მიიგაცეს რუსეთის ჯარების მიერ განთავისუფლებული იგალია. სულ უფრო ცხადი ხდებოდა, რომ პაულე იმპერატორი დიდხანს ვერ იმეუფებდა მალე ემსხვერპლება მორიგ გადაგრიალეებს...

გრაფ ლონჟერონი – ნაპოლეონს: „სასახლის გადაგრი-
ალებები, რუსეთის ვიცე-კანცლერის პანიინის თქმით, რუსე-
თის ისტორიაში იშვიათი არ არის და მათ მიეჩვივნენ. სწო-
რედ ამიგომ, შეგვიძლია, იმედი ვიქონიოთ, რომ პავლეს
უმტკივნეულოდ მოიშორებენ თავიდან.

დასასრულ მინდა, ერთხელ კიდევ მივაპყრო თქვენი ყუ-
რადლება იმას, რომ რუსეთში, სადაც არავინ არ არის დარ-
წმუნებული თავის პირად უსაფრთხოებაში და ყველაფერი
დამოკიდებულია ჭკუაზე გადამდგარი დესპოტის ჭირვეუ-
ლობაზე, ამკარად მწიფდება სასახლის გადაგრიალეება.

მოგმართავთ უდიდესი მოწიწებით,
თქვენი გულწრფელი მეგობარი
და ერთგული მსახური

გრაფი ლონჟერონი,
ბრესტ-ლიტოვსკი.
1800 წლის ივლისი“.

ამით ისარგებლა საფრანგეთმა, ნაპოლეონი სულ უფრო
ხშირად მიდიოდა იმ დასკვნამდე, რომ სანამ არსებობს ინ-
გლის-რუსეთის კავშირი, ინგლისელებთან ბრძოლის წარ-
მაგებაზე ზედმეტია ლაპარაკი; სწორედ ამიგომ, ნაპოლე-
ონმა განიზრახა საფრანგეთის ინტერესებისათვის, რადაც
უნდა დასჯდომოდა, გაეწყვიტა ეს კავშირი.

ნაპოლეონმა, ამ მიზნით, რუსეთიდან გამოუძახა იუზუიკ გრუბერს, საფრანგეთის საიდუმლო სამსახურის ფარულ აგენტს პავლე I-ს კარზე. გრუბერს, როგორც მალგის ორდენის ფაქტობრივ ხელმძღვანელს, შეესვლებოდა რუსეთის იმპერატორთან და მისი ნდობით სარგებლობდა.

გრუბერთან საუბრისას ნაპოლეონმა თქვა, რომ მას ეძლევა უაღრესად მნიშვნელოვანი დაეალება: ისარგებლოს თავისი გავლენით პავლე I-ზე და მიაღწიოს რუსეთისა და ინგლისის კავშირის გაწყვეტას. ცოცხალი შეიმდე გრუბერი რუსეთში იყო, სადაც ბრესგ-ლიგოვსკი შეხვდა გრაფ ლონკერონს, რომელსაც პარიზიდან მიღებული პქონდა ბრძანება, გაეწია მისთვის ყოველგვარი ხელშეწყობა და მასთან ერთად ემოქმედა. გადაწყდა, პავლე I-ის საგრაფო ნელიდოვა, რომელიც ინგლისელებზე მუშაობდა, შეეცვალათ ფრანგი საყვარლით, რომლის მეშვეობითაც დაადებინებდნენ რუსეთის იმპერატორს კავშირს საფრანგეთთან. ლონკერონის თქმით, ყველაფერს აჯობებს, ეს გაეკეთებინათ პავლესთან ყველაზე დაახლოებული კაცის - კუტაისოვის მეშვეობით.

ლონკერონის კარგოთეკაში კუტაისოვზე ასეთი ცნობა ინახება: „გრაფი ივანე ივანეს ძე კუტაისოვი, ობერპოფმისტერი, პავლე I-ს ფავორიტი, ეროვნებით თურქი, რუსეთის გყვეობაში მოხვდა, როცა რვა წლისა იყო. ეკატერინე II-მ პავლეს აჩუქა. სწავლობდა საპარიკმახერო საქმეს პარიზში, რის შემდეგაც მისი პირადი პარიკმახერი იყო. რაც 1798 წელს პავლე მალგის ორდენის გროსმაისტერი გახდა, კუტაისოვი ამ იეზუიტური ორგანიზაციის ობერ-შტალმაისტერად დააყენეს. უაღრესად საზრიანი კაცია, უცებ აულოალო რუსეთის ხელმწიფის ეროტიკულ მიდრეკილებებს, რომელიც, როგორც ამბობენ, 10-11 წლისა ფროილინებს დასდევდა კუდში. იმპერატორისათვის ცოცხალი საქონლის მომწოდებელია, და სწორედ ამამიამისი ძალა, რომლის წყალობითაც შეძლო, ასე დიდხანს დარჩენილიყო გიჟი მონარქის გვერდით“.

შევხვდა რა პავლე I-ს, გრებერმა შემპარავად დაუწყო „დამუშავება“ მეფის ინგლისელების წინააღმდეგ. ბოლოს და ბოლოს, პავლე I-მა ერთ-ერთი საუბრისას გრებერს უთხრა: „ინგლისელები ყაჩაღურად დაეპაგრონენ მალგის კუნძულს და უარს ამბობენ, დამიბრუნონ იგი მე – გროსმაისტერს! იჩენენ სრულ უგულუბელყოფას ჩემი მაღალი ტიტულის მიმართ. მაგრამ ამას მწარედ ინანებენ. ჩვენი ახლანდელი მოწინააღმდეგე, საფრანგეთის პირველი კონსული, რომელიც დღეს-ხვალ იმპერატორი გახდება, მპირდება, რომ წმინდა კუნძულს უკან დამიბრუნებს და, იცით, პასტორო, მე უკვე ძალიან ახლოს ვარ იმასთან, რომ დავუღო ნაპოლეონს კავშირი. დროა, გავეყაროთ ეს გაბლენძილი და ვერაგი ინგლისელები“.

ცოგა ხნის შემდეგ კუტაისოვის შემწეობით ფრანგებმა შეძლეს, ინგლისელთა დამქაში ნელიდოვა შეეცვალათ იმპერატორის ახალი საყვარლით ლოპუხინათი, რომელიც საფრანგეთზე მუშაობდა. პავლესთან ყოფნისას იგი გამუდმებით უჩიჩინებდა იმპერატორს, დაემყარებინა კავშირი საფრანგეთთან.

1800 წლის სექტემბერში, როცა დანიის რუსეთელ ღესპანს ესაუბრა საფრანგეთის, რუსეთის, შვედეთის და დანიის ულოგების გაერთიანების შესახებ, პავლე I-მა თქვა: „დიდი ხნის განმავლობაში იმ ამრს ვადექი, რომ სამართლიანობა საფრანგეთის მოწინააღმდეგეთა მხარესაა, ვინაიდან, ამ ქვეყნის მთავრობა ყველა სახელმწიფოს ემუქრებოდა. ახლა კი ამ ქვეყანაში სულ მალე დადგება მეფე, თუ არა სახელით, არსით მაინც, რაც შეცვლის საქმეს. მე და ნაპოლეონი ევროპას გავიყოფთ. კონტინენტზე უნდა ბატონობდეს მხოლოდ ორი დიდი ქვეყანა – რუსეთი და საფრანგეთი. რაც შეეხებათ ინგლისელებს, ურჩევნიათ, ჭკუით იყვნენ თავიანთ კუნძულზე“. პავლე I-ს გამონათქვამი და განწყობილება ცნობილი გახდა ინგლისის ღესპანის ლორდ უინგვორტისათვის, რომელმაც აქტიურად დაიწყო

შეთქმულების მომზადება პაელე I-ს გახტიდან ჩამოსაგდებად. მან იცოდა, რომ გეარდიის რიგებში გამოიწნა ოფიცერთა ჯგუფი, რომელიც მზად არის, დაამხოს პაელე I. მას შემდეგ, რაც უინგეორგს ჩაეშალა რამდენიმე ცდა მოეწყო გეროორისგული აქტი პაელე I-ს წინააღმდეგ, მან გადაწყვიტა, მონაწილეობა მიეღო გეარდიის ოფიცერთა შეთქმულებაში, და ებიძგებინა მათთვის, გადასულიყვნენ აქტიურ მოქმედებაზე. თავისი ჩანაფიქრი უინგეორგმა განახორციელა ეკატერინეს ყოფილი დიდებულების ძმების ზუბოვების - პლატონის, ვალერიანისა და ნიკოლოზის მეშვეობით. პაელე I-ს წინააღმდეგ მიმართულ შეთქმულებაში აქტიური მონაწილეობა მიიღეს რუსეთის ყოფილმა ვიცე-კანცლერმა გრაფმა პანინმა, გენერალ-ლეიტენანტმა ბენიგსენმა, კავალერგარდის კორპუსის შეუმა, პაელეს ფლიგელ-ადიუტანტმა გენერალ-ლეიტენანტმა უვაროვმა, გენერალმა პალენმა, რომელსაც პაელემ ფაქტობრივად დააკისრა რუსეთს მართვა, პაელეს ადიუტანტმა მიქელის ციხე-სიმაგრეში კაპიტანმა არგამაკოვმა და სხვებმა.

მიიღო რა ინგლისის მორიგი უარი მალგის კუნძულის დაბრუნებაზე, პაელე I-მა ინგლისის ღესპანს უინგეორგს განუცხადა, რომ რუსეთი წყევტს ყოველგვარ ურთიერთობას ინგლისთან და უცხადებს მას ომს, რომელიც 1801 წლის გაზაფხულზე დაიწყებაო. ჯერჯერობით კი რუსეთის ნავსადგურებში ყადაღა ედება ინგლისურ გემებს, კონფისკებულია მთელი ინგლისური საქონელი და მთელი ინგლისური ქონება რუსეთში. ეს იყო ბოლო წვეთი, რომელმაც ააფხორუსი თავადაზნაურობის მოთმინების ფიალა – მათ მჭიდრო სავაჭრო ურთიერთობა ჰქონდათ ინგლისთან, ჰყიდდნენ რა მარცელეულს, სამშენებლო ხე-ტყეს, გოგირდს და რკინას.

გრაფმა ლონჟერინმა აცნობა ნაპოლეონს, რომ მზადდება გეროორისგული აქტი პაელე I-ს წინააღმდეგ, მაგრამ მისი აღკვეთა ვერ შეძლო. გრუბერი კი ვერ მოხვდა პაელე

I-თან აუდიენციაზე, რათა ეცნობებინა მისთვის შეთქმულ-
თა გეგმები.

1801 წლის 11 მარტს ღამით პაველე I მოკლეს. ცნობაში
ნათქვამია, რომ იგი აპოპლექსური დარტყმით გარდაიცვა-
ლა. რუსეთის სამეფო ტახტზე ავიდა ახალი იმპერატორი
ალექსანდრე I. აი, როგორ აღწერს პაველე I-ს სხეულს მისი
მკვლელობის შემდეგ ერთ-ერთი თვითმხილველი: „პაველეს
სახე საშინელი სანახავი იყო. უპარიკოდ, მიტკლისფერ-მოყ-
ვითალო, ღრმად ჩატეხილი საფეთქლით, ბუდიდან გადმო-
კიდებული ცალი თვალით, რომელიც ლოყაზე ედო. სანამ
დაახრჩობდნენ, წიხლებით შემდგარანო, - თქვა ანაგომმა
ექიმმა, რომელიც მოკლული პაველეს სხეულს ათვალიერებ-
და“.

ინგლისის დესპანი უინგვორგი რუსეთის დესპანს ლონ-
დონში გრაფ ვორონცოვს პაველე I-ს მკვლელობის შესახებ
სწერდა: „მიიღეთ ჩემი გულწრფელი მოლოცვა, არც ვიცი,
როგორ გამოვხატო ჩემი გრძნობები ამ დარტყმის გამო,
რომელიც განგების მიყენებულია! რაც უფრო მეტს ვფიქ-
რობ, მით მეტად ვუმაღლი ზეცას“.

ალექსანდრე II-ს მკვლელობა -

ტირორიზმის რევოლუსიური გაპოვლინება

რუსეთს არ ახსოვს ხელმწიფე, რომელსაც იმდენჯერ
დასხმოდნენ თავს მოსაკლავად, რამდენჯერაც - იმპერა-
ტორ ალექსანდრე II-ს.

მეფე ალექსანდრე II ისტორიაში შევიდა როგორც გლე-
ხობის განმათავისუფლებელი. 1861 წლის 19 თებერვლის
ბრძანებით, რუსეთში გაუქმდა ბაგონყმობა. ალექსანდრე
II იმედოვნებდა, რომ შეძლებდა გლეხობის მიმხრობას, მო-

იპოვებდა ნდობას და განამტკიცებდა თვითმპყრობელობის პოზიციებს. მნიშვნელოვანწილად, ეს იმედები გამართლდა. თვითმპყრობელობამ კიდევ ნახევარ საუკუნეზე მეტხანს გაძლო.

1862 წელს გავრცელდა პროკლამაცია „ახალგაზრდა რუსეთი“, რომელიც ხალხს აშკარად მოუწოდებდა თვითმპყრობელობის დასამხობად: „ჩვენ გვჭირდება არა მეფე, არა იმპერატორი, არა ღვთივცხებული ხელმწიფე... ჩვენ გვინდა თავკაცად გვყავდეს უბრალო მოკვდავი კაცი ამა ქვეყნისა, რომელმაც იცის ცხოვრება და ხალხი, ის რომ აირჩია... ჩვენ გვჭირდება არა იმპერატორი... არამედ, არჩეული ხელმძღვანელი, რომელიც თავისი სამსახურისთვის ჯამაგირს იღებს...“

თანამედროვე საზოგადოებრივ წყობილებაში ყველაფერი ცრუ და უაზროა. ჩვენ ავაფრიალებთ მომავლის ღია დროშას და ომახიანი ძახილით: „გაუმარჯოს სოციალურ და დემოკრატიულ რუსეთის რესპუბლიკას“!, დავიდრებით ზამთრის სასახლეზე, იქაურ მკვიდრთა შესამუსრავად... რუსეთის სახელოვანი მომავლის საკეთილდღეოდ!... ჩვენ დავეცემთ ერთ ყიჟინას: „ცული იმიშელე!“ და მაშინ – დავერუვით იმპერატორის პარტიას!...“

პირველი თავდასხმა ალექსანდრე II-ზე მოხდა 1862 წლის 4 აპრილს პეტერბურგის ბაუხულის ბაღში, თუმცა პოლიციამ მეფის მოსვლამდე ბაღიდან გაიყვანა ყველა იქ მყოფი. დიმიტრი კარაკოზოვმა, რომელმაც მეფეს ესროლა, ააცილა. როცა დაკავებული ალექსანდრეს მიჰგვარეს, მეფემ ჰკითხა:

– რატომ მესროლე?

– იმიტომ, რომ შენ მოატყუე ხალხი – შეპირდი მიწას, არ კი მიეცი.

1879 წლის 2 აპრილს გეროორისტებმა მოიმოქმედეს მეფის მოკვლის ახალი ცდა. იმპერატორის წინააღმდეგ გერაქტის ჩაღენა ნებაყოფლობით იკისრა ნაროდოველცმა

– ყოფილმა მასწავლებელმა, გადამდგარმა კოლეგიის მდივანმა ალექსანდრე სოლოვიოვმა. მან ექვსჯერ ესროლა მეფეს, როცა ის ბაშთორის სასახლის მთავარი სადარბაზოდან გამოდიოდა, მეფე სასწაულით გადარჩა. სოლოვიოვი სიკვდილით დასაჯეს.

მინაგან საქმეთა მინისტრი გენერალ-ლეიტენანტი ლორის – მელიქოვი და გენერალ-ადიუტანტი დრენგელნი ამ თავდასხმის შემდეგაც არწმუნებდნენ მეფეს, სოლოვიოვის თავდასხმა შემთხვევითობაა, „...შეშფოთების საფუძველი არა გვაქვს... ქვეყანაში ყველაფერი მშვიდად არისო“.

მესამე თავდასხმა მეფეზე მოხდა 1879 წლის 19 ნოემბერს: ნაროდოვოლელებმა ააფეთქეს მეფის მაგარებელი, მაგრამ ალექსანდრე ამჯერადაც გადარჩა. გეროორისტებმა ვერ გამოიყენეს ვაგონი, რომლითაც მეფე მიდიოდა.

1880 წლის 5 თებერვალს ნაროდოვოლელებმა შეძლეს, განესორციელებინათ ყველაზე მასშტაბური თავდასხმა მეფის მოსაკლავად. უზარმაზარი ძალის აფეთქებამ იგრიალა შიგ ბაშთორის სასახლეში, სადაც მეფეს დარბაზობა ჰქონდა პესენის პრინცის ალექსანდრეს პაგივსაცემად. დაიხოცა 11 და დაიჭრა 56 კაცი – ჯარისკაცები და სასახლის მომსახურე პერსონალი. გერაქტი შეასრულა ალექსანდრე ხალტურინმა, რომელიც ორი წლის შემდეგ შეიპყრეს და სიკვდილით დასაჯეს.

მეფის მთავრობის რეპრესიულ ღონისძიებათა მიუხედავად, ეტყობა, ალექსანდრე II-ს მაინც უჭირდა მიმხედარიყო, რომ თავისუფლების მინიჭება გლეხობისათვის, რომლებსაც არ გააჩნდათ მიწა, სამუშაო და ლუკმა-პური, იგივე იყო, პაგრონს ეზოს ძალღი ქუჩაში რომ გაეგდო.

უკანასკნელი, კელავ წარუმატებელი თავდასხმა მეფეზე 1880 წლის მაისში მოეწყო. ნაროდოვოლელებმა ქელიაბოვმა, პრესნიაკოვმა, გრაჩოვსკიმ, ბარანიკოვმა და სხვებმა ნაღმი ჩადეს ქვის ხიდის ქვეშ, რომელსაც, ჩვეულებრივ, მეფის კარეგა გადადიოდა. მაგრამ გეროორისტმა ჟეგერკომ

ვერ მოასწრო, დროზე მიეგანა აუთქების სადგონაიო მოწყობილობა და ალექსანდრე II-ის ეკიპაჟი მშვიდობიანად გადავიდა ხილს.

1880 წლის 3 ივნისს გარდაიცვალა იმპერატორია მარიამ ალექსანდრეს ასული. ბოლოს და ბოლოს, ალექსანდრე II-მ ჯვარი დაიწერა ეკატერინე დოლგორუკოვაზე, რომელიც ერთადერთი ერთგულ და საყვარელ ქალად მიაჩნდა. მეორე ქორწინების პირობა იყო ის, რომ დოლგორუკოვას უარი ეთქვა ყოველგვარ პოლიტიკურ როლზე რუსეთში.

ალექსანდრე II-ს ავი წინათვრძნობა არ ასვენებდა და გადაწყვიტა, თუ ვინიცობაა, დაიღუპებოდა, უბრუნელებოდა თავისი ახალი ოჯახის ბედი. სწორედ ამიტომ, 1880 წლის ნოემბერში თავის უფროს ვაჟს, მომავალ იმპერატორს ალექსანდრე III-ს მისწერა: „ძვირფასო საშა! ჩემი სიკვდილის შემთხვევაში, შენ განდობ, ჩემს ცოლსა და შვილებს. ეს ჩემი უკანასკნელი ნებაა და დარწმუნებული ვარ, შენ ამ დანაბარებს ნამუსიანად შეასრულებ. ღმერთი იყოს შენი მფარველი! არ დამივიწყო და ღოცვებში გამიხსენე როგორც შენი მოყვარული მამა“. ალექსანდრე III-მ დაიფიცა, რომ მამის ნებას წმინდად შეასრულებდა.

1881 წლის 1-ელ მარტს რუსეთში სენსაციური ამბავი მოხდა. ნაროდოვოლელმა გეროორისგებმა განახორციელეს წარმატებული თავდასხმა ალექსანდრე III-ზე, როდესაც იგი მანეჟიდან გამთრის სასახლეში ბრუნდებოდა.

თავდასხმის მომზადებაში აქტიურ მონაწილეობას იღებდნენ გეროორისგები ქელიაბოვი, პეროვსკაია, კიბალჩიჩი, გრინევიცკი, მიხაილოვი, გელფმანი, რისაკოვი.

დღის ორი საათი იქნებოდა, რომ მეფე მანეჟიდან ყარაულის გამოცელის შემდეგ შინ ბრუნდებოდა. კარეგას ცხენით მოჰყვებოდნენ ბადრაგის კაზაკები: კუზმა მაჩნევი, მიხეილ ლუცენკო და ნესტორ კუზმენკო. მათ მარხილით მიჰყვებოდა პოლიცმაისგერი დვორჟიციკი, აგრეთვე თერგის კაზაკთა ესკადრონის როგმისგრი კულებიაკინი და კი-

დევ რამდენიმე კაზაკი – ყველანი ცხენებით.

როდესაც ალექსანდრე II-ის კარეგა ეკატერინეს არხის სანაპიროზე გავიდა, გეროორისგმა რისაკოვმა ბომბი ესროლა და გაქცევა დააპირა, მაგრამ იქვე შეიპყრეს და განაიარაღეს.

ძლიერ დაზიანებული კარეგიდან გადმოვიდა მეფე, რომელიც უნებლად გადარჩენილიყო. მეფეს მიეჭრა დოროჟიკი და სთხოვა სასწრაფოდ დაეგოვებინათ საშიში ადგილი. მეფე ფეხს ითრევდა. „კეთილი, - თქვა მან. - ახლავე წავალთ, ოღონდ იქამდე დამნაშავე მაჩვენე“. დოროჟიკიმ კვლავ სთხოვა მეფეს, დაუყოვნებლივ წავილეთო, მაგრამ მან უპასუხა: „კარგი, წავილეთ, ოღონდ იქამდე აფეთქების ადგილი მიჩვენეო“. ამდენი თავდასხმის მიუხედავად, მეფე უპატიებელ დაუდევრობას იჩენდა, რამაც საბოლოოდ, თავი წააგებინა. მეორე თავგანწირულმა გეროორისგმა ეგნატე გრინევიცკიმ ისარგებლა მეფის ზომიანით და ბომბი ჩააგდო იმპერატორისა და თავის ფეხებს შუა.

როდესაც აფეთქების კვამლი გაიფანტა, გარშემო მყოფმა ადამიანებმა დაინახეს მეფე: იგი უქულოდ და უფარაჯოდ ეგლო ქვაფენილზე და ლამის მოგლეჯილი ფეხებიდან შადრენად ასხამდა სისხლი. კულეზიაკინმა ითხოვა, ნება მომეცით, მეფე უახლოეს სახლში გადავიყვანო და პირველი სამედიცინო დახმარება გავუწიოო. მაგრამ მეფემ მომაკვდავის ხმით ბრძანა: „წამიყვანეთ სასახლეში, მინდა, იქ მოვეკდე ცოლის ხელშიო.“

მეფის მკვლელობა, უდავოდ იმის შედეგი იყო, რომ მეფის სპეცსამსახურმა არაპროფესიონალიზმის გამო ვერ ააცილა იმპერატორს თავდასხმა, „დიდი მუშაობის“ მიუხედავად.

როცა ალექსანდრე II ზამთრის სასახლეში მიიყვანეს, დახმარებას უკვე აზრი აღარ ჰქონდა – მეფე სისხლისგან დაიცალა და აღესრულა. გარდაიცვალა გეროორისტი გრინევიცკიც. ცოცხალი შემდეგ გეროორისტული ჯგუფის მონაწი-

ლენი, რომლებიც იმპერატორზე თავდასხმას ამზადებდნენ, დააპატიმრეს და 1881 წლის 3 აპრილს ქელიაბოვი, კიბალჩიჩი, პეროვსკაია, რისაკოვი და მიხაილოვი საჯაროდ ჩამოახრჩვეს პეტერბურგში.

ალექსანდრე II-ს დაკრძალვაზე მისულმა ხალხმა გაციებით შეამჩნია, რომ მიცვალებულზე არ არის გვირგვინი და ორდენები. ასეთი იყო მისი ნება. სიკვდილამდე ცოცხანით აღრე მან ეკატერინე იურევსკაიას უთხრა: „როცა მე უზენაესის წინაშე წარვსდგები, არ მინდა ცირკის მაიმუნს ვგავდე. ასეთ დროს ტაკიმასხარობა არ ეგების“. ეკატერინე დოლგორუკაია მძიმედ განიცდიდა ალექსანდრე II-ის სიკვდილს.

„ეკლესიის სიღრმეში, - წერდა წიგნში „ალექსანდრე II და თავადის ქალი იურევსკაია“ მორის პალეოლოგი, - სამოსელის საცავის პაგარა შესასვლელიდან გამოვიდა კარის მინისგრი, გრაფი ადლებერგი, რომელსაც ხელით მოჰყავდა ჩამოქნილი განწერწეგი ახალგაზრდა ქალი, გრძელი სამგლოვიარო პირბადე რომ უფარავდა სახეს. ეს იყო განსვენებული იმპერატორის მორგანისგული მეუღლე, თავადის ქალი ეკატერინე მიხეილის ასული იურევსკაია, ქალიშვილობაში თავადის ქალი დოლგორუკაია – იგი ნერვული ნაბიჯით ავიდა კატაფალკის საფეხურებზე მერე მუხლი მოიყარა, თავი განსვენებულის სხეულს მიადო, და რამდენიმე წუთს თვალდახუჭული ღოცულობდა. შემდეგ გაჭირვებით წამოდგა და ნელა გაუჩინარდა ეკლესიის სიღრმეში“.

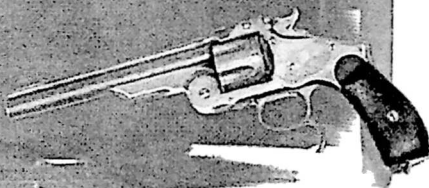
ცოცხალი ხანში მამის დაკრძალვის შემდეგ ახალმა იმპერატორმა, ალექსანდრე III-მ ფაქტობრივად უღალატა თავის მამას და დაარღვია მისთვის მიცემული სიგყვა. თავისი ცოლის გავლენით იგი არ გამოეჭომაგა მამამისის ქერივს, თავის ნასევარძმას უგანათლებულეს თავადს გიორგის, პუსართა პოლკის ლეიბ-გვარდიის ოფიცერს და თავის ოთხი წლის ნასევარდას, უგანათლებულეს თავადის ქალს ოლღას – ინგრიგებისა და თავდასხმების წინაშე.

ეკატერინე იურევსკაიამ შვილებთან ერთად დაგოვა სამ-
შობლო და ემიგრანტად წავიდა პარიზში. იქ ოცდათხუთმე-
ტი წლის მზეთუნახავი ეკატერინე იურევსკაია ალექსანდრე
II-ის ხსოვნის ერთგული დარჩა და ჭეშმარიტად მონაზვ-
ნურ ცხოვრებას ეწეოდა. მთელი მისი დარჩენილი ცხოვრე-
ბა შვილებისთვის ბრუნვას მიეძღვნა. მან ღრმა სიბერემდე
იცოცხლა. ეს არაჩვეულებრივი გონების, ერთგულებისა და
სილამაზის ქალი 1922 წლის 15 თებერვალს გარდაიცვალა
ქ. ნიცაში.

თავი II.

ჩე

XX საუკუნის
გერაქტები

ბოგოლუპოვი, პლავე, შიბე, ღუბასოვი

XX საუკუნის დამლეტს გერორი რუსეთში გახდა სახალხო ოპონენტებთან და ყველა ჯურისა და იდეოლოგიის მოწინააღმდეგეებთან ანგარიშის გასწორების საშუალება, რასაც საბოლოოდ 1917 წლის რევოლუცია მოჰყვა.

1901 წლის 14 თებერვალს გერორისგმა პეტრე კარპოვიჩმა, მოსკოვის უნივერსიტეტის ყოფილმა სტუდენტმა, რომელიც სახალხო განათლების მინისტრთან ბოგოლუპოვთან მიღებაზე იმყოფებოდა, სასიკედილოდ დაჰრა მინისტრი. 2 მარგს ბოგოლუპოვი გარდაიცვალა. იუსტიციის მინისტრთან მურავიოვთან დაკითხვაზე კარპოვიჩმა განაცხადა: „ნუ სწუხხართ, თქვენო აღმატებულება, და თავს ნუ ილღით შემდგომი კითხვებით. მე გამომგზავნეს მინისტრ ბოგოლუპოვის მოსაკლავად, სხვა მინისტრებიც მას მიჰყვებიან, ეს მხოლოდ ცეცხლის გახსნა გახლდათ“.

რაჩკოვსკი პოლიციის დეპარტამენტისადმი მოხსენებაში იუწყებოდა, რომ „...ბოგოლუპოვის მკვლელობა მიზნად ისახავდა გაემწვაებინა მოძრაობა სტუდენტებს შორის და პოპულარული გაეხადა პარტია „ნაროდნაია ვოლიას“ ახალდაწყებული საქმიანობა“.

1901 წლის 9 მარგს გერორისგმა ნიკოლოზ ლაგოვსკიმ სროლა აუგება უწმინდესი სინოდის ობერ-პროკურორის პობედონოსცევის ბინის ფანჯრებს. დაკითხვაზე ლაგოვსკიმ განაცხადა, რომ „მისი ღრმა რწმენით, არსებული სახელმწიფო და საზოგადო წყობილება არ შეესაბამება ხალხის ინტერესებს. პობედონოსცევზე თავდასხმა კი ჩაიდინა იმიტომ, რომ ობერ-პროკურორი სამთავრობო პოლიტიკის ერთ-ერთი ყველაზე გავლენიანი წარმომადგენელია“.

ამავე წლის 2 აპრილს ოფიცრის ფორმაში გადაცმულმა გერორისგმა სტეფანე ბალმაშოვმა ბრაუნინგის გასროლით სასიკედილოდ დაჰრა შინაგან საქმეთა მინისტრი სიპიაგინი.

1904 წლის ივლისში ოსრანკის საიდუმლო აგენტმა აბეჟ-მა (როგორც მას საიდუმლო პოლიციის წრეებში უწოდებდნენ, „პროვოკატორთა მეფე“), რომელიც იმავდროულად ესერთა საბრძოლო ორგანიზაციას ედგა სათავეში, მოამზადა თავდასხმა შინაგან საქმეთა მინისტრზე პლევეზე. გეროორისგ საზონოვის ნასროლმა ბომბმა პლევე შეიწირა. 1905 წლის 4 თებერვალს გეროორისგმა კალიაევმა ბომბი ესროლა მოსკოვის გენერალ-გუბერნატორს, მეუის მთავარ მრჩეველს დიდ მთავარს სერგი ალექსანდრეს ძეს, მეუის ბიძას, რომელსაც ცოლად ჰყავდა იმპერატრიცა ალექსანდრა თევდორეს ასულის და. გეროორისგული აქტის ჩადენის შემდეგ კალიაევი შეიპყრეს და ჩამოახრჩვეს.

აი, როგორ აღწერს შინაგან საქმეთა მინისტრი მეუის სახელზე გაგზავნილ მოხსენებით ბარათში დიდი მთავრის წინააღმდეგ ჩადენილ გეროორისგულ აქტს: „1905 წლის 4 თებერვალს გეროორისტი კალიაევი, რომელიც მთავრის კარეგას ელოდებოდა, კრემლში იდგა, ნიკოლოზის კარიბჭის მახლობლად. როგორც კი დიდი მთავრის კარეგა კალიაევს გაუსწორდა, მან ბომბი ისროლა. გაისმა ყურთასმენისწამლები აფეთქების ხმა, ქვაფენილიდან ავარდნილმა კვამლისა და თოვლის ბუქის სვეგმა დაფარა ადგილი, სადაც რამდენიმე წამის წინ დიდი მთავრის კარეგა იმყოფებოდა. როდესაც კვამლი გაიფანტა, შეკრებილთა მზერას წარმოუდგა ნაფოგებად ქცეული კარეგის ნაშთები და უფორმო დამწვარი სხეული – ყველაფერი, რაც დარჩა დიდი მთავრის სერგი ალექსანდრეს ძისაგან“.

ნიკოლოზ II-ის ინიციატივით შავრაზმელმა გეროორისგებმა დაიწყეს სამზადისი, რათა თავს დასხმოდნენ მინისტრთა საბჭოს თავმჯდომარეს ვიტეს, რომელსაც ვერ მოეგო მეუის გული და მისთვის საშიში გამსდარიყო.

შავრაზმელებთან – რუსი ხალხის კავშირის წევრებთან ერთ-ერთ შეხვედრაზე ნიკოლოზ II-მ ვიტეზე თქვა: „მე ვუთმენდი და ვუთმენ ამ სუბიექტს მხოლოდამხოლოდ წმიდა

წყლის გაქტიკური მოსაზრებებით. მაგრამ ჩემი მოთმინების ფიალა, მგონი, აივსო. ვიტეს ყველა საკითხზე აქვს საკუთარი, ჩემგან ძირფესვიანად განსხვავებული მოსაზრება და ჩირადაც არ აგდებს იმპერატორის აზრს. მთელი მისი საქციელი, მეგადრე მას შემდეგ, რაც 1905 წლის 17 ოქტომბრის მანიფესტი გამომგლიჯა, მოწმობს, რომ გრაფს დაავიწყდა, ვინ არის რუსეთის იმპერატორი. დადგა ღრო, შევახსენოთ ეს ვიტეს“.

ნიკოლოზ II-ისათვის ცნობილი გახდა, რომ ვიტეს დაახლოებულ პირთა წრეში განუცხადებია, მე ხელთ მაქვს დოკუმენტები ფინანსური აფერების შესახებ, რომლებიც, თუ პრესაში გავიდა, სერიოზულად გაუტეხენ სახელს მეფის გვარსო.

ნიკოლოზის ნდობით აღჭურვილმა პირმა გენერალმა გრეპოვმა, რუსეთის ფაქტობრივმა დიქტატორმა, პეგრბურგის დაცვის განყოფილების უფროსს, ქანდარმერიის პოლკოვნიკს გერასიმოვს უბრძანა, მოემზადებინა და განეხორციელებინა გეროროისცული აქტი ვიტეს მიმართ.

„მოღალატე ვიტე რომ არა, - ამტკიცებდა გრეპოვი, - რუსეთი არასდროს არ დადებდა სამარცხვინო პორცსმუგის ზავს (ზავი იაპონიასთან), ფეხზე რომ დააყენა მთელი ქვეყანა. ეს მოღალატე არ უნდა იყოს პრემიერ-მინისტრის პოსტზე. თანაც, ჩვენ გვაქვს მონაცემები, რომ იგი ამზადებს თავდასხმას ხელმწიფეზე. ასე რომ, უფალი იმპერატორი ძალზე მადლობელი დაგვრჩება, თუ ჩვენ დავეხმარებით, უხმაუროდ და უსკანდალოდ მოიშოროს თავიდან ასეთი პრემიერი“. ვიტეზე თავდასხმის მთავარი ორგანიზატორის როლზე გერასიმოვმა შეარჩია „რუსი ხალხის კავშირის“ აქტიური წევრი ფილიმონ კაზანცევი, რომელიც მონაწილეობას იღებდა თავისი რევოლუციური შეხედულებებით ცნობილი პროფესორის გერცენშტეინისა და ბოლშევიკ ნიკოლოზ ბაუმანის მკვლელობაში. ცოგა ხნის შემდეგ კაზანცევმა, ოხრანკის წინადადებით, ჯგუფში, რომელსაც უნდა

განხორციელებინა ოპერაცია ვიგეს წინააღმდეგ, შეიყვანა გელმანის ქარსნის ორი მუშა – ივანე ვასილის ძე გიტოვი და ვასილ დიმიტრის ძე ფედოროვი. გადაწყდა, საგულდაგულო მომზადების შემდეგ აეფეთქებინათ სახლი, რომელშიც ვიგე ცხოვრობდა.

მაგრამ ფედოროვმა უარი თქვა მონაწილეობა მიეღო ოპერაციაში და იგი, ამბის გახმაურების თავიდან ასაცილებლად, ქანდარმებმა იზოლაციაში მოაქციეს. ფედოროვის აღგილი გეროროისტთა ჯგუფში დაიკავა ახალგაზრდა მუშამ სტეპანოვმა და ჯგუფი აქტიურ მოქმედებას შეუდგა. მიქელ მთავარანგელოზის შავრაზმული კავშირის ვიცე-პრეზიდენტმა ნაზარინოვმა იშოვა დიდი აფეთქების ძალის მქონე ორი ჯოჯოხეთური მანქანა, რომლებიც საათის მექანიზმით იყო აღჭურვილი. ფედოროვმა და სტეპანოვმა შეძლეს ასაფეთქებელი მოწყობილობა გრძელი თოკებით ჩაეშვათ ვიგეს სახლის ორ საკვამლე მილში, მაგრამ აფეთქება არ მომხდარა.

აი, როგორ აღწერდა მომხდარს თავის მოგონებებში ვიგე:

„როდესაც ზევით ავედი, დავინახე ღუმელის ხუფზე ოთხკუთხა პაგარა ყუთი; ყუთზე გამობმული იყო ძალზე გრძელი თოკი. ცეცხლფარეშმა მითხრა, რომ როცა ღუმელის კარი გამოაღო, დაინახა თოკის ბოლო, გამოწია, გამოწია, და საბოლოოდ გამოათრია 30 არშინამდე თოკი. მერე კი შეამჩნია, რომ იქ ყუთია. მე ავიღე ეს ყუთი და იატაკზე დაფდგი... აქამდე რამდენჯერმე ვიყავი გაფრთხილებული, თავდასხმას გიპირებენო, ამიგომ ტელეფონით დავუკავშირდი დაცვის განყოფილებას. განყოფილებიდან მაშინვე მოვიდნენ, ჯერ როგმისგრი კომისაროვი, შემდეგ გერასიმოვი, მერე სასამართლო გამომძიებელი, პროკურორის მოადგილე, შემდეგ პოლიციის დეპარტამენტის დირექტორი, ერთი სიგყვით, უამრავი პოლიციელი და სასამართლო ხელისუფლების წარმომადგენელი. ყუთი როგმისგრმა კომისაროვ-

მა თავისი ხელით გაიგანა ბაღში და გახსნა. აღმოჩნდა, რომ ამ ყუთში მოთავსებული იყო ჯოჯოხეთური მანქანა, რომელიც საათის მექანიზმის მეშვეობით უნდა ამოქმედებულიყო. საათი ზუსტად 9 საათზე იყო დაყენებული, არადა, უკვე საღამოს 11 სრულდებოდა. შემდეგ ეს მანქანა გადაეცა საარგილერიო უწყების ლაბორატორიას იმისათვის, რომ ექსპერტიზა ჩაეტარებინათ. ექსპერტიზამ ცხადყო, მანქანები იმიტომ არ აფეთქდა, რომ ჩაწყობილი იყო ყუთებში, რომლებიც ხელს უშლიდნენ მალევიძარას ჩაქურს, სრული ძალით აეგება კაკუნი, ამიტომ მალევიძარას ჩაქურმა ვერ გატეხა გოგირდმქავეს მილაკები და ამის შედეგად ვერც მოწყობილობა აფეთქდა.

იუსტიციის მინისტრმა თქვა, ჯოჯოხეთურ მანქანებში ჩადებული ნივთიერება ისეთი ძალისა იყო, ეს მანქანები რომ აფეთქებულიყო, არათუ ვიგის სახლი აიწეოდა ჰაერში, არამედ მეზობელი, ლიდვალის სახლიც მთლიანად დაინგრეოდაო“.

მიუნხენის ერთ-ერთ გაზეთში გაჩნდა მხაგვარ რაუხვერგერის კარიკატურა ნიკოლოზ II-ზე: სხეულის სარკმლიდან თავი გამოუყვია მანგიაშოსხმულ განმორჩილ წითურაულ-ვაშიან კაცს, ნიკოლოზ II-ს, რომელიც მეზობელი სახლის სახურავის საკვამლურთან ჩაცუცქულ ორ თმაგაჩეილ სუბიექტს უყვირის: „ეი, თქვენ, დროზე ქენით! ხომ გითხრეს, ჩაჩხირეთ და ააფეთქეთო“.

საერთაშორისო სკანდალის საფრთხის მიუხედავად, ვიგეს წინააღმდეგ გეროორისგული აქტის მომზადება კელავ განაგრძეს, ოლონდ ახლა ამას უფრო ფრთხილად აკეთებდნენ და გადაწყვიტეს ესმარათ „ჩვეულებრივი“ ხერხი — ბომბი ესროლათ ვიგეს კარეგის ან ავგომობილისათვის.

მაგრამ ფედოროვმა და სტეპანოვმა ეჭვი აიღეს, რომ კაბანცევი მათ ბინძურ თამაშში ითრეედა, ცოგა ხანში კი დარწმუნდნენ, რომ იგი შაერაბმელი და ოხრანკის აგენტია. და განზრახული აქეს, ვიგეს მკვლელობის შემდეგ ეან-

დარმთა ხელით მათაც გაუსწორდეს როგორც არასასურველ მოწმეებს.

ფელოროვმა რკინიგზის პირას დაიმარგოსელა და მხეცურად მოკლა კაზანსევი. ვიგებე თავდასხმა მთლიანად ჩაიშალა მას შემდეგ, რაც საზღვარგარეთ გაქცეულმა ფელოროვმა გაზეთ „მაგენის“ მკითხველებს დაწვრილებით უამბო, როგორ მზადდებოდა ვიგებე თავდასხმა.

ნიკოლოზ II-მ თავის გამართლების მიზნით წამოაყენა ვერსია, თითქოს გრაფმა ვიგემ თვითონ მოაწყო თავდასხმა საკუთარ თავზე. იმპერატორმა თქვა: „ამ საქმეში კარგად უნდა გავერკვეთ. თვითონ გრაფმა ვიგემ ხომ არ ჩაიწყო ბომბები, ქვეყანაში მეგი პოპულარობა რომ მოეხვეჭათ“. დამნაშავეებს, რომლებიც ვიგებე თავდასხმას ამზადებდნენ, შეეძლოთ არხეინად ყოფილიყვნენ. რამდენადაც ვიგებე შემდგომ თავდასხმებს შეიძლებოდა საჯარო სკანდალი მოჰყოლოდა, ისინი აღარ განმეორებულა.

1906 წლის თებერვალში პეტერბურგის ოხრანკის ერთ-ერთმა აგენტმა განაცხადა, რომ გეროორისტები ამზადებენ თავდასხმას მოსკოვის გენერალ-გუბერნატორზე **დუბასოვზე**. ეს შეატყობინეს მოსკოვის დაცვის განყოფილებას. დამიფრულ დეპეშაში, რომელსაც ხელს აწერდა პოლიციის დეპარტამენტის დირექტორი, ნათქვამი იყო: „ესერები ამზადებენ თავდასხმას **დუბასოვზე**. წინადადებას გაძლევთ, მიიღოთ ზომები გენერალ-გუბერნატორის დასაცავად“.

სანამ მოსკოვის დაცვის სააგენტოს თანამშრომლები გუბერნატორის დაცვისა და გეროორისტული აქტის თავიდან აცილების გეგმას ამუშავებდნენ, სამხედრო-საზღვაო ფლოტის ლეიტენანტის ფორმაში გადაცმულმა გეროორისტმა **ვნოროვსკიმ**, იგივე **მიმჩენკომ**, 1906 წლის 23 აპრილს გვერის ქუჩაზე დიდი ასაფეთქებელი ძალის ბომბი ესროლა **დუბასოვის** კარეგას. ადგილზე დაიღუპნენ **დუბასოვის** ადიუტანტი **გრაფი კონოვნიცინი** და **მეეტლე**. თვით **დუბასოვი**, რომელიც აფეთქების გაღლამ კარეგიდან ამოაგდო და ქვა-

ფენილზე დაანარცხა, დაშავდა, მაგრამ გადარჩა. ოხრანკისა და გუბერნატორის დაცვის თანამშრომლებმა ღუბასოვი ფეხზე წამოაყენეს და შინ წაიყვანეს. გეროროსტ ენოროვსკის აუეთქებამ ნახევარი თავის ქალა წააცალა და იგი რამდენიმე წუთში გარდაიცვალა.

ყოფა ხნის შემდეგ ქანდარმებმა ნახეს ბინა, რომელშიც ბომბი იყო დამზადებული. ბინაში იპოვეს ღინამიგის ყუთი, ხოლო მაგიდაზე... ქალის ხელის მოგლეჯილი ცერი და შუათითის ბოლო ფალანგა. ცხადი გახდა, რომ ვილაცას, ვინც ბომბს გენიდა, ხელში ღინამიგი აუფეთქდა. ბახრუშინის საავადმყოფოში ოხრანკის თანამშრომლებმა მიაგნეს ქალს, რომელსაც ამჟღირებული პქონდა მარცხენა ხელის მტევანი, მოგლეჯილი – მარჯვენა ხელის თითი და აკლდა შუათითის ბოლო ფალანგა. სახეზე და მარჯვენა მკერდზე ქალს დამწერობის კვალი ეგყობოდა. ყოველგვარი ეჭვები გაქრა – ეს იყო ერთ-ერთი წვერი გეროროსტთა ჯგუფისა, რომელიც ღუბასოვზე თავდასხმას ამზადებდა. დაკავებულ გეროროსტ ქალს დაუპირისპირეს იმ სახლის მეზოვე, რომლის ერთ-ერთ ბინაში აღმოჩნდა ღინამიგი. მეზოვემ იცნო პრასკოვია გრიგოლის ასული ლუბკოვსკაია, რომლის სახელზეც იყო ბინა ნაქირავეები. გამოძიების დროს გამოიჩინა, რომ დაკავებული გეროროსტი ქალი ყოფილა არა ლუბკოვსკაია, არამედ გენერლის ქალიშვილი მარიამ არკადის ასული ბენეფსკაია. რომელიც აღრიცხვაზე პყავდა აყვანილი მოსკოვის დაცვის განყოფილებას, როგორც საბრძოლო გეროროსტული რაზმების ორგანიზატორი. დაშინებისა და წამების მიუხედავად ბენეფსკაიამ თანამზრახველები არ გასცა.

ამასობაში კი ისინი ამზადებდნენ მეორე გეროროსტულ აქტს, ამჯერად უკვე ახალი შინაგან საქმეთა მინისტრის სტოლიპინის წინააღმდეგ.

პეტრე სტოლიპინის მკვლელობა

სტოლიპინის მიმართ გეროორისტული აქტი მეფის საიდუმლო პოლიციამ ჩადინა.

1906 წლის 12 აგვისტოს პ.ა. სტოლიპინის სახლს აფთი-აქის სანაპიროზე კარეგითა და ფაეგონით მიაღგა ხუთი კაცი. ჟანდარმერიის ოფიცრებად გადაცმული ორი პირი და ფრაკიანი მამაკაცი სტოლიპინის სახლის სადარბაზოში შევიდნენ, ორნი კი ფაეგონში დარჩნენ, რათა სახლის აფეთქების შემდეგ, თუ ვინიცობაა, მდეკარი გამოუდგებოდა, ბომბებით მოეგერიებინათ.

სადარბაზოში შესულთ გზა გადაუღობა შეეცარმა, რომელმაც უთხრა, შინაგან საქმეთა მინისტრთან მიღება ეკვე დამთავრდა და ვერ გაგაგარებთო. მაშინ ერთ-ერთმა მომხდურმა ხელი ჰკრა შეეცარს, ორნი კი სახლში შეცვიოდნენ, რათა სტოლიპინის კაბინეტში შეჭრილიყენენ მათ გზა გადაუღობეს პეგერბერგის დაცვის განყოფილების თანამშრომლებმა გორბატენკოვმა და მერლზლიაკინმა, რომლებიც რევოლვერებით იყვნენ შეიარაღებულნი. მაშინ ერთ-ერთმა გეროორისტმა, რომელსაც ჟანდარმერიის ოფიცრის ფორმა ეცვა, ისროლა ბომბი, რომელსაც დიდ პორტულში მალავდა. იქუხა შემზარავი ძალის აფეთქებამ. მას კიდევ ორი მიჰყვა — დეგონაციამ ააფეთქა ფაეგონში დამალული

ბომბები. დასვგრა სკოლიპინის სახლის ნახევარი, დაიღუპა 24 და დაშავდა 25 კაცი, თანაც მძიმედ დაიჭრნენ სკოლიპინის მცირეწლოვანი შვილები, ქალ-ვაჟი. ივით მინისგრი კი უვნებლად გადარჩა.

მინაგან საქმეთა მინისგრის სკოლიპინის სახელზე გაგზავნილი პეგერბურგის დაცვის განყოფილების ეუროსის პაკაციდან:

„გამოძიების დროს დადგინდა, რომ თავდასხმაში მონაწილეობდნენ გერორისტები:

1. ჟანდარმის ფორმაში გადაცმული ათლეტური აღნაგობის დამნაშავე – ქ. სმოლენსკის მკვიდრი ნიკიტა ივანოვი.

2. მეორე - ჟანდარმერიის ოფიცერი (დაფლეთილი) ქ. მინსკის მკვიდრი, 1905 წლის შუა ხანებამდე ცხოვრობდა საფრანგეთში, საიდანაც რუსეთში დაბრუნდა. ბოლო დროს ცხოვრობდა ბელგიის ქვეშერდომის პასპორტით.

3. ფრაკიანი დამნაშავე – ქ. ბრიანსკის მკვიდრი, ბეჟეცკის ქარხნების მუშა, სახელად ივანე. კარგად არის ცნობილი ადგილობრივი ჟანდარმერიის ხელისუფალთათვის, ვინაღან არაერთგზის ყოფილა ძებნაში“.

დამატებით იუწყებოდნენ, რომ დაპატიმრებული არიან გერორისტები **სოკოლოვი** (ჩამოახრჩვეს). **კრიმოვი** და **გერენტიევი**, რომლებიც აქტიურ მონაწილეობას იღებდნენ აფთიაქის სანაპიროზე მოწყობილი გერორისტული აქტის მომზადებაში. გერორისტთა ჯგუფის ერთ-ერთი მონაწილე, **ჩერნიაკი** სკოკპოლში აღმოაჩინეს (მოგვიანებით გამოიკვია, რომ გერორისტ ჩერნიაკს არაერთადი კავშირი არ ჰქონია სკოლიპინზე მოწყობილ თავდასხმასთან). მაგრამ, იმასთან დაკავშირებით, რომ მისი შეპყრობა და რუსეთში ჩამოყვანა ვერ ხერხდებოდა, ჩერნიაკი ანგვერპენში მიმავალ გემზე მოკლეს. რუსეთის უმაღლესი თანამდებობის პირების დამოკიდებულება პეგრე სკოლიპინისადმი, ის, თუ როგორ იძაბებოდა აგმოსუერო ამ აღაშიანის ირგვლივ, კერძოდ, პრესის მიერ, ნათლად ჩანს შემდეგი ფაქტებიდან.

1911 წლის აგვისტოში ნიკოლოზ II-მ, რომელიც თავისი საიდუმლო პოლიტიკის უფროსს პოლკოვნიკ სპირიდოვიჩს ესაუბრებოდა, მოისურვა გაეგო, რა ცნობები ჰქონდა შეგროვებული სტოლიპინზე ამ სამსახურს. ასეთი ინტერესი გამოწვეული იყო სტაგით, რომელიც დაიბეჭდა მემარჯვენულ გაზეთში „ზემშინიკ“ შინაგან საქმეთა მინისტრის შესახებ. წერილში, ნათქვამი იყო: „...როცა მშობლიურ კერას იცავ მგრის შემოსევისაგან, თავისუფლად შეგიძლია იხმარო კბილებიც და ფარცხიც. მეტადრე მაშინ, როდესაც საქმე ეხება ბრძოლას სტოლიპინის, იმ კაცის წინააღმდეგ, რომელიც თავს სდებს რუს ნაციონალისტობაზე. სტოლიპინი რუსეთში თვითმპყრობელური ძალაუფლების შემღუდვის მომხრე და უცხოტომელთა მფარველია... ისტორიის ჩარხმა სრული ბრუნი უნდა შეასრულოს და გასრისოს ის, ვინც თავად მიძვრება ამ ჩარხის ქვეშ, მიძვრება იმიტომ, რომ ჭკუა ვერ ასწავლა ისტორიის ამასწინანდელმა გაკვეთილმა. რუსეთს ვერ მოკლავ, იგი შეიძლება მხოლოდ დაჭრა“.

სპირიდოვიჩმა მეფეს გააცნო თავისი აგენტის მოხსენება: „სტოლიპინი პროინგლისურ ორიენტაციას ადგას. თავისი პოლიტიკური შეხედულებებით იგი ინგლისური ყაიდის კონსტიტუციური მონარქიის მომხრეა. ერთი კვირის წინ, ინგლისურ კლუბში, ბანქოს თამაშობდნენ სტოლიპინი, ოქტრიაბრისგთა ახლანდელი ლიდერი სახელმწიფო სათათბიროში რუჩკოვი და ბობრინსკი. თამაშის დროს სტოლიპინმა დაიჩივლა, რომ სახელმწიფოში დაკავებული მაღალი მდგომარეობის მიუხედავად, იგი ვერ გრძნობს თავს იმედიანად და გულდაჯერებულად. ნებისმიერ მომენტში ხელმწიფეს შეუძლია გააგდოს იგი, როგორც უკანასკნელი ხელის ბიჭი. ინგლისში, სადაც, როგორც ცნობილია, განათლებული კონსტიტუციური მონარქია არსებობს, პრემიერ-მინისტრს მსგავსი არაფერი შეიძლება დაემართოს. თანამდებობიდან მისი მოხსნა, თუ ამას სახელმწიფოს ინტერესები მოითხოვს, შეუძლია მხოლოდ პარლამენტს ხმის უმრავლესო-

ბით. როდესაც საფუძვლიანი სმის შემდეგ სიგყვა რუსეთის შინაგან მდგომარეობაზე ჩამოვარდა, გუჩკოვმა იქ მყოფთ დაუწყო დარწმუნება, რომ რევოლუციური სიმშვიდე რუსეთში მხოლოდ მოჩვენებითია და საეჭვოა, დიდხანს გაგრძელდეს. უმჯობესი იქნებოდა, კი არ დავლოდებოდით ახალ რევოლუციურ ქარიშხალს, რომელიც უცილობლად ადგვის პრისაგან მიწისა მონარქიასაც და ყველას... ჩვენ თვითონ მოგვეხდინა ზემოდან მცირე რევოლუცია, რათა სათათბირო ინგლისური ყაიდის სრულუფლებიან პარლამენტად გადავაქციოთ.

დობრინსკიმ კი განაცხადა, ვითომდა ნამდვილი მეფე რუსეთში – ეს არის სგოლიპინი, ყველა წოდებისაგან გმირად შერაცხული, კაცი, რომელმაც შეძლო დაეშოშმინებინა არეულობა რუსეთში და ახლა ხელთ უპყრია ქვეყნის პოლიტიკური ცხოვრების ყველა ურთულესი ძაფი.“

ნიკოლოზ II ერთხანს დაფიქრდა, მერე კი სპირიდოვიჩის მიმართა: „კაცმა რომ თქვას, ნამდვილად დადგა ღრო, თავიდან მოვიშორეთ სგოლიპინი. იბრუნეთ ამისათვის, ალექსანდრე ივანეს ძე“.

სპირიდოვიჩმა გადაწყვიტა სგოლიპინის წინააღმდეგ გეროროისტული აქტი განეხორციელებინა რევოლუციონერი გეროროისტების მეშვეობით, მაღლობა ღმერთს, ხელსაყრელი შემთხვევაც ჰქონდა. მის სამსახურს ხელში ჩაუვარდა დაშიფრული წერილი. რომელიც ეგზავნებოდა გეროროისტულ საქმიანობასთან დაკავშირებულ ეგორ ლაზარევს, ესერთა პარტიის წევრს, რომელიც აღრიცხვაზე ჰყავდა აყვანილი მოსკოვის დაცვის განყოფილებას.

წერილში ნათქვამი იყო: „...ჩვენებმა, მგონი, მოიკრიბეს ძალა, რათა განახორციელონ ფრიად მნიშვნელოვანი აქცია კიევში რუსეთის ახლანდელი იმპერატორის პაპის ძეგლის მომავალი საზეიმო გახსნის პერიოდში. გადაწყვიტეს საკადრისი მიაგონ პირსისხლიან ჯალათს სგოლიპინს. ეს აქცია, რა თქმა უნდა, ჩაიშლება, ვინაიდან ჩვენ არავითარი

კონსპირაცია არა გვაქვს და, რაღა თქმა უნდა, მთელი ეს ჩანაფიქრი გარდაუვალად, ადრე თუ გვიან, ოხრანკის კუთვნილება გახდება. ერთადერთი, დიმიტრი ბოგროვია ცოდო, რომელსაც წილისყრით ერგო ჩანაფიქრის შესრულება და რომელიც უკვე კიევს გამეგზავრა. შენ იგი ალბათ, გახსოვს. ფერმკრთალი ახალგაზრდა კაცი, კუსბაკნიანი პენსნეთი, ჩვენი ანარქისტების წრეში „მიტკა-ბურჟუის“ მეტსახელით ცნობილი. მე შენ გაგაცანი იგი 1911 წლის გაზაფხულზე პეტერბურგში, როცა წერილები ჩამოვიტანე რუსეთში. სამწუხაროა, თუ იგი სულ გყუილად დაიღუპება. იმაზე, რომ სტოლიპინს კიევში თავდასხმას უმზადებენ, დაუფარავად ლაპარაკობენ ემიგრანტთა წრეებში. უფრო მეტიც, სტოლიპინის წინააღმდეგ აქციის განხორციელებაში დახმარება დავალებული აქვს ვინმე მურავიოვს. კაცს, რომელსაც ორი ბაგი არ ენდობა. ეგორ! თუ დიმიტრი ბოგროვს ნახავ, შეეცადე, ხელი ააღებინო განზრახვაზე, სანამ გვიანი არ არის, უთხარი, უარი თქვას ამ უგუნურ წამოწყებაზე, თორემ გარდაუვალად გახდება თავისი ამხანაგების ყბედობის მსხვერპლი. ასეთი საქმეები ასე არ კეთდება. ძალიან ბევრმა ხალხმა იცის ამის შესახებ და მიამიტობა იმის იმედად ყოფნა, რომ მათ შორის პოლიციის პროვოკატორი არ იქნება...”

სპირიდოვიჩმა გადაწყვიტა ყველაფერი გაეკეთებინა იმისათვის, რომ კიევში არ დაებრკოლებინათ სტოლიპინზე თავდასხმა. ილბალი თვითონ მოდიოდა ხელში. სპირიდოვიჩს განსაკუთრებით ეიმედებოდა ის ამბავი, რომ კიევის დაცვის განყოფილების უფროსად იყო მისი სიძე, დის ქმარი, ქანდარმერიის პოდპოლკოვნიკი კულებიაკო. ყველა როდი გაბედავს, გადაწყვიტოს, მონაწილეობა მიიღოს პრემიერ-მინისტრსა და შინაგან საქმეთა მინისტრზე თავდასხმაში. რამდენადაც კულებიაკოს, რომელიც დიდი გულადობით არ გამოირჩეოდა, შეიძლება უარი ეთქვა გეროროსტული აქტის მომზადებაში მონაწილეობაზე (სტოლიპინის წინააღმდეგ მიმართული წინასწარ განზრახული აქციის

ჩაშლის შემთხვევაში მას აშკარად ელოდა სახრჩობელა), სპირიდოვიჩმა წინასწარ მოიმარაგა მისი სახელგამგები მასალები. უწინარეს ყოვლისა, შეადგინა კიევის ქანდარმერიის სამმართველოს უფროსის გენერალ ნოვიცკის, კულეზიაკოს მგრის ფიქციური პაგაკი მეუფის სახელზე, რომელშიც ნათქვამი იყო, რომ კულეზიაკომ მიითვისა ხაზინის ფული, რომელიც დაცვის განყოფილების თანამშრომელთა პრემიებისათვის იყო განკუთვნილი, აგრეთვე აგენტურულ-ოპერატიული საჭიროებებისათვის გამოყოფილი დიდძალი სახსრები. სპირიდოვიჩმა „გააკერა“ მეუფის რეზოლუციაც ამ პაგაკზე: „ქანდარმერიის პოლპოლკოვნიკი კულეზიაკო გადაყენებულ იქნეს თანამდებობიდან, ჩამოერთვას ქონების ყველა უფლება და მოთავსებულ იქნეს შლისელბურგის ციხეში“. კულეზიაკოს ამ უსაქციელობის შესახებ პოლკოვნიკს თავის დროზე შეაგყობინა შინაგან საქმეთა მინისტრის მოადგილემ, ქანდარმთა შეუმა გენერალმა კურლოვმა, რომელმაც იცოდა, რომ კულეზიაკო მეუფესთან დაახლოებული სპირიდოვიჩის ნათესავია და მისი ხათრით საქმეს მსვლელობა არ მისცა. მას შემდეგ, რაც კიევში ჩასულმა სპირიდოვიჩმა ეს მასალები კულეზიაკოს გააცნო, იგი თავიანთ-ფეხებიანა მის ხელში აღმოჩნდა და მზად იყო შეესრულებინა ნებისმიერი დავალება.

გაეცნო რა დაცვის განყოფილებაში ბოგროვის საადრიცხო ბარათს, სპირიდოვიჩი დარწმუნდა, რომ სგოლიპინზე თავდასხმისათვის მიაგნო სწორედ იმ კაცს, რომელიც სჭირდებოდა. ახლა მთავარი იყო, გადაეწყვიტა, როგორ უზრუნველყო გასვლა საგულდაგულოდ დაცულ ადგილებში, სადაც უნდა გამოჩენილიყვნენ მეუფე და სგოლიპინი. ამის გაკეთება ყველაზე მარტივი იქნებოდა იმ გზით, თუ ბოგროვს გაასაღებდნენ ოხრანკის საიდუმლო აგენტად, რომელსაც დაეძახებული აქვს გეროროისტების გამოვლენა.

ამ მიზნით კულეზიაკოს დახმარებით სპირიდოვიჩმა გაამზადა ოხრანკის „საიდუმლო აგენტის“ ბოგროვის საქმე,

რომელსაც მიაწერა მრავალი გეროორისტული ოპერაციის ჩაშლა. „საქმეში“ ნათქვამი იყო, რომ თავისი პროვოკატორული საქმიანობისთვის აგენტი ბოგროვი (ფსევდონიმი „ალენსკი“) ყოველთვიურად 185 მანეთს იღებდა და რომ იგი სრულ ნდობას იმსახურებს.

მაგრამ საუცხოოდ ჩაფიქრებული გეგმა კინალამ ჩაიფუშა. კულებიაკომ სპირიდოვიჩს მოახსენა, რომ დაფიქსირებულია ბოგროვის რამდენიმე შეხვედრა გეროორისტ მურავიოვთან, რომელიც დაპატიმრებულია და დაცვის განყოფილების საკანში იმყოფება. დაკითხვაზე მურავიოვმა აჩვენა, რომ ბოგროვთან ერთად მას დაეძღვებული ჰქონდა სტოლიპინზე თავდასხმის ორგანიზება და რომ მას მოხებრდა ყელზე ყულუთით სიარული და სურს ამის შესახებ ალალმართალი ჩვენება მისცეს. რამდენიმე საათის შემდეგ სპირიდოვიჩმა გყვია დაახალა მურავიოვს, რათა მის ჩვენებებს არ გაეფუჭებინა ასეთი რუდუნებით მომზადებული ფალსიფიკაცია.

პოლიციის დეპაგამენგისადმი პაგაკში კულებიაკო იუწყებოდა, რომ დაპატიმრებისას მურავიოვმა შეძლო დაეშალა ბრაუნინგი, რომლითაც კაბინეტიდან გასვლისთანავე მოიკლა თავი. გაზეთებში გამოქვეყნდა ცნობა: „1911 წლის 26 აგვისტოს დაცვის განყოფილებაში თვითმკვლელობით დაასრულა სიცოცხლე ქალაქის მცხოვრებმა მურავიოვმა, რომელსაც დაკავებისას საბუთები არ აღმოაჩნდა“. სპირიდოვიჩმა უბრძანა კულებიაკოს, გაენადგურებინა ოხრანკის მთელი დოკუმენტები, რომლებიც ანარქისტთა პარტის წევრს ბოგოვს ეხებოდა და დაეტოვებინა მხოლოდ აგენტ „ალენსკის“ შეთითხნილი საქმე. „ახლა დაელოდე ბოგროვის ვიზიტს, - დაასრულა თავისი საუბარი კულებიაკოსთან სპირიდოვიჩმა, - აუცილებლად მოვა შენთან, რათა დაცულ ადგლებში შესასვლელი საშვი მისცე“.

და ბოგროვი მართლაც მივიდა 26 აგვისტოს კულებიაკოსთან. ბოგროვის მიერ შემუშავებული ვერსია, რომელიც

მიზნად ისახავდა სანუკუარი საშუის აღებას და სგოლიპინ-ზე თავდასხმის განსორციელებას, უაღრესად ორიგინალური იყო.

ბოგროვმა კულებიაკოს წარუდგინა განცხადება, რომ კიევში იმპერატორზე თავდასხმის განსახორციელებლად ჩამოსულია გერორისტთა ჯგუფი, რომელსაც სათავეში უდგას კაცი, გერორისტები „ნიკოლოზ იაკობის ძეს“ რომ უწოდებენ. და რომ ვინმე მურავიოვს, გერორისტს უნდა გაეცნო ბოგროვისთვის იგი, მაგრამ გაბეუბიდან შეიგყო, რომ მურავიოვს თავი მოუკლავს. „ჩემთან შეხვედრისას მურავიოვმა თქვა, რომ ნიკოლოზ იაკობის ძე იმპერიის მაღალ თანამდებობის პირთა მფარველობით სარგებლობს. რამდენადაც მე დიდი ხანია ჯვარი დაუუსვი ჩემს წარსულ რევოლუციურ მოღვაწეობას, მსურს, მოვინანიო დანაშაული და ვიყო რუსეთის ლოიალური ქვეშევრდომი, დღეს მოვედი თქვენთან წინადადებით აღმოვაჩინო და უვნებელყო გერორისტები“, – დაასრულა თავისი ნაამბობი ბოგროვმა. როცა კულებიაკომ ბოგროვთან საუბარისა და მისი წინადადების შესახებ უამბო სპირიდოვიჩს, პოლკოვნიკმა სიამოვნებით მოიფშენიგა ხელი – ასეთ ილბალზე შეეძლო მხოლოდ ეოცნება! ბოგროვთან შეხვედრაზე მან მიიწვია პოლიციის დეპარტამენტის დირექტორის მოადგილე ვერიგინი (ეს სპირიდოვიჩს სკირდებოდა იმისათვის, რომ სწორედ ვერიგინი ექცია „განტეუების ვაცად“ სგოლიპინის მკვლელობის შემდეგ).

სგოლიპინის მკვლელობის საქმის გამოძიებისას სპირიდოვიჩმა განაცხადა, რომ სგოლიპინის დაცვა არ შედიოდა მის მოვალეობათა წრეში (სგოლიპინის დაცვას უნდა გასძლოლოდნენ შინაგან საქმეთა მინისტრის მოადგილე კურლოვი და სწორედ ის ვერიგინი). სპირიდოვიჩმა ბოგროვს დააკისრა „საიდუმლო სახელმწიფო დავალება – აღმოეჩინა გერორისტები ადგილებში, სადაც რუსეთის უპირველესი სახელმწიფო მოღვაწენი გამოჩნდებოდნენ და დაუყოვნებლივ შეეგყობინე

ბინა მათ შესახებ დაცვის განყოფილების თანამშრომლები-სათვის“. მეორე დღეს ბოგროვთან საუბრის შესახებ ვერიგინ-მა და კულებიაკომ მოახსენეს შინაგან საქმეთა მინისტრის მოადგილეს და ჟანდარმთა კორპუსის შეფს კურლოვს, რომელმაც მთლიანად მოიწონა მათი მოქმედების გეგმა.

1911 წლის 1 სექტემბერს, კიევის თეატრში, დაცვის განყოფილების უფროსის კულებიაკოს მიერ გაცემული სამშვიტ შესულმა ბოგროვმა სასიკედილოდ დაჭრა რუსეთის მინისტრთა საბჭოს თავმჯდომარე და შინაგან საქმეთა მინისტრი პ.ა.სტოლიპინი, რომელიც 5 სექტემბერს გარდაიცვალა მაკოვსკის საავადმყოფოში.

აი, როგორ არის აღწერილი სტოლიპინის წინააღმდეგ მიმართული გერორისტული აქტი სახელმწიფო საბჭოს პირველი დეპარტამენტის დასკვნაში, რომელსაც მეფისგან დავალებული ჰქონდა შეესწავლა სტოლიპინის მკვლელობის გარემოებანი: „მეორე ანტრაქტში სტოლიპინი სავარძლების პირველ რიგში იდგა, მის გვერდით დაცვა არ ყოფილა. გერორისტმა ბოგროვმა ჯიბიდან ამოიღო ბრაუნინგი, გადააფარა ღიდი თეატრალური პროგრამა და მიუახლოვდა სტოლიპინს – იგი ამ დროს ესაუბრებოდა გრაფ პოტოცკის, სამხედრო მინისტრს სუხომლინოვსა და სამხრეთ-დასავლეთ რკინიგზის უფროსს საიდუმლო მრჩეველს ნემეშაევს. შემდეგ ბოგროვმა პროგრამა ჩამოაგდო და თითქმის მიბრუნით ორჯერ ესროლა სტოლიპინს. პირველმა გყვიამ გაუხვრიტა ხელი და რიკოშეტით დაჭრა ერთ-ერთი მუსიკოსი ორკესტრში, მეორე სტოლიპინს ღვიძლში მოხვდა“.

ბოგროვის საქმის სასამართლო გარჩევის დროს კიევის სამხედრო-საოლქო სასამართლომ გამოიტანა საგანგებო განჩინება, რომელშიც ნათქვამია: „დადგენილია ხელისუფალთა დანაშაულებრივი უმოქმედობა მათზე დაკისრებულ მოვალეობათა შესრულებისას მათი საიმპერატორო უდიდესობის კიევში ყოფნის დროს დაცვის ღონისძიებათა განხორციელებისას. სახელდობრ, ეს უმოქმედობა გამოიჩინეს

შინაგან საქმეთა მინისტრის მოადგილემ, ქანდარმთა კორპუსის შეფმა გენერალ-ლეიტენანტმა კურ ლოვმა, შსს საგანგებო დავალებათა მოხელემ, პოლიციის დეპარტამენტის ვიცე-დირექტორის მოვალეობის შემსრულებელმა, სახელმწიფო მრჩეველმა ვერიგინმა, კიევის დაცვის განყოფილების უფროსმა კულებიაკომ და ქანდარმთა ცალკეული კორპუსის პოლკოვნიკმა სპირიდოვიჩმა; შემოადინებულ პირთა დანაშაულებრივი ქმედება გათვალისწინებულია სასჯელთა კრებულის მუხ. 339-ით და მუხ. 341-ის მე-2 ნაწილით“. გავლენიან სენატორთა მიმართულებასთან დაკავშირებით, რომლებიც ამტკიცებდნენ, რომ სგოლიპინზე თავდასხმის მომზადებისას ბოგროვს პირი ჰქონდა შეკრული პოლიციის უმაღლეს მოხელეებთან, მეფე იძულებული გახდა, დაენიშნა კურლოვის, ვერიგინის, სპირიდოვიჩისა და კულებიაკოს საქმის გამო ოფიციალური სახელმწიფო გამოძიება

სახელმწიფო საბჭოს პირველი დეპარტამენტის დასკვნაში ნათქვამი იყო: „ამრიგად, წინამდებარე საქმის გამო ოთხივე განსასჯელის მიმართ დადგენილად უნდა ჩაითვალოს ხელისუფალთა უმოქმედობა, აგრეთვე საფრთხის შექმნა ხელმწიფისა და მისი ოჯახის წევრთა სიცოცხლისათვის. ბოგროვს ჰქონდა სრული შესაძლებლობა, მისულიყო წარმოდგენის დროს მეფის ლოჯასთან ან ყუმბარაც კი შეეგანა თეატრში და ესროლა იგი მეფის ლოჯაში სგოლიპინის მკვლელობის დროს. ასეთი უბედურება არ მომხდარა მხოლოდ თვით ბოროტმოქმედის ნების წყალობით, რომელმაც ვერ გაბედა ასეთი ხელყოფა.

1. კულებიაკომ ბოგროვი პარტერში ისე გააგარა, რომ არ შეუმოწმებია, ჰქონდა თუ არა მას იარაღი ან ასაფეთქებელი ყუმბარა. არ დაუყენებია თეატრის შიგნით მეფის ლოჯის დაცვა.

ამით:

ა) შექმნა პირობები ხელმწიფის სიცოცხლის უშუალო საფრთხისათვის;

ბ) შექმნა პირობები სტოლიპინის მკვლელობისათვის;

გ) არ შეუმოწმებია ბოგროვის განცხადებანი;

დ) შეუშვა ბოგროვი ვაჭართა საკრებულოს ბაღში ისე, რომ არ შეუმოწმებია, ჰქონდა თუ არა მას იარაღი. დატოვა ბოგროვი ბაღში ყოველგვარი მეთვალყურეობის გარეშე, რითაც საფრთხე შეუქმნა იმპერატორის სიცოცხლეს, ვინაიდან ბოგროვი უახლოეს მანძილზე იმყოფებოდა ხელმწიფის მსვლელობის გზიდან.

2. კურლოვმა იცოდა, რომ ბოგროვს კავშირი აქვს ანარქისტ-კომუნისტებთან და არ მიუღია სათანადო ზომები, რითაც საფრთხეში ჩააგდო ხელმწიფისა და მისი ოჯახის წევრთა სიცოცხლე. არ დაავალა კულებიაკოს დაეწესებინა საგულდაგულო ყოველდღიური თვალთვალი ბოგროვისათვის, რის გამოც ვერ მოხერხდა ბოგროვის სიცრუის მხილება, რომელიც მან მოიგონა, რათა შეეღწია უმაღლეს პირთა სტუმრობის ადგილებში (ვაჭართა საკრებულოს ბაღსა და თეატრში). 1911 წლის 31 აგვისტოს და 1 სექტემბერს რევოლუციით შეიარაღებული ბოგროვი ორივეჯერ იმყოფებოდა ახლო მანძილზე იმპერატორისაგან. კურლოვის უმოქმედობას შედეგად მოჰყვა აგრეთვე სტოლიპინის მკვლელობა.

3. სპირიდოვიჩი წინ არ აღუდგა ბოგროვისათვის ბილეთების მიცემას. არ შეაგყობინა ამის შესახებ თავის ხელმძღვანელობას და არ დააწესა თეატრსა და ვაჭართა საკრებულოს ბაღში საგულდაგულო თვალთვალი ბოგროვზე, არ შეამოწმა ჰქონდა თუ არა მას იარაღი ან რაიმე სატყორცნი ჭურვები. სპირიდოვიჩის მხრივ კანონსაწინააღმდეგო უმოქმედობამ და ძალაუფლების გამოუყენებლობამ:

ა) შეუქმნა უშუალო, აშკარა საფრთხე იმპერატორის სიცოცხლეს;

ბ) გამოიწვია სტოლიპინის მკვლელობა.“

ვერიგინს ბრალად ედებოდა იგივე, რაც სპირიდოვიჩს. სახელმწიფო საბჭოს პირველი დეპარტამენტის დასკვნაში ნათქვამი იყო შემდეგი:

„ამის შედეგად კურლოვი, სპირიდოვიჩი, ვერიგინი და კულებიაკო გასამართლებულ უნდა იქნენ მმართველი სენატის სისხლის სამართლის საკასაციო დეპარტამენტის სამართლოში წოდებრივ წარმომადგენლებთან ერთად“. თითქოს, მაღალი თანამდებობის პოლიციელი გეროორისგები მართლმსაჯულებას ვერ უნდა გადარჩენოდნენ. მაგრამ 1913 წლის 4 იანვარს ნიკოლოზ II-მ, ისე რომ თავისი გადაწყვეტილება არ განუმარტავს, სახელმწიფო საბჭოს დასკვნას დაადო რეზოლუცია: „გადამდგარი პოლპოლკოვნიკი კულებიაკო ჩაითვალოს თანამდებობიდან გადაყენებულად. საქმე გადამდგარი გენერალ-ლეიტენანტის კურლოვისა და სახელმწიფო მრჩეველის ვერიგინის, აგრეთვე პოლკოვნიკ სპირიდოვიჩის შესახებ შეწყდეს მათთვის ყოველგვარი შედეგის გარეშე“.

გენერალი ა. მოსლოვი, იმპერატორის კარის სამინისტროს კანცელარიის ყოფილი უფროსი (ეს თანამდებობა ეკავა თექვსმეტი წლის განმავლობაში) იხსენებდა, რომ სტოლიპინის სიკვდილის შემდეგ, როდესაც მინისტრთა საბჭოს თავმჯდომარედ ნიშნავდა კოკოვეცეს, ნიკოლოზ II-მ თქვა: „იმედი მაქვს, თქვენ არ დამჩრდილავთ ისე, როგორც ამას სტოლიპინი აკეთებდაო“.

პროპოზიტორი

ბ.ა. ბაპონის მკვლელობა

რაც უფრო მეტად გვირთდებოდა რევოლუციის გაღლა რუსეთში, მით უფრო სშირად განიხილავდნენ მმართველ წრეებში აშკარად მოახლოებულ რევოლუციასთან ბრძოლის საკითხებს. ბოლოსდაბოლოს, გადაწყდა, მოეწყოთ პაგარა „სისხლის გამოშვება“, რომელიც დააცხრობდა რევო-

ლუციურ მებრძოლთა გზნებას და ამავე ღროს, უჩვენებდა მუშებს მეფის მთავრობისადმი მათი მოთხოვნების ამაოება-სა და აუხდენლობას.

ამ მიზნით გამოიყენეს პეტერბურგის დაცვის განყოფილების საიდუმლო აგენტი მღვდელი გიორგი გაპონი. მან შეძლო, მოეწყო პეტერბურგის მუშათა მშვიდობიანი მსვლელობა ზამთრის სასახლისაკენ. დემონსტრაციას გყვია დაუშინეს. 1905 წლის 9 იანვარს გაპონი ოხრანკამ საზღვარგარეთ გააქცია. იმისათვის, რომ გაპონისათვის თავიდან აეცილებინა რევოლუციონერთა ღარცემა და შეენილბა საიდუმლო პოლიციის მონაწილეობა 9 იანვრის დახვრეგაში, პოლიციის დეპარტამენტმა დაგზავნა ცირკულარი №1143, რომელშიც ნათქვამი იყო: „პოლიციის დეპარტამენტს აქვს პატივი, სთხოვოს სათანადო ხელისუფალთ მიიღონ ზომები სანკტ-პეტერბურგის გადასაგზავნ საპყრობილესთან არსებული წმ. მიხეილ ჩერნიგოველის ეკლესიის მღვდლის გიორგი აპოლონოვ-გაპონის მოსაძებნად და დასახელებული პირის აღმოჩენის შემთხვევაში, გაჩხრიკონ, დააპატიმრონ და გადმოსცენ სანკტ-პეტერბურგის ჟანდარმერიის სამმართველოს უფროსის განკარგულებაში. გაპონის ნიშნებია: საშუალო სიმაღლის, შავგვრემანი, ბოშის გიპი, თმა გაიკრიჭა, წვერი მოიპარსა, აქვს თხელი მეჩხერი შავი ულვაში, ცხვირი კეხიანი, ოდნავ გამრუდებული, თვალები — მოძრავი, ხშირად აცეცებს, მარცხენა ხელზე საჩვენებელი თითის გარეთა მხარეს უკანასკნელი სახსრის ქვემოთ ეტყობა გყვიის ახალი ნაჭრილობევი, ლაპარაკობს დამახასიათებელი მაღოროსული აქცენტით“.

გაპონი შვეიცარიაში აფარებდა თავს და ერთხანს ოხრანკის საიდუმლო აგენტის, „პროვოკატორთა მეფის“ ამეფის ბინაზეც კი ცხოვრობდა.

რამდენადაც ვიგეზე თავდასხმა ჩაიშალა, პოლიტიკური სამძებროს ხელმძღვანელებმა გადაწყვიტეს გაპონის დახმარებით სახელი გაეტეხათ მისთვის. რომ მოეხერხებინათ

და მოეწყოთ ლიბერალური ვიგეს ფარული შეხვედრა გაპონთან, თანაც დაეფიქსირებინათ ვიგესათვის გაწეული მაგერიალური მხარდაჭერა, აი, მაშინ შეძლებდნენ გაპონთან ერთად ბრალი დაედოთ ვიგესთვის რუსეთში რევოლუციური გამოსვლების ორგანიზაციაში, თვითმპყრობელობის დამსობის მცდელობაში.

გაპონი პარიზში იპოვეს და ფარულად ჩაიყვანეს რუსეთში. მაგრამ მასთან შეხვედრაზე ვიგემ უარი თქვა. ამასთან გამოიჩინა ისეთი დაუდეურობა, რომ აგენგს გაპონისათვის გადასცა 500 მანეთი, რათა მას რუსეთი დაეგოვებინა.

თავის მოგონებებში ვიგე წერდა: „შემდეგ, რამდენიმე თვის მანძილზე გაპონის შესახებ არაფერი მსმენია. მარტში კი ღურნოვომ (შინაგან საქმეთა მინისტრი) მითხრა, რომ გაპონი ფინეთშია და სურს გასცეს ცენტრალური რევოლუციური კომიტეტის მთელი საბრძოლო ორგანიზაცია, რისთვისაც 100 000 მანეთს ითხოვს და რომ მასთან მოლაპარაკებას აწარმოებს რაჩკოვსკი. შემდეგ მე შევიცყევე, რომ გაპონი ფინეთში მოუკლავთ“.

რუსეთში დაბრუნებული გაპონი პ.ნ. რიბიცკის სახელზე გაცემული პასპორტით ცხოვრობდა გეროიკის ერთ-ერთ აგარაკზე. იქიდან ფარული კავშირი ჰქონდა დამყარებული შინაგან საქმეთა მინისტრთან და ჟანდარმთა შეუთან ღურნოვოსთან, პოლიციის დეპარტამენტის ვიცე-ღირექტორთან პოლიტიკურ ნაწილში რაჩკოვსკისთან, პეტერბურგის დაცვის განყოფილების უუროსთან გერასიმოვთან. გაპონმა მიიღო დავალება, გამოეყვანა გეროორისტები – ესერთა საბრძოლო ორგანიზაციის წევრები და ნებართვა – ეცადა გადაეხირობინა გეროორისტთა ერთ-ერთი ხელმძღვანელი რუტენბერგი, რომელმაც 1905 წლის 9 იანვრის დემონსტრაციის დახვრეგის დროს გაპონი გამთრის სასახლის მოედნიდან სამშვიდობოს გაიყვანა.

1906 წლის 27 მარტს რუტენბერგთან შეხვედრაზე გაპონმა თქვა, რომ არის შესაძლებლობა, იშოვონ დიდძალი

ფული, თუ იგი გაამხელს ესერთა პარტიის გეროორისტების ვინაობას. რუტენბერგმა თავი ისე დაიჭირა, თითქოს დააინტერესა გაპონის წინადადება და დაჰაგოქა იგი თავის აგარაკზე დაბა ობერკიში, სადაც ოლღას ქუჩაზე ცხოვრობდა. რუტენბერგმა გადაწყვიტა, გეროორისტული აქტი განეხორციელებინა გაპონის მიმართ. გაპონი ვერაფერს ვერ მისვდა და დათანხმდა. რუტენბერგის აგარაკზე გაპონი ჩამოხრჩობილი იპოვეს.

სანკგ-პეტერბურგის გუბერნატორის მოხსენებაში შინაგან საქმეთა მინისტრისა და ქანდარმთა შეუისაღმი ნათქვამი იყო: „გაპონის გვამი იმყოფებოდა მჯდომარე მდგომარეობაში, ფეხებმოხრილი, კისერზე ჩამოცმული პქონდა საკმაოდ სქელი თოკი, რომელსაც ჩვეულებრივ თეთრეულის გასაფენად ხმარობენ; თოკის ერთი ბოლო მიმაგრებული იყო კედლის ჩამოსაკიდებელზე. ფეხებთან ეგდო წავისსაყელოიანი თბილი პალტო, რომლის ცალი სახელო კანაფით იყო შეკრული. გაპონს ეცვა შავი პიჯაკი, მუქი ყავისფერი ქილეტი, ფერადი პერანგი და შალის საცვალი, შავი შარვალი, ფეხზე – ჩექმები, გვამისაგან ხელმარცხნივ ეგდო რუხი ქუდი, მარჯვნივ – იდო ორი კალოში. მიცვალებულს აღმოაჩნდა შავი ლითონის ჯიბის საათი და ფინეთის რკინიგზის სამგზავრო ბილეთი, რომელიც ამა წლის 28 მარტით იყო დათარიღებული“.

გაპონის მკვლელობა, ისევე როგორც 1905 წლის 9 იანვრის გეროორი მშვიდობიან დემონსტრანთა წინააღმდეგ – მასობრივი მკვლელობა ჩადენილი იყო საიდუმლო დაცვის აგენტურის მიერ, ნიკოლოზ II-ის „ლოცვა-კურთხევით“.

მას შემდეგ, რაც ერთ-ერთმა გაზეთმა, ოხრანკის ინიციატივით, გამოაქვეყნა ცნობა, რომ მინისტრთა საბჭოს თავმჯდომარე ვიგემ 500 მანეთი მისცა გაპონს, მთელი შავრაზმული პრესა ფეხზე დადგა და დაუწყო დევნა – ვიგეს ბრალად სდებდნენ სამშობლოსა და გახტის ღალატს. ოხრანკამ მოაწყო შავრაზმელთა საჯარო გამოსვლები, რომლებიც

აშკარად ილაშქრებდნენ 1905 წლის 17 ოქტომბრის მანიფესტის წინააღმდეგ. მრავალრიცხოვან დემონსტრაციებზე შავრაშმელები გაპკიოდნენ: „სიკედილი გრაფი ვიგეს!“. 1906 წლის 16 აპრილს მეფემ „ყურად ილო ერის ხმა“ და თანამდებობიდან გადააყენა ვიგე.

რასპუტინის მკვლელობა – პოლიტიკური ჯაშუშობა

1916 წლის 1 დეკემბერს რესგორან „ვილა როდეში“ საფრანგეთის ელჩი მორის პალეოლოგი ვითომ შემთხვევით შეხვდა გენერალ სპირიდოვიჩს. პალეოლოგმა ითხოვა, თქვენს მაგიდას მოეუჯლებიო და შემდეგ ალაპარაკდა: „თქვენთან ძნელია, თითქმის შეუძლებელია შეხვედრა, დარბაზობებსა და მეჯლისებზე თქვენ არ დადიხართ, არც ჩვენს საელჩოში მობრძანდებით ხოლმე. ძალზე მოხარული ვარ ჩვენი შეხვედრისა, ამიგომ პირდაპირ საქმეზე გადავალ“.

სპირიდოვიჩის პაგაკიდან მეუფისადმი პალეოლოგთან შეხვედრის შესახებ: „ჩვენთან საუბრისას საფრანგეთის ელჩმა თქვა შემდეგი: „იმ ქვეყნის მთავრობა რომლის წარმომადგენელიც გახლავართ რუსეთში, უაღრესად შემოფოთებულია თქვენი ქვეყნის გარკვეული და ფრიალ გავლენიანი პირების მისწრაფებით გერმანიასთან სეპარატული ბავის დადებისადმი. ჩვენთვის ცნობილია, რომ გერმანიამ რომელიც სულს ვერ ითქვამს ორ ფრონტზე ომის გამო, მკვეთრად გაააქტიურა საიდუმლო აგენტურის საქმიანობა რუსეთში. აქტიურად მოქმედებებ ამ მიმართულებით იმპერატორიცა უახლოესი ფროილინა ვირუბოვა და, განსაკუთრებით, გრიგოლ რასპუტინი. არ დაგიმაღავთ, მთელ ჩვენს

ძალისხმევას, ასევე ჩვენი ინგლისელი მეგობრების ძალისხმევას, ჩამოგვეცილებინა რასპუტინი მეფის ოჯახისგან ან, ყოველ შემთხვევაში, გაგვექარწყლებინა მისი საქმიანობა, ჯერჯერობით არავითარი შედეგი არ მოპყოლია. მე ვერ გამიგია, როგორ შეგიძლიათ თქვენ – რუსეთის პატრიოტს შეურიგდეთ იმას, რომ რასპუტინის გამოისობით თქვენი სარდლობის მთელი ჩანაფიქრი რეგულარულად ხდება ცნობილი გერმანელებისათვის, და თქვენი არმია კოლოსალურ დანაკარგებს განიცდის. პალეოლოგმა მთხოვა, დავეხმარო რასპუტინის ლიკვიდაციაში“.

სპირიდოვიჩის არაფერი უთქვამს იმაზე, რომ იგი დათანხმდა დახმარებოდა პალეოლოგს რასპუტინის თავიდან მოშორებაში სუთ მილიონ ღრანკად და რომ ამ თანხის მიღების შემდეგ აღუთქვა პალეოლოგს, ყველაზე დიდი – ათ დღეში რასპუტინი მეფეს ეელარაფერს ურჩევსო.

სპირიდოვიჩის პაგაკზე მეფეს არ უპასუხია და გენერალი მიხედა, რომ შეუძლია რასპუტინის მიმართ, თავისი შეხედულებისამებრ იმოქმედოს.

მეფეს აშკარად აწუხებდა რასპუტინის გავლენა იმპერატორიკასა და სახელმწიფო საქმეებზე. თავის მოგონებებში გენერალ-ადიუტანტი „მეფის სასახლის კომენდანტი, წერდა: „რასპუტინის იღუმალი გაქრობის შესახებ პირველივე მოხსენების მიღებიდან მისი ცხედრის გადასვენებამდე ჩესმის ქსენონის სამლოცველოში – ერთხელაც არ შემინიშნავს, რომ მისი უდიდებულესობა დამწუხრებული ყოფილიყო, მე უფრო ისეთი შთაბეჭდილება მრჩებოდა, თითქოს ხელმწიფე შეეებას გრძნობსო“.

აი, რას წერდა მეფის ნათესავი, თავადი იუსუპოვი, რასპუტინის მკვლელობის მონაწილე: „მეორე დღეს, 19 დეკემბერს, დილით ხელმწიფე მთავარბანაკიდან მობრძანდა. მისი თანმხლები პირნი ამბობდნენ, როდესაც რასპუტინის სიკვდილის ამბავი გაიგო, ისეთ მხიარულ გუნებაზე დადგა, როგორმაც ომის დაწყებიდან არ გვინახავსო“.

ძნელი სათქმელია, რა გახდა რასპუტინის მკვლელობაზე მეუის მღუმარე თანსმობის მიზეზი: რასპუტინის გაუთავებელი ჩარევა სახელმწიფო საქმეებში, თუ რაღაც სხვა რამ. ერთი რამ ცხადია: ნიკოლოზ II-ის მეუობის უკანასკნელ წლებში ქვეყანას რასპუტინის კარნახით მართავდა იმპერატორიცა ალექსანდრა თეოდორეს ასული. 1915 წლის 10 ივნისით დათარიღებულ ბარათში იგი ნიკოლოზ II-ს რასპუტინის შესახებ სწერდა: „უსმინე ჩვენს მეგობარს, დუჯერე, მისი გულისათვის ძვირფასია რუსეთისა და შენი ინტერესები. უფალს შემთხვევით არ მოუვლენია იგი ჩვენთვის, მთავარია, ყურადღება მივაქციოთ მის ნათქვამს – იგი სიგყვას არ იგყვის ახირებულად. რაოდენ საჭიროა ჩვენთვის, გვქონდეს არა მარგო მისი ლოცვა-კურთხევა, არამედ რჩევა-დარიგება“.

და, მართლაც, რასპუტინის მბრძანებლური რჩევით ინიშნებოდნენ და თანამდებობიდან იხსნებოდნენ არა მარგო მინისტრები, არამედ მინისტრთა საბჭოს თავმჯდომარეებიც. დაინიშნა და გათავისუფლდა 20-მდე მინისტრი და რამდენიმე მინისტრთა საბჭოს თავმჯდომარე.

რა ძალაუფლება უნდა ჰქონოდა რასპუტინს, რომ მისი სიგყვები ყურად ელო მთელ იმპერატორის ოჯახს და იგი დაშვებული ყოფილიყო ქვეყნის ყველა საიდუმლოსთან?!

როგორც თანამედროვენი მოწმობდნენ, რასპუტინს ჰიპნოზური ზემოქმედების უნარი გააჩნდა. ცნობილი ფსიქიატრის, პროფესორ ბეხტერევის დასკვნით, რასპუტინი „არის ავადმყოფი კაცი, ისტერიკული და ბნელიანი, გამოირჩევა მომეგებული სექსუალური აგზნებით“.

იმპერატორიცა ალექსანდრა თეოდორეს ასული ფსიქოპათურად, ავადმყოფურად ვნებიანი ქალი იყო. გამუდმებულმა შაკიკმა, თავბრუსხვევამ, რომელიც ხშირად გულისყრით მთავრდებოდა, პალუცინაციებმა დედოფლის ნერვული სისტემა სრულ გამოოფიგვამდე მიიყვანეს. როდესაც შეიგყო, რომ მისი მეუღლე სხვა ქალებით იქცევა თავს, შეურაცხ-

ყოფილმა, თავმოყვარე და ამაყმა ღედოფალმა რომანი გააბა მისი საიმპერატორო უდიდებულესობის ბადრაგის ლამაზოფიცერთან **ორლოვთან**, მაგრამ გრძნობების პარმონია არ გამოუვიდა. ამ მომენტში გაჩნდა გრიგოლ რასპუტინი.

წერილიდან, რომელიც იმპერატრიცასა და რასპუტინის ინტიმურ ურთიერთობას ადასტურებს: „ენით აუწერელო სიხარულო: ჩვენო უსაყვარლესო ადამიანო, რა კარგია, რომ ჩვენთან იყავი. არცკი ვიცი, რით გადაგიხადო მაღლობა, ვერ ვლაპარაკობდი, არაფერი მესმოდა – იყო მხოლოდ გრძნობა. შენ ჩვენთან ხარ. ერთი დამაძინა შენს მხარზე – მშვიდად, წყნარად – ირგვლივ მდუმარებაა – სული თითქოს სადღაც შორს წავიდაო. ვიცი, შენ დამეხმარები, არ მიმატოვებ. მე სუსტი და ცუდი ვარ – ერთი სიხარული მაქვს – შენ მიყვარხარ და შენი მჯერა... ღმერთო, მოგვეც სიხარული. მალე გნახავ. გკოცნი მაგრად. დამლოცე და მაპატიე. მე შენი ბავშვი ვარ“.

რესგორან „იარში“ რასპუტინის საქციელის შესახებ მოსკოვის დაცვის განყოფილების უუროსის მოვალეობის შემსრულებელი, ჟანდარმთა ცალკეული კორპუსის როგმისგრი მარტინოვი მოხსენებაში წერდა: „სრულიად საიდუმლოდ. მკაცრად კონფიდენციალურად. მის აღმატებულებას, შინაგან საქმეთა მინისტრის მოადგილეს, ჟანდარმთა კორპუსის შეფს, გენერალ-მაიორ ჯუნკოვსკის. თქვენი მოთხოვნის შესაბამისად, სრულად მომეხსენებინა გარემოებანი, რომლებიც ეხება გრიგოლ ექვთიმეს ძე ნოვიხის (რასპუტინის) ყოფნას 1915 წლის 26 მარტს მოსკოვის რესგორან „იარში“, თქვენთვის აქამდე გამოგზავნილი ცნობის დამატებით გატყობინებთ: „სრულიად მთვრალი რასპუტინი თავს იწონებდა გუნდის მომღერალ ქალებთან: „ეს ხიფთანი „ღუდაბერმა“ მაჩუქა, მან შემიკერა. ეს! რას იტყოდა, ახლა აქ რომ დავენახე“. ერთ-ერთი მომღერლის კითხვაზე, ვინ ღუდაბერს გულისხმობო, რასპუტინმა უპასუხა: „ვის, და – ღედოფალს, მე სულელო!“

შემდეგ, რასპუტინის საქციელი ძნელი ასახსნელია ნორმალური კაცის თვალსაზრისით. მან შარვალი ჩაიწია და დამსწრეთ თავის „მამაკაცურ ღირსებას“ უჩვენებდა. აღშფოთებული გუნდის ლოგბარის შენიშვნაზე, ქალების თანდასწრებით როგორ იქცევითო, რასპუტინმა განაცხადა: „თქვენც ახლა, ჯერ არ გინახავთ! მე დედოფლის წინაშეც ვმდგარვარ ასე... თქვენ კი შეიცხადეთო“. მოსკოვის დაცვის განყოფილებაში გახსნილი იყო სპეციალური საქმე (საქმე 35) გრიგოლ რასპუტინზე.

მომხდარის შესახებ მოკლედ მოახსენეს მეფეს, რამაც იგი ძალზე გააბრაშა. მაგრამ იმპერატორიამ შეძლო, დაერწმუნებინა ქმარი, რომ რესტორან „იარში“ რასპუტინი არ ყოფილა, უმსგავსოებებს სულ სხვა კაცი სჩადიოდა, რომელიც რასპუტინობას იჩემებდა, ყველაფერი პროვოკაციული მიზნით გაკეთდა. გახგის მგრებმა მოგვიწყვეს სამეფო დინასტიის შანტაჟისა და კომპრომეტაციისთვისო. თუ რამდენად დაუჯერა იმპერატორიას მეფემ, ძნელი სათქმელია, მაგრამ უკმაყოფილება აშკარად აღარ გამოუთქვამს.

რასპუტინის ფენომენი იმაში მდგომარეობდა, რომ იგი გადაბირებული ჰყავდა გერმანიის სპეცსამსახურს. რამდენადაც შეგვიძლია ვენდოთ რუსეთის სამხედრო კონგრადმეერვის საარქივო დოკუმენტებს, გერმანიის დაზვერვის რეზიდენტმა რუსეთში ბარონმა ფონ მანგუსმა, რომელიც ილბლიანი კომერსანგის სახით მოქმედებდა, ბერლინიდან მიიღო ბრძანება: რუსეთზე გერმანიის გავლენის გაძლიერების მიზნით ესარგებლათ რუსეთის იმპერატორის და მისი მეუღლის მისტიკური მიდრეკილებებით. რასპუტინის „ნიჰის“ წყალობით არჩევანი სწორედ მასზე შეაჩერეს. გერმანიის დაზვერვის აგენტმა რუსეთში თავადმა ანდრონიკოვმა რასპუტინი მოისყიდა.

გენერალი სპირიდოვიჩი, რომელიც თვალს ადევნებდა რასპუტინსა და მის გარემოცვას, აღნიშნავდა: „რასპუტინს,

ჩვეულებრივ, თავის სარჩენ ფულს ანდრონიკოვის ხელით აძლევდნენ... ანდრონიკოვი ყოველდღე ხვდებოდა რასპუტინს... თავი ისე ეჭირა რასპუტინთან, როგორც ნამდვილ, თუმცა, უხეშ ბაგონს“.

დიდმა მთავარმა ნიკოლოზ ნიკოლოზის ძემ და მეუღის ოჯახის მოძღვარმა ეპისკოპოსმა თეოფანემ, რომელიც მან-გუსთან იყო შეკრული, მეუფესა და დედოფალს „სასწაულ-მოქმედი“ რასპუტინის რეკომენდაცია მისცეს. დედოფლის უახლოესი მეგობრის ვირუბოვას პირით რასპუტინს სასახ-ლეში მიწვევა გაუგზავნეს. მას შემდეგ იგი მეუღის კარზე მიღებული კაცი გახდა. ეს გამჟღავნა, ვირეშმაკა და ფულს დახარბებული ავანტიურისტი მალე მიხვდა, რა სურდათ მისგან. რასპუტინის „დამუშავება“ ფონ მანუსმა თავის თა-ნაშემწეს ფონ ბოკს დაავალა. მეუღისკარის ინტრიგებისა და სახელმწიფო საქმეების შესახებ კარგად ინფორმირებული ფონ ბოკი „ცხოვრებისეულ და პოლიტიკურ“ ინსტრუქციას უწევდა რასპუტინს – რა და როგორ უნდა ეთქვა თავისი „მუეიკური“ ენით მეუფე-დედოფლისათვის საგარეო და სა-შინაო პოლიტიკის შესახებ. შემთხვევითი როდი იყო, რომ პირველივე შეხვედრის შემდეგ ნიკოლოზ II-მ ასე მოწიწე-ბით დაახასიათა რასპუტინი: „იგი ძალზე საინტერესო პი-როვნებაა. მის სიტყვებში იგრძნობა ღრმა სიბრძნე. ისეთ საგნებში, რომლებზეც, თითქოს, წარმოადგენაც არ უნდა ჰქონდეს, იგი ზოგჯერ საუცხოო ცოდნას ამჟღავნებს“.

აწყობდა რა რასპუტინის ლიკვიდაციის გეგმას, სპირიდო-ვიჩმა, როგორც ყოველთვის, გადაწყვიტა ეს სხვისი ხელით გაეკეთებინა. მიიღო რა აგენტურის შეტყობინება, თავადი იუსუპოვი, დიდი მთავრები დიმიტრი პავლეს ძე და კირი-ლე ვლადიმერის ძე, სახელმწიფო სათათბიროს წევრი, მი-ქელ მთავარანგელოზის კავშირის თავმჯდომარე პურიშკე-ვიჩი რასპუტინზე თავდასხმას ამზადებენო, სპირიდოვიჩმა გადაწყვიტა, ხელი არ შეეშალა მათთვის ჩანაფიქრის გან-ხორციელებაში. მისი წინადადებით შეამცირეს რასპუტი-

ნის დაცვა, დაადამბლავეს პოლიციის დეპარტამენტისა და დაცვის განყოფილების საქმიანობა, რომლებსაც შეეძლოთ თავიდან აეცილებინათ გეროროისტული აქტი რასპუტინის წინააღმდეგ.

1916 წლის 16 დეკემბერს იუსუპოვთან ამ უკანასკნელის მიწვევით მისული რასპუტინი, იუსუპოვისავე სახლში მოკლეს. შინაგან საქმეთა მინისტრის მოხსენებით ბარათში მეუისადმი რასპუტინის მკვლელობასთან დაკავშირებით ნათქვამი იყო: 1916 წლის 17 დეკემბერს დღისით, დიდ პეტრეს ხიდზე (მდ. მცირე ნეკურაზე) ქვევით, ბურჯებს შორის, აღმოჩენილ იქნა მამაკაცის კალოში, რომელიც გრიგოლ ექვთიმის ძის ახლობლებმა მისად ცნეს. 19 დეკემბერს ზემოაღნიშნული ხიდის ქვეშ იპოვეს რასპუტინის გვამი. რასპუტინის ყველა ნათესავმა ჩვენებაში თქვა, რომ 16 დეკემბერს ღამით იგი თავად იუსუპოვთან ერთად წავიდა და შინ აღარ დაბრუნებულა.

1916 წლის 17 დეკემბერს დაახლოებით დილის 4 საათზე ქალაქის პოლიციელმა, რომელიც საგუშაგოზე იდგა მოიკის 94 სახლის მახლობლად, გენერალ-ადიუტანტს თავად იუსუპოვს რომ ეკუთვნის, გაიგონა ოთხი გასროლა. ცოტა ხნის შემდეგ პოლიციელი გამოიძახეს თავად იუსუპოვის ბინაში, სადაც იქ მყოფმა სახელმწიფო სათათბიროს წევრმა პურიშკევიჩმა უთხრა, რომ რასპუტინი დაიღუპა და თუ შენ, პოლიციელს, მეფე და სამშობლო გიყვარს, ჩუმაღუნდა იყო“.

აქტი რასპუტინის სხეულის გაკვეთის შესახებ, რომელიც 1916 წლის 20 დეკემბერს ჩააგარა პათოლოგ-ანატომმა, სასამართლო ექსპერტმა პროფესორმა კოსოროტოვმა, ასე გამოიყურებოდა: „შუბლისბორცვების ღონებზე, შუბლის შუა ადგილას არის მრგვალი ხვრელი, რომელიც აღწევს არა მარტო კანში, არამედ ძვალშიც და თავის ქალის ღრუში შედის. თავის ქალის მთელი მარჯვენა ნაწილი დაქუცმაცებული და შეჭყლეთილია. მარჯვენა თვალის კიდეში კანი

ახეულია, მარჯვენა ყურის ნიჟარა გასრესილია და დანაკუწებული. უკან მარჯვნივ თავის თმთან ნაწილზე არის კანის გამჭოლი ხვრელისებრი განაჭერი. თმა და წვერი სისხლით არის გაჟღენთილი. მუცლისა და ზურგის არეში ორი მრგვალი ნახვრეტია.

შინაგანი გასინჯვით დადგინდა, რომ გვინის ნივთიერებას სპირტის სუნი ასდის. გაკვეთისას აღმოჩენილ იქნა ერთობ მრავალრიცხოვანი დაზიანებანი, რომელთაგან ბევრი უკვე სიკვდილის შემდეგ არის მიყენებული. სიკვდილი გამოიწვია ჭარბმა სისხლდენამ, მუცელში ცეცხლნასროლი ჭრილობის შედეგად. სროლა, ჩემი დასკვნით, მოხდა თითქმის მიბრჯნით, დაახლოებით ოცი სანტიმეტრი მანძილიდან, მარცხნიდან მარჯვნივ, კუჭისა და ღვიძლის გავლით, ამ უკანასკნელის დაქუცმაცებით მარჯვენა ნახევარში.

გვამზე არის აგრეთვე ცეცხლნასროლი ჭრილობა ზურგში, ხერხემლის არეში. დანაკუწებულია მარჯვენა თირკმელი და კიდევ ერთი ჭრილობა — მიბრჯნით შუბლში, საიდანაც გყვია გვინში მოხვდა (როგორც ჩანს, ესროლეს უკვე მომაკვდავს ან მკვდარს). ფილგვები არ არის გაბერილი. სასუნთქ გზებში არ ყოფილა არც წყალი, არც ქაფისებრი სითხე. წყალში რასპუგინი უკვე მკვდარი გადააგდეს“.

დიდი მთავრების დიმიტრი პავლეს ძისა და კირილე ვლადიმერის ძის, თავად იუსუპოვისა და მემამულე პურიშკევიჩის ფორმალური დაკითხვის შემდეგ (ისინი ყველანი ერთხმად უარყოფდნენ თავიანთ დანაშაულს რასპუგინის მკვლელობაში). რასპუგინის წინააღმდეგ მოწყობილი გეროორისგული აქტის შემდგომი გამოძიება იმპერატორ ნიკოლოზ II-ის ბრძანებით შეწყდა.

რასპუგინი 1916 წლის 21 დეკემბერს დაკრძალეს ცარსკოე სელოს მახლობლად მდებარე სამლოცველოში. 1917 წლის თებერვლის რევოლუციის გამარჯვების შემდეგ რასპუგინის გვამი საფლავიდან ამოიღეს, ნათი გადაასხეს და დაწვეს.

ორი თვის შემდეგ, მეფე ნიკოლოზ II-მ ხელი მოაწერა გახტის დატოვების აქტს: „აქტი იმის შესახებ, რომ ხელმწიფე იმპერატორი ნიკოლოზ II უარს ამბობს რუსეთის სახელმწიფოს გახტზე დიდი მთავრის მიხეილ ალექსანდრეს ძის სასარგებლოდ.

გარეშე მგერთან დიდი ბრძოლის დღეებში, რომელიც თითქმის სამ წელიწადს ისწრაფოდა დაემონებინა ჩვენი სამშობლო, უფალმა ღმერთმა ინება რუსეთისათვის მოეწოდებინა ახალი მძიმე განსაცდელი. დაწყებული შინაგანი სახალხო მღელვარება შეიძლება უბედურებად გვექცეს და გავლენა მოახდინოს შეუპოვარი ომის შემდგომ წარმოებაზე. რუსეთის ბედი, ჩვენი გმირული არმიის ღირსება, ხალხის კეთილდღეობა, ჩვენი უძვირფასესი მამულის მთელი მომავალი მოითხოვს, რადაც უნდა დაგვიჯდეს, ომი გამარჯვებამდე მივიყვანოთ. სასტიკი მგერი უკანასკნელ ძალებს ძაბავს და შორს აღარ არის ის დრო, როდესაც ჩვენი სასიქადულო არმია ჩვენს სახელოვან მოკავშირეებთან ერთად შეძლებს, საბოლოოდ გაგეხოს მგერი. რუსეთის ცხოვრების ამ გადამწყვეტ დღეებში ჩვენ სინდისის მოვალეობად მივიჩნიეთ შევემსუბუქოთ ჩვენს ხალხს მჭიდრო ერთიანობა და მთელი სახალხო ძალების შეკავშირება, რათა რაც შეიძლება მალე მივალწიოთ გამარჯვებას, და, სახელმწიფო სათათბიროსთან თანხმობით, ვთვლით, რომ მაღლი იქნება, უარი ვთქვათ რუსეთის სახელმწიფოს გახტზე და მოვიხსნათ უზენაესი ძალაუფლება. არ გვსურს რა, დავემორღეთ ჩვენს საყვარელ ვაჟს, ჩვენს მემკვიდრეობას გადაცემთ ჩვენს ძმას, დიდ მთავარს მიხეილ ალექსანდრეს ძეს, და ვლოცავთ მას, ავიდეს რუსეთის სახელმწიფოს გახტზე. ვუბარებთ ძმას ჩვენსას გაუძღვეს სახელმწიფო საქმეებს საკანონმდებლო დაწესებულებებში ხალხის წარმომადგენლებთან სრული და ურღვევი ერთიანობით იმ საწყისებზე, რომლებიც დაწესდება და დადოს ურყევი ერთგულების ფიცი. ჩვენი უსაყვარლესი სამშობლოს საკეთილდღეოდ მოვეუ-

წოდებთ ყველა ერთგულ მამულიშვილს, მოიხადოს წმინდა ეალი მის წინაშე, იყოს მეფის მორჩილი სრულიად სახალხო განსაცდელის მძიმე წუთებში, დაეხმაროს მას, ხალხის წარმომადგენლებთან ერთად გაიყვანოს რუსეთის სახელმწიფო გამარჯვების, კეთილდღეობისა და დიდების გზაზე. უფალი ღმერთი იყოს რუსეთის შემწე.

ქ. ფსკოვი, 1917 წლის 2 მაისის 15 საათი და 3 წუთი. ნიკოლოზი“.

ნიკოლოზ II მეფობდა, მაგრამ ვერ მართავდა სახელმწიფოს, ვინაიდან არ შეეძლო მართვა. მისი ხვედრი გადაწყვეტილი იყო, ხოლო რასპუტინის მმართველობის უკანასკნელმა წლებმა დაადასტურეს მეფის თვითმპყრობელობის განწირულობა.

სახელმწიფო სათათბიროს დეპუტატებმა დროებითი მთავრობის დავალებით დააპატიმრეს ყოფილი იმპერატორი და გადაასახლეს იგი ცარსკოე სელოში.

ცარსკოე სელოში დაპატიმრებულ იქნენ იმპერატორიცა ალექსანდრა თეოდორეს ასული და მისი ოჯახის წევრები. თვითმპყრობელობა რუსეთში დაეცა. ძალაუფლება მიწაზე ეყარა და იგი აიგაცეს აქამდე ყველასთვის უცნობმა **კერენსკიმ**, შემდეგ კი **ლენინმა**, რომელმაც გააკეთა ჭეშმარიტად პიარული სვლა ცნობილი ლოზუნგებით — „**მიწა — გლეხებს**“, „**ფაბრიკა—ქარხნები — მუშებს**“. ლენინის გენიალობა ის იყო, რომ მან ალლო აულო დროს და შიმშილითა და ომით გაწამებული ხალხის გუნება-განწყობილებას. ეს იყო ძალაუფლების მორიგი მიგაცება ახალი გარდაქმნების, ახალი მიზნებისა და ახალი დიქტატურის — კომუნიზმის გულისათვის. ერთთა ექსპლუატაცია მეორეთა ექსპლუატაციით შეიცვალა.

თავი III.

გეოგრაფიის დამკვიდრები
მეფის საიდუმლო
პოლიტიკის წრეებში

1906 წლის 14 მაისს თბილისში გეროორისგებმა ბომბი ესროლეს გენერალ-გუბერნატორს გიმოფევეს, რომელიც არ დაშავებულა. დეენის დროს ერთი გეროორისტი მოკლეს, მეორემ შეძლო, მიმამულიყო. გეროორისგული ჯგუჟის მონაწილენი ვერ დაადგინეს.

15 ივლისს ალექსანდრა ვასილის ასულმა ბოგდანოვამ და ალექსანდრა მათეს ასულმა ნოვიკოვამ, მოსკოვის დაცვის განყოფილების საიდუმლო თანამშრომლებმა, ესერთა პარტიის ცენტრალური კომიტეტის დავალებით კინალამ ააფეთქეს დაცვის განყოფილების შენობა.

მოსკოვის დაცვის განყოფილების პოლკოვნიკმა კლიმოვიჩმა კარადაში აღმოაჩინა მათ მიერ დაგოვებული ბომბი, რომელიც მხოლოდ იმიტომ არ აფეთქდა, რომ დეტონატორი არ უვარგოდა. დაცვის განყოფილების თანამშრომლები, ბომბის ამბავი რომ გაიგეს, სახლიდან გარეთ გამოცვიულნენ და უსაფრთხო მანძილზე დადგნენ. მოსკოვში ხმა დაირხა, გეროორისგებმა კინალამ მოსკოვის დაცვის განყოფილება ააფეთქეს, ხოლო რუსეთის მმართველ წრეებში კიდევ დიდხანს დასცინოდნენ ბედოვლათ ქანდარმებს.

1906 წლის აგვისტოში გეროორისგებმა მოკლეს სემიონოესკოეს პოლკის ლეიბ-გვარდიის მეთაური გენერალ-მაიორი მინი, რომელმაც თავი გამოიჩინა მოსკოვის დეკემბრის შეიარაღებული აჯანყების ჩახშობაში: მინის ბრძანებით გაუსამართლებლად ხვრეტდნენ აჯანყებულ მუშებს და ხიშტებზე აგებდნენ დაჭრილ რევოლუციონერებს.

13 აგვისტოს გეროორისგმა ქალმა კონოპლიანიკოვამ ახალი პეტერგოჟის რკინიგზის სადგურში ბრაუნინგის ოთხი მიბრჯნით გასროლით მოკლა მინი. 28 აგვისტოს კონოპლიანიკოვა შლის სელბურგის ციხეში ჩამოახრჩეს.

9 სექტემბერს რიგაში გეროორისგებმა სცადეს, მოეკლათ ბალტიისპირეთის გენერალ-გუბერნატორი სოლოგუბი. მას

ერთ-ერთი სახლის სხვენის სარკმლიდან ბომბი ესროლეს. სოლობუგი გადარჩა.

21 დეკემბერს ოხრანკმა ვერ შეძლო თავდან აეცილებინა გეროორისგთა თავდასხმა პეგერბურგის ქალაქის თავზე გენერალ-მაიორ ფონ დერ ლაუნიცზე. გეროორისგმა კუდრი-ავცევმა (იაგაკქევმა მეგსახელი „ადმირალი“) ორი გასროლით მოკლა ლაუნიცი. კაპიტანმა ვორშევმა ხმლით აჩესა კუდრიავცევი. დააპაგიმრეს ჯგუფის წევრები, რომელშიც შედიოდნენ კუდრიავცევი და გრონსკი. 1907 წლის 16 ივლისს ორივე ჩამოახრჩვეს პეტრე-პავლეს ციხეში.

1906 წლის 27 დეკემბერს გეროორისგებმა მოკლეს მთავარი სამხედრო პროკურორი პავლოვი. გენერალი პავლოვი, რომელსაც არაერთგზის მიუღია ბარათები მისი მოკელის მუქარით, უაღრეს სიფრთხილეს იჩენდა: დაცვასთან ერთად ცხოვრობდა უმაღლესი სამხედრო სასამართლოს შენობაში და მხოლოდ ეზოში სეირნობდა. ერთ-ერთი ასეთი გასეირნების დროს იგი მოკლა ეზოში შეპარულმა გეროორისგმა. მიიღო რა პავლოვის მკვლელობის ცნობა, მეფემ თავის რეზოლუციაში დაწერა: „ძნელია უპოვო შემცვლელი ასეთ პატიოსან და მედგარ კაცს“.

სგოლიპინის ერთ-ერთი მოხსენებისას 1906 წლის ბოლოს ნიკოლოზ II-მ უთხრა მას: „შინაგან საქმეთა სამინისტრო ძალიან ცუდად მუშაობს. იმპერიის უმაღლეს მოხულეებს გეროორისგები ტყის ქათმებივით ხოცავენო“. რაზეც სგოლიპინმა უპასუხა: „თქვენო უღებულესობაჲ ამაში არაფერია გასაკვირი, მიმდინარეობს სამოქალაქო ომი, რომელიც ქვეყანაში ჯერ არ დამთავრებულაო“.

1907 წლის მარტის დამდეგს გეროორისგები ნიკიტენკო და პურკინი შეეცადნენ, შეელწიათ მეფის სასახლეში, რათა ნიკოლოზ II მოეკლათ. მათ შეძლეს გეროორისგულ ჯგუფში მონაწილეობისათვის მიეზიდათ სასახლის გელეგრაფის უფროსის ნაუმოვის შვილი, რომელიც თავისუფლად შედიოდა ცარსკოე სელოს სასახლეში. სცადეს, გადაებირებინათ იმ-

პერაგორის საკუთარი ბადრაგის კაზაკთა ასეულის ფელდ-ფებელი რაგიმოვი. ერთ-ერთი შეხვედრის დროს გერორის-გებმა რაგიმოვს სთხოვეს, ეშოვა მათთვის მეფის ბადრაგის კაზაკთა სამხედრო ფორმის ორი კომპლექტი, რათა ამ კამუფლაჲით შეპარულიყვნენ მეფის სასახლეში და განეხორციელებინათ გერორისგული აქტი. მაგრამ ჩაფიქრებული ოპერაცია ჩაეშალათ. ნიკიტენკომ და პურკინმა წინდაუხედავად მისცეს რაგიმოვს ანგისამთავრობო ლიგერაგურა, რომელიც მან სასახლეში შეიტანა. ეს ლიგერაგურა რაგიმოვს უპოვა მისმა უფროსმა, კაზაკთა იასაულმა პეტროპავლოვსკიმ. რაგიმოვმა უფროსს უამბო იმათ შესახებ, ვინც ეს ლიგერაგურა მისცა, რის შემდეგაც მოხდა დაკითხვაზე ნიკოლოზ II-ის საიდუმლო სამსახურის, სხვაგვარად – დაცვის აგენტურის უფროსთან, პოლკოვნიკ სვირიდოვიჩთან. სვირიდოვიჩმა გაითვალისწინა რაგიმოვის გულწრფელი მონანიება და იმ მიზნით, რომ თავიდან აეცილებინა გერორისგული აქტი, რომელიც მზადდებოდა, დაავალა მისი შემუშავება პურკინსა და ნიკიტენკოს. რაგიმოვმა საუცხოოდ გაართვა თავი დავალებას. 1907 წლის აგვისტოში ნაუმოვს, ნიკიტენკოს და პურკინს სიკედილი მიუსაჯეს და ჩამოახრჩეს.

1909 წელს მეფის საიდუმლო პოლიცია, რომელიც გერორისგებს ებრძოდა შეძრა გამაოგნებელმა ახალმა ამბავმა: „...ოხრანკის საიდუმლო აგენტი, რომელიც სათავეში ედგა ესერთა პარტიის საბრძოლო გერორისგულ ორგანიზაციას და დიდი სამსახური გაუწია თვითმპყრობელობას რევოლუციურ მოძრაობასთან ბრძოლაში, ამავე დროს ამზადებდა და ახორციელებდა გერორისგულ აქტებს მეფის უპირველეს ღიდებულთა მიმართ“. სკანდალი ისე ფართოდ გახმაურდა, რომ პრემიერ-მინისტრი და შინაგან საქმეთა მინისტრი სგოლიპინი იძულებული გახდა, თავისი რეპუტაციის გადასარჩენად გამოსულიყო შემდეგი განცხადებით: „პრესასა და საზოგადოებაში გრძელდება მსჯელობა იმის შესა-

ხეზ, რომ ინჟინერმა ევგენი აზეფმა მოაწყო მთელი რიგი გერორისტული აქტები, მათ შორის, ცხონებული თავადის სერგი ალექსანდრის ძის, ყოფილი შინაგან საქმეთა მინისტრის, პლევეს სტაგს-მდივნის მკვლელობა, თანაც, ცნობები ამასთან დაკავშირებით რომ ვრცელდება და სხვა ჭორები, აზეფს მიაწერენ თითქმის ყველა მკვლელობას და განსაკუთრებით მძიმე დანაშაულებებს 1902-1906 წწ. პერიოდში რომ ჩაუდენიათ პოლიტიკურ ნიადაგზე“.

ამავე დროს, ვრცელდებოდა ხმები, რომ ხსენებულ აცკაცობაში გარეული იყო ზოგიერთი თანამდებობის პირი. ეს ხმები საზოგადოებაში იწვევდნენ ყოელად უსაფუძვლო მღელვარებას და უნდობლობას ხელისუფლების ორგანოებისადმი. მთავრობას თავი მოეალედ მიაჩნდა კელაე კატეგორიულად გამოეცხადებინა, რომ არავის, მათ შორის, საგაზეთო სტაგიებში აღნიშნულ სათათბიროს სახელმწიფო მრჩეველს რაჩკოვსკის და სხვა ჩინოსნებს არასდროს და არავითარი შეხება არ ჰქონიათ რევოლუციონერთა რაგინდარა გერორისტულ თუ სხვაგვარ დანაშაულებრივ წამოწყებებთან.

რაც შეეხება აზეფის მონაწილეობას პოლიტიკურ მკვლელობებში, სამთავრობო ორგანოებში არავითარი მსგავსი მითითება არასდროს არ მიუღიათ. ამის შესახებ დაწვრილებითი ცნობების გამოქვეყნებას შეპირდა მთავრობა სახელმწიფო სათათბიროს მასში შეგანილი განცხადებების გამო „ამ საკითხთან დაკავშირებით შემოსული მოთხოვნების შესახებ“. სგოლიპინის უაღრესად სუსტმა გამოსვლამ სათათბიროში, რომელიც ამგკიცებდა, აზეფი გერორისტიკი არა, რევოლუციურ მოძრაობასთან ბრძოლაში უაღრესად ფასეული პოლიციის საიდუმლო აგენტიო, მხოლოდ გააძლიერა უნდობლობა მთავრობის მიმართ და საბოლოოდ გაუტეხა სახელი სგოლიპინს.

განსაკუთრებით გაუფუჭა რეპუტაცია პრემიერ-მინისტრს პეტერბურგის დაცვის განყოფილების უფროსის, ჟანდარმ-

თა ცალკეული კორპუსის პოლკოვნიკის კარპოვის მეკლელობამ გეროორისგთა მიერ, რომელმაც ამ პოსტზე (აბეუის საქმესთან დაკავშირებით) შეცვალა პოლკოვნიკი გერასიმოვი.

ესერთა პარტიის ცენტრალური კომიტეტის სხდომაზე დაღაგისათვის აბეუს სიკვდილი მიუსაჯეს. იმავე დროს, გადაწყვიტეს, რომ აბეუის შემთხვევის შემდეგ ესერთა პარტიის ავგორიტეტი შეიძლება გამოასწოროს მხოლოდ ეფექტიანმა გეროორისგულმა აქტმა რუსეთის პოლიტიკური სამძებროს ერთ-ერთი ხელმძღვანელის წინააღმდეგო. არჩევანი შეაჩერეს პეტერბურგის დაცვის განყოფილების უფროსზე კარპოვზე. მასზე თავდასხმის მომზადება დაევაღათ გამოცდილ გეროორისგებს გერასიმ ლოპაგინსა და ბორის სავინკოვს, ხოლო გერაქტი უნდა განეხორციელებინა ესერთა საბრძოლო ორგანიზაციის წევრს ალექსადრე პეტროვს.

გახდა რა პეტერბურგის დაცვის განყოფილების უარული აგენტი, პეტროვმა შეძლო მოეპოვებინა კარპოვის ნღობა, რომელმაც განიბრახა პეტროვით შეეცვალა აბეუი. კონსპირაციულ ბინაში ერთ-ერთი ვიზიტის დროს პეტროვმა შეძლო ბომბი დაეღო იმ გახტის ქვეშ, რომელზეც უყვარდა ჯდომა კარპოვს. პეტროვის წასელის შემდეგ ბომბი აფეთქდა და ნაფლეთებად აქცია კარპოვი.

რუსეთის მმართველ წრეებში ალაპარაკდნენ, რომ სგოლიპინი დილეგანტია პოლიტიკური სამძებროს საქმეებში და მისი ადგილი აშკარად არ არის შინაგან საქმეთა მინისტრის პოსტი. სგოლიპინის ვარსკელავი უნდა ჩასვენებულიყო.

ამასობაში ოხრანკამ უარულად გადაიყვანა აბეუი საბღვარგარეთ, საღაც ესერებმა მას სამსჯავრო მოუწყვეს. მას შემდეგ, რაც 1909 წლის 16 დეკემბერს ესერთა პარტიის სამი წევრი – სავინკოვი, ჩერნოვი და არგუნოვი – შესედნენ პოლიციის დეპარტამენტის ყოფილ დირექტორს ლოპუხინს, მან დააღასგურა, რომ აბეუი 1903 წლიდან საიდუმლო პო-

ლიციის აგენგია და მისჯილი ჰქონდაო სიკვდილი. მაგრამ აბეფი ყველას ისე მჰვერმეგყველურად და დამაჯერებლად არწმუნებდა თავის უდანაშაულობაში და ისეთი კონკრეტული მაგალითები მოჰყავდა თავისი საქმიანობიდან, როდესაც პლევესა და დიდი მთავრის სერგი ალექსანდრეს ძის მკვლელობაზე ლაპარაკობდა, რომ მას მისცეს ღრო, შეეგროვებინა თავის გასამართლებელი მტკიცებულებანი. აბეფმა ისარგებლა ამით და მიიმალა. იგი ყოველთვის გამოირჩეოდა კარგი კონსპირაციული უნარით, ამიგომ შეძლო დამალულიყო გერმანიაში, სადაც რუსეთის ქვეშევრდომის ალექსანდრე ნეიმაიერის ყალბი პასპორტით ცხოვრობდა.

ესერთა პარტიის ცენტრალურმა კომიტეტმა 1909 წლის 8 იანვარს გამოაქვეყნა შემდეგი ცნობა: „სოციალისტ-რევოლუციონერთა პარტიის ცენტრალური კომიტეტი აცნობებს პარტიულ ამხანაგებს, რომ ინჟინერი ევგენი ფილიპეს ძე აბეფი, 38 წლისა (პარტიული მეგსახელები „სქელი“, „ივან ნიკოლაევიჩი“, „ვალენგინ კუმბიჩი“), რომელიც სოციალისტ-რევოლუციონერთა პარტიის წევრი იყო დღიდან დაარსებისა, არაერთგზის აურჩევიათ პარტიის ცენტრალურ დაწესებულებებში, იყო ორგანიზაციის ბიუროსა და ცენტრალური კომიტეტის წევრი, მხილებულია რუსეთის პოლიტიკურ პოლიციასთან პირშეკვრაში და ცხადდება პროვოკატორად. აბეფი, რომელიც მისი საქმის გამოძიების დამთავრებამდე მიიმალა, თავისი პირადი თვისებების წყალობით არის უაღრესად საშიში და მავნე ადამიანი პარტიისათვის. დაწვრილებითი ცნობები აბეფის პროვოკატორული საქმიანობისა და მისი მხილების შესახებ უახლოეს ხანს დაიბეჭდება. 1909 წლის 8 იანვარი. ცენტრალური კომიტეტი“.

1918 წლის 24 აპრილს აბეფი გერმანიაში გარდაიცვალა ურემიისაგან „ვესტენდის საავადმყოფო სახლის“ კლინიკაში.

ახასიათებდა რა აბეფს, პეტერბურგის დაცვის განყოფილების უფროსი, პოლკოვნიკი გერასიმოვი წერდა: „არაფე-

რი გმირული, მით უმეტეს – დემონური აზგუის პიროვნებაში არ იყო და არ არის. ეს გახლავთ პროფესიონალი პროვოკატორი, მართალია, ძალზე ნიჭიერი. აზგუი ის კაცია, ვინც პროვოკაცია თავის ხელობად გაიხადა. მისთვის სულერთი, იყო ვინ და ვისთვის მიეყიდა, ვისზე მოეწყო თავდასხმა. მთავარი იყო, მისთვის კარგი გასამრჯელო მიეცათ“.

აი, როგორ ახასიათებდა აზგუს ნიკოლოზ II-ის პირადი საიდუმლო სამსახურის უფროსი გენერალი სპირიდოვიჩი: „აზგუი - ეს არის უპრინციპო და ანგარებისმოყვარული ეგოისტი, რომელიც მუშაობდა ზოგჯერ მთავრობის და ზოგჯერ – რევოლუციის სასარგებლოდ, ამასთან, ღალატობდა როგორც ერთ, ისე მეორე მხარეს პირადი გამორჩენის მომენტის კვალბაზე, მოქმედებდა როგორც არა მარტო მთავრობის ინფორმატორი, არამედ, როგორც პროვოკატორიც. ამ სიგყვის ნამდვილი მნიშვნელობით, ე.ი. პირადად სჩადიოდა დანაშაულობებს და შემდეგ მათ ნაწილობრივ ააშკარავებდა მთავრობის წინაშე, ისევ და ისევ ანგარების გამო“.

საიდუმლო ინსპექციის მთავარი ინსპექტორის სუბიექტის მკვლელობა

ალექსანდრე III-მ, რომელიც ძალზე უკმაყოფილო იყო საიდუმლო პოლიციის მუშაობისა, ვინაიდან მან ვერ შეძლო დაეცვა მამამისი, 1882 წელს ეანდარმთა ცალკეული კორპუსის კაპიტანი სუდეიკინი დანიშნა საიდუმლო პოლიციის ინსპექტორად და პეგერბურგის დაცვის განყოფილების უფროსად. მის ხელთ აღმოჩნდა სადავეები მეფის პოლიციის მთელი საქმიანობისა გეროორისტთა წინააღმდეგ

სუდეიკინმა შეძლო საბოლოოდ ჩამოეყალიბებინა რუსეთში კარგად გააზრებული პოლიტიკური სამძებროს სისტემა, რომლის საფუძველიც გახდა პროვოკატორული საქმიანობა. საიდუმლო აგენტების ქსელი აბლაბუდასავეთ მოედო ქვეყანას. რუსეთში არ დარჩენილა დაწესებულება და ორგანიზაცია, სადაც გერორიზმთან ბრძოლის საბაზით არ შეედწია სუდეიკინის ფიზიკურ თვალს. სუდეიკინს, რომელიც ჩინოვნიკურ პეტერბურგში თავს ისე გრძნობდა, როგორც თევზი წყალში, ოსტატურად შეეძლო ინტრიგების ხლართვა. სულ ცოტა ხანში მან შეაგროვა სახელგამგები მასალები იმდროინდელი რუსეთის ყველა მეგნაკლებად თვალსაჩინო პოლიტიკურ მოღვაწეზე. ამის გაკეთება არ იყო ძნელი საქმე: მეფის რუსეთის გაბატონებული ზედაფენის გახრწნამ მაღლიანი ნიადაგი შეუქმნა სუდეიკინის საქმიანობას. ახლა სუდეიკინზე იყო დამოკიდებული ბევრი მინისტრი და სხვა თვალსაჩინო მეფის მოხელენი, მათი ოჯახის წევრები, ახლო ნათესავეები. სულ მალე სუდეიკინი იქცა ფრიად მნიშვნელოვან კულისსმილმა ფიგურად: მას ელაქუცებოდნენ, მისი ემინოდათ უშუალო უფროსებსაც კი. ამასთანვე, ყველას შურდა მისი, მეგადრე მას შემდეგ, რაც ალექსანდრე III-მ სუდეიკინი იმპერიის საუკეთესო მაძებრად დაასახელა.

მაგრამ, სუდეიკინის წარმატებული კარიერის გზაზე დაბრკოლებად წამოიშართა შინაგან საქმეთა მინისტრი და ქანდარმთა მეფი გრაფი გოლსტოი, რომელმაც ორჯერ უარყო მისი კანდიდატურა შინაგან საქმეთა მინისტრის მოადგილის პოსტზე. გოლსტოისთან შედიოდა ცნობები მისი პირადი აგენტურისგან იმის შესახებ, რომ სუდეიკინი ყველაფერს კადრულობს, მათ შორის, ფალსიფიკაციასაც და კარიერის ინტერესების გულისათვის შეუძლია თავისი პროვოკატორი აგენტების მეშვეობით მოაწყოს, მერე კი წარმატებით „გამოააშკარაოს“ ვითომდა მოწყობილი შეთქმულებანი, მაგრამ სუდეიკინის საწინააღმდეგო უშუალო

სამხილები გოლსგოის არ ჰქონდა. ერთხელ გოლსგოიმ შეიგყო, რომ სუდეიკინს თავის თანამემწესთან რაჩკოვსკისთან გულახდილი საუბრის დროს მოუყვანია პოლიციური პროვოკაციების ფრანგი ოსტაგის ტიტიმარის გამონათქვამები: „აიღეთ ჯაშუში, - იძლეოდა რჩევას ტიტიმარი, - დაახვიეთ მას გარს ათი-ოცი ბრიყვი, დაუმაგეთ რამდენიმე ყბუდი, მოიზიდეთ რამდენიმე უკმაყოფილო, პატივმოყვარე და მთავრობისადმი მგრულად განწყობილი კაცი, როგორიც არ უნდა იყოს ეს მთავრობა, - და თქვენ ხელთ გექნებათ ყველა შეთქმულების გასაღები“.

როდესაც რაჩკოვსკიმ სუდეიკინს ჰკითხა, რაგომ არის, რომ თქვენს მიერ გამოვლენილი რევოლუციური ორგანიზაციების ლიკვიდაციის დროს გარეთ რჩება ზოგიერთი ნაროდოვოლედი, - სუდეიკინს ცინიკურად უპასუხია: „მრავალფეროვნებისათვის, - და განუმარტავს: - თუ ქვეყანაში რევოლუციონერები არ იქნებიან, მაშინ ბელმეგები აღმოჩნდებიან ჟანდარმებიც, ე.ი. მე და თქვენ, ბატონო რაჩკოვსკი, რადგან აღარავინ გვეყოლება სათვალთვალო, დასაჭერი, სიკვდილით დასასჯელი. საკუთარი თავის მგრები ხომ არ ვიქნებით? ჩვენ ისე უნდა დავაყენოთ დაცვის განყოფილებათა მუშაობა, რომ ხელმწიფე იმპერატორს შეექმნას შთაბეჭდილება: გერორისგები მას უდიდეს საფრთხეს უქმნიან და მხოლოდ ჩვენი თავგანწირული მუშაობა იხსნის მეფეს და მის ახლობლებს დაღუპვისაგან. და, მენდეთ, ასეთ შემთხვევაში წყალობას არ მოგვაკლებენო“. ნაროდოვოლეტთა წრეებში სუდეიკინს „გენიალურ მაძებარს“ უწოდებდნენ.

მაგრამ, ბოლოს და ბოლოს, სუდეიკინმა ჩაიღინა საბედისწერო შეცდომა, რომელიც სიცოცხლის ფასად დაუჯდა. ირწმუნა რა თავისი ყოვლისშემძლეობა, გოლსგოის მიმართ შეურიგებელი სიძულვილით შეპყრობილმა სუდეიკინმა, რომელიც მინისგრის თანამდებობისათვის იბრძოდა, განიბრახა თავიდან მოეცილებინა მინისგრი მისთვის ცნობილი გერორისგების მეშვეობით. ამ მიზნით ჯერ სახელი გაუტე-

ხა, მერე კი გადაიბირა ვინმე დეგავეი, რომელსაც დააეალა მოეწყო გოლსგოის მკელელობა. ჩაუიქრებული ოპერაციის წარმატებას უბრუნველყოფდა ორი ფაქტორი: საიმედო სა-
ფარი სუდეიკინის მსრივ და ის გარემოება, რომ პოლიციის დეპარტამენტის ღირექტორი პლევე, რომელიც ასევე ოცნე-
ბობდა შინაგან საქმეთა მინისტრის თანამდებობაზე, ხელს არ შეუშლიდა. მაგრამ სწორედ აქ „დაიწვა“ სუდეიკინი.

ამბალებდა რა გოლსგოიზე თავდასხმას, დეგავეი შეეცა-
და გეროორისტულ აქტში ჩაეთრია ორი მისტვის ცნობილი გეროორისტი – ვასილ კანაშევიჩი და ნიკოლოზ სგაროდ-
ვორსკი, რომელიც პოლიციის საიდუმლო აგენტი იყო. და
აი, უკვე გოლსგოის თანაშემწე, საგანგებო დავალებათა
მოხელე, ეანდარმთა როგმისტრი რაგავეი, რომელთან და-
კავშირებულიც არის სგაროდვორსკი, მინისტრს აცნობს
აგენტურის შეგყობინებას, სადაც ნათქვამია, რომ მზადდე-
ბა თავდასხმა მის მოსაკლავად. გოლსგოიმ პირადად მიი-
ლო სგაროდვორსკი. რომელმაც უთხრა, რომ „ნაროდნაია
ვოლიას“ აღმასრულებელ კომიტეტთან ახლოს მდგომი
გეროორისტი დეგავეი, რომელიც პეტერბურგის დაცვის გან-
ყოფილების უფროსის სუდეიკინის სრული ნდობით სარგებ-
ლობს (იმ სუდეიკინისა, რომელსაც გეროორისტებმა უკვე
მიუსაჯეს სიკვდილი), ამბალებს მინისტრზე თავდასხმას და
მიიწვია იგი (სგაროდვორსკი), მიიღოს მონაწილეობა ამ
ლონისძიებაში.

სგაროდვორსკიმ იკითხა, როგორ მოვიქცეო. ჭკვიანი
და გამჭრიახი გოლსგოი მიხვდა, რომ მასზე თავდასხმას
აღბათ, სუდეიკინი ამბალებს და გადაწყვიტა, სუდეიკინი მო-
ეცილებინა ნაროდვოლელი გეროორისტების ხელით, მითუ-
მეტეს, იგი მაინც უნდა გადაეყენებინა საიდუმლო პოლიციის
ინსპექტორის თანამდებობიდან როგორც ფალსიფიკატორი.
გოლსგოიმ სგაროდვორსკის უთხრა: „თქვენთვის უკვე გვი-
ანაა ამ საქმიდან გამოსვლა, გეროორისტები აშკარად აიღე-
ბენ ეჭვს, რომ თქვენ ღალატს უპირებთ და ჩვენ თქვენი სა-

ხით ძვირფას თანამშრომელს დაგვარგავთ, ხოლო თქვენი პირადი მონაწილეობა სუდეიკინის მკვლელობაში, თუ ასეთი რამ მაინც მოხდა, განგიმტკიცებთ ავტორიტეტს ნარუდოვოლების წრეებში და შემდგომში ღიდმნიშვნელოვან როლს შეასრულებთ „ნაროდნაია ვოლიას“ ლიკვიდაციაში. რაც შეეხება უფალი სუდეიკინის ცხოვრებას, მთელი ჩვენი მუშაობა ყოველდღიურ რისკთან არის დაკავშირებული. ზოგჯერ გერორიზმთან ბრძოლის საერთო საქმის გამო ჩვენ იძულებული ვხვდებით, გადავდგათ ყველაზე საბედისწერო ნაბიჯი და თავი ხიფათში ჩავიგდოთ. ასე რომ, იმოქმედეთ გარემოებათა მიხედვით“. სგაროდვორსკი დარწმუნდა, რომ სუდეიკინის სიკვდილი ღიდად არ დაამწუხრებდა გრაფ გოლსგოის, პირიქით, იგი კმაყოფილი დარჩებოდა. 1880 წლის 16 დეკემბერს დეგაევის ბინაში სუდეიკინი და მისი თანმხლები დაცვის განყოფილების აგენტი სუდოესკი მხეცურად მოკლეს სგაროდვორსკიმ და კონაშევიმ.

ვაჭარ ხარლამოვის სახელზე გამოწერილი ყალბი საბუთებით დეგაევი სგოკპოლმს გაემგზავრა, ხოლო სგაროდვორსკი და კონაშევინი ცოგა ხნის შემდეგ დააპატიმრეს პეტერბურგის დაცვის განყოფილების თანამშრომლებმა. ალექსანდრე III-მ განკარგულება გასცა, დაეწყოთ დეგაევის აქტიური ძებნა, რომელიც სუდეიკინისა და სუდოესკის მკვლელობის ორგანიზატორად მიიჩნდა. იმპერატორის განკარგულებით პოლიციის დეპარტამენტმა პრესაში გამოაქვეყნა ცნობა, რომელშიც ნათქვამი იყო: „გადამდგარ შტაბს-კაპიტანს სერგი პეტრეს ძე დეგაევს ბრალად ედება პოლპოლკოვნიკ სუდეინიკის მუხანათური მკვლელობა, ჩადენილი 1883 წლის 16 დეკემბერს. 5000 მანეთს მიიღებს ის, ვინც მოგვაწვდის ცნობებს დეგაევის ადგილსამყოფელის დასადგენად და დასაკავებლად. 10000 მანეთს მიიღებს ის, ვინც გვიჩვენებს დეგაევის ადგილსამყოფელს და დაგვებმარება მის დაკავებაში“. ეს ორიენტირი მიიღო კანდარმთა ყველა სამმართველომ.

მაგრამ დეგავეის აღმოჩენა და დაკავება ვერ მოხერხდა, იგი საიმედოდ დაიმალა საზღვარგარეთ. პეტერბურგში ნა-როდოვოლელმა გეროროისტებმა გაავრცელეს ფურცლები, რომლებშიც იმუქრებოდნენ, რომ დახოცავდნენ ყველას, ვინც ხელს შეუწყობდა სუდეიკინის მკვლელთა დაპატიმრე-ბას.

გამოძიების დროს გამორკევა, რომ მოკლული სუდეიკი-ნი თავად ყოფილა სახელმწიფო დამნაშავე, რომელიც გე-როროისტულ აქტს ამზადებდა შინაგან საქმეთა მინისტრის გრაფი გოლსტოის წინააღმდეგ, და საქმე შეწყდა.

რაჩკოვსკი – ტერორისტ-პროვოკატორი, საფრანგეთის დაზვერვის აგენტი

საფრანგეთის დაზვერვა დაუცხრომლად ეძებდა მისასე-ლელ გზებს რუსეთის იმპერატორის ალექსანდრე III-ისადმი, რომელიც მგრულად ეკიდებოდა ყოველივე უცხოურს. მას ეკუთვნის სიგყვები: „რუსეთს არა ჰყავს სხვა მოკავშირე, მისი არმიისა და ფლოტის გარდა... ევროპას შეუძლია მოი-ცადოს, სანამ რუსეთის მეფე თევზს იჭერს“.

ალექსანდრე III-ის მგრული დამოკიდებულება უცხო-ეთის გავლენისადმი სერიოზულ დაბრკოლებას ქმნიდა რუსეთში ფრანგული კაპიტალის შემოსვლის გზაზე. ამავე დროს, სარფანგეთს მწვავედ ესაჭიროებოდა რუსული ნედ-ლეული და თავისი საქონლის გასაღების ბაზარი რუსეთში. საქმე დიდხანს არ იძროდა ადგილიდან. საფრანგეთ-რუსე-თის კავშირის დადებას არ დაადგა საშველი. იგი მკედარი წერტილიდან დაიძრა მხოლოდ მას შემდეგ, რაც ფრანგულ-რუსული ურთიერთობის მოგვარებას ხელი მოჰკიდა პირა-დად საფრანგეთის პრეზიდენტმა ლუბემ.

მან დაამყარა კონგაქტი რუსეთის პოლიციის ღებარ-
გამენგის წარმომადგენელთან პარიზში გენერალ რაჩ-
კოვსკისთან, რომლის ამოცანასაც შეადგენდა თვალყური
ელევენებინა რუსეთის რევოლუციური ემიგრაციისათვის
და რომელსაც სოლიდური კავშირები ჰქონდა ალექსანდ-
რე III-ს კარზე. ლუბემ, რომელიც რაჩკოვსკის ავანსად და-
პირდა მილიონ-ნახევარ ფრანკს და ჩაფიქრებული ოპერა-
ციის წარმატების შემთხვევაში, რუსეთში ამოქმედებული
ყოველი ფრანგული საწარმოსაგან გარკვეულ პროცენტს,
გენერალს სთხოვა, ეცადა, თავისი კავშირების მეშვეობით
შეეცვალა ალექსანდრე III-ს დამოკიდებულება საფრანგე-
თისადმი. რაჩკოვსკი, რომელიც თვალის დახამხამებაში
იქცა მილიონერად, სიხარულით დათანხმდა საფრანგეთის
პრეზიდენტის წინადადებას.

კონსტანტან შესვედრაბე რაჩკოვსკიმ მართლაც მიი-
ღო მილიონ-ნახევარი ფრანკი. ჩაფიქრებული წამოწყების
წარმატებით შესრულების მიზნით რაჩკოვსკიმ, რომელსაც
ათასგვარი ინგრიგის ხლართვის მდიდარი გამოცდილება
ჰქონდა, კონსტანს შესთავაზა გეგმა, რომლის განხორციე-
ლებასაც უნდა შეეცვალა ალექსანდრე III-ის დამოკიდებუ-
ლება საფრანგეთისადმი. მან შესთავაზა, ამისათვის გამო-
ყენებინათ რუსეთის იმპერატორის პანიკური შიში შეთქმუ-
ლებებისა და თავდასხმების მიმართ, ჩამოეყალიბებინათ
რუსი ემიგრანტებისაგან პარიზში ვითომდა შეთქმულების
ჯგუფი, რომელიც ამზადებს თავდასხმას რუსეთის მეფეზე,
და დაწვრილებით მიეწოდებინათ ინფორმაცია ალექსანდ-
რე III-სათვის ამ „ჯგუფის“ მოქმედების შესახებ, რაც შედი-
ოდა რაჩკოვსკის სამსახურებრივ მოვალეობებში, ხოლო
შემდეგ საფრანგეთის პოლიციასთან ერთად დაეპატიმრები-
ნათ ვითომ შეთქმულების მონაწილენი და ფართოდ გაეშუ-
ქებინათ ეს ოპერაცია ფრანგულ გაზეთებში.

ალექსანდრე III, რომელიც ყოველ დილას კითხულობდა
ფრანგულ, ინგლისურ და გერმანულ გაზეთებს, უეჭველად

დადებითად შეაფასებდა საფრანგეთის მთავრობის ძალისხმევას მისი სიცოცხლის გადასარჩენად.

შეიპირა რა, კონსტანის თანსმობა შეთავაზებული გეგმის განსახორციელებლად, რაიკოვსკიმ რუსეთის მეფის სიცოცხლის წინააღმდეგ ჩაფიქრებულ ფიქციურ შეთქმულებაში მიიზიდა თავისი საიდუმლო აგენტი გეკელმანი და სამი რუსი ტერორისტი, რომლებიც პარიზში იმალეობდნენ: ნაკაშიძე, სტეპანოვი და კაშინცევი. კონსტანის დახმარებით და საფრანგეთის საიდუმლო პოლიციის მფარველობით ჯგუფი გააძლიერეს ორი ფრანგი პირობეჭნიკოსით: რევოლუციურად განწყობილი ანრი ვიქტორითა და ჟან ბინგათი, რომელიც საფრანგეთის საიდუმლო პოლიციის აგენტი იყო. პარიზის გარეუბანში გამართეს დინამიტის სახელოსნო, რომელშიც დაიწყეს სატყორცნი ჭურვების – ბომბების დამზადება.

რაიკოვსკიმ პეგერბურგს აცნობა, რომ საფრანგეთის საიდუმლო პოლიციასთან ერთად აღმოაჩინა ძალზე საშიში ტერორისტული ჯგუფი, რომლის მონაწილენი ემზადებიან რუსეთში გასამგზავრებლად და იმპერატორის მოსაკლავად და რომ იგი ყოველდღიურად უთვალთვალეს მათ საფრანგეთის პოლიციის აგენტის ლანდემენისა და საიდუმლო აგენტის ბიგას ხელშეწყობით.

მას შემდეგ, რაც რაიკოვსკის შეგყობინება ალექსანდრე III-ს მოახსენეს, მეფემ პირადად დაიწყო თვალყურის დევნება პარიზელ „ტერორისტთა“ ჯგუფის ლიკვიდაციის სამზადისისადმი. თავის მხრივ, რაიკოვსკი ყოველდღიურად გზავნიდა მოხსენებებს ამის თაობაზე პეგერბურგში. მოულოდნელმა შემთხვევამ დაადასტურა პარიზში რუსული „ტერორისტული“ ჯგუფის არსებობა. გამოცდის დროს ანრი ვიქტორს უცაბედად ხელიდან გაუვარდა ერთ-ერთი ბომბი, რომელიც აფეთქდა და ფეხები მოაგლიჯა. მსუბუქად დაჭრილი ჟან ბიგა მიიმალა. გარდაცვალებამდე ერთი საათით ადრე, საავადმყოფოში ანრი ვიქტორი ქურნალისკებს გამოუტყდა, რომ იგი ყოველთვის იყო პარიზის კომუ-

ნის თავგამოდებული მომხრე, სურდა, დახმარებოდა რუს ძმებს, თავიდან მოეშორებინათ გირანი ალექსანდრე III და მას ეჭვი არ ეპარება რომ საქმე, რომელიც მათ დაიწყეს, წარმატებით დაგვირგვინდება. მეორე დღეს ყველა ფრანგულ გაზეთში დაიბეჭდა საფრანგეთის შინაგან საქმეთა მინისტრის ცნობა, რომ ფრანგულმა საილუმლო პოლიციამ რუს კოლეგებთან თანამეგობრობით შეძლო, უვნებელყო გეროორისგმა საშიში ჯგუფი, რომელიც რუსეთის იმპერატორის ალექსანდრე III-ის მოსაკლავად ემზადებოდა, და რომ დაპატიმრებული არიან ემიგრანტი გეროორისგები – ნაკაშიძე, სტეპანოვი და კაშინცევი, წევრები ჯგუფისა, რომელშიც შედიოდა დაღუპული ანრი ვიქტორი. ორმა გეროორისგმა – ლანდგენმა და საფრანგეთის მოქალაქემ შეძლეს მიმალულიყვნენ და ამჟამად მათ აქტიურად ეძებენ. გეროორისგებს ჩამოერთვათ დიდძალი ბომბები და რამდენიმე ცეცხლსასროლი იარაღი.

წაიკითხა რა ფრანგული გაზეთები და რაჩოვსკის ცნობები პარიზიდან, ალექსანდრე III-მ საკუთარი ხელით დაადო რეზოლუცია: „ჯერჯერობით ეს სრულიად დამაკმაყოფილებელია“. მისი დამოკიდებულება საფრანგეთის მიმართ, როგორც რაჩოვსკი ვარაუდობდა, ძირუესვიანად შეიცვალა და სულ მალე დაიდო რუსეთ-საფრანგეთის კავშირი. რაჩოვსკიმ კი მორიგი ორდენი და დიდი ფულადი პრემია მიიღო.

ქალისაბიანი – პრეოპატორთა მეფე

გეროორისგებთან მეფის ოხრანკის ბრძოლაში დიდი როლი შეასრულა ზინაიდა თედორეს ასულმა გერნგროს-ჟუჩენკომ. რომელიც მრავალი წლის მანძილზე მეშაობდა „მიხეევის“ ფსევდონიმით. ოხრანკაში სამუშაოდ რომ მივიდა,

მან განაცხადა, რომ სურს დაიცვას ხელმწიფე იმპერატორის სიციცხლე გეროროისგთა ხელყოფისაგან. ეანდარმთა გენერალი ზავარზინი გრენგროს - ჟუჩენკომე წერდა: „იგი დათანხმდა შემოსულიყო საიდუმლო აგენგურაში იღუმალეების, რისკისა და, ნაწილობრივ, ავანგურბმის სიყვარულით“. აი, როგორ ახასიათებდა მას ერთ-ერთი თეალსაჩინო რუსი გეროროისტი ა.ვ. პრიბილოვი: „კაცმა რომ თქვას, ეს იყო უადრესად საყვარელი ქალი. ყოველთვის და ყველაზე გოვებდა იმდენად სასიამოვნო შთაბეჭდილებას, ისე განაწყობდა ყველას სათავისოდ, რომ ადამიანები პირველი ნახვისთანავე იმსჭვალეობდნენ მისდამი სრული ნდობით და სიამოვნებით უზიარებდნენ თავიანთ სამომავლო გეგმებსა და სანუკვარ ამრებს“.

გეროროისტული ჯგუფი გეროროისტ რასპუტინის მეთაურობით ამზადებდა თავდასხმას ნიკოლოზ II-ზე, რომელიც მოსკოვს უნდა სწევოდა. გერნგროს-ჟუჩენკომ შეძლო ამ ჯგუფში შეელწია და გამოეყლინა ყველა მისი მონაწილე. ოხრანკის ხელმღვანელებმა თითოეული მათგანის ყოველი ნაბიჯი იცოდნენ. 4 მაისს რასპუტინელები დააპატიმრეს. გეროროისტული აქტი - ნიკოლოზ II-ის მკვლელობა ჩაიშალა.

მნიშვნელოვანი როლი შეასრულა გერნგროს - ჟუჩენკომ ესერთა ლაიფუციგის ემიგრაციული ჯგუფის გამოამკარავებაში, რამაც შესაძლებელი გახადა, თავიდან აეცილებინათ ბევრი გეროროისტული აქტი, რუსეთში რომ მზადდებოდა.

1905 წელს მოსკოვის შეიარაღებული აჯანყების წინ მან მეფის თვითმპყრობელობას ჩაუგდო ხელში აქტიურ ესერბოვეიკთა ჯგუფი, რამაც განაპირობა აჯანყების მარცხი. გერნგროს - ჟუჩენკომ ესერთა პარტიის ცენტრალური კომიტეტის წევრთა ისეთი ნდობა მოიხვეჭა, რომ პარტიის მოსკოვის საოლქო კომიტეტის მდივანიც კი გახდა. ამ პოსტზე მუშაობისას მან შეძლო მოემზადებინა ესერთა პარტიის საბრძოლო რაზმის მონაწილე გეროროისტების დაპატიმრება, ხოლო 1908 წლის ივლისში მისი ცნობების საფუძველზე

აიყვანეს ესერთა პარტიის რიგზანის განყოფილების მონაწილენი. გერნგროს-ჟუჩენკო უფრო „წერილმან“ პროვოკაციებზე არ ამბობდა უარს. მაგალითად, 1907 წლის იანვარში მან წააქეზა გეროროისტი ფრუმკინა, თავს დასხმოდა მოსკოვის გუბერნატორს რეინბოგს, მისცა მას უვარგისი ბრაუნინგი, რომელიც არ ისროდა. თავდასხმა ჩაიშალა. ფრუმკინა სიკვდილით დასაჯეს. ანალოგიური გამოდგა გეროროისტი პულიხოვის ბედიც, რომელსაც დაეალებული ჰქონდა განეხორციელებინა გეროროისტული აქტი მინსკის გუბერნატორის კურლოვის წინააღმდეგ. გერნგროს-ჟუჩენკომ მისცა მას ბომბი გაფუჭებული ასაფეთქებელი მოწყობილობით. პულიხოვის მიერ კურლოვისათვის ნასროლი ბომბი არ აფეთქებულა. გერნგროს-ჟუჩენკომ პულიხოვი ოხრანკასთან დააბეზლა და გეროროისტი სიკვდილით დასაჯეს.

თუ რაოდენ დიდად აფასებდა მეფის მთავრობა გერნგროს-ჟუჩენკოს სამსახურს, დამაჯერებლად მოწმობს ასეთი ფაქტი: მისი ყოველთვიური ჯამაგირი შეადგენდა 500 მანეთს, მაშინ, როდესაც რიგითი პოლიციელი იღებდა 13 მანეთს თვეში, ხოლო მეფის არმიის ოფიცერი – სულ 36 მანეთს. იმპერატორმა ნიკოლოზ II-მ გერნგროს – ჟუჩენკოს დაუნიშნა ჭეშმარიტად მეფური სამისდღეშიო პენსია – 3600 მანეთი წელიწადში.

თავი IV.

საბჭოთა

ქველქა

უ.

ს. თაყაიშვილი, წიგნების კომისია

თავი IV. საბჭოთა ქველქა. უ. ს. თაყაიშვილი, წიგნების კომისია. ქველქა, საბჭოთა ქველქა, უ. ს. თაყაიშვილი, წიგნების კომისია.

საბჭოთა

ქველქა

რუსეთის ისტორიაში მომხდარ გეროროსტულ აქტებს შორის ერთ-ერთი თვალსაჩინო ადგილი უკავია თავდასხმას საბჭოთა რუსეთის ხელმძღვანელზე ვლადიმერ ილიას ძე ულიანოვზე (ლენინზე).

ოქტომბრის რევოლუციის გამარჯვებამ რუსეთში დიდად შეაშუოთა შეერთებული შტაგებისა და ინგლისის იმპერიალისტური წრეები, რომლებიც რუსეთის გერიგორიის დაპაგრონებაზე, განვითარებული დასავლეთის სანელლეულო დანამაგად მის გადაქცევაზე ოცნებობდნენ.

აშშ სახელმწიფო დეპარტამენტში გაგზავნილ ერთ-ერთ შეგყობინებაში ამერიკის ელჩი ფრენსისი წერდა: „ევროპისა და ამერიკის გაბეთები და ჟურნალები დაწვრილებით აშუქებენ ამ იმპერიის სიდიადეს, მის ხელუხლებელ სიმდიდრეებსა და კოლოსალურ შესაძლებლობებს. ომის დამთავრების შემდეგ დაიწყება ძლიერი კონკურენტული ბრძოლა რუსეთის ბაზრისათვის. ამერიკელი მეწარმეები უკვე ნატურის თვალთ შესცქერიან მინერალურ ბუდობებს, ჰიდროენერგიის უზარმაზარ წყაროებსა და სარკინიგზო მშენებლობის შესაძლებლობებს, რომლებსაც ეს ქვეყანა იძლევა. ყველა აღიარებს, რომ არ არის დედამიწის ზურგზე რეგიონი, რომელიც რუსეთს შეედრებოდეს“.

ლონდონსა და ვაშინგტონში მომწიფდა რუსეთის ოკუპაციისა და შემდგომი დანაწევრების გეგმა, რომლის მისედვითაც, ქვეყანა წვრილ-წვრილ უძლურ სახელმწიფოებად უნდა დაყოფილიყო ამ პოლიტიკის აქტიურ მომხრედ გამოდიოდა დიდი ბრიტანეთის მაშინდელი სამხედრო მინისტრი უინსტონ ჩერჩილი. სწორედ ის იყო 1918-1920 წწ. ერთ-ერთი მთავარი ორგანიზატორი რუსეთის სამხედრო ინგერვენციისა, ინგლისის ფულით აღმირალ კოლჩაკისა და გენერალ დენიკინის თეთრგვარდიული არმიების ფორმირებისა.

შემდეგ, 1924 წელს, მისი საქმის გამო მიმდინარე სასამართლო სსდომაზე ინგლისის აგენტმა სავინკოვმა ილაპარაკა ჩერჩილთან შეხვედრის შესახებ: „ჩერჩილმა (იმხანად ინგლისის სამხედრო მინისტრმა) მე მიჩვენა რუსეთის სამხრეთის რუკა, სადაც პატარა ალმებით იყო აღნიშნული დენიკინისა და თქვენი (საბჭოთა) ჯარები. მან დენიკინის ალმებზე მიმითითა და მოულოდნელად მითხრა: „აი, ჩემი არმია“.

რუსეთის დაშლაში საზღვარგარეთელი შეთქმულნი უადრესად დიდ მნიშვნელობას ანიჭებდნენ გეროორისგული აქტების მოწყობას საბჭოთა კავშირის ხელმძღვანელების, უწინარესად, ვლადიმერ ილია ძე ლენინის წინააღმდეგ. ამ გეროორისგული აქტების სამზადისში აქტიურ მონაწილეობას იღებდნენ ამერიკის გენერალური კონსული მედინ სამერსი, მისი მონაცელე კლინგონ ჰაული, ინგლისელი მგვერავები ლოკარტი, ჰილი, და რეილი, რომელიც შემდგომში საბჭოთა კონგრდაბვერეამ შეიპყრო და დახვრიტეს დანაშაულებრივი საქმიანობისათვის.

1918 წლის 25 აგვისტოს გეროორისგები სამერსის კაბინეტში დაწერილებით განიხილავდნენ ლენინისა და სხვა ბოლშევიკური ლიდერების შეპყრობისა და მკელელობის გეგმას. გეგმის არსი ის იყო, რომ მოესყიდათ ლაგვიელი მსროლელები, რომლებიც საბჭოთა ბელადების დაცვაში შედიოდნენ, მსროლელთა დახმარებით შეეპყროთ ისინი და დაუყოვნებლივ დაეხვრიტათ. როცა ეს გეგმა ჩაეშალათ, გადავიდნენ ინდივიდუალური გეროორის ორგანიზაციაზე.

შედგად, მოკლეს ბოლშევიკური პარტიის ცენტრალური კომიტეტის წევრი ვოლოდარსკი და პეგროგრადის ჩეკას თავმჯდომარე ურიცკი, განხორციელდა თავდასხმა ვლადიმერ ილიას ძე ლენინზე. პირველი ცნობილი თავდასხმა მოხდა 1918 წლის 1 იანვარს. როდესაც სემიონოვის ხიდზე ეცხლი დაუშინეს ლენინის ავტომობილს.

მსროლელებმა შეძლეს, მიმალულიყვნენ. შემდეგ დად-

გინდა, რომ თავდასხმის ორგანიზატორი იყო თავადი დ.პ. შახოვსკოი, რომელმაც ამ გეროროისტული აქტისათვის დასარჯა 500 ათასი ოქროს მანეთი. ლენინის ავტომობილს ესროდნენ მეფის არმიის ყოფილი ოფიცრები. არის მონაცემები, რომ მათი რიცხვი ათს სჭარბობდა. თავდამსხმელთა შორის იყვნენ მეფის არმიის ყოფილი კაპიტანი ა. ზინკევიჩი, მოსკოვის სამხედრო ოლქის სარდლის ყოფილი ალიუგანტი პორუშიკი უშაკოვი, სამხედრო ექიმი ნეკრასოვი და სხვები.

მეორე გეროროისტული აქტი ლენინის წინააღმდეგ მოამზადეს გიორგის კავალერთა კავშირის წევრებმა და კონკრეტულად დავალებული ჰქონდა გიორგის კავალერს, ვინმე სპირიდონოვს. რომელსაც წარმატების შემთხვევაში 20 ათასი ოქროს მანეთი აღუთქვეს. სპირიდონოვი მონაწილეობით მივიდა ჩეკაში და ლენინზე თავდასხმა ჩაიშალა.

1919 წლის იანვარში ავტომობილი, რომლითაც ლენინი მიდიოდა, გააჩერეს და ხელში ჩაიგდეს ბანდიტებმა, რომლებსაც მეთაურობდა დამნაშავეთა სამყაროში ცნობილი რეციდივისტი კოშელკოვი. ლენინი სასწაულებრივად გადაურჩა სიკვდილს. ბანდიტებმა გაძარცვეს ლენინი და მისი თანამგზავრები, მერე კი გაუშვეს ისინი და თვითონ ლენინის ავტომობილით მიიშალნენ.

1918 წლის 30 აგვისტოს ყოფილ მიხელსონის ქარხანაში გამართულ მიგინგზე ლენინის გამოსვლის შემდეგ გეროროისტებმა გყვია დაუშინეს მას და მძიმედ დაჰრეს. ამ გეროროისტული აქტის განხორციელებას ბევრი უცნაური გარემოება სდევს თან. ჯერ ერთი, გაუგებარია, როგორ მოხდა, რომ გახურებული სამოქალაქო ომის დროს ლენინი, როგორც ამტკიცებენ, დაუსევლად აღმოჩნდა მიგინგზე ყოფილ მიხელსონის ქარხანაში?

მაგრამ არის სხვა მონაცემებიც იმის შესახებ, რომ დაცვა, თუმც მცირერიცხოვანი, ლენინს მაინც ჰყავდა. აი, რას წერდა 1938 წელს ი.ბ. სტალინის სახელზე გაგზავნილ მოსხუ-

ნებით ბარათში მისი პირადი კონგრდაზერვის უფროსი, სახელმწიფო უშიშროების კომისარი უ. ჯუგა: „ამხ. ლენინზე თავდასხმის დროს მასთან ერთად იმყოფებოდნენ ლენინის პირადი დაცვის უფროსი ბელენკი და კიდევ ერთი ჩეკისტი. იმის მაგივრად, რომ ლენინს გვერდიდან არ მოსცილებოდა და მზად ყოფილიყო, დაეცვა იგი თავდასხმის შემთხვევაში, ბელენკი, თვითმხილველთა მტკიცებით, არხეინად იჯდა ლენინის მანქანის უკანა სავარძელზე. მანქანაში იჯდა ლენინის მძღოლიც – გილი, რომელიც პირად დაცვაში ირიცხებოდა და ვალდებული იყო, დაეცვა ლენინი. რაც შეეხება ჩეკისტს, რომელიც ლენინის დაცვაში შედიოდა, საკმარისი იყო ლენინი მანქანას მიახლოებოდა, რომ იგი „წუთით დაეთხოვებოდა ხოლმე“. ყოველივე ამის შედეგად გეროორისტებმა შეძლეს ახლოს მისულიყვნენ ლენინთან და რამდენჯერმე ესროლათ მისთვის.

მეორე, სრულიად რუსეთის ცენტრალური აღმასრულებელი კომიტეტის 1918 წლის 30 აგვისტოს მოწოდებაში, რომელსაც ხელს აწერს ცენტრალური აღმასკომის თავმჯდომარე სვერდლოვი, ნათქვამი იყო: „მუშათა, გლეხთა, წითელარმიელთა დეპუტატების ყველა საბჭოს, ყველა არმიას, ყველას, ყველას, ყველას! რამდენიმე საათის წინ მოხდა ავკაცური თავდასხმა ამხ. ლენინზე. მიგინგიდან გასვლისას ამხ. ლენინი დაიჭრა. ორი თავდამსხმელი დაკავებულია. ამჟამად ღვინდება მათი ვინაობა.“.

დაკავებულ იქნა ორი გეროორისტი მამაკაცი და ერთი – ქალი. მაგრამ ცოცხალი ხნის შემდეგ ჩეკისტებს ღარჩათ მხოლოდ ქალი - ფანი კაპლანი. მისი თანამშრომელი, ესერი პროტოპოპოვი, დაპატიმრებისთანავე დახვრიტეს. ლენინზე თავდასხმის საგამოძიებო საქმეში ამოხეულია ფურცლები 84, 87, 90 და 94. შესაძლოა ეს იყო დაპატიმრებული და სასწრაფოდ დახვრეტილი პროტოპოპოვის ჩვენებანი. რომელიც რაღაცით ძალზე საშიში იყო შეთქმულებისათვის, და რომლებიც, როგორც ჩანს, ამოხიეს საგამოძიებო საქ-

მიდან. მოხსენებით ბარათში ი.ბ. სგალინისადმი 1940 წლის იელისში ჯუგა იუწყებოდა: „მიღებულია ცნობები, რომ 1918 წლის 30 აგვისტოს ლენინზე თავდასხმაში მონაწილეობას იღებდა ცნობილი ესერი გეროროსტი ქალი კონოპლიოვა, რომელიც 1937 წელს დახვრიტეს.“

რაც შეეხება კაპლანის დაკითხვის მონაწილე იუსტიციის სახალხო კომისარს დ. კურსკის, სრულიად რუსეთის ცენტრალური აღმასრულებელი კომიტეტის მდივანს ავანესოვს (სვერდლოვის უახლოეს ხელქვეითს), სრულიად რუსეთის საგანგებო კომისიის თავმჯდომარეს პეტერსს, როგორც გამოირკვა, ისინი უცხოეთის დაზვერვის აგენტები იყვნენ. რის გამოც მოგვიანებით დახვრიტეს კიდეც.

1940 წლის 18 იელისს ი. ბ. სგალინის სგრაგევიულმა კონგრდაზვერვამ მიიღო აგენტ „სმელის“ აგენტურული შეგყობინება შეიეცარიიდან. მასში ნათქვამი იყო, რომ 1918 წელს ქვეყანასა და პარგიაში ძალაუფლების მოსაპოვებლად მიმდინარე გააფთრებული ბრძოლის დროს გროცკიმ, სვერდლოვმა და ძერეინსკიმ მოილაპარაკეს ლენინის ფიზიკური ლიკვიდაციისა და სვერდლოვით მისი შეცვლის შესახებ. „სმელი“ იუწყებოდა, რომ მასთან საუბრისას შეიეცარიის მასონთა ლოკის ერთ-ერთმა ხელმძღვანელმა უამბო, რომ ძერეინსკი 1918 წელს შეიეცარიაში არალეგალურად ყოფნისას (სადაც ცოლის ჩამოსაყვანად გაემგზავრა), სვერდლოვის უახლოეს თანამშრომელთან ავანესოვთან ერთად შეხვდა მასონთა ლოკის ხელმძღვანელობას. შეხვედრაზე განიხილეს ვლადიმერ ილიას ძე ლენინზე თავდასხმის მომზადების საკითხი. ამ ცნობის დასტური უცხოეთის წყაროებიდან არ იქნა მიღებული და იგი საგულდაგულო შემოწმებას მოითხოვს. მაგრამ არ უნდა დაგვაიწყდეს ძერეინსკის ამკარად მოღალატური საქციელი მოსკოვში მემარცხენე ესერთა ამბოხების დროს, როდესაც პარგიის ცენტრალურ კომიტეტში ბრესტის გავის საკითხის განხილვისას ძერეინსკი მხარს უჭერდა მემარცხენე ესერებს და პროვოკაციუ-

ლალ გაპკიოდა: „ლენინი რევოლუციას დალაგობს, ისევე როგორც დალაგობდნენ მას 1917 წლის ოქტომბერში კამუნევი და ზინოვიევი, ოღონდ ამას უფრო გექნიკურად აკეთებსო“. არც იმის დაეწყება გემართებს, რომ ძერეინსკი იყო აქტიური გროცკისტი, რომელიც ლენინის ღროს მხარს უჭერდა გროცკის ლენინის წინააღმდეგ.

მესამე, ეჭვს იწვევს ის გარემოება, რომ 1918 წლის 31 აგვისტოს დაჰაგიმრებული კაპლანი ნაჩქარევად, 3 სექტემბერსეე დახერიტა ჩეკამ სვერდლოვის ბრძანებით. რატომ არ მოეწყო მიტინგის დამსწრეთა გამოკითხვა (ერთი მუშა ქალის გარდა)? რატომ არ ჩაგარდა არც დაქტილოსკოპიური და არც ბალისტიკური ექსპერტიზა? როგორ მოხდა, რომ არ გაარკვიეს, რატომ არ ემთხვეოდა ლენინის პიჯაკზე დატოვებული ტყვიების კვალი ჭრილობებს მის სხეულზე. როგორ მოხდა, რომ მოგვიანებით პროფესორ როზანოვის მიერ ლენინის სხეულიდან ამოღებული ტყვია არ ყოფილა ნასროლი ბრაუნინგიდან, ყოფილი მიხელსონის ქარხნის ერთ-ერთმა მუშამ რომ მოიტანა და დიდის ამბით მონათლეს რევოლვერად, რომელიც ვითომდა კაპლანმა ისროლა.

ჯუგამ ი.ბ. სტალინს მოახსენა, რომ მისი აზრით, ლენინს ესროლეს სხვადასხვა პისტოლეტი, სხვადასხვა ადგილიდან, და სამივე ტყვია მოხვდა მიზანს. ეს იყო კარგად ორგანიზებული თავდასხმა (ტერაქტი) და მართლაც სასწაულია, რომ ლენინი ცოცხალი გადარჩა.

ამრიგად, აშკარაა, რომ ლენინზე თავდასხმა მოაწყვეს გროცკიმ, სვერდლოვმა და ძერეინსკიმ თანამემწეების – უცხოეთის დაზვერვათა აგენტების დახმარებით. ამას დამაჯერებლად მოწმობს ის ფაქტი, რომ ლენინზე თავდასხმის ორგანიზაციაში დიდმნიშვნელოვანი როლი შეასრულა ინგლისელმა მზვერავმა სიდნეი რეილიმ. შემთხვევით როდი მიაჩნიათ იგი ლენინზე 1918 წლის აგვისტოში მოწყობილი თავდასხმის იდეურ ორგანიზატორად.

ამასთანავე, აშკარაა ისიც, რომ ლენინის თავიდან მოშორების ორგანიზაცია დაკისრებული ჰქონდა ძერჟინსკის. სწორედ ძერჟინსკი ედგა სათავეში ჩეკას (საგანგებო კომისიას, საბჭოთა რუსეთის სპეცსამსახურს) და იგი უდავოდ აგებდა პასუხს ბელადის დაცვისათვის. ლენინის როგორც სახელმწიფოს მეთაურის დაცვისას გამოჩენილი უდისციპლინობა, როდესაც თავდამსხმელებმა შეძლეს შეუფერხებლად განეხორციელებინათ სამი გასროლა მიზანში, მოწმობს არა უბრალოდ დაუდევრობას, არამედ სპეცსამსახურის მუშაკთა დანაშაულებრივ დაუდევრობას, რომლებსაც ძერჟინსკი ედგა სათავეში. მაგრამ, ჩეკას არც ერთ თანამშრომელს არ აგებინეს პასუხი. უფრო მეტიც, ლენინზე თავდასხმის გამოძიება ისე წარმოებდა, რომ აერიათ გზაკვალნი და ბოლომდე არ გაეხსნათ დანაშაული. გამოძიებას არ გამოუვლენია არც ორგანიზატორები, არც შემსრულებლები და არც მათი დამქაშები, ვერ ინახა დანაშაულის იარაღი. ხოლო ცრუმაგიერი დამნაშავენი, პროგოპოპოვი და კაპლანი დახვრიტეს. პროგოპოპოვის ჩვენებები არ არის საქმეში. თავდასხმის შედეგის მიუხედავად თვით ბელადის სიცოცხლის ხელყოფის ფაქტმა გეროორისგებს გროცკის, სვერდლოვისა და ძერჟინსკის სახით მისცა შესაძლებლობა, გაეჩაღებინათ წითელი რევოლუციური გეროორი, რომლის დროსაც და რომლის ნილბითაც მუსრს აელებდნენ რუსულ ინტელიგენციას. სწორედ ლენინზე თავდასხმის შემდეგ გამოსცა სვერდლოვმა ბრძანება, დაეწყოთ მასობრივი გეროორი ხალხის წინააღმდეგ, გეროორი, რომლის იდეური სულისჩამდგმელი გახდა გროცკი, ხოლო შემსრულებელი – ძერჟინსკი.

სტალინის სახელზე დაწერილი მისი პირადი კონგრადმევრვის მოხსენებებიდან და შეგყობინებებიდან ირკვევა, რომ იგი უდავოდ იყო ჩახელული ლენინზე თავდასხმის ნამდვილ გარემოებებში და კარგად იცოდა, რა როლი ეკისრებოდა ძერჟინსკის ამ ოპერაციაში. მაგრამ სტალინს

სტრატეგიულად ხელს არ აძლევდა, გამოეყენებინა ეს მონაცემები, ვინაიდან ამით სახელს გაუტეხდა ჩეკას ავტორიტეტს ხალხის თვალში. გარდა ამისა, თანამედროვეთა თქმით, ერთი რამ ცხადია: ლენინისთვის ცნობილი გახდა სვერდლოვის როლი თავდასხმებში, რომელიც პრეტენზიას აცხადებდა ბელადის ადგილზე. სვერდლოვის სიკვდილი ლენინმა აღიქვა გულგრილად, არ გამოუთქვამს არაერთი სიტყვა სამხიმარი და თანაგრძნობა ამ შემთხვევასთან დაკავშირებით. ამიტომ არ არის გამორიცხული, რომ სვერდლოვის ლიკვიდაციასაც ლენინის „ლოცვა-კურთხევა“ სდევდა თან.

„სტალინური რეპრესიების“ შესახებ

ახასიათებენ რა იოსებ სტალინს, საზღვარგარეთელი ლიდერები ნათელ წარმოდგენას გვიქმნიან მისი პოლიტიკური პორტრეტის შესახებ. ეს დაახასიათებები შემდეგია:

უინსტონ ჩერჩილი: „რუსეთისათვის დიდი ბედნიერება იყო, რომ უმძიმესი განსაცდელის წლებში ქვეყანას სათავეში ედგა გენიოსი და ურყევი მხედართმთავარი სტალინი. იგი იყო ყველაზე გამორჩეული პიროვნება, რომელიც ხიბლს ჰმატებდა ჩვენს ცვალებად სასტიკ დროს იმ პერიოდში, რომელშიც მიმდინარეობდა მთელი მისი ცხოვრება.

სტალინი იყო უჩვეულო ენერგიის, უდრეკი ნებისყოფის, მკვეთრი, სასტიკი, საუბარში დაუნდობელი ადამიანი. რომელთანაც მეც კი, ბრიტანეთის პარლამენტში გაზრდილი კაცი, ვერაფერს ვხედავდი.

სტალინს, უწინარეს ყოვლისა, ჰქონდა იუმორისა და სარკაზმის დიდი გრძნობა, უნარი, ზუსტად აღექვა აზრი. ეს ძალა იმდენად დიდი იყო სტალინში, რომ იგი ყველა დროისა და ხალხთა სახელმწიფოების ხელმძღვანელებს შორის განუმეორებლად გვეჩვენებოდა.

სტალინმა ჩვენზე უდიდესი შთაბეჭდილება მოახდინა. მას ჰქონდა ღრმა, ლოგიკურად გააზრებული სიბრძნე. იგი იყო უბადლო ოსტატი, რომელიც უძნელეს მომენტებში პოულობდა გამოსავალს ყველაზე გამოუვალი მდგომარეობიდან.

გარდა ამისა, სტალინი ყველაზე კრიტიკულ მომენტებში, თუ ზეობის ქამს თანაბრად თავშეკავებული იყო და არასდროს აჰყოლია ილუზიებს.

სტალინი იყო მთელ მსოფლიოში უდიდესი, უბადლო და სწორუპოვარი დიქტატორი, რომელმაც ჩაიბარა ხისკავიანი რუსეთი და დაგოვა ატომური იარაღით აღჭურვილი სახელმწიფო“.

შრანკლინ რუზველტი: „ამ კაცმა იცის მოქმედების ყადრი. მას მიზანი მუდამ თვალწინ აქვს. მასთან მუშაობა უდიდესი სიამოვნებაა. იგი ნათლად გაცნობს საკითხს, რომელიც გინდა, განიხილო და ამ განხილვისას არსად არ გადაუხვიო“.

აპერელ ჰარიმანი: „სტალინის ღრმა ცოდნამ, დეტალებში წვდომის ფანტასტიკურმა უნარმა, ჰკუის სიმკვირცხლემ დამარწმუნა, რომ იგი უკეთ არის ინფორმირებული, ვიდრე რუზველტი, უფრო რეალისტურია, ვიდრე ჩერჩილი და გარკვეული თვალსაზრისით ყველაზე ეფექტიანია სამხედრო ლიდერებს შორის“.

დე ბოლი: „სტალინს ჰქონდა კოლოსალური ავტორიტეტი, და არა მარტო რუსეთში, მას შეეძლო „მოეთვინიერებინა“ თავისი მტრები, არ ტეხდა პანიკას წაგების ღროს და არ სჩვეოდა გამარჯვებებით ტკბობა. გამარჯვებები კი გაცილებით უფრო მეტი ჰქონდა, ვიდრე დამარცხებები. სტალინური რუსეთი – ეს არ არის წინანდელი რუსეთი, რომელიც მონარქიასთან ერთად დაიდუჰა. მაგრამ, სტალინისეული სახელმწიფო, თუ სტალინს ღირსეული მემკვიდრეები არ ეყოლა, განწირულია“.

ლორდი ბიშპოპი: „კომუნიზმმა სტალინის ღროს ყვე-

ლა დასავლელი ერის აპლოდისმენგები და აღფრთოვანება მოიხვეჭა. კომუნიზმმა სტალინის ღროს ჩვენ მოგვცა მაგალითი პატრიოტიზმისა, რომელსაც ძნელია უპოვო ანალოგია ისტორიაში. კომუნიზმმა სტალინის ღროს მსოფლიოს მისცა საუკეთესო გენერლები. ქრისტიანების დევნაო? არა. იქ არ არის რელიგიური დევნა. ეკლესიის კარი ყველგან ღიაა. ეროვნებების დევნაო? სულაც არა. ებრაელები იქ ისევე ცხოვრობენ, როგორც ყველა დანარჩენი. პოლიტიკური რეპრესიებით? დიახ, რა თქმა უნდა. მაგრამ ახლა უკვე ნათელია, რომ ისინი, ვინც დახვრიტეს, რუსეთს გერმანელებს მიჰყიდინდნენ“.

პირადი ცხოვრება სტალინს არ გამოუვიდა. იგი წარმოშობით ღარიბი ქართული ოჯახიდან იყო. მიუსაფარი ბავშვობა, რევოლუციონერის სიჭაბუკე, არშემდგარი სიყვარული და სრულუფასოვანი ოჯახური ბედნიერების უქონლობა. მისი პირველი ცოლი, ულამაზესი ეკატერინე სვანიძე უცრად გადაიცვალა.

37 წლისა იგი მეორედ დაქორწინდა და 19 წლის ნადეჟდა ალილუევას სიყვარულმა ახლებური ლაბათი შემაგა მის ცხოვრებას, ხოლო ვასილისა და სევეტლანას დაბადებამ, რომლებზეც მზე და მთვარე ამოსდიოდა, კელავ აგრძნობინა ბედნიერება. მაგრამ ცოლის თვითმკვლელობის შემდეგ მარგოდმარგო დარიჩა. მისი სინაზით აღსავსე ლექსები, წერილები დედის, ცოლის, ახლობელ-ნათესაეებისადმი, ერთის მხრივ, და ზუსტი, გულგარეთა, საქმიანი ანგარიში, მეორე მხრივ, სტალინის პიროვნების წინააღმდეგობრიობის შეგრძნებას იწვევს. ისტორიკოსები დღემდე ცდილობენ ახსნან სტალინის ფენომენი. ერთი რამ უდავოა: ეს იყო ხისტი, დაუნდობელი და გონიერი ძალაუფლების დიდოსტატი, დაუღალავად, რომ ესწრაფვოდა სოციალისტური სახელმწიფოს მშენებლობის დასახულ მიზანს, მშენებლობისა, რომელსაც რუსი ერი ედგა სათავეში.

სტალინმა თითქმის შეუძლებელი შეძლო: მან შექმნა სა-

ხელმწიფო, რომლის სადარიც ისტორიაში არ ყოფილა. 1917 წლის რევოლუციის შედეგად რუსეთის იმპერია დაიშალა, არც ქვეყანა დარჩა, არც სახელმწიფო.

ლენინის გარდაცვალების შემდეგ სტალინს ძალზე მძიმე მემკვიდრეობა ერგო. ბევრი საკვანძო თანამდებობა ქვეყანაში, როგორც შემდეგ გამოირკვა, ხალხის მგრებს, მათ შორის უცხოეთის დაზვერვებთან დაკავშირებულ, უმნიშვნელოვანეს პარტიულ და სახელმწიფო პოსტებზე მოკალათებულ ადამიანებს ეკავათ. თუ რამდენად შეძლეს უცხოეთის აგენტურამ და ათასი ჯურის ფარულმა ანგისაბჭოელებმა ოქტომბრის რევოლუციის გამარჯვების შემდეგ პარტიისა და ქვეყნის ხელმძღვანელ თანამდებობებზე გამძვრალიყვნენ, დამაჯერებლად მოწმობს ის ფაქტი, რომ პარტიის XVII ყრილობაზე არჩეულ საკავშირო კ (ბ) ცენტრალური კომიტეტის 139 წევრთაგან და კანდიდატთაგან 98 კაცი რეპრესირებულ იქნა ანგისახელმწიფოებრივი საქმიანობის, მანებლობისა და ჯაშუშობისათვის.

ქვეყნისათვის განსაკუთრებით სახიფათო იყო ის, რომ მათ რიგებში აღმოჩნდნენ სახელმწიფო უშიშროების მუშაკებიც. მათ შორს – მთავარი პოლიტიკური სამმართველოს თავმჯდომარე, შემდეგ სსრკ შინსახკომის სახალხო კომისარი **იაგოდა**, სსრკ შინსახკომის სახალხო კომისარი **ეეოვი**, ძერჟინსკის სამი მოადგილე ჩეკაში – **პეტერსი**, **ვლაცისი** (**სუდრაგე**) და **უნშლიხტი**, რომლებიც უცხოეთის დაზვერვათა აგენტები გამოდგნენ. თანაც, მგრული საქმიანობისათვის დახვრეტილი **უნშლიხტი** ბიძაშვილად ეკუთვნოდა ძერჟინსკის ცოლს **სოფიო სიგიზმუნდის ასულ მუშკაგს** და ძალზე ახლოს იყო ძერჟინსკისთან. სსრკ შინსახკომის ერთ-ერთი ხელმძღვანელი მუშაკი, შინსახკომის კონგრდაზვერეის განყოფილების უფროსი **არტურ ქრისტიანეს ძე არტუზოვი** (ფრაუჩი) უცხოეთის მზვერავი აღმოჩნდა და შემდეგ დახვრიტეს.

უცხოეთის დაზვერვათა აგენტებთან მჭიდროდ იყო და-

კავშირებული სსრკ შინსახკომის სახელმწიფო უშიშროების მთავარი სამმართველოს საიდუმლო-პოლიტიკური განყოფილების უფროსი მოლჩანოვი. ხალხის მგრები (უცხოეთის დაბეურვათა აგენტები) გამოდგნენ სსრკ შინსახკომის სახელმწიფო უშიშროების მთავარი სამმართველოს უფროსი და სახალხო კომისრის პირველი მოადგილე ფრინოვსკი, შინსახკომის სახალხო კომისრის მოადგილე პროკოფიევი, შინსახკომის სამთავრობო დაცვის უფროსის მოადგილე ვოლოვიჩი, შინსახკომის განსაკუთრებული განყოფილების უფროსი, რომლის მოვალეობაშიც შედიოდა კონტრსადაზვერვო მუშაობა შეიარაღებულ ძალებში, - გაი, სტალინის პირადი დაცვის უფროსი პაუკერი, სსრკ შინსახკომის სამმართველოს უფროსი და მოადგილე ქ. ლენინგრადში მედვედი და ბაპოროჟეცი, რომლებიც კიროვის მკვლელობის სამზადისს ფარავდნენ, სსრკ შინსახკომის კადრების განყოფილების უფროსი ლიგვინი, მოსკოვის ოლქის შინსახკომის სამმართველოს უფროსი კარუცკი და სხვები. არის მონაცემები, რომ ეჟოვის დაპატიმრების შემდეგ შინსახკომის ორგანოებიდან 1939, 1940 წლების მანძილზე და 1941 წლის დამდეგს რამდენიმე ათასი თანამშრომელი დაითხოვეს.

1938 წლის 5 მარტის სასამართლო სხდომაზე სსრკ შინსახკომის ყოფილი ნარკომის იაგოდას ჩვენებიდან: „ჩემი მფარველობით შინსახკომის მთავარ პოლიტიკურ სამმართველოში მუშაობდნენ უცხოეთის დაბეურვათა აგენტები კარლ პაუკერი, ბაპოროჟეცი, ვოლოვიჩი, ვიშნევსკი, გაი და სხვები. მე ვიცოდი ეს და ყოველნაირად ვაფარებდი მათ ხელს, ვინაიდან, ძვირფას შენაძენად და ოპოზიციის დიდ ძალად მიმაჩნდა იმ შემთხვევაში, თუ ხელისუფლების სათავეში მოვიდოდნენ რიკოვი, ბუხარინი, ენუქიძე, კამენევი, ბინოვიევი და სხვა ოპოზიციონერები“.

სსრ კავშირის სახკომსაბჭოსა და საკავშირო კპ (ბ) ცენტრალური კომიტეტის 1938 წლის ნოემბრის დადგენილებაში „დაპატიმრებების, საპროკურორო ბეღამხედველობისა და

გამოძიების წარმოების შესახებ“ ნათქვამი იყო: „ხალხის მგრები, შინსახკომის ორგანოებში რომ მოიკალათეს, როგორც ცენტრში, ისე ადგილებზე, განაგრძობდნენ თავიანთ ძირგამომთხრელ მუშაობას და ყოველნაირად ცდილობდნენ, აერდაერიათ საგამოძიებო და აგენტურული საქმეები. ისინი შეგნებულად ამახინჯებდნენ საბჭოთა კანონებს, სჩადიოდნენ ფალსიფიკაციას, აყალბებდნენ საგამოძიებო დოკუმენტებს, ქმნიდნენ პროვოკაციული მიზნით „საქმეებს“ უდანაშაულო ადამიანთა წინააღმდეგ და ამავე დროს, იღებდნენ ზომებს იმისათვის, რომ დაეფარათ და განადგურებისაგან გადაერჩინათ თავიანთი თანამოსაგრენი დანაშაულებრივ, ანგისაბჭოურ საქმიანობაში“.

ვერ ენდობოდა სტალინი ვერც შინსახკომის სახალხო კომისარს ძერჟინსკის. გაფართოებულ სამხედრო საბჭოზე გამოსვლისას, რომელიც კრემლში მიმდინარეობდა 1937 წლის 14 ივლისს, სტალინმა მის შესახებ თქვა: „ძერჟინსკიმ ხმა მისცა გროცკის, არა მარგო ხმა მისცა, არამედ დაუფარავად უჭერდა მხარს გროცკის ლენინის დროს, ლენინის წინააღმდეგ. თქვენ ეს იცით? იგი არ ყოფილა ისეთი კაცი, რომელიც პასიური იქნებოდა რაიმე საქმეში. ეს გახლდათ ძალზე აქტიური გროცკისტი და მას სურდა, მთელი მთავარი პოლიტიკური სამმართველო დაერაზმა გროცკის დასაცავად. ეს მან ვერ შეძლო“.

სტალინი ვერ დაივიწყებდა ვერც ძერჟინსკის იმ გამოსვლას, რომელშიც იგი მოითხოვდა რა ბრესტის ზავის დადებას, რომელზეც დამოკიდებული იყო რევოლუციური რუსეთის სახელმწიფოს შენარჩუნება, გაპკიოდა: „ლენინი დიდი ოქტომბრის სოციალისტური რევოლუციის საქმეს დაღაგობს, როგორც ამას აკეთებდნენ კამენიევი და ზინოვიოვი 1917 წლის ოქტომბერში, ოღონდ ამას უფრო გეჟნიკურად აკეთებსო“. ასეთ პირობებში სტალინს არ შეეძლო სრულად დაყრდნობოდა სოციალიზმისთვის ბრძოლაში სახელმწიფო უშიშროების ოფიციალური ორგანოების ლოიალურობასა

და ობიექტურობას და იძულებული შეიქნა 1925 წლის დამლევს შეექმნა თავისი პირადი საიდუმლო სამსახური - **დამზერვა და კონგრდამზერვა**, რომლის საფუძველიც გახდა სამოქალაქო ომის, ბუდიონის ცხენოსანთა არმიის წლებში ჩამოყალიბებული განსაკუთრებული განყოფილება. ასე წარმოიშვა სგალინის საიდუმლო სამსახური. ერთი ხანობა მას სათავეში ედგა პირველი ცხენოსანი არმიის განსაკუთრებული განყოფილების ერთ-ერთი უფროსი, სამოქალაქო ომის წლებში წითელი დროშის ორი საბრძოლო ორდენით დაჯილდოებული სერგი ვარლამის ძე ნიკოლაევი. მოგვიანებით ამ სამსახურს მასთან ერთად ხელმძღვანელობდნენ გენერალ-პოლკოვნიკი **ალექსანდრე მიხეილის ძე ლავროვი** და **ალექსანდრე მიხეილის ძე ჯუგა**, გენერალ-ლეიტენანტი **იური მიხეილის ძე მარკოვი** (უსეველონიმები). სგალინი ცნობებს იღებდა უსეველონიმით „ამხანაგი ივანოვი“.

სგალინის პირადი საიდუმლო სამსახურის ამოცანებში შედიოდა ფარული თვალთვალი საზღვარგარეთ მსოფლიოში ყველაზე ცნობილი პოლიტიკური მოღვაწეების, განსაკუთრებით, მათ ბურგს უკან მდგომი კულისსმიღმა ძალების საქმიანობისადმი, რომლებიც სინამდვილეში წყვეტდნენ მსოფლიო სვე-ბედს.

ქვეყნის შიგნით სგალინის პირადი კონგრდამზერვა ახორციელებდა პროფილაქტიკურ მეთვალყურეობას ქვეყნის მთელი ხელმძღვანელობისადმი. სგალინის პირადი საიდუმლო სამსახურის დამახასიათებელი თავისებურება იყო ის, რომ საკუთარი ქვეყნის გერიტორიაზე იგი მოქმედებდა უმკაცრესი კონსპირაციის წესების დაცვით, რაც მოწინააღმდეგეთა მხრივ წინააღდგომის არარსებობის გარანტიას იძლეოდა. საიდუმლო სამსახურის ხელმძღვანელობას და კოორდინაციას ახორციელებდა პირადად სგალინი, რომელიც, როგორც ცხოვრებამ გვიჩვენა, უაღრესად ნიჭიერი კონგრმზერავი გამოდგა.

სგრაგევიული დამზერვისა და კონგრდამზერვის შესაძ-

ლებლობანი უნიკალური იყო. სგალინს მისდიოდა ინფორმაცია მსოფლიოს წამყვანი ქვეყნების ხელისუფლების უმაღლესი ემელონებიდან მათი სპეცსამსახურების ჩათვლით.

მოთხოვნები, რომლებიც სგალინის პირადი საიდუმლო სამსახურის თანამშრომლებს პქონდათ წაყენებული, უაღრესად მკაცრი იყო.

სრ. საიდუმლოდ,

მთავარი ღებულებანი

სტრატეგიული დაზვერვის და კონგრდაზვერვის მუშაობის შესახებ

1. კადრების საგულდაგულო შერჩევა. ნამდვილი მზვერავი და კონგრმზვერავი ამხ. ი.ბ. სგალინის პირად საიდუმლო სამსახურში შეიძლება იყოს მილიონიდან ერთი კაცი.

2. სადაზვერვო და კონგრსადაზვერვო მუშაობაში არ უნდა ავჩქარდეთ, საჭიროა ნიადაგ ვიჩენდეთ მოთმინებას და ნებისყოფას.

3. მკაფიოდ უნდა გვექონდეს წარმოდგენილი სიძნელენი, რომლებსაც წააწყდება ამხ. ი.ბ. სგალინის დაზვერვისა და კონგრდაზვერვის თანამშრომელი კონკრეტული ოპერაციების განხორციელებისას. ყოველდღიურად ვამზადოთ მზვერავები და კონგრმზვერავები ამ სიძნელეების დასაძლევად, არ შევეშინდეთ მათ, ნიადაგ გვახსოვდეს, რომ ისინი ომში არიან და მზად უნდა იყვნენ ნებისმიერი დავალების შესრულებისათვის.

4. სტრატეგიული აგენტურის გადმოზირება გვმართებს მრავალი ათწლეულით წინასწარ. გამოვიყენოთ იგი მხოლოდ ყველაზე უკიდურეს შემთხვევებში. მაგალითად, ომის წინ და ომის დროს, სერიოზული კონგრრევოლუციური ან სტიქიური არეულობის დროს, რომლებიც განადგურების საფრთხეს უქმნიან არსებულ სოციალისტურ წყობილებას.

5. გვახსოვდეს, რომ უცხოეთის დაზვერვები ჯამუშებს

და მოღალატეებს იბირებენ იმ საბჭოთა ადამიანების გარემოდან, რომლებიც შეპყრობილი არიან კარიერიზმისა და სიხარბის სენით, სურთ იცხოვრონ ფუფუნებით, ჰყავდეთ საყვარლები, მოგზაურობდნენ საზღვარგარეთ და ჰქონდეთ პირადი გამდიდრების მიზნით სასახლის გადაგრიანების გზით ძალაუფლების ხელში ჩაგდების საეჭვო პერსპექტივა. უცხოეთის დაზვერვები ფართოდ იყენებენ ნაციონალისტური გადმონათებით მოწამლულ ადამიანებს.

6. აშხ. ი.ბ. სგალინის პირადი საიდუმლო სამსახურის თანამშრომლები უნდა იყვნენ ალალმართალნი ნებისმიერი გარემოების დროს და კომუნიზმის საქმის უსაზღვროდ ერთგულნი.

ა. ჯუბა

თავისი პირადი კონგრდაზვერვის მეშვეობით სგალინმა გადამჭრელი ზომები მიიღო სახელმწიფო უშიშროების ორგანოებში არსებული თვითნებობისა და უკანონობის აღსაკვეთად, გაწმინდა ისინი ჯაშუშებისა და პროვოკატორებისაგან.

სგალინის ინიციატივით გულაგ-იდან 1939 წელს განთავისუფლდა 327 400 კაცი, რომლებიც მსჯავრდებულნი იყვნენ უმნიშვნელო სისხლისსამართლებრივი დანაშაულობებისათვის, მათ შორის, ბანაკებიდან – 223 600 კაცი და კოლონიებიდან – 103 800 კაცი. პირადი საიდუმლო სამსახურის შექმნამ სგალინს საშუალება მისცა, წარმატებით აღმოეფხვრა ყველა შეთქმულება და ოპოზიციური მიმდინარეობა როგორც ქვეყნის შიგნით, ისე საზღვარგარეთ.

1940 წელს და 1941 წლის დამდეგს ლიკვიდირებულ იქნა 66 დიდმნიშვნელოვანი და კარგად დაკონსპირირებული რეზიდენტურა, 1600-ზე მეტი დიდმნიშვნელოვანი ფაშისტური აგენტი. მათგან – 1400 კაცი სსრ კავშირის დასავლეთ რაიონებში. ყოველივე ამის შედეგად გერმანიის დაზვერვის მუშაობა სსრ კავშირში ჩახშობილი აღმოჩნდა. მან ვერ

შედლო არსებითი დახმარება გაეწია გერმანიის მთავარი სარდლობისათვის სსრ კავშირზე თავდასხმის დროს.

ფაშისტური გერმანიის სახმელეთო ჯარების გენერალური შტაბის მთავარი სადაზვერეო სამმართველოს უფროსი გენერალი გიპელსკირხი წიგნში „საბელისწერო გადაწყვეტილებანი“ წერდა, რომ პიგლერელთა სარდლობა მთლიანად მოკლებული იყო შესაძლებლობას, მიეღო რაიმე ცნობები საბჭოთა შეიარაღებული ძალების სარდლის მთავარბანაკის საქმიანობის შესახებ, რასაც საბელისწერო შედეგები პქონდა პიგლერული არმიისათვის. „თითქმის შეუძლებელი იყო განგვესაზღვრა საბჭოთა კავშირის თუნდაც მიახლოებითი სამხედრო ძლიერება, - წერდა გიპელსკირხი. - ჯაშუშობა ვერ პოულობდა საბჭოთა კავშირში ვერავითარ ნიადაგს. გერმანიის გენერალურ შტაბს პქონდა მხოლოდ ძალზე მიახლოებითი წარმოდგენა იმაზე, თუ რა შეუძლია საბჭოთა კავშირს ომის შემთხვევაში“.

1942 წლის 17 თებერვალს ერთ-ერთ საიდუმლო თათბირზე გამოსვლისას პიგლერმა თქვა: „...ჩვენ შევადეთ კარი რუსეთში, მაგრამ არ ვიცოდით, რა იყო კარს მიღმა. ბევრმა ვერ გაართვა თავი დაკისრებულ ამოცანას... რუსები ჩვენზე გაცილებით უფრო ძლიერნი იყვნენ ჯაშუშობის დარგში.“

თანამედროვე დასავლეთგერმანელი პუბლიცისტი კარელი, რომელიც საგულდაგულოდ სწავლობდა გერმანიის დაზვერვის საქმიანობას მეორე მსოფლიო ომის წლებში, წერდა: „როგორ იყო რუსეთის წინააღმდეგ გერმანიის ჯაშუშობის საქმე, რა იცოდა გერმანელთა ხელმძღვანელობამ საიდუმლო სამსახურისაგან?... ძალზე ცოგა რამ: მან არაფერი არ იცოდა რუსების სამხედრო სადუმლოებათა შესახებ“.

სსრ კავშირზე გერმანიის თავდასხმიდან რამდენიმე დღის შემდეგ აშშ ელჩმა საბჭოთა კავშირში (1936-1938 წწ.) ჯომეფ დევისმა კითხვაზე: „რას იგყოფით თქვენ რუსეთის „მეხუთე კოლონის“ წევრებთან დაკავშირებითო?“

უპასუხა: „მათ მეხუთე კოლონა არა ჰყავთ, ჯაშუშები უკვე დახვრიტეს“. და შემდეგ, უკვე 1943 წელს: „მოსკოვის პროცესებს შედეგად მოჰყვა ის, რომ გერმანელებს არ დაუხვდათ „მეხუთე კოლონა“, რომელიც დაეხმარებოდა მათ რუსეთში შეჭრის განხორციელებაში“.

ხრუმშოვმა და მისმა თანამშრომლებმა, რომლებიც ცდილობდნენ გაუკუღმართებულად წარმოესახათ ქვეყანაში მგრული „მეხუთე კოლონის“ ლიკვიდაცია და მგრების გამოსააშკარაებლად მიმდინარე სასამართლო პროცესები, კომუნისტური პარტიის, სოციალისტური წყობილების კომპრომეტირების მიზნით გააერცელეს ლეგენდა ეგრეთ წოდებული მასობრივი რეპრესიებისა, რომელთა შედეგად ვითომდა უდანაშაულოდ დაიღუპა მილიონობით ადამიანი, ამასთან გამოიყენეს ყოვლად პრიმიტიული პროვოკაცია.

სინამდვილეში გულაგის ტუსაღთა უმრავლესობას სისხლის სამართლის დამნაშავენი შეადგენდნენ. სახელმწიფო დანაშაულობებისათვის მსჯავრდებულნი გულაგში შეადგენდნენ (ტუსაღთა საერთო რაოდენობიდან): 1934 წელს – 510 307 კაცს (28,5%) 1935 წ. – 725 483 (16,3%) 1936 წ. – 839 406 (12,6 %), 1937 წ. – 820 881 (12,8%), 1938 წ. – 996 387 კაცს (18,6 %).

1938 წელს სახელმწიფო დანაშაულობათა მეხლით შინსახკომის ორგანოებმა დააპატიმრეს 52 372 კაცი; სასამართლო ორგანოებში საქმეთა განხილვისას მსჯავრი დაედო 2731-ს, მათგან დახვრიტეს 89 კაცი, და 49 641 გაათავისუფლეს. გამამართლებელ განაჩენთა ასეთი დიდი რაოდენობა ადასტურებდა, რომ სსრკ შინსახკომის სახალხო კომისარი ეჭოვი უამრავ ადამიანს ყოვლად უსაფუძვლოდ აპატიმრებდა და პარტიის ზურგს უკან თვითნებობას სჩადიოდა. რის გამოც, შემდეგ დახვრიტეს კიდევ.

ამრიგად, 1941-1945 წწ. დიდი სამამულო ომის წინ „მეხუთე კოლონის“ ლიკვიდაცია გახდა სტალინის ერთ-ერთი ყველაზე მნიშვნელოვანი ღონისძიება რომელმაც უზრუნ-

ველყო გერმანიის ფაშიზმისა და იაპონიის მილიტარიზმზე გამარჯვება.

რამდენადაც მხილებული და დახვრეტილი უცხოელი მშვერავები და საბჭოთა მოქალაქეების წიაღიდან გადაბირებული ხალხის მგრები მიზნად ისახავდნენ ფართოდ გაეღოთ კარი უცხოელი მგრის – აგრესორისათვის, მათი ღროული გამოაშკარავება და ლიკვიდაცია წარმატებული თავდაცვისათვის ქვეყნის მზადების ერთ-ერთი უმნიშვნელოვანესი ღონისძიება იყო. ცნობილია, რომ ყველაზე მიუღვომელი ციხეც კი შიგნიდან გყდება. არ შეესაბამება სინამდვილეს მტკიცება, თითქოს ლიგვის, ლაგვისა და ესგონეთის განთავისუფლებისას რეპრესირებულ იქნა ასიათასობით კაცი. სინამდვილეში სამ ბალტიისპირა რესპუბლიკაში რეპრესირებულთა რიცხვმა 39 466 შეადგინა.

სსრკ სახკომსაბჭოს მოხსენებითი ბარათიდან საკ.კპ (ბ) ცენტრალური კომიტეტისადმი:

1. ლიგვაში დაპატიმრებულია 5664 კაცი. გადასახლებულია 10 187 კაცი. სულ რეპრესირებულია 15 851 კაცი.

2. ლაგვიაში დაპატიმრებულია 5625 კაცი. გადასახლებულია – 9546 კაცი. სულ რეპრესირებულია – 15 171 კაცი.

3. ესგონეთში დაპატიმრებულია 3172 კაცი. გადასახლებულია 5272 კაცი. სულ რეპრესირებულია – 8444 კაცი.

(„ცხსდ„ – ყოფილი პარტიული არქივი, კოლ., ფ.89, ნუსხა 18, დოკ. 6).

გერმანელ სამხედრო დამნაშავეთა სასამართლოზე ბალტიისპირეთში გერმანიის უშიშროების საიმპერიო სამსახურის ყოფილმა უფროსმა სს-ის გრუპენფიურერმა ეკელნმა, რომელიც მხილებული იყო ბალტიისპირეთის მცხოვრებთა მიმართ ჩადენილ შემზარავ დანაშაულობებში, თავისი მოქმედება რომ გაემართლებინა, გააკეთა შემდეგი განცხადება: „ჩემთან საუბრისას სს-ის რაიხსფიურერი ჰენრიხ ჰიმლერი ამბობდა: „თქვენ უნდა მოამზადოთ ბალტიისპირეთში მცხოვრები მოსახლეობის ფიზიკური განადგურება. ეს „უნ-

ტენმენშენები“ (არასრულფასოვანი ადამიანები) გერმანიას არ სჭირდება. მათ მიწებს დაეპატრონებიან გერმანელი კოლონისტები“.

გაუღეგისაგან ბალგიისპირა რესპუბლიკების მცხოვრებნი დიდი სამამულო ომის წინ გადაარჩინა საბჭოთა კავშირმა.

ასეთივე ხსნა მოუტანა საბჭოთა კავშირმა და კერძოდ, სტალინმა, ებრაელ ერს, უწინარესად, გროცკიზმის ლიკვიდაციით, ფაშიზმის განადგურებითა და ისრაელის სახელმწიფოს ჩამოყალიბების ხელშეწყობით.

„თავი დაანებეთ თქვენს სიონისტურ ფანდებს და დაგოვით ქვეყანა, თორემ დაღუპავთ თქვენს ხალხს“, - განუცხადა სტალინმა გროცკის საზღვარგარეთ გაძევების წინ.

გროცკი არ მალავდა თავის ამოცანას: „ჩვენ უნდა გადავაქციოთ რუსეთი თეთრკანიანი ზანგებით დასახლებულ უდაბნოდ, რომლებსაც თავს დავაგებთ ისეთ გირანიას, აღმოსავლეთის უსასტიკეს დესპოტებსაც რომ არ დასიზმრებიან. განსხვავება მხოლოდ ის არის, რომ ეს იქნება გირანია არა მარჯვნიდან, არამედ მარცხნიდან, და არა თეთრი, არამედ – წითელი, ამ სიგყვის სრული მნიშვნელობით, ვინაიდან ჩვენ ისეთ სისხლის ღვარს დავაყენებთ, რომელთანაც მონაგონი იქნება კაპიტალისტური ომების მთელი მსხვერპლი.“

უდიდესი ოკეანისგაღმელი ბანკირები ჩვენთან უმჭიდროესი კონტაქტით იმუშავენ. თუ ჩვენ მოვიგებთ რევოლუციას, გავსრესთ რუსეთს, მაშინ დაკრძალვის ნამსხვრევებზე დავამკვიდრებთ სიონიზმის ძალაუფლებას და ვიქცევით ისეთ ძალად, რომლის წინაშეც მთელი მსოფლიო დაიჩოქებს. ჩვენ ვუჩვენებთ ყველას, რა არის ნამდვილი ძალაუფლება.

გერორის, სისხლიანი აბანოების გზით ჩვენ რუს ინტელიგენციას მივიყვანთ სრულ იდიოტიზმამდე, ცხოველურ მდგომარეობამდე...”

გროცკი ვერ მოესწრო ოსვენციმისა და ბუჰენვალდის ფაშისტურ ბანაკებს, სადაც მილიონობით ადამიანს, მათ შორის, ებრაელებს ხოცავდნენ.

საგულისხმოა ანალიზი პიგლერის 1945 წლის 29 აპრილის ანდერძის ფრაგმენტისა: „მას შემდეგ, რაც 1914 წელს ჩემი მოკრძალებული ძალები მოხალისედ გამოვიყენე იმპერიისათვის თავსმოხვეულ პირველ მსოფლიო ომში, 30 წელიწადზე მეტი გავიდა.

მთელი ეს ოცდაათი წელიწადი ჩემს აზრებს, მოქმედებას და ცხოვრებას ამოძრავებდა მხოლოდ ჩემი ერის სიყვარული და ერთგულება...

გყუილია, თითქოს მე ან ვინმე სხვას გერმანიაში ომი გვეწაღა 1939 წელს. იგი ეწაღათ და გააჩაღეს კიდეც იმ საერთაშორისო სახელმწიფო მოღვაწეებმა, რომლებიც ან ებრაული წარმომობობისანი იყვნენ, ან ებრაელთა ინტერესებისათვის მუშაობდნენ...

ჯერ კიდეც სამი დღით ადრე, სანამ გერმანია-პოლონეთის ომი დაიწყებოდა, მე შევთავაზე ბრიტანეთის დესპანს გერმანულ-პოლონური პრობლემის გადაჭრა, საარის მხარის საკითხის გადაწყვეტის მსგავსი – საერთაშორისო კონგრესის პირობებში... ჩემი წინადადება უარყვეს, იმიტომ, რომ ინგლისის პოლიტიკის ხელმძღვანელ წრეებს ომი ეწაღათ, ნაწილობრივ, ხელის მოთბობის იმედით, ნაწილობრივ – იმ პროპაგანდის გავლენით, რომელსაც საერთაშორისო ებრაელობა ეწეოდა. მე ახლაც მაწუხებს ის ეჭვი, რომ თუ ევროპის ხალხებს კელავ განხილავენ ამ საერთაშორისო საფინანსო შეთქმულთა აქტის პაკეტიზებად, მაშინ პასუხისმგებლობა დაეკისრება იმ ერს, რომელსაც ბრალი მიუძღვის ამ საზარელი ომის გაჩაღებაში“. პიგლერი, რა თქმა უნდა, პირუერობდა. სიონიზმს და ებრაელობას საერთო არა აქვთ რა. ებრაელი ხალხი მუდამ გამოდიოდა ფაშიზმის წინააღმდეგ. საბჭოთა ადამიანებს შორის, რომლებიც გამარჯვებას სჭედდნენ დიდ სამამულო ომში, ღირსეული ადგი-

ლი ეკავათ ებრაელი ხალხის შვილებს. 120 ებრაელს 1941-1945 წწ. ომის წლებში ჩადენილი გმირობისათვის მიენიჭა უმაღლესი ჯილდო – საბჭოთა კავშირის გმირის წოდება. მაგრამ, ებრაელებისადმი პიგლერის „სიძულვილით“ ყველაზე მეტად ისარგებლეს ყოფილი ანგანგის მმართველმა წრეებმა, რათა წაექეზებინათ გერმანია კომუნიზმის წინააღმდეგ ომის გასაჩაღებლად. შემდგომში „ძალდი გაცოფდა და თავისი პაგრონები დაკბინა“. თავემა თხარა თხარაო, კატა გამოთხარაო - ეს ელემენტარული ჭეშმარიტება სულ მუდამ ავიწყდებათ ძლიერთ ამა ქვეყნისათა.

სგალინი აღნიშნავდა ზიანს, სიონიზმი რომ აყენებდა მსოფლიო გაერთიანებას და „მიზნად ისახავდა ახალი მსოფლიო წესის“ (ე.ი. მსოფლიო ბაგონობის) დამყარებას. სგალინი, ავტორი მრავალი შრომისა ეროვნულ საკითხზე, ყოველთვის ილაშქრებდა ერთი ხალხის მეორეზე ბაგონობის წინააღმდეგ, ნაცონალური თავისებურებისა და ნაირგვარი კულტურების არსებობა კი მსოფლიოს მრავალფეროვნების სიმდიდრედ მიაჩნდა. იგი აღნიშნავდა, რომ ჭეშმარიტად დემოკრატიულ ქვეყანაში ეროვნული შუილი ვერ იხარებს. ეროვნული საკითხის გადაწყვეტა მას სახელმწიფო განვითარებისა და აყვავების უმნიშვნელოვანეს პირობად მიაჩნდა.

ვ.ი. მოლოტოვი იხსენებდა: „სგალინი არ იყო ანგისემიტი, როგორადაც მას ხშირად ასაღებენ ხოლმე. იგი ებრაელ ხალხში ხედავდა ბევრ ღირსებას: მუშაობისუნარიანობას, შეკავშირებას, პოლიტიკურ აქტივობას“.

ამერიკის ებრაული დეპუტატთა სააგენტოს კითხვის პასუხად სგალინი წერდა: „ეროვნული და რასობრივი შოვინიზმი არის კაცთმოძულეობრივი მნე-ჩვეულებების გადმონათესი...ანგისემიტიზმი, როგორც რასობრივი შოვინიზმის უკიდურესი ფორმა, ყველაზე უფრო საშიშია... ანგისემიტიზმი საშიშია მშრომელებისათვის, როგორც ცრუ ბილიკი, რომელიც ჭეშმარიტების გზას აცდენს და უსიერ გყეში შეჰყავს

ისინი... აქტიური ანგისემიგიზმი სსრ კავშირის კანონის მოხელდით სიკვდილით ისჯება“.

როდესაც სგალინურ ეპოქას, მწვავე პოლიტიკური ბრძოლის ეპოქას ვაანალიზებთ, შეგვიძლია გამოვიგანოთ დასკვნა: რეპრესიულ ღონისძიებათა თავიდან აცილება შეუძლებელი იყო. როგორც გვიჩვენა და გვიჩვენებს ისტორია, ყოველგვარ სახელმწიფო პოლიტიკას თავისი ინტერესების დასაცავად სჩვევია რეპრესიები, განსხვავება მხოლოდ რეპრესიების მეთოდებშია.

მარშალთა საქმე

სგალინის პირად საიდუმლო სამსახურს უყურადღებოდ არ დაუტოვებია არც ქვეყნის უმაღლესი გენერალიტეტი.

უსიამოვნებანი მაღალი თანამდებობის სამხედრო პირთა გარემოში ჯერ კიდევ ომის წლებში დაიწყო საბჭოთა კავშირის მარშლების გ. ი. კულიკისა და კ. ე. ვოროშილოვის საქმეებით. რამდენადაც არსებობს განსხვავებული აზრი, მათი ბრალეულობის ხარისხის გამო და არცთუ იშვიათია ცდები წარმოსახონ ისინი სგალინის „სისხლისმსმელი“ ბუნების ზეარაკებად, მიზანშეწონილია, ობიექტური სინამდვილის დასადგენად, მივცეთ სიგყვა იმ დროის დოკუმენტებს.

1942 წლის 19 თებერვალს საკ. კპ (ბ) ცენტრალური კომიტეტის პოლიტბიურომ თავის სხდომაზე განიხილა საქმე სსრკ თავდაცვის სახალხო კომისრიის მოადგილის, საბჭოთა კავშირის მარშლის გ. ი. კულიკის დანაშაულებრივი ანგისახელმწიფოებრივი მოქმედების გამო ბრალდების შესახებ. მარშალმა კულიკმა, რომელიც უმაღლესი სარდლობის მთავარბანაკის რწმუნებული იყო ქერჩის მიმართულებაზე, ნაცელად იმისა, რომ პაგიოსნად და უცილობლად შეესრულებინა მთავარბანაკის 1941 წლის 7 ნოემბრის ბრძანება

სევასტოპოლისა და ქერჩის ნახევარკუნძულის დასაცავად აქტიური ბრძოლის შესახებ და მთავარბანაკის 1941 წლის 14 ნოემბრის ბრძანება „შევინარჩუნოთ ქერჩი, რადაც უნდა დაგვიჯდეს და არ დავეანებოთ მოწინააღმდეგეს, დაიკავოს ეს რაიონი“, თვითნებურად, მთავარბანაკის ბრძანებებისა და თავისი მხედრული მოვალეობის დარღვევით, გასცა დანაშაულებრივი განკარგულება ქერჩიდან ორი ღლის განმავლობაში მთელი ჯარების ევაკუაციისა და ქერჩის რაიონის მოწინააღმდეგისათვის დატოვების შესახებ, რის შედეგადაც 1941 წლის 15 ნოემბერს ქერჩი გერმანელ ფაშისტთა ხელში აღმოჩნდა.

1941 წლის 10 ნოემბერს ქერჩში რომ ჩავიდა, კულიკმა არათუ არ მიიღო სარდლობის გადამწყვეტი ღონისძიებანი, არამედ, თავისი ქცევით მხოლოდ გააძლიერა დამარცხების განწყობილება და დემორალიზაცია ყირიმის ჯარების სარდლობაში.

კულიკის ასეთი საქციელი შემთხვევითი როდი იყო: მან ანალოგიური მარცხსშერიგებული განწყობილება გამოიჩინა აგრეთვე რამდენიმე ღლით ადრე, როცა თვითნებურად, სტალინის სანქციის და ბრძანების საწინააღმდეგოდ დატოვა ქალაქი როსტოვი.

ამ დანაშაულებრივი მოქმედებისათვის გ.ი. კულიკი გაასამართლეს. სსრ კავშირის უზენაესი სასამართლოს სპეციალურმა სხდომამ დაადგინა კულიკის ბრალეულობა. მან თავი დამნაშავედ ცნო სასამართლოს მიერ წაყენებულ ბრალდებებში. სასამართლომ განაჩინა: ჩამოერთმიათ კულიკისათვის მარშალისა და საბჭოთა კავშირის გმირის წოდებები, აგრეთვე ორდენები და მედალი „მუშურ-გლეხური წითელი არმიის XX წელიწადი“. უმაღლესი საბჭოს პრეზიდიუმმა კულიკის აპელაცია უარყო.

გარდა ამისა, საკ. კპ (ბ) ცენტრალური კომიტეტისათვის ცნობილი გახდა, რომ კულიკი ფრონტზე ყოფნისას სისტემატურად ლოთობდა, ეწეოდა გარყვნილებას და ბოროტად

იყენებდა რა მარშალისა და თავდაცვის სახალხო კომის-
რის მოადგილის წოდებას, ეწეოდა სახელმწიფო საკუთრე-
ბის დაგაცებას, ფლანგავდა ასიათასობით მანეთს სახელმ-
წიფოს სახსრებიდან.

გ.ი. კულიკი გამოიყენეს საკ. კპ (ბ) ცენტრალური კო-
მიტეტის წევრთა შემადგენლობიდან, მოხსნეს თავდაცვის
სახალხო კომისრის მოადგილის პოსტიდან. შემდეგ გამოე-
ვლინა, რომ კულიკი მონაწილეობდა ანგისამთავრობო
შეთქმულებაში; ორ გენერალთან, რიბალჩენკოსთან და
გორდოვთან ერთად იგი დახვრიტეს.

არ ასცდა უსიამოვნებანი არც საბჭოთა კავშირის მარ-
შალს კლიმენტი ეფრემის ძე ვოროშილოვს, წინათ ი.ბ. სტა-
ლინის ერთ-ერთ უახლოეს თანამოსაგრეს, სამოქალაქო
ომის გმირს.

მას შემდეგ, რაც დეტალურად განიხილა მისი საქმიანო-
ბა თავდაცვის სახალხო კომისრის პოსტზე ფინეთთან ომის
წინ და ომის დროს და დიდი სამამულო ომის ფრონტებზე,
საკ. კპ (ბ) ცენტრალურმა კომიტეტმა მიიღო შემდეგი დად-
გენილება, რომელიც სტალინმა დაწერა:

„აგზ. ვოროშილოვის მუშაობის შესახებ.

1. ფინეთთან ომმა 1939-40 წწ. გამოავლინა უაღრესად
არაკეთილსაიმედო მდომარეობა და ჩამორჩენილობა თავ-
დაცვის სახალხო კომისარიაგის ხელმძღვანელობაში. ამ
ომის დროს გამოვლინდა, რომ თავდაცვის სახალხო კო-
მისარიაგი არ იყო მომზადებული საომარი ოპერაციების
წარმატებით განვითარების უზრუნველყოფისათვის. წითელ
არმიასი არ ჰქონდათ ნაღმსაგყორცნები და ავტომატები,
არ წარმოებდა თვითმფრინავებისა და განკების სწორი აღ-
რიცხვა, არ აღმოჩნდა საჭირო რაოდენობის ზამთრის გან-
საცმელი სამხედრო მოსამსახურეებისათვის. ჯარებს არ
ჰქონდათ სასურსათო კონცენტრანტები. გამოვლინდა ხელ-
მიშვებული მდგომარეობა თავდაცვის სახალხო კომისა-

რიაგის ისეთ მნიშვნელოვან მიმართულებათა მუშაობაში, როგორიცაა მთავარი საარტილერიო სამმართველო, საბრძოლო მომზადების სამმართველო, სამხედრო-საჰაერო ძალების სამმართველო; საქმის ორგანიზაციის დაბალი დონე სამხედრო სასწავლებლებში და სხვ. ყოველივე ამან გამოიწვია ომის გახანგრძლივება და ზედმეტი მსხვერპლი.

ამხ. ვოროშილოვი, რომელიც იმ დროს თავდაცვის სახალხო კომისარი იყო, იძულებული გახდა საკ. კპ (ბ) ცენტრალური კომიტეტის პლენუმზე (1940 წ. მარტი) ელიარებიანა თავისი ხელმძღვანელობის უსუსურობა.

გაითვალისწინა რა თავდაცვის სახალხო კომისარიატში შექმნილი მდგომარეობა და ის გარემოება, რომ ამხ. ვოროშილოვს უჭირს, გასწვდეს ისეთ დიდ უბანს, როგორიც არის თავდაცვის სახალხო კომისარიატი, საკ. კპ (ბ) ცენტრალურმა კომიტეტმა საჭიროდ მიიჩნია ამხ. ვოროშილოვის განთავისუფლება თავდაცვის სახალხო კომისარის პოსტიდან.

2. გერმანიასთან ომის დაწყებისას ამხ. ვოროშილოვი დაინიშნა ჩრდილოეთ-დასავლეთის მიმართულების მთავარსარდლად, მიმართულებისა, რომლის უმთავრესი ამოცანა იყო ლენინგრადის დაცვა. როგორც შემდეგ გამოირკვა, ამხ. ვოროშილოვმა ვერ გაართვა თავი დაკისრებულ საქმეს და ვერ შეძლო ლენინგრადის თავდაცვის ორგანიზება. ამის გამო თავდაცვის სახელმწიფო კომიტეტმა გამოიხმო ამხ. ვოროშილოვი ლენინგრადიდან და ჩააბარა სამუშაო — ზურგში ჯარის ახალ ფორმირებათა გაძღოლისა.

3. ამხ. ვოროშილოვის თხოვნით იგი მივლინებულ იქნა 1942 წლის თებერვალში ვოლხოვის ფრონტზე მთავარბანაკის წარმომადგენლად. რათა დახმარებოდა ფრონტის სარდლობას. იქ მან დაახლოებით ერთ თვეს დაჰყო. მაგრამ ამხ. ვოროშილოვის ყოფნამ ვოლხოვის ფრონტზე ვერ მოიტანა სასურველი შედეგები.

საკ კპ (ბ) ცენტრალურმა კომიტეტმა იმისათვის, რომ ერთხელ კიდევ მიეცა ამხ. ვოროშილოვისათვის შესაძლებ-

ლობა, გამოეყენებინა თავისი გამოცდილება საფრონგო სამუშაოზე, შესთავაზა ამხ. ვოროშილოვს ეკისრა ვოლხოვის ფრონგის უშუალო სარდლობა. მაგრამ ამხ. ვოროშილოვი ამ წინადადებას უარყოფითად მოეკიდა და არ ისურვა თავის თავზე აეღო პასუხისმგებლობა ვოლხოვის ფრონგისათვის, მიუხედავად იმისა, რომ ამ ფრონგს ახლა გადაწყვეტი მნიშვნელობა აქვს ლენინგრადის თავდაცვისათვის, - საბაბად კი ის მოიმიზეზა, რომ ვოლხოვის ფრონგი ძნელი უბანია და მას არ სურს თავი შეირცხვინოს ამ საქმეში.

ცენტრალურმა კომიტეტმა აღიარა, რომ ამხ. ვოროშილოვმა ვერ გაამართლა მისთვის მინდობილ საფრონგო სამუშაოზე და გაგზავნა იგი ზურგის სამხედრო სამუშაოზე“.

1946 წლის 26 აპრილს სახელმწიფო უშიშროების ორგანოებმა დააპატიმრეს ავიაციის მთავარი მარშალი ნოვიკოვი. მას მოსთხოვეს მიეცა ჩვენება საბჭოთა კავშირის მთელი რიგი მარშლების – ჟუკოვის, ვორონოვისა და სხვათა შეთქმულებრივი საქმიანობის შესახებ, და სამხედრო-საჰაერო ძალებში თვით ნოვიკოვის მგრული საქმიანობის შესახებ. სსრკ სახელმწიფო უშიშროების მინისტრმა აბაკუმოვმა ი.ბ. სტალინს მოახსენა, რომ ნოვიკოვი მიმართავს მას პირადი წერილით: „მე საჭიროდ მივიჩნიე თქვენს სახელზე დაწერილ განცხადებაში მუქმბნა ჟუკოვთან კავშირის, მასთან ურთიერთობისა და პოლიტიკურად მავნე საუბრების შესახებ, რომელიც ჩვენ გვქონდა ომის პერიოდში და ახლა, სულ ბოლო დრომდე. ჩემთან საუბრისას ჟუკოვს არაერთგმის განუცხადებია, რომ 1941-1945 წწ. დიდი სამამულო ომის დროს ყველა ძირითადი სამხედრო ოპერაცია იყო არა ამხანაგ სტალინის, არამედ მისი, ჟუკოვის მიერ შემუშავებული, ისინიც კი, რომლებშიც ჟუკოვს საერთოდ არ მიუღია მონაწილეობა. ჟუკოვს ბონაპარტისგული მიდრეკილება აქვს და თუ შემთხვევა მიეცა, შეიძლება სათავეში ჩაუდგეს სამხედრო შეთქმულებას“.

აბაკუშოვმა სტალინს მოახსენა: გამოძიების დროს ნო-
ვიკოვი გამოცედა, რომ მთელი ომის მანძილზე ის და ეუ-
კოვი ეწეოდნენ ანგისაბჭოთა საუბრებს, რომელთა დროს
აკრიტიკებდნენ საბჭოთა მთავრობის მოქმედებას. ეუკოვი
ვითომდა ამტკიცებდა, სტალინს შურს ჩემი დიდებისა, არ
დავიწყებია, ომის პირველ თვეებში მე რომ ველავებოდი
და არ ვეთანხმებოდი, მკვახედ ვეპასუხებოდი მას, რასაც
სტალინი არ იყო ჩვეული. ამასთან, ეუკოვი ფლიდურად
აცხადებს, რომ დიდი სამამულო ომის დროს სამხედრო
ოპერაციების ყველა ძირითადი გეგმა მისი, ეუკოვის შემუ-
შავებულია, ხოლო სტალინი როგორი „შგაფირკაც“ (ასე აგ-
დებულად უწოდებდნენ სამხედროები სამოქალაქო პირს,
რომელიც სამხედრო საქმეში არ ერკვეოდა) იყო, ისეთად
დარჩაო.

იმ გარემოებას რომ ეუკოვი შეიძლება სათავეში ჩაუდ-
გეს სამხედრო შეთქმულებას, ადასტურებს ეუკოვთან და-
ახლოებული გენერალ-ლეიგენანგი კრიუკოვიც, რომელიც
სახელმწიფო უშიშროების ორგანოებმა დააპატიმრეს.

კუმბინის, გადამდგარი მაიორის, ეუკოვის დავალებათა
ოფიცრის მოგონებებიდან: „1941 წლის 4 დეკემბერს ეუკოვი
შგაბის ბომბსაფარში თათბირს უტარებდა ფრონტის არმი-
ების სარდლებს და უსახავდა სამეთაურო შემადგენლობას
ამოცანებს კონგრშეგევის პერიოდისათვის.

ამ დროს სტალინმა დარეკა. ეუკოვი დაძაბული იყო. სტა-
ლინთან საუბრისას ეუკოვს სახეზე ლაქებმა დააყარა. ეს
ავისმომასწავლებელი ნიშანი იყო“.

მოუსმინა რა სტალინს ეუკოვმა უპასუხა: „ჩემს წინაშეა
მოწინააღმდეგის ოთხი არმია და ჩემი ფრონტი. მე უკეთ
ვიცი, როგორ მოვიქცე. თქვენ მანდ, კრემლში, შეგიძლიათ
სათამაშო ჯარისკაცები დააწყოთ და ომობანა ითამაშოთ.
მე კი ასეთი რაღაცეებისათვის არა მცალიაო“. ეტყობა,
უმაღლესმა მთავარსარდალმა, თავის მხრივ რაღაც უთხრა
ეუკოვს. რომელიც მწყობრიდან გამოვიდა, ქუჩურად შეი-

გინა და შემდეგ ყურმილი აპარატზე დააგდო. ამის შემდეგ სგალინს მთელი ღლე არ დაურეკავს.

მაშინ სგალინმა ჭეშმარიტად სახელმწიფო სიბრძნე გამოიჩინა ქვეყნის ინტერესებისათვის: არ მოხსნა ჟეკოვი თანამდებობიდან და არ დახვრიტა იმის გამო, რომ სამხედრო კანონებით ასეთი დაუშვებელი პასუხი გასცა უმაღლეს მთავარსარდალს. უფრო მეტიც, შემდეგ სამგზის დააჯილდოვა საბჭოთა კავშირის გმირის წოდებით და საქვეყნოდ გაუთქვა სახელი.

მოულოდნელად აბაკოვმა სთხოვა:

- ნება მიბოძეთ, ამხანაგო სგალინ, დავაპატიმრო მარშალი ჟეკოვი. მე შემიძლია დავამტკიცო, რომ იგი უცხოეთის დაზვერვის აგენტია.

- თქვენ რა, შეიშალეთ, გენერალო? - გაოცებით მოზიდა წარბები სგალინმა. - ეს ჯაშუშობა საიდან მოგანეთ? ჟეკოვი პოლიტიკური თვალსაზრისით ერთი უწიგნური კაცია, ცუდი კომუნისტია, ხშირად ნამდვილი ხეპრეა, ცუდად გაზრდილია, მაგრამ არავითარი ჯაშუში არ არის. ეს გიჟის ნაბოღვარია. მე ჟეკოვთან ერთად მთელი ომი გამოვიარე და კარგად შევისწავლე იგი.

- მაგრამ მაშინ რაგომ არის, - გაბედა შეპასუხებოდა აბაკუმოვმა, - რომ ჟეკოვი ასე ნაზად იკრავდა გულში ჩვენს ახლანდელ დაუძინებელ მგრებს, როგორებიც არიან ინგლისელი ფელდმარშალი მონტკომერი და გენერალი ეიზენჰაუერი, ამერიკის შეიარაღებული ძალების სარდლიდან უკვე აშშ პრეზიდენტად რომ იქცა და აცხადებს, მე სერიოზულად ვფიქრობო რუსეთთან ომზე? რა აქვს საერთო კომუნისტ ჟეკოვს ამ პირებთან? აი, ნახეთ, ამხანაგო სგალინ, გადაათვალიერეთ ფოტოსურათები ალბომიდან, ჩვენ რომ ამოვიღეთ საიდუმლო ჩხრეკის დროს ჟეკოვის ბინაში, გრანოვსკის ქუჩაზე, სადაც იგი ინგლისელ და ამერიკელ მოღვაწეებთან ერთად არის გადაღებული.

სგალინმა აბაკუმოვს გამოართვა ფოტოსურათების ალ-

ბოში და ყურადღებით დაუწყო თვალყურება. მართლაც, ისეთი შთაბეჭდილება იქმნებოდა, რომ ამ სურათებზე ჟუკოვი უახლოეს მეგობრებთან არის გადაღებული. შემდეგ აბაკუმოვს ალბომი დაუბრუნა და ისე, რომ თავისი გადაწყვეტილების მიზეზები არ განუმარტავს, ბრძანა: „ჟუკოვის დაპატიმრებას კატეგორიულად გიკრძალავთ. განაგრძეთ თვალთვალი და მისი კავშირების შესწავლა. ნოვიკოვის წერილი დამიგოვით“. მარტო რომ დარჩა, სტალინმა ყურადღებით წაიკითხა ნოვიკოვის წერილი.

აბაკუმოვის წასვლის შემდეგ სტალინმა გენერალ ჯუგას დაურეკა და უბრძანა: „თვალი არ მოაშორო ჟუკოვს“. ერთი კვირის შემდეგ სტალინმა მიიღო შემდეგი ცნობა, რომელშიც ნათქვამი იყო: „უმაღლეს სამხედრო წრეებში ამტკიცებენ, რომ ჟუკოვი, რომელმაც ირწმუნა „თავისი დამსახურება დიდ სამამულო ომში“, რაც ამკარად გაზვიადებულია, შეიძლება, თუ შემთხვევა მიეცა, სათავეში ჩაუდგეს სამხედრო შეთქმულებას. ამას ადასტურებს სახელმწიფო უშიშროების ორგანოების მიერ დაპატიმრებული გენერალ-ლეიტენანტი კრიუკოვიც, რომელიც უაღრესად ახლოს იყო ჟუკოვთან და აღიარა, რომ მასთან ერთად მონაწილეობდა ანგისამთავრობო შეთქმულებაში. კრიუკოვმა დაკითხვის დროს განაცხადა, რომ ჟუკოვს ... ბრალი მიუძღვის დიდძალი ალაფის მითვისებაში. თავის ახლობლებთან საუბრისას მარშალმა მალინოვსკიმ თქვა: „ ჟუკოვი კიდევ გიჩვენებთ, რა კაცია. იგი ყველას ყელში გვტაცებს ხელს“.

რაც შეეხება ნოვიკოვისა და კრიუკოვის ჩვენებებს, ისინი სწორია მხოლოდ გერმანული ნაალაფევი ქონების მითვისებაში. ხოლო მათი მონაწილეობა ჟუკოვთან ერთად ანგისამთავრობო შეთქმულებაში – ეს არის აბაკუმოვის კარიერისგული ვირეშმაკობის, დაშინებისა და მეტისმეტად აქტიური დაკითხვების შედეგი. თვით ჟუკოვს ახლობელ აღამიანებთან საუბრისას არაერთგზის უთქვამს: „მე არას-

დროს მდომებია სახელმწიფო ძალაუფლება. მე სამხედრო კაცი ვარ და არმია ჩემი ღვიძლი საქმეაო“.

სამამულო ომის შეძლეგ სახელმწიფო უშიშროების სამინისტრომ აქტიურად მოჰკიდა ხელი „ქუკოვის შეთქმულებასთან“ დაკავშირებული საქმეების შესწავლას. სულ ამ საქმეში 75 კაცი გადიოდა. 1946 წლის აპრილისათვის მათი უმრავლესობა დაპატიმრებული იყო სამეურნეო დანაშაულობათა გამო. (ძირითადად, ნაალაფევი გერმანული ქონების მითვისებისათვის). 1942 წლიდან ბინებში რომლებშიც მარშლებს ქუკოვს, გიმოშენკოს და ბუდიონს ეკავათ, პროფილაქტიკური მიზნით დაიღვა მიყურადების აპარატურა. ქუკოვი დაპატიმრების მოლოდინში იყო და გამზადებულიც კი ჰქონდა ჩემოდანი, სადაც საცელები ჩაელაგებინა.

შემოვიდა ცნობები, რომ არგილერიის მთავარ მარშალს ვორონოვს განზრახული აქვს, მოაწყოს სამხედრო შეთქმულება და ხელისუფლებაში ქუკოვი მოიყვანოსო. „ხომ და ნიშნეს ომის შემდეგ ამერიკაში პრეზიდენტად გენერალი ეიზენჰაუერი“, - ამბობდა ვორონოვი. ეს მონაცემები მიღებულ იქნა სსრკ სახელმწიფო უშიშროების სამინისტროს მიერ ინგლისის დაშვერვის სასარგებლოდ ჯამუშობისათვის დაპატიმრებული იუდინის, მარშალ ვორონოვის მკურნალი ექიმის, მედიცინის პროფესორის დაკითხვის, აგრეთვე ვინმე ჩეგოდაევის დაკითხვის დროს, რომელსაც დიდი ხნის განმავლობაში ახლო ურთიერთობა ჰქონდა ვორონოვთან. მარშალ ვორონოვზე აქტიურად მუშაობდა სტრატეგიული კონგრადშვერვაც.

„რას იფიქრებდა მარშალი ქუკოვი, რომ პროფილაქტიკის მიზნით, თავდაცვის მინისტრის მოადგილის პოსტიდან გადააყენებდნენ და გაგზავნიდნენ ერთ-ერთი სამხედრო ოლქის სარდლად სახელმწიფო უშიშროების ორგანოების ფარული ბედამხედველობით“, - სტრატეგიული კონგრადშვერვის უფროსი გენერალ-პოლკოვნიკი ა. ჯუგა. 1946 წლის 15 მაისი.

1946 წლის 1 ივნისს კრემლის მცირე დარბაზში გაიმართა საკ. კპ (ბ) ცენტრალური კომიტეტის პოლიტიბიუროს გაფართოებული სხდომა, რომელზეც მიწვეული იყვნენ მარშლები. განიხილავდნენ ერთ საკითხს – „თავდაცვის მინისტრის მოადგილის საბჭოთა კავშირის მარშლის ქუკოვის უღირსი საქციელის შესახებ“. სხდომის გახსნისას სტალინმა თქვა, რომ მის სახელზე შემოსულია ბევრი საჩივარი ქუკოვის გამო, რომელიც ამცირებს ხელქვეითთა ადამიანურ ღირსებას, ზოგჯერ ხელჩართულ ჩხუბზე გადადის, უმიზეზოდ აცლევს სამხრეებს გენერლებს. სხდომის დამსწრეებმა მწვავედ გააკრიტიკეს ქუკოვი, ამავე დროს, სთხოვეს საკ. კპ (ბ) ცენტრალურ კომიტეტს მხედველობაში მიეღო მისი დამსახურება დიდ სამამულო ომში. ქუკოვმა თავის გასამართლებლად სარწმუნო ვერაფერი თქვა, რითაც ერთხელ კიდევ დაადასტურა მის მიმართ გამოთქმული კრიტიკის სამართლიანობა. პოლიტიბიუროს გაფართოებულმა სხდომამ ერთსულოვნად დაუჭირა მხარი წინადადებას, გაეთავისუფლებინათ ქუკოვი თავდაცვის სახალხო კომისრის მოადგილის თანამდებობიდან და დაენიშნათ იგი ერთ-ერთი სამხედრო ოლქის სარდლად.

ყოცა ხნის შემდეგ იაგოდინსკის საბაჟოში დააკავეს გერმანიიდან ჩამოყვანილი შვიდი ვაგონი. რომლებშიც 85 კონტეინერი ავეჯი იყო. დოკუმენტაციის შემოწმებისას დადგინდა, რომ ეს ავეჯი მარშალ ქუკოვს ეკუთვნოდა.

სტალინმა უბრძანა სახელმწიფო უშიშროების მინისტრს აბაკუმოვს ქუკოვის არყოფნისას ფარული ჩხრეკა მოეწყო მის ბინაში და აგარაკზე.

სრ. საიდუმლოდ
ამხანაგ სტალინს
1948 წლის 9 იანვარი

ა.წ. 8 იანვარს ღამით მოეწყო ჩხრეკა ქუკოვის აგარაკზე. რომელიც მოსკოვის მახლობლად, დაბა რუბლიოვოში

მდებარეობს. ჩხრეკის შედეგად აღმოჩნდა, რომ აგარაკის ორი ოთახი გადაქცეულია საწყობად, სადაც ინახება შალის ქსოვილები, აბრეშუმი, ფარჩა, ხავერდი – ოთხი ათას მეგრზე მეტი, ბეწვეული – 323 ტყავი, ძვირად ღირებული ხალიჩები და გობელენები, აგრეთვე მრავალი სერვიზი, სტატუეტი და ძვირფასი სურათი. ყველაფერი, ავეჯიც, ხალიჩებიც, ჭურჭლეულიც, სამშვენისებით დაწყებული და ფანჯრებზე ჩამოკიდებული ფარდებით დამთავრებული – არის საზღვარგარეთული, უმთავრესად – გერმანული.

შედგენილია აქტი იმის შესახებ, რომ საბჭოთა კავშირის მარშალის ქუკოვის აგარაკიდან ამოღებულია უკანონოდ შეძენილი და მითვისებული ნაალაფევი ქონება, ძვირფასეულობა და სხვა საგნები.

სსრ კავშირის სახელმწიფო უშიშროების მინისტრი
გენერალ-პოლკოვნიკი აბაკუმოვი.

ახსნა-განმარგებითი ბარათი, რომელიც ქუკოვმა წარადგინა სტალინის სახელზე: „სურათები და ხალიჩები, აგრეთვე ჭაღები ნამდვილად აღებულია მიტოვებულ სახლებსა და ციხე-დარბაზებში და გამოგზავნილია სახელმწიფო უშიშროების სამინისტროს აგარაკის გასაწყობად, რომლითაც მე ვსარგებლობდი. გობელენების შესახებ მე მითითება მივეცი ამხ. აგეევს, სახელმწიფო უშიშროების სამინისტროს თანამშრომელს, ჩაებარებინა იგი რომელიმე მუზეუმში მაგრამ ამხ. აგეევი გუნდიდან ისე წავიდა, რომ გობელენები არ ჩაუბარებია. ოქროს ნივთებისა და საათების თაობაზე ვაცხადებ, რომ მთავარი – ეს არის სხვადასხვა ორგანიზაციებისაგან მიღებული საჩუქრები.

რაც შეეხება ჩემს ბრალდებას გარყვნილებაში, ეს ცრუ ცილისწამებაა. მე ვადასტურებ ერთ ფაქტს – ახლო ურთიერთობას ბუევასთან. რომელიც მთელი ომის მანძილზე პატიოსნად გადიოდა სამსახურს მთავარსარდლის მაგარე-

ლის დაცვის გუნდში. ზუევა ორდენებს და მედლებს იღებდა მთელ გუნდთან თანაბარ საფუძველზე არა ჩემგან, არამედ იმ ფრონტის სარდლობისაგან, რომელსაც მე ვემსახურებოდი მთავარბანაკის მითითებით. სავსებით შეგნებული მაქვს, რომ მე ასევე მიმიძღვის ბრალი იმაში, რომ მასთან ვიყავი დაკავშირებული და რომ იგი დიღხანს ცხოვრობდა ჩემთან ერთად.

ყველაფერი, რასაც აჩვენებს სიომოჩკინი, სიცრუეა. მე არასდროს არ მიკადრებია ჩემი თავისთვის ასეთი უხამსობა სამსახურებრივ კაბინეტებში. რის შესახებაც ასე უტიფრად ცრუობს სიომოჩკინი.

საბჭოთა კავშირის მარშალი

გ. ქუკოვი.

1948 წლის 12 იანვარი, ქ. მოსკოვი

„სრ. საიდუმლოდ“

ცნობა

სამშობლოს წინაშე მარშალ ქუკოვის დიდი დამსახურების გამო გადაწყდა, მაროდორობისათვის იგი არ მიეცეს სისხლის სამართლის პასუხისგებაში.

ა. ჯუგა“

გეოლოგოვის სოლის პოლინა

უამრუშინას საქმე და „ეკიმთა საქმე“

1949 წელი ი.ბ. სტალინისათვის ძალზე უიღბლო აღმოჩნდა: მნიშვნელოვნად შეერყა ჯანმრთელობა.

შეამჩნიეს რა ბელადის სერიოზული ავადმყოფობა, მის-

მა შეწუხებულმა უახლოესმა თანამოსაგრეებმა დაიწყეს მკითხაობა, ვინ დაიკავებს სტალინის ადგილს, თუ ვინიცო-ბაა უეცრად, ჯანმრთელობის მდგომარეობის გამო, საქმე-ებს ჩამოსცილდაო.

პოლიგბიუროს ცალკეული წევრების ირგვლივ დაჯგუ-ფება იწყეს პირებმა, რომლებსაც ღიდი ხნის მეგობრობა აკავშირებდა.

გარემოცვას სჭირდებოდა ნებისმიერი ინსინუაცია და პროცესები, რომლებიც მათ პოლიტიკურ სცენაზე გადაიყ-ვანდნენ ბელადის წასვლის შემდეგ.

სსრკ სახელმწიფო უშიშროების მინისტრი აბაუკომოვი სულ უფრო ხშირად შეახსენებდა სტალინს, რომ 1939 წლი-დან დაწყებული, მოლოტოვის ცოლს პოლინა ჟემჩუჟინას თითქოსდა საეჭვო კავშირები აქვს ანგისაბჭოთა ელემენ-ტებთან. სტალინს განსაკუთრებით აღიზიანებდა ის გარემო-ება, რომ შახურინის, ნოვიკოვისა და შიმანოვის მონაწიე-ბის წერილებში ნათქვამი იყო, რომ მოლოტოვმა ვითომდა იცოდა საავიაციო მრეწველობის მუშაობაში არსებული ნაკ-ლოვანებანი და ხელს აფარებდა მათ.

აეიაგორთა საქმესთან დაკავშირებით სტალინმა გაისხე-ნა სამხედრო-სამზღვაო ფლოტის სასალხო კომისრის, პირში მთქმელი კაცის აღმირალ კუმნეცოვის სიგყეები, რომელიც პოლიტიკურ ინგრიტებში არ იყო გაწაფული და ერთ-ერთ დარბაზობაზე უთხრა, რომ როცა მოლოტოვს შესჩივლა: სტალინისაგან ზოგჯერ, მაგრამ მხედებაო დაშვებული შეც-დომების, მუშაობის ხარვეზებისა და ჯიქურ ნათქვამი სიგყ-ეების გამო, - მოლოტოვს გაელიმა: „მხოლოდ ბრიყვი ამ-ბობს იმას, რასაც ფიქრობსო“.

მოულოდნელად ჟემჩუჟინამ თვითონ მისცა ორგანოებს დაპაგიმრების საბაბი, როცა დაუფარავად დაამყარა მეგობ-რული ურთიერთობა ისრაელის მოსკოველ ელჩთან გოლდა მეირთან. ისრაელის ელჩთან რამდენიმე დაუფიქსირებული შეხვედრის შემდეგ, რომელიც ცდილობდა პროვოკაციული

მუშაობა ეწარმოებინა საბჭოთა ინტელიგენციის ებრაელ წარმომადგენლებს შორის, პოლინა ქემჩუკინა 1949 წლის თებერვალში სტალინის ბრძანებით დააპატიმრეს. გოლდა მეირი როგორც არასასურველი პერსონა, ქვეყნიდან გააძევეს. სტალინი პირადად ადევნებდა თვალს მოლოტოვის ცოლის საქმის გამოძიების მიმდინარეობას. მაგრამ რაიმე მამხილებელი მასალები მისი გამცემლური საქმიანობის შესახებ არ იქნა მოპოვებული. აბაკუმოვი ყოველ ღონეს ხმარობდა, რათა ასეთი სამხილები ჩაეგდო ხელში ქემჩუკინას უახლოეს გარემოცვაში შემავალი დაპატიმრებული პირების აქტიური დაკითხვებისა და დაშინების გზით. ბოლოსდაბოლოს, აბაკუმოვმა შეძლო, დაეწერინებინა ჩვენებები იმის შესახებ, რომ ვითომდა ქემჩუკინა მათთან ეწეოდა ნაციონალისტურ საუბრებს და აკრიტიკებდა საბჭოთა მთავრობის მოქმედებას. მაგრამ როდესაც სტალინმა გენერალ ჯუგას ჰკითხა, რას ფიქრობდა ქემჩუკინას საქმეზე, მან ალალმართალი პასუხი გასცა: არავითარი სახელგამგეხი მასალა ქემჩუკინაზე არ გამაჩნია, ხოლო თავად მოლოტოვის ცოლი, პატიმრობაშიც კი, თავს ბრალეულად არ ცნობსო.

ჯუგა მართალს ამბობდა და სულ არ აფარებდა ხელს მოლოტოვს, როგორც შეიძლებოდა, ვიდაცას ჰგონებოდა. მოგვიანებით, 1954 წელს აბაკუმოვის გასამართლების დროს, სსრკ სახელმწიფო უშიშროების სამინისტროს განსაკუთრებით მნიშვნელოვან საქმეთა საგამოძიებო ნაწილის უფროსის ყოფილმა მოადგილემ კომაროვმა, რომელიც ეწეოდა „ქემჩუკინას საქმის“ გამოძიებას, თავის ჩვენებაში თქვა: „თვით ქემჩუკინას ჩვენებებზე ვერაფერს გეტყვით, ვინაიდან, არც გამომძიებელ ლიხაჩოვთან, და არც ჩემთან მას არაფერში უცვნია თავი დამნაშავედ“.

რაც შეეხება აბაკუმოვის მიერ მიღებულ ჩვენებებს, ამტკიცებდა ჯუგა, ისინი ქემჩუკინას ნათესავებისა და მისი უახლოესი გარემოცვის აქტიური დაკითხვისა და დაშინების შედეგიაო.

დამამგვიცებელ საბუთად მან მოიყვანა ამ საქმის გამო დაპატიმრებული მელნიკ-სოკოლინსკაიას წერილის ასლი. რომელიც აბაკუმოვის ბრძანებით დააკავეს პოლკოვნიკმა ჩერნოვმა და გადასცა სამინისტროს განსაკუთრებით მნიშვნელოვან საქმეთა საგამომძიებო ნაწილს.

1949 წლის 3 აპრილს დაპატიმრებულმა მელნიკ-სოკოლინსკაიამ, რომელმაც ხელი მოაწერა ჩვენებებს, თითქოს ემჩიუქინა მასთან საუბრისას აკრიტიკებდა საბჭოთა მთავრობის პოლიტიკას, ქმრისათვის გაგზავნილ ბარათში წერდა: „გამომძიების სამინდელი რეჟიმის გამო იძულებული ვიყავი მომეწერა ხელი ჩემზე შეთხზული სიცრუისათვის და თუ მოვიკეთე, აუცილებლად მივწერ ყველაფრის შესახებ ამხანაგ სტალინს. მე მივწერე აბაკუმოვს, რომ ვკვდები, რომ კომაროვი ფალსიფიკატორია და მაიძულა, ჩვენება მიმეცაო“.

ამავე დროს ჯუგამ სტალინს მოახსენა, რომ მეორე დაპატიმრებულმა, რომელმაც ჩვენება მისცა ემჩიუქინას „მგრული საქმიანობის შესახებ“, ვინმე კანელმა, მასთან კავშირის გამო ორჯერ რომ დააპატიმრეს (1939 წ. 20 მაისს და 1949 წლის 8 ივნისს), 1949 წელს თავის საკნელ მეზობელს უამბო, რომ 1939 წელს დაპატიმრების შემდეგ როდესაც იგი ლუბლიანკაზე იმყოფებოდა შინსახკომის ციხეში, გამომძიებელი, გვარად ვიზელი, დაკითხვების დროს მას უმოწყალოდ სცემდა ხოლმე. ქალისაგან მოითხოვდნენ, ხელი მოეწერა ჩვენებისათვის იმის შესახებ, რომ ემჩიუქინა უცხოეთის ჯაშუშია და რომ სასკომსაბჭოს მაშინდელმა თავმჯდომარემ მოლოტოვმა ვითომდა იცოდა ეს ამბავი. რომ მას შემდეგ, რაც მას პირადად მოჰკიდა ხელი ბერიას დაახლოებულმა პირმა, უშიშროების კომისარმა ბოგდან ქობულოვმა, და წამება აუტანელი გახდა, კანელმა ცილი დასწამა საკუთარ თავს და ემჩიუქინას და ხელი მოაწერა ვიზელის შედგენილ რამდენიმე ოქმს.

მაგრამ, ვინაიდან მისი და ემჩიუქინას „ჯაშუშური“ საქმი-

ანობის არავითარი მტკიცებულება კანელისათვის წამებით ჩამორთმეული „ალიარების“ გარდა, არ გააჩნდათ გამოძიების გეგმები დაეწამებინათ კანელისა და ქემჩუჟინასათვის ჯაშუშობა, ჩაიშალა და კანელს შინსახკომის საგანგებო თათბირმა მიუსაჯა მხოლოდ ხუთი წლის პატიმრობა ციხეში ვითომდა ანგისაბჭოთა აგიტაციისათვის. ეს ვადა მან მოიხადა, მაგრამ კელავ დააპატიმრეს 1949 წელს და უკვე ახალი გამომძიებელი, კომაროვი მისგან მოითხოვს ქემჩუჟინას მიმართ იგივე ცრუ „ალიარებას“, რომელიც მან წამების გამო დაწერა 1939 წელს და ეუბნება, სხვა გამოსავალი არა გაქვს, თუ არ გინდა ციე კარცერში გაგბერეს სული ან ცემით მოგკლანო.

იმის დასადასტურებლად, რომ დაპატიმრებული კანელი არ გყუის, ჯუგამ სგალინს უჩვენა ასლი შინსახკომის ყოფილი გამომძიებლის ვიზელის „მონანიების“ წერილისა აბაკუმოვის სახელზე, რომელშიც იგი 1948 წლის თებერვალში აღიარებდა: რომ ქობულოვთან და შინსახკომის სახელმწიფო უშიშროების მთავარი სამმართველოს უფროსთან მერკულოვთან ერთად ცდილობდა შეექმნა პროვოკაციული საქმე ქემჩუჟინას და მოლოტოვის მიმართ, მაგრამ მარცხი განიცადა. ვიზელი წერდა: „ამ წერილით მინდა მოვიხადო ჩემი ვალი; ჩემი განზრახვაა – ვაცნობო ამხანაგ სგალინს სიმართლე ქემჩუჟინას „საქმის“ შესახებ და ვაღიარო, რომ ჩვენებანი ამხანაგ სგალინის ერთგული თანამოსაგრის ამხანაგ მოლოტოვის მიმართ გაყალბებულია. ეს ჭეშმარიტებაა, ვინაიდან ამ გაყალბებაში პირადად მე ვმონაწილეობდი. ამხანაგო მინისტრო! ნებისმიერ დამნაშავეს აქვს უფლება, მოუსმინონ. მე ვითხოვ მხოლოდ ამას: მოახსენონ ჩემი წერილი ამხანაგ სგალინს და მომცენ შესაძლებლობა, მივცე ჩვენება სახელმწიფო უშიშროების სამინისტროს საგამომძიებო ორგანოებს და მოვიყვანო ყველა დამამტკიცებელი ფაქტი, რომლებიც მე მაქვს“.

აბაკუმოვმა ვიზელის წერილი მაუღქევემ ამოლო. მაგრამ

წერილმა გენერალ ჯუგას მოხსენებასთან ერთად თავისი როლი შეასრულა.

ღია სასამართლო პროცესი „ბურჟუაზიული ნაციონალისტების“ საქმის გამო, რომელთაც სათავეში ედგა ვითომდა სსრკ მინისტრთა საბჭოს თავმჯდომარის პირველი მოადგილის მოლოტოვის ცოლი პოლინა ქემჩუკინა, აღარ გამართულა. აბაკუმოვი იძულებული გახდა, ქემჩუკინას საქმის გამო დაპატიმრებული „ნაციონალისტებისათვის“ ფარულად დაედო მსჯავრი სსრკ სახელმწიფო უშიშროების სამინისტროს განსაკუთრებული სათათბიროს მეშვეობით. „გახმაურებული“ პროცესი არ გამოვიდა.

ნათესაებისა და მეობრების მსჯავრდების შემდეგ ქემჩუკინა კვლავინდებურად პატიმრობაში იყო და იგი მხოლოდ სტალინის სიკვდილის შემდეგ გაათავისუფლეს.

სტალინისა და ჯუგას სიძულვილი ქემჩუკინას მიმართ დაკავშირებული იყო სტალინის მეუღლის – ნადეჟდა ალილუევას სიკვდილთან. მათ მიაჩნდათ, რომ პოლინა ქემჩუკინას გვარიანად მიუძღოდა ბრალი სტალინის ცოლის თვითმკვლელობაში, რომ სწორედ მისმა პროვოკაციულმა ნაამბობმა სტალინზე ნადეჟდა ალილუევასთან უკანასკნელი ხანგრძლივი სეირნობის დროს უბიძგა ალილუევას, ჩაედინა ესოდენ გრაგიკული აქტი, რომელმაც მძიმე დაღი დაასვა სტალინს.

ერთხელ, გულახდილობის ქაშს, რაც სტალინისთვის ერთობ იშვიათი რამ იყო, მან ჯუგას უთხრა:

იცო, ღღემდე ვერ მოვსულვარ გონს ნადეჟდას ამბის შემდეგ, როგორ დამაღალაგა, თითქოს ზურგში მესროლაო...

რა თქმა უნდა, ძალზე სამწუხაროა, ვასილი და სვეტლანა ობლად რომ დატოვა, - შენიშნა ჯუგამ.

- ბავშვებს რა უჭირთ, - გულისტკივილით თქვა სტალინმა, - არასდროს არ უთმობდა დიდ დროს, საბავშვო ბაღშიც კი მე დამყავდა ორივენი, რა გასაკვირია, რომ მესამე

დღეს დაივიწყეს. აი, მე კი თავისი საქციელით სიცოცხლე გამიმწარა. მე ხომ ასე მიყვარდა, - ნაღელიანად დასძინა სტალინმა, - ის კი, საბოლოო ანგარიშით, ჩემი მტრების ბანაკში აღმოჩნდა.

შემდეგ სტალინმა დაძლია მღელვარება, მისთვის უსიამო მოგონებით რომ იყო გამოწვეული, და განაგრძო:

- დიდი ხანია, ვაგყობდი ცოლს რაღაც გაუცხოებას. მაგრამ ვერა და ვერ მოვიცალე, ძილის დროც არა მრჩებოდა, არ მივაქციე ამას ყურადღება. რას ვიფიქრებდი, რომ პოლიტიკური შეხედულებებით იგი ჩემთვის უცხო აღამიანი იქნებოდა.

ყველაფერი კი იმით დაიწყო, რომ 1927 წელს ნადეჟდა მოულოდნელად წავიდა ცნობილი გროცკისტის იოფეს დაკრძალვაზე. სადაც მთელი ოპორტუნისტული და ანტისაბჭოური შპანა შეკრებილიყო გროცკის, ბინოვიევისა და კამენევის მეთაურობით. ამ დაკრძალვის დროს ბინოვიევმა გაბედა, საჯაროდ დაესხა თავს ლაფი მისი ქმრისათვის, ნადია კი, პოლიტბიუროს წევრების ცოლთაგან ერთადერთი, ვინც იოფეს დაკრძალვას ესწრებოდა, იდგა და მშვიდად უსმენდა. თუ არაფერს არ ამბობდა, წამოსულიყო მაინც პროტესტის ნიშნად. არა, იდგა და ბოლომდე უსმინა. მერე კი ქელებზეც დარჩა, სადაც მისი ქმრის თათხვა გრძელდებოდა.

ბუნებრივია, ქელებიდან რომ დაბრუნდა, ვუთხარი, გენერალური მდივნის ცოლი ასე არ უნდა მოქცეულიყო - მეთქი. ახლა ვნანობ, მეტისმეტად მკვახედ მომივიდა, მაგრამ მაშინ ხომ არ ვიცოდი მისი სულიერი ავადმყოფობის ამბავი და ნადიას უკადრის საქციელს ჩემს მიმართ მივაწერდი ცუდ, თავნება ხასიათსა და გარკვეულწილად განსხვავებას წლებსა და ინტერესებში. ამ მომენტიდან ჩვენს ურთიერთობაში რაღაც გაქრა.

უთანხმოებანი აღრეც გვქონია, რომელ ოჯახში არ არის ხოლმე! მაგრამ ისეთი, როგორიც ნადიას სიკვდილის წინ,

1932 წელს, არასდროს ყოფილა. ჩემს მკვახე შენიშვნაზე ნადიამ ასევე მკვახედ მიპასუხა და საძინებელ ოთახში წავიდა. მე კი კაბინეტში, ტახტზე გავაგარე ღამე.

ღილით რომ ვნახე, პატარა ბრაუნინგით მოეკლა თავი. ეს პისტოლეტი ჩემს დაუკითხავად უჩუქებია პავლეს, მის ძმას. იმანაც ნახა, რა ერუქებინა!

– კიდეც კარგი, რომ ავადმყოფობის შეტევის ჟამს თქვენ არ გესროლათ. როგორც ამბობენ, ასეც ხდება, - ჩაილაპარაკა ჯუგამ.

- ნეტავ მართლა ჩემთვის ესროლა, - ამოიოხრა სგალინმა, - ასე არ გამიჭირდებოდა, თუმცა შენ ამას ვერ გაიგებ.

სგალინის ხანის უკანასკნელი „რეპრესიული“ საქმე გახდა ეგრეთ წოდებული „ექიმთა საქმე“.

სსრ კავშირის სახელმწიფო უშიშროების სამინისტროს განსაკუთრებით მნიშვნელოვან საქმეთა საგამომძიებო ნაწილში განსაკუთრებით მნიშვნელოვან საქმეთა გამომძიებლად მუშაობდა პოდპოლკოვნიკი რიუმინი. მასთან დაკითხვაზე მოხვდა ექიმი, პროფესორი ეტინგერი, რომელიც დაპატიმრებული იყო როგორც უცხოეთის დაბვერვის აგენტი. ეტინგერმა თავის ჩვენებაში თქვა, რომ კრემლის სამკურნალო-სანიტარული სამმართველოს ზოგიერთი პროფესორ-კონსულტანტი, რომლებიც პარტიისა და ქვეყნის ხელმძღვანელთა მკურნალობაში მონაწილეობდნენ, სამშობლოს მოღალატეა და რომ მათ განზრახული აქვთ გეროორისტული აქტების მოწყობა ცენტრალური კომიტეტის პოლიტბიუროს წევრებისა და პირადად სგალინის წინააღმდეგ, რომ სწორედ მათი მოკლულია ქდანოვი და შჩერბაკოვი.

დაპატიმრებული ექიმის განცხადებას დაემატა კრემლის სამკურნალო-სანიტარული სამმართველოს ლაბორანტ-კარდიოლოგის გიმაშუკის განცხადება იმის შესახებ, რომ ქდანოვსა და შჩერბაკოვს არასწორად მკურნალობდნენ: განზრახ შეცდომით გაუშიფრეს ელექტროკარდიოგრამე-

ბი იმ ვარაუდით, რომ მათთვის მიოკარდიუმის ინფარქტი ვერ დაედგინათ. ამის შედეგად ჯერ შჩერბაკოვი გარდაიცვალა, მერე კი ჟდანოვი.

ასეთი სენსაციური ჩვენება რომ მიიღო, რიუმინმა პირადად მოახსენა მათ შესახებ აბაკუმოვს, რომელმაც თავიდან არ დაიჯერა. და არა მარგო იმის შიშით, რომ ასეთი შეთქმულების არსებობას შეეძლო ბოლო მოეღო მისი კარიერისა და თვით სიცოცხლისათვის, ვინაიდან სგალინი მუშაობაში ასეთ შეცდომებს არაეის პატიობდა.

ქვეყნის ხელმძღვანელთა სამკურნალოდ დაშვებული პროფესორებისადმი სახელმწიფო უშიშროების ორგანოების კარგად ორგანიზებული გოგალური თვალთვალის პირობებში უბრალოდ შეუძლებელი იქნებოდა პირთა ესოდენ ფართო წრის მონაწილეობა დანაშაულებრივ საქმიანობაში. ეს აბაკუმოვმა დაუფარავად უთხრა რიუმინს, რის შემდეგაც პოდპოლკოვნიკი პარტიულ კრებაზე გამოვიდა განცხადებით, რომ მან ამხილა საშიში შეთქმულება, მაგრამ მინისტრი არავითარ მნიშვნელობას არ ანიჭებს და ცდილობს, მიაფუჩეოს საქმე. ამის შედეგად რიუმინს პარტიის ხაზით გამოუცხადეს სასტიკი საყვედური გაფრთხილებით მინისტრის დისკრედიტაციის არაკეთილსინდისიერი მცდელობის გამო. იგი ჩამოაცილეს „ექიმთა საქმის“ გამოძიებას და სამუშაოდ ყირიმის ოლქში გაამწესეს.

რიუმინმა მოძებნა ნაცნობი ჩეკისტი საკ. კპ (ბ) ცენტრალური კომიტეტის პოლიტბიუროს წევრის, ცეკას მდივნის მალენკოვის დაცვაში და გადასცა განცხადება, რომელშიც ნათქვამი იყო, რომ აბაკუმოვი ხელს უშლის ამხანაგ სგალინის წინააღმდეგ მიმართული საშიში შეთქმულების გამოვლენას. მალენკოვმა წაიკითხა განცხადება, მოეთათბირა თავის მეგობარს ლავრენგი ბერიას და მოახსენა სგალინს რიუმინის განცხადების შესახებ.

სგალინმა რიუმინი გამოიძახა. მოისმინა მისი ნაამბო-

ბი. შემდეგ აბაკუმოვს დაურეკა და უბრძანა, ეგინგერი მომგეარეთო. სგალინის ბარამლე ცოგა ხნით აღრე სსრკ სახელმწიფო უშიშროების სამინისტროს შინაგანი ღაცეის უფროსმა პოლკოვნიკმა მირონოვმა აბაკუმოვს მოახსენა, რომ ეგინგერი ვითომდა ციხის რეჟიმის დარღვევისათვის ჩასვეს კარცერ-მაცივარში. ამ სათაესში აღამიანი მხოლოდ ხუთ-ექვს საათის გასძლებდა. ექიმი კი კარცერში „ამ დაუღვერობის გამო“ მთელი ღლით დაგოვეს, ხოლო, როცა გაახსენდათ, იგი უკვე მომკეღარიყო. აბაკუმოვს სგალინის რისხვისა შეეშინდა და უთხრა, ერთი საათის წინ ეგინგერი ინფარქტით გარდაიცვალაო. სგალინმა გადააყენა აბაკუმოვი თანამღებობიდან და შინაპაგიმრობაში გაგზავნა.

ჯუგამ საფუძელიანად გააანალიზა „ექიმთა საქმის“ მასალები და გადასცა სგალინს თავისი დასკვნა, რომელიც მოწმობდა ამ საქმეთა ფალსიფიკაციას. რომელიც ემყარებოდა ფიზიკური ზემოქმედების შედეგად განსასჯელთა მიერ საკუთარი თავისათვის ცილის დაწამებას.

ჯუგამ და ნიკოლაევმა გამოთქვეს მტკიცე რწმენა, რომ ინგლის-ამერიკის სპეცსამსახურებმა თავიანთი აგენტურის მეშვეობით მოახდინეს ებრაელთა წინააღმდეგ საქმის ინიცირება, ვინაიდან ისახავდნენ ორმაგ მიზანს: ჯერ ერთი, შეექმნათ საფუძველი, რათა წამოეწყოთ პროვოკაციული საერთაშორისო კამპანია სსრ კავშირის მთავრობისა და პირადად სგალინის ანტისემიტიზმის ბრალდებით და მეორე ლახვარი ჩაეცათ თავდაცვითი მრეწველობის სამეცნიერო-კვლევითი კომპლექსისათვის, სადაც თანამშრომელთა ნახევარზე მეტს ებრაული ეროვნების პირები შეადგენდნენ.

იმავდროულად ამოგივგივდა ცნობები, რომ აბაკუმოვის გარემოცვაში განიხილავდნენ სახელმწიფო გადატრიალებისა და ახალი მთავრობის მოსელის, აბაკუმოვის გახელისუფლების შესაძლებლობას.

ი. სგალინის პირადი კონგრდაზვერვის მუშაობის შედე-

გად, რომელიც უშიშროების სამინისტროში თავისი აგენტურის მეშვეობით მოქმედებდა, 1951 წლის 13 იელისს დაიწყო სახელმწიფო უშიშროების სამინისტროს ხელმძღვანელ თანამშრომელთა დაპატიმრება, მათ შორის დაპატიმრებული იქნა აბაკუმოვის ათი მოადგილე. დაპატიმრებულია მიმართ იყენებდნენ აქტიური დაკითხვის საშუალებებს. **მარკოვის** (ა. ჯუგას მოადგილის) ცნობით, ყოფილი ხელქვეითები აბაკუმოვს ისე სცემდნენ, რომ „ძვალი და რბილი გაუერთიანეს“ **ჯუგა** იძულებული გახდა, ჩარეულიყო და სგალინისათვის მოეხსენებინა, რომ საჭიროა დაუყოვნებლივ შეწყდეს აბაკუმოვის ცემა, ვინაიდან იგი უკვე სიკვდილის პირას არისო მისული.

მარკოვი აღნიშნავდა, რომ მიღებული მასალების ანალიზის შედეგად ი. სგალინის კონგრადპერვის თანამშრომლებმა გამოიგანეს დასკვნა: **აბაკუმოვს** საეჭვოა, ჰქონოდა კონტაქტები უცხოეთის დაზვერვებთან; იგი დაბალი ინტელექტუალური დონის გამო გახდაო მის გარემოცვაში ჩანერგილი უცხოური აგენტურის მხრივ მანიპულაციის ობიექტი. სწორედ ამით აიხსნებოდა **აბაკუმოვის** მიერ მრავალი ფაქტის, მათ შორის, „ექიმთა **საქმის**“ მონაცემების გაყალბება.

სახელმწიფო უშიშროების სამინისტროს ასალმა ხელმძღვანელობამ განაგრძო გამოძიება „ექიმთა **საქმის**“ გამო. 1952 წელს **სგალინმა ჯუგასთან** ერთად განიხილა ამ საქმეთა შემდგომი წარმოების მიზანშეწონილების საკითხი. **ჯუგა** კატეგორიული წინააღმდეგი იყო, და ამის არგუმენტად მოჰყავდა არა მარტო ჰუმანური მოსაზრებები. არამედ საკმარისი საფუძვლების უქონლობაც. **სგალინი** დათანხმდა.

საბოლოოდ, საკ. კპ (ბ) ცენტრალური კომიტეტის პოლიტბიუროს გადაწყვეტილება, რომელიც უკვე მომზადებული იყო და ეხებოდა რუსეთის ცენტრალური ქალაქებიდან ებრაული ეროვნების პირთა გადასახლებას ებრაელთა ავტონომურ ოლქში, ბირობიჯანში, ძალაში არ შესულა.

სტალინის მკვლელობა - საუკუნის საიდუმლო

სტალინის სიკვდილმა წარმოშვა ათასგვარი ფანტაზიები და საიდუმლოებანი, გააჩინა ნაირ-ნაირი ვერსიები და ხელი შეეწყო უამრავი „თვითმხილველთა ცნობის“ გამოქვეყნებას. შევეცადოთ, აღვადგინოთ მომხდარი ამბების სერაოი, ერთმანეთს შეეჯეროთ სტალინის სიცოცხლის უკანასკნელი წლების, თვეებისა და დღეების ფაქტები და მოვლენები, რათა გამოვიტანოთ დასკვნები გარკვეული ქრონოლოგიით.

1952 წლის ბოლოს პირადი კონგრდაშეერვის უფროსმა **ალექსანდრე ჯუგამ** სტალინს წარუდგინა საბჭოთა სახელმწიფოს ასზე მეტი პარტიული და სახელმწიფო მოღვაწის სია, რომლებიც მას ენდა გადაეყენებინა. ამ მოღვაწეებს შორის იყვნენ **მოლოგოვი, ხრუშჩოვი, მალენკოვი, ბულგანინი, ბერია, მიქოიანი, კაგანოვიჩი, იგნატიევი, ვოროშილოვი** და სხვები. სტალინმა ჯუგას აუკრძალა მოემოქმელებინა რაიმე ღონისძიება სასამართლოს გვერდის ავლით.

ჯუგამ თქვა: „**მე არ მიგულისხმია მათი ფიზიკური ლიკვიდაცია. უმრავლესობას ესაჭიროება დამსახურებულ დასვენებაზე, პენსიაზე გაგზავნაო**“.

- **გაქვთ მათზე კონკრეტული ფაქტები?** - ჰკითხა სტალინმა.

- პირდაპირი არა, - უპასუხა ჯუგამ, - მაქვს არაპირდაპირი.

სტალინის მოწონება ჯუგამ ვერ მიიღო. მიუხედავად ამისა, სტალინს მაინც პქონდა განზრახული, განეხორციელებინა პარტიული კადრების როგაცია და განახლება. მაგრამ სკკპ XIX ყრილობაზე მოხდა მხოლოდ პარტიული კადრების შევსება. ამავე ყრილობაზე სტალინი დაბეჯითებით მოითხოვდა სახელმწიფოში პარტიის როლის შეცვლას, პარტიის განთავისუფლებას სამეურნეო საკითხების უშუალო მეურვეობისაგან, რომლებიც მთავრობაში უნდა გადაწყვეტილიყო. სტალინის წინადადებით, შეიცვალა საკადრო პოლიტიკა, ჩამოყალიბდა პარტიის ხელმძღვანელობის ახალი სტრუქტურა: პოლიტბიუროს ნაცვლად წარმოიშვა ცენტრალური კომიტეტის პრეზიდიუმი და ცენტრალური კომიტეტის პრეზიდიუმის ბიურო უფრო ვიწრო შემადგენლობით. სტალინმა განაცხადა, რომ პარტია დღეს უკვე ნაკლებად ერთიანია, ამიტომ ქვეყნის მართვის ახალი ფორმები უნდა ეძებოთ. ახალ ბიუროში ვერ მოხდნენ მოლოტოვი და მიქოიანი. ყოველივე ეს მოწმობდა, რომ სტალინს დასახული პქონდა უმაღლესი ხელმძღვანელობის „წმენდა“, ახალი სისხლის შემოშვება. მაგრამ, სტალინს აღარ მოსდგამდა ძველი ენერგია და იგი ჩქარობდა.

„ძველ პარტიულ კადრებს“, დაახლოებულ პირებს – მოლოტოვს, მიქოიანს, ვოროშილოვს, ხრუშჩოვს, მალენკოვს, კაგანოვიჩს, ბერიას და ბულგანინს ეს კარგად ესმოდათ. ჟღანოვი და შჩერბაკოვი, რომლებსაც სტალინი ენდობოდა, ლიკვიდირებული იყვნენ. „ექიმთა საქმე“, ამ უკანასკნელთა სიკვდილის შედეგად რომ წარმოიშვა, სამხილთა უკმარისობის გამო დახურული იყო.

მომავალი „წმენდის“ მოლოდინში მალენკოვი, ხრუშჩოვი, კაგანოვიჩი, ბერია, მოლოტოვი, მიქოიანი, ვოროშილოვი, გამომძიებელთა ენით რომ ვთქვათ, წარმოადგენდნენ „დაინტერესებულ“, სტალინის მკვლელობაში ან სიკვდილში ეჭვმიტანილ პირთა წრეს.

განვიხილოთ ამ პირთა ურთიერთობა ერთმანეთთან და სგალინთან. სგალინს შედარებით ლოიალური ურთიერთობა ჰქონდა ხრუშჩოვთან, კაგანოვიჩთან და მალენკოვთან. ისინი სხვაზე ნაკლებად აღიზიანებდნენ მას, ყოველთვის თვინიერებად გამოიყურებოდნენ და გარეგნულად არაფრით არ გამოირჩეოდნენ. ხრუშჩოვი ცდილობდა, ალალი კაცის როლი ეთამაშა, მღეროდა უკრაინულ სიმღერებს, თავდავიწყებამდე ცეკვავდა გოპაკს. კაგანოვიჩი ბოლო წლებში უფრო მეტად დაუახლოვდა სგალინს და XIX ყრილობაზე რეკომენდაციაც კი მისცა ცეკას ახალ წევრებს. მალენკოვი, ბუნებით მშიშარა კაცი არასდროს არ გამოთქვამდა თავის აზრს სგალინთან ყოფნისას და ისიც დამჯერე იყო. მოლოტოვი, ისევე როგორც მალენკოვი, ცდილობდა არ გამოეთქვა თავისი აზრი სგალინთან საუბრისას. მისი საყვარელი გამოთქმა იყო: „მხოლოდ ბრიყვი ლაპარაკობს იმას, რასაც ფიქრობს“. მოლოტოვი საერთოდ სიგყვამუნ-წი კაცი იყო. მაგრამ, გოლდა მეირთან კავშირში შემსწრე-ლი თავისი ცოლის პოლინა ჟემჩუჟინას გამო შეიშინებდა და გადაყენებულ იქნა საგარეო საქმეთა მინისტრის თანამდებობიდან, ისევე, როგორც მიქოიანი, რომელსაც საგარეო ვაჭრობის მინისტრის პოსტი დააგოვებინეს. სგალინის სიცოცხლის ბოლო წლებში ბელადის წინაშე აღარ სარგებლობდა ძველი ნდობით ლავრენტი ბერია. ამავე დროს, სგალინი ხშირად აღნიშნავდა ხოლმე ბერიას დამსახურებას, როგორც დიდი სამამულო ომის დროს, ისე, ომისშემდგომ წლებში – აგომური და წყალბადის იარაღის შემუშავებისას.

მოლოტოვსა და მიქოიანს საგულდაგულოდ უთვალთვალებდა სგალინის პირადი საიდუმლო სამსახური. განსაკუთრებული მეთვალყურეობა ჰქონდა დაწესებული ბერიასაც და იგი ამას ხელობდა.

ბერიას საქმიდან. ბერიას სახლი კანალოვის ქუჩაზე. 1952 წ. მარტი. თავისი დაახლოებული პირების (მერკულო-

ვი, უშიშროების ყოფილი მინისტრი, ძმები ქობულაშვილები, ცანავა, დეკანოზოვი, მენშიკი) ბერია ამბობს: „ამ ბოლო დროს ვიდაც ჯიუტად ცდილობს გამათათხოს ამხანაგ სტალინის თვალში, რომელსაც მე ალაღმართლად ვემსახურებოდი და ვემსახურები. ვფიქრობ, ეს შურისძიებაა იმ ანგარიშსწორებისათვის, რომელიც მე დავაგეხე თავს ხალხის მტრებს, როცა სსრკ შინსახკომის სახალხო კომისარი ვიყავი. მაგრამ, ამხანაგ სტალინს ვერაფერს გამოაპარებ. იგი მიწაში შვიდ მეტრზე ხედავს. ამხანაგი სტალინი არავის დააჩაგვრინებს თავის ერთგულ მსახურს. განა ბერიამ არ გააკეთა ამდენი სასარგებლო საქმე, რაც ომი მიმდინარეობს? ტყუილად ხომ არ მომანიჭა მე ამხანაგმა სტალინმა საბჭოთა კავშირის მარშლის წოდება...“

ამ სიტყვებს რომ წარმოთქვამდა, ბერია იმავდროულად ვარაუდობდა, რომ მას შეიძლება უსმენდნენ. მერე აიღო ბლოკნოტი, რომელიც მაგიდაზე ედო და ძლიერი ხელით დაწერა: „უადრესად ფრთხილად იყავით. ჩვენ ყველანი თითქოს დანის პირზე დავდივართ. ერთი მცდარი ნაბიჯი და — ჩვენ ყველანი დავიღუპებით“.

ეს წარწერა თავის სტუმრებს წააკითხა, შემდეგ ამოხია ბლოკნოტიდან ფურცელი და საფერფლეში დაწვა. ბლოკნოტში დარჩა ფურცელი, რომელსაც მკაფიოდ ეგყობოდა ბერიას ფანქრის დაჭერით წინა ფურცლიდან გადმოსული ჩანაწერის ანაბეჭდი. სტუმრების წასვლიდან ერთი საათის შემდეგ ეს ფურცელი უკვე ჯუგას ჰქონდა, რომელმაც დაუყოვნებლივ წაუღო სტალინს. სტალინმა წაიკითხა და თქვა: „და ეს არის ბერიას ღალატის დამამტკიცებელი საბუთი, შენ რომ მითხარი, არაპირდაპირი? ალბათ, იგრძნო რომ მასზე ნადირობა დაიწყო, და ბუნებრივია, ღელავს. შენ რაღაც მომენტში ვერ ივარგე“.

ბერიას დაპატიმრებისა და აქტიური დაკითხვის სანქციაზე სტალინმა ჯუგას უარი უთხრა: „მაშინაც კი, თუ მართლა მოგვიწევს ბერიას დაპატიმრება, შენ მაინც არ დაგანებებ,

დაკითხო. შენს ხელში იგი ყველაფერს აღიარებს, რასაც მოისურვებ, მოგცემს ჩვენებას, რომ ის ლავრენტი ბერია კი არა, პეკინიდან გამოქცეული ჩინეთის იმპერატორია...”

უარით განაწყენებული და ღრმად დაჯერებული, რომ სტალინის სიცოცხლეს ბერიასგან რაღაც საუროსზე ემუქრება, ჯუგა მიდის საშიშ ნაბიჯზე: გადაწყვეტს სტალინის დაუკითხავად მოიშოროს ბერია, მოაწყოს მისი თვითმკვლელობის ინსცენირება. მაგრამ, ამას იგებს ბერიას თანაშემწე სარქისოვი და აცნობებს სტალინს პირდაპირი სატელეფონო მავთულით. პოსკრებიშევი ჯუგას ურეკავს და ეუბნება, სტალინი სასწრაფოდ გიხმობსო. „როგორ გაბედე ჩემს დაუკითხავად, - განრისხებული ამბობს სტალინი, - გადაგეწყვიტა ბერიას ლიკვიდაცია, თანაც ასეთი ბანდიტური ხერხით? ნუთუ შენ მართლა არ გესმის, რომ პოლიტბიუროს წევრთა ლიკვიდაცია არ შეიძლება სასამართლოს გარეშე, თანაც, მხოლოდ ეჭვების საფუძველზე? არც შენ და არც ლავროვს ხომ არა გაქვთ არც ერთი უცილობელი ფაქტი, რომელიც ბერიას დალაცხს დაადასტურებდა? განა შენ დაგავიწყდა, რომ სწორედ ბერიას ხელმძღვანელობით შეიქმნა აგომური ბომბი?“

- თქვენი ხელმძღვანელობით, ამხანაგო სტალინ, - შეეპასუხა ჯუგა.

- სულ ერთია, ბერიამ უდიდესი წვლილი შეაგანა აგომური ბომბის შექმნაში. თუ ბერიას მართლაც მიუძღვის დანაშაული, იგი უმაღლესი სასამართლოს სამხედრო კოლეგიამ უნდა გაასამართლოს.

ამრიგად, ბერია გადარჩა და მან იცოდა ეს ამბავი.

შემდეგ პარტიელი ამხანაგები ხრუშჩოვი, მოლოტოვი, კაგანოვიჩი და სხვები დარწმუნებით ილაპარაკებენ ბერიას მიერ სტალინის მკვლელობაზე.

თვით ბერიას კი აღარ მოუწევს ამ ვერსიის უარყოფა: იმ დროისათვის ის უკვე დახერეგილი იქნება.

მოლოტოვი ამბობდა: „სტალინი თავისი სიკვდილით არ

მომკვდარა. იგი მოწამლათ შეთქმულთა ჯგუფმა — ბერია-მალენკოვი-ხრუშჩოვი, ალბათ, მაინც ბერია... მავზოლეუმის გრიბუნაზე 1953 წლის 1 მაისს... ეცყოზა, უნდოდა ჩემი თანაგრძნობა გამოეწვია, თქვა: „მე მოვამორეო...“

როდესაც კაგანოვიჩის სთხოვეს განემარტა მოლოტოვის სიგყეები, მან თქვა: „მე ვეთანხმები მოლოტოვს“.

ბერიას გენიალობას არავენ იჩემებს, მაგრამ ნამდვილი იდიოტი უნდა იყო, რომ საჯაროდ აღიარო სტალინის მკვლელობა. როგორც საგამომიებო პრაქტიკა გვიჩვენებს, წმინდაწყლის ფსიქოლოგიური თვალსაზრისით, მკვლეელი საჯაროდ, ხუმრობითაც კი, არ გამოცყდება მკვლელობაში.

ხრუშჩოვი აშშ-ს მოსკოველ ელჩთან ა. ჰარიმანთან საუბრისას იცყვის: „ერთადერთი კაცი, ვისაც სტალინის სიკვდილი სურდა, ბერია იყო“.

გარდა ამისა, ხრუშჩოვი აღნიშნავს ბერიას დაინტერესებას სტალინის ლიკვიდაციით „მეგრელთა საქმის“ გამო, რომელთა დაკავშირებითაც რეპრესირებულ იქნა ძალიან ბევრი მეგრული წარმომობის ქართველი და დაახლოებით 400 მათგანი დახვრიტეს და გადაასახლეს. მასალები შეკრიბა აბაკუმოვმა და შემდეგ წარუდგინა იგნატიევმა, საქართველოს სახელმწიფო უშიშროების მინისტრთან რუხაძესთან ერთად. ამ მასალებში ლაპარაკი იყო საქართველოს პარტიულ ორგანიზაციაში დამკვიდრებული ბოროტგამოყენების შესახებ რომელშიც უმრავლესობას მეგრელები შეადგენდნენ. აგრეთვე ნათქვამი იყო, რომ ბერიას დანიშნული საქართველოს უშიშროების სამინისტროს თანამშრომლები დაკავშირებული აღმოჩნდნენ უცხოურ თურქულ აგენტურასთან. შემოსულ მასალებს სტალინმა დაადო რეზოლუცია: „საქართველოში წმენდას ნებადართულად ვაცხადებ“. გარდა ამისა, მზადდებოდა ბრძანებულება მეგრული წარმომობის ქართველთა ქვეყნის შორეულ რაიონში გადასახლების შესახებ. რეპრესიებთან დაკავშირებით ბერიამ

ბლივს შეიპირა სტალინი, არ ექნა ეს. რამდენადაც ბერია იმ დროს ატომური ბომბის შემუშავებას ხელმძღვანელობდა, სტალინმა ბრძანებულებას ხელი არ მოაწერა.

ხრუშჩოვის მოგონებიდან: „რა თქმა უნდა, სისულელეა! მე ვფიქრობ, აქ ადგილი ჰქონდა სტალინის მიერ ბერიას წინააღმდეგ მიმართულ აქციას იმიტომ, რომ ბერია მეგრელია. ამრიგად, იგი ამზადებდა დარტყმას ბერიას წინააღმდეგ. მაშინ, ბევრი ხალხი დააპატიმრეს, მაგრამ ბერიამ იოლად დაიძვრინა თავი: შეძერა ამ საქმეში როგორც „სტალინის დანა“ და თვითონ დაიწყო მეგრელებისათვის ანგარიშის გასწორება. საწყლები. მაშინ ისე მიჰყავდათ სასაკლაოზე, როგორც ცხვრები“.

თავის წრეში ბერია ასე ლაპარაკობდა: „ეს ინსპირირებული იყო ხრუშჩოვისა და კაგანოვიჩის მიერ, „ექიმთა საქმის“ გამო შურისგების მიზნით, რომელთანაც მე არავითარი დამოკიდებულება არა მაქვს“. ამის მტკიცება ძნელია. მაგრამ, ევრეთ წოდებული ექიმთა საქმის დახურვის მიუხედავად სტალინის მმართველობის ბოლო თვეებსა და დღეებში ვაბეთები „პრავდა“ და „იშვესტია“ 1953 წლის იანვრიდან 1 მარტამდე აქვეყნებდნენ ცნობებს სახელმწიფო უშიშროების ორგანოების მიერ ექიმთა გეროორისტული ჯგუფის გამოვლენის შესახებ, რომლებიც მიზნად ისახავდნენ მათე მკურნალობის გზით მოესწრაფათ სიცოცხლე საბჭოთა კავშირის აქტიური მოღვაწეებისათვის. შესაძლოა სწორედ ასეთმა პუბლიკაციებმა მოუსწრაფეს სიცოცხლე სტალინს.

11, 12, 16, 18-20, 22, 23, 26-28 თებერვლისა და 1 მარტის გაზეთების სტატიები და კორესპონდენციები ეძღვნება „მკვლელებს“, „მავნებლებს“, „ბურჟუაზიულ ნაციონალისტებს“, „გადაგვარებულ პარტიელებს“, ხალხის მოწოდებებს „სიფხიზლის, ლენინ-სტალინის პარტის გარშემო შეკავშირებისათვის“, „ჩვენი ხალხის ფარული მტრების გადამჭრელი მხილებისათვის“. ასეთი გახლდათ სტალინის 1953 წლის თებერვლის იდეოლოგიური კამპანიის თემისები. მაგრამ

ამ ბრძოლაში სტალინს არ ჰყავდა კაცი, ვისაც დაეყრდნობოდა. ცენტრალური კომიტეტის პოლიტბიუროსა და პრეზიდიუმის შემადგენლობას, რომელსაც სკკპ XIX ყრილობის შემდეგ მალენკოვი და კაგანოვიჩი შეემაგნენ, სტალინის პირადი საიდუმლო სამსახურის უფროსმა ა. ჯუგამ უწოდა „პოლიტიკური შპანა, რომელთა ნახევარს მოღალატეები შეადგენდნენ“. საკუთრივ, საიდუმლო სამსახური სტალინმა დაითხოვა 1952 წლის დეკემბერში.

მაშ ასე, მაინც რა მოხდა სტალინის სიცოცხლის უკანასკნელ დღეებში. 1953 წლის 28 თებერვალს – 5 მარტს? არის ნაირ-ნაირი გამოქვეყნებული და გამოუქვეყნებელი ვერსიები, ფაქტები, მოვლენები და მოწმობები, რომლებიც ერთმანეთს არ ემთხვევა და რომელთა ჩვენებების თანრიგში გადაყვანის გზით შეიძლება გარკვეული სურათი მივიღოთ.

კუნსაევოს აგარაკის კომენდანტის თანაშემწის

პაბრა ლოგაჩოვის ჩვენებიდან

(მეცწილ შემთხვევებში აღინიშნება

როგორც ძირითადი ვერსია):

„28 თებერვალს ღამით მე აგარაკზე ვიყავი – ვმორიგეობდი... ორლოვი, აგარაკის კომენდანტი, ის-ის იყო დაბრუნდა შვებულებიდან. დასვენების დღე იყო. სტალინთან ვმორიგეობდით უფროსი მიმაგრებული სტაროსტინი, მისი თანაშემწე ტუკოვი, მე და მაგრონა ბუტუსოვა. იმ ღამეს ობიექტზე სტუმრები უნდა ყოფილიყვნენ – ასე უწოდებდა ხაზეინი პოლიტბიუროს წევრებს, რომლებიც მასთან ჩამოდიოდნენ ხოლმე. როგორც ჩვეულებრივ როდესაც ხაზეინთან სტუმრები ჩამოდიოდნენ, ჩვენ მასთან ერთად ვადგენდით მენიუს. 28 თებერვალს ღამით ჩვენ მენიუში გვექონდა ახალი ღვინო – მაჭარი... მაგრამ ხაზეინი მას ყურძნის წვენს უწოდებდა მცირე სიმაგრისათვის. და აი, ღამე ხაზეინმა გამომიძახა და მეუბნება: „მოგვიტანე ყურძნის წვენი, ორ-ორი ბოთლიო...“

„ხოლო როდესაც ხაზიანი სტუმრებს აცილებდა, მიმავრე-
ბული თანამშრომელიც იქ იყო - სტუმართა წასულის შემ-
დეგ კარი უნდა ჩაეკეტა. ამ თანამშრომელმა, ივანე ხრუსტა-
ლიოვმა ჩაეკეტა კარი და დაინახა ხაზიანი, ის კი ეუბნება:

„წადით, დაიბინეთ. მე არაფერი არ მჭირდება. მეც უნდა
დავწვე. თქვენ დღეს აღარ დამჭირდებითო“. ხრუსტალიოვი
მოვიდა და გახარებული გეუბნება: „რა კარგია, ბიჭებო,
ასეთი განკარგულება არასდროს არ ყოფილაო...“ და გად-
მოგცა ხაზიანის სიგეყები... — მართალია, მთელი იმ დრო-
ის მანძილზე, რაც მე აქ ვმუშაობ, ეს ერთადერთი შემთხ-
ვევა იყო, როდესაც ხაზიანმა თქვა: „წადით დაიბინეთო...“
ჩვეულებრივ იკითხავს ხოლმე: „არ გეძინება?“ - გეგყვის და
თვალებით გაგბურდავს — თავით ფესამდე. ამის მერე რა
დაგაძინებს!... ჩვენ, რა თქმა უნდა, ძალზე კმაყოფილნი ვიყა-
ვით, ასეთი განკარგულება რომ მივიღეთ და სიამოვნებით
დავწექით დასაძინებლად“.

„მეორე დღეს კვირა იყო. ათ საათზე, როგორც ყოველ-
თვის, ყველანი უკვე სამზარეულოში ვიყავით და იმ დღის
საქმეების დაგეგმვას შევუდექით.

10 საათზე მის ოთახებში — მოძრაობა არ არის. 11-ზე
- ჩქამი არ ისმის. 12 საათია — კვლავ სიჩუმეა. ეს უკვე უ-
ნაური იყო.

ჩვეულებრივ, იგი 11-12-ზე დგებოდა, ზოგჯერ 10 საათზე
უკვე ეღვიძა.

ბუნებრივია, ყველანი ეღელავთ. სამი, ოთხი საათია —
მოძრაობა არ არის. გელეფონი, შეიძლება, რეკავდა კიდეც
მასთან, მაგრამ, როცა სძინავს, ჩვეულებრივ, სხვა ოთახებ-
ზე აქვს ხოლმე გადართული. ვსხედვართ სტაროსტინთან
ერთად, მერე კი სტაროსტინი მეუბნება: „რაღაც ცუდი ამბა-
ვია ჩვენს თავს, რა ექნათ?“ მართლაც, რა ექნათ, მასთან
შევიდეთ? მაგრამ მან ხომ მკაცრად გვიბრძანა: თუ მოძ-
რაობა არ არის, ჩემს ოთახებში ნუ შემოხვალთ, თორემ
მკაცრად დაგსჯითო. ჩვენც ვსხედვართ სამსახურებრივ

სახლში, სახლი ასე 25-მეგრიანი ღერეფნით უერთდება მის ოთახებს, იქ ცალკე კარიდან შედისარ, უკვე ექვსი საათია და ჩვენ არ ვიცით, რა ექნათ. ამ დროს გვირეკავს გუშაგი ქუჩიდან: „**ვხედავ, მცირე სასადილოში შუქი აინთო**“. მაღლობა ღმერთს, მოგვეშვა გულზე, ყველაფერი რიგზეა. ყველანი ჩვენ-ჩვენს ადგილებზე ვართ, ვუხიბლობთ, წინ და უკან დაერბივართ და ისევ არაფერი ისმის! რვა საათია – სიჩუმეა. ჩვენ არ ვიცით, რა ვაკეთოთ. ცხრა შესრულდა – არ არის მოძრაობა, ათია. - კელავ არ არის. სტაროსტინს ეუბნები:

„**შენ შედი, შენ ღაცვის უფროსი ხარ. შენ უნდა შეწუხდო**“. „**მე მეშინია**“. „**შენ გეშინია, მე კი, მე რა გმირი მნახე, მასთან შევიდე?**“ ამ დროს მოიგანეს ფოსტა - პაკეტი მოვიდა ცენტრალური კომიტეტიდან. ფოსტას, ჩვეულებრივ, ჩვენ გადაეცემთ. უფრო ბუსტად – მე, ფოსტა ჩემი მოვალეობაა. რახან ასეა, ვამბობ, მე წაეალ. თუ რამე მოხდა, ბიჭებო არ დამივიწყოთ, უნდა წავიდე. ჩვეულებრივ, მასთან ფეხაკრეფით არასდროს შევდივართ, ზოგჯერ კარს განზრახ ვაჯახუნებთ, რომ გაიგონოს, ვილაც მოდისო. მას არ უყვარს, როცა ვილაც ჩუმად შედის ხოლმე. საჭიროა, მაგრამ დაადგა ფეხი, არ დაიმორცხვო და არ გაეჯგიმო. თორემ გეგყვის: „**შენ რა ყოჩალი ჯარისკაცი შეეიკივით მეჭიმებით?**“. გავალე კარი, ხმაურით მივდივარ ღერეფანში, ხოლო ოთახი, სადაც ჩვენ ღოკუმენგებს ვაწყობთ, სწორედ მცირე სასადილოს წინ არის, ჰოდა, შევედი ამ ოთახში და ღია კარიდან ვხედავ: მცირე სასადილოს იატაკზე ხაზენი წევს და მარჯვენა ხელი ზევით აუწევია... აი ასე... განში გამცრა. არც ხელი მემორჩილება, არც ფეხი. იგი, ალბათ, გონზეა, მაგრამ ვერ ღაპარაკობს. სმენა კარგი აქვს, ეგყობა, გაიგონა ჩემი ფეხის ხმა და ოღნავ აწეული ხელით საშველად მიხმობს. მე მივირბინე და ვეკითხები: „**ამხანაგო სტალინ, რა დაგემართათ? ... ეგებ, ექიმს გამოვუძახო?**“. ის კი პასუხად ერთ ბგერას იმეორებს: „**ძ... ძ...**“ იატაკზე გღია

ჯიბის საათი და გაბეთი “პრაელა“. საათზე, როცა ავიღე, შეიღის ნახევარი იყო, ესე იგი, ეს შეიღის ნახევარზე ღამართინია. მაგიდაზე, მახსოვს, მინერალური წყლის „ნარბანის“ ბოთლი იდგა – ეცყობა ბოთლისაკენ მიდიოდა, როცა შუქი აანთო. სანამ რაღაცას ვეკითხებოდი, ალბათ, ორიოდ წუთი გავიდა. უეცრად ხრიალი დაიწყო... თითქოს ჩაეძინა და მსუბუქად სვრინავსო. ღომოფონით ავიღე ყურმილი, ვკანკალებ, ოული მასხამს, ვურეკაე სტაროსტინს: „სწრაფად, სახლში შემოდი მეთქი.“ მოვიდა სტაროსტინი. მასაც ელდა ეცა. ხაზენი უვონოდ არის! ვეუბნები: „მოდი, ღივანზე და ვაწვინოთ, იატაკზე მოუხერხებელია-მეთქი“. სტაროსტინს შემოჰყენენ ტუკოვი და მოგია ბუტუსოვა. საერთო ძალისხმევით ავწიეთ და ღივანზე დავაწვინეთ, რაგომ უნდა ყოფილიყო იატაკზე? სტაროსტინს ვეუბნები: „მიდი, დაურეკე უკლებლივ ყველას“. იგი დასარეკად წავიდა. მე ხაზენის არ ვცილდები. იგი არ ინძრევა და მსოლოდ ხრიალებს. სტაროსტინმა უშიშროების სამინისტროში დაურეკა იგნატიევს, მაგრამ ის შეშინდა და ეუბნება, ბერიას და მალენკოვს დაურეკეო. სანამ სტაროსტინი რეკავდა, ჩვენ მოვითათბირეთ და გადავწყვიტეთ, გადავაწვინოთ დიდ სასადილოში, სადაც უფრო გრძელი ღივანი დგას... თანაც, იქ ჰაერიც მეტია. ყველამ ერთად ავწიეთ, დავაწვინეთ გახგზე და დავაფარეთ თხელი საბანი. ეცყობა, რომ ძალიან სუსტად არის, აბა რა იქნება, მარგოდმარგო იწვა, ასე, სადამოს შეიღი საათიდან. ბუტუსოვამ პერანგის აკაპიწებული სახელოები ჩამოუწია – ალბათ, შესცივდებოდა. ამ დროს სტაროსტინი, როგორც იქნა, მალენკოვთან მოხედა. დაახლოებით ნახევარი საათის შემდეგ მალენკოვმა დაგვირეკა და გვითხრა: „ბერია ვერ ვიპოვეო“. გადის კიდე ნახევარი საათი და ბერია რეკავს: „ამხანაგ სტალინის ავადმყოფობაზე არავის არაფერი არ უთხრათო“.

ღამის 3 საათზე მესმის - მოვიდა მანქანა, მოიყვანა ბერია და მალენკოვი. მალენკოვს ფეხსაცმელი უჭრაჭუნებს,

მასსოვს, გაიხადა და ამოიღლია. შემოდინა: „რა დაემართა ხაზინს?“ ის კი წევს და თითქოს ხვრინავსო. ბერია მე მეცა: „შენ რა პანიკას ტყებ? ხაზინს თურმე არხეინად სძინავს. წამო, მალენკოვ, წავიდე!“ მე ყველაფერი აევსენი, როგორ იწეა იატაკზე, როგორ ვკითხე, რა დაემართათო და პასუხად როგორ ლულულედა გაუგებრად. ბერია მეუბნება: „პანიკას ნუ ტყებ, ჩვენ არ შეგვაწუხო. და ამხანაგი სგალინიც არ გააღვიძო“. დამიბარა და წავიდნენ. კელაე მარგო დაერჩი. ვფიქრობ, ისევე სგაროსტინს უნდა დაეუძახო, დაე, ფეხზე დააყენოს ყველა. ვეუბნები: „თორემ მოკვდება და ჯოხი ჩვენზე გადატყდება. დარეკე, რომ მოვიდნენ“.

მხოლოდ რეის ნახევარზე მოვიდა ხრუმჭოვი, გვანუგეშა: „მედიცინა მალე მოვაო“. დაახლოებით ცხრა საათზე მართლაც გამოჩნდნენ ექიმები... 2 მარტს 9 საათზე მოვიდნენ ექიმები, რომელთა შორის იყვნენ ლუკომსკი, მიასნიკოვი, ტარეევი და სხვები. დაიწყეს სგალინის გასინჯვა. ხელი უკანკალებთ. მერე ამხანაგ სგალინს განზე შემოაჭრეს პერანგი. გასინჯეს. დაადგინეს: „სისხლის ჩაქცევა გვინში“.

აკაღმეიკოს ა.ლ. მიასნიკოვის (1899-1965 წწ.),

მედიცინის პროფესორის ჩვენება:

„1953 წლის 2 მარტს გვიან საღამოს ბინაში გამოგვიარა კრემლის საავადმყოფოს სპეცგანყოფილების თანამშრომელმა: „უნდა წამომყვეთ, ხაზინი ავად არისო“. სასწრაფოდ დავემშვიდობე ცოლს, გავიარეთ კალინინის ქუჩაზე, სადაც გველოდებოდნენ პროფესორი ნ.ვ. კონოვალოვი (ნევროპათოლოგი) და ე.მ. ტარეევი, მერე კი ყველანი ერთად სგალინის კუნცევის აგარაკზე გავქანდით...“

მივედით სახლში (ვრცელ პავილიონში, სადაც დიდი ოთახებია და განიერი გახტები ღვას; კედლები გაპრიალეებული ფირფიცრით არის მოპირკეთებული). ერთ-ერთ ოთახში უკვე შემოსულიყო ჯანდაცვის მინისტრი...

მინისტრმა გვითხრა, რომ 1-ელ მარტს ღამით სგალინს

სისხლი ჩაექცა გვინში, დაკარგა გონება, წაერთვა მეგყვე-
ლება, დაუდამბლავდა მარჯვენა ხელი და ფეხი. ჯერ კიდევ
გუშინ სგალინი, როგორც ყოველთვის, გვიან ღამემდე მუ-
შაობდა თავის კაბინეტში. დაცვის მორიგე ოფიცერმა ჯერ
კიდევ ღამის 3 საათზე დაინახა იგი მაგიდასთან მჯდარი
(გასაღების ჭუჭრუგანაში იყურებოდა). მთელი ღამე და შემ-
დეგაც ერთი შეუქი, მაგრამ ასე ჰქონდა წესად. სგალინს მე-
ორე ოთახში ეძინა, კაბინეტში ედგა დივანი, რომელმაც
ხშირად ისვენებდა, დილით, შვიდი იყო დაწყებული, მცველ-
მა კვლავ შეიხედა ჭუჭრუგანაში და დაინახა, რომ სგალინი
იაგაკმე გდია მაგიდასა და გახტეს შუა. უგონოდ იყო. ავადმ-
ყოფი გადააწვინეს გახტმე და ასე დაგოვეს. როგორ გამოი-
ყურებოდა სგალინი: მოკლე და ჩასუქებული, სახე – შეშლი-
ლი, მარჯვენა კიდურები ამოგდებულივით ჰქონდა. მძიმედ
სუნთქავდა, პერიოდულად, ხან ჩუმად, ხან უფრო ძლიერად
(ჩეინ-სტოქსის სუნთქვა). სისხლის წნევა 210/110. მოციმციმე
არითმია, ლეიკოციტოზი 17000-მდე. გემპერაგურა მაღალი,
38 და რამდენიმე ხაზი. გულის მოსმენისას განსაკუთრებუ-
ლი გადახრები არ ეტყობოდა, ფილტვების გვერდითა და
წინა პარკუჭებში პათოლოგიური არაფერი შეენიშნებოდა.

დიაგნოზი: სისხლის ჩაქცევა გვინის მარცხენა ნახევარს-
ფეროში ჰიპერგონიისა და ათეროსკლეროზის ნიადაგზე.

ყოველი ჩვენგანი რამდენიმე საათს მორიგეობდა ავად-
მყოფის საწოლთან. ავადმყოფთან სულ მუდამ იყო ცენგ-
რალური კომიტეტის პოლიგბიუროს რომელიმე წევრი –
ყველაზე ხშირად, ვოროშილოვი, კაგანოვიჩი, ბულგანინი,
მიქოიანი.

3 მარტს დილით კონსილიუმს პასუხი უნდა გაეცა მაღენ-
კოვის კითხვაზე პროგნოზის შესახებ. ჩვენი პასუხი შეიძლე-
ბოდა ყოფილიყო მხოლოდ უარყოფითი – სიკვდილი გარ-
დაუვალია. მაღენკოვმა გვაგრძნობინა, რომ იგი მოელოდა
ასეთ დასკვნას. სგალინი მძიმედ სუნთქავდა, ზოგჯერ გმი-
ნავდა, ერთ წამს მოგვეჩვენა, თითქოს მან აზრიანი მზერა

მოაელო ყველას, ვინც იქ იყო. მაშინ ვოროშილოვი სასთუმალთან დაისარა და უთხრა: „ამხანაგო სტალინ, აქ ჩვენ ყველანი შენი ერთგული მეგობრები და თანამებრძოლები ვართ. როგორ გრძნობ თავს, ძვირფასო?“ მაგრამ მშვერა უკვე არაფერს არ გამოხატავდა. ღამით რამდენჯერმე მომეჩვენა, რომ იგი კედებოდა. მეორე დილას ოთახში, ვილასას მოუვიდა თავში იდეა, ყველა სიკეთესთან ერთად მიოკარდიუმის ინფარქტიც ხომ არა აქვსო. სააუადმყოფოდან მოვიდა ექიმი, ახალგაზრდა ქალი, გადაუღო ელექტროკარდიოგრამა და უაპელაციოდ განაცხადა: „ღიახ, ინფარქტი აქვსო“.

ატყდა აურზაური. უგონოდ მყოფი სტალინი, ცხადია, ვერ დაინივლებდა ტკივილზე, რომელიც ინფარქტის ასეთი დამახასიათებელი ნიშანია. ლეიკოციტოზი და მაღალი გემპერატურა კი ინფარქტის სასარგებლოდ მეტყველებდნენ.

ხუთში დილით სტალინს უეცრად დაეწყო სისხლის ღებინება: ღებინებას მოჰყვა მაჯისცემის შენელება, სისხლის წნევა დაეცა. ამ მოვლენამ საგონებელში ჩაგვყავდა – რით აიხსნება ეს?

წნევის დაცემის შესაჩერებლად განუწყვეტლივ შეგვყავდა სხეადასხვა წამლები. კონსილიუმის ყველა მონაწილე ავადმყოფის ირგვლივ და მებობელ ოთახში შეჯგუფებულიყო... ცენტრალური კომიტეტიდან მორიგეობდა ნ.ა. ბულგანინი... იგი გახტთან იდგა და იქიდან მკითხა: „პროფესორო მიახნიკოვ, სისხლს რაგომ აღებინებსო?“ მე ვუპასუხე: „შეიძლება, ეს იყოს შედეგი კუჭის კედელში სისხლძარღვოვანი ხასიათის წვრილ-წვრილი სისხლჩაქცევებისა- ჰიპერტონიის და ინსულტის გამო“.

ხუთში მთელი დღე ხან რას და ხან რას ვუშაპუნებდით, ეწერდით ღლიურს, ვადგენდით ბიულეტენებს...

კუჭ-ნაწლავის სისხლჩაქცევების განმარტება ჩაწერილია ღლიურში და შევიდა დაწვრილებით ეპიკრიზში, რომელიც შევადგინეთ ღლის ბოლოს, როცა ავადმყოფი ჯერ

კიდე სუნთქავდა. მაგრამ, სიკედილს უახლოეს საათებში მოველოდით... ბოლოს, ისიც დაღვა. 1953 წლის 5 მარტის 21 საათსა და 50 წუთზე“.

ავერელ ჰარიმანის მოგონება (ხრუმროვთან საუბრიდან):

„რუსეთში მყოფი მოგიერთი უცხოელი მეთვალყურე გადაკერით ამბობდა, რომ სტალინის გარემოცვაში შემავალმა ადამიანებმა, რომლებსაც საკუთარი სიცოცხლის დაკარგვისა ეშინოდათ, თავად მოკლესო მოხუცი. მე სულ მუდამ ვეძებდი პასუხს ამ კითხვაზე. ამასწინანდელი ხანგრძლივი საუბრის დროს ხრუმროვმა გამაცნო სტალინის სიკედილის თავისი ვერსია. მოგვიანებით, ჩემი თხოვნით, ნება დამრთო, გამომეჩვენებინა მისი ნაამბობი.

„სტალინი, - მითხრა ხრუმროვმა, - უკანასკნელ წლებში ძალზე ეჭვიანი, დესპოტური და დაუნდობელი გახდა. მას არავისი არ სჯეროდა. და ჩვენც არ გვჯეროდა მისი. ერთხელ შაბათს ღამით დაგვჰაგია სადილად თავის ქალაქ გარეთა აგარაკზე. სტალინი კარგ გუნებაზე იყო. მხიარული სადამო გამოგვივიდა, კარგი დრო გავატარეთ. შემდეგ ჩვენს სახლებში წავიდ-წამოვედით. კვირაობით, ჩვეულებრივ, გვირეკავდა ხოლმე. რათა განეხილა საქმეები, მაგრამ იმ კვირას არ დაურეკავს, რამაც გაგვაოცა. ქალაქში ორშაბათს არ დაბრუნებულა. ორშაბათს სადამოს (ე.ი. 1953 წ. 2 მარტს - ვ.ვ.-ს შენ.) მირეკავს მისი პირადი დაცვის უფროსი და მეუბნება სტალინი ავად არისო. ჩვენ ყველანი - ბერია, მალენკოვი, ბულგანინი და მე - დაუყოვნებლივ გავემგზავრეთ აგარაკზე სტალინის სანახავად. მას უკვე ცნობა დაეკარგა, ცალი ხელი და ფეხი დადამბლავებული ჰქონდა. ენა წაერთვა, ჩვენ სამ დღეს ვიყავით მასთან, მაგრამ გონზე არ მოსულა. შემდეგ რამდენიმე წუთით გონს მოვიდა და მაშინ მის ოთახში შევედით. გადია ქალი კოფით ჩაის ასმევდა. მან ხელი ჩამოგვართვა და ცდილობდა გაგვხუმრებოდა, მერე ჯანსაღი ხელით მისი საწოლის თავ-

მე ჩამოკიდული სურათისაკენ მიგვანიშნა. სურათზე ეხატა ციკანი, რომელსაც პატარა გოგონა კოვზით აჭმევდა. აი, გვეუბნებოდა ჟესტით, მეც ისეთივე უმწეო ვარ, როგორც ეს ციკანო. ცოტა ხნის შემდეგ კი გარდაიცვალა. მე ვტიროდი. უწინარეს ყოვლისა, ჩვენ მისი მოწაფეები ვიყავით და ყველაფერს მას უნდა ვუმაღლოდეთ“. მე ხრუშჩოვს ვკითხე, ხომ არ ამოირჩია სტალინმა მემკვიდრე მეთქი. ხრუშჩოვმა მკვეთრად მიპასუხა: „მას არავინ არ ამოურჩევიაო“.

ეს ვერსია ხრუშჩოვმა შემდეგ მრავალგზის გაუმეორა სხვადასხვა პირებს. ხრუშჩოვის მოგონებებში იგი ოდნავ უფრო განერცობილია. სტალინის ავადმყოფობის თარიღი 1 მარტიდან 28 თებერვალს არის გადატანილი, მაგრამ არსი იგივე რჩება. როგორც ჩანს, ვიღაცამ დაარიგა ხრუშჩოვი, რომ უნდა ეხსენებინა ექიმებიც, თუნდაც ავადმყოფობის მეორე დღეს.“

ნაამბობის ბოლო რედაქცია ასე გამოიყურება:

„სტალინი 1953 წლის თებერვალში (ე.ი. 28 თებერვალს) გახდა ავად. მალენკოვი, ბერია, ბულგანინი და მე მასთან ვიყავით ახლო აგარაკზე შაბათს ღამით... როგორც ჩვეულებრივ ხდებოდა ხოლმე, სადილმა დილით 5-ნ საათამდე გასტანა. ნასადილევს სტალინი გვარიანად მთვრალი და საუცხოო გუნებაზე იყო. შეუძლოდ ყოფნის არავეითარი ნიშანი არ ეგყობოდა... ჩვენ ბედნიერნი დავიშალენით, რომ სადილი ასე კარგად დამთავრდა... მე დარწმუნებული ვიყავი, რომ მეორე დღეს, კვირას, სტალინი გამოგვიძახებდა და შეგეხვდებოდა, მაგრამ მისგან ბარი არ ყოფილა. უეცრად გაისმა ტელეფონის ბარი, ეს მალენკოვი იყო, მან მითხრა: „მისმინე, ეს-ეს არის დამირეკა დაცვამ სტალინის აგარაკიდან. ისინი ფიქრობენ, რომ სტალინს რაღაც დაემართა. აჯობებს, თუ ჩვენ ახლავე იქ წავალთ, მე უკვე ვაცნობე ბერიას და ბულგანინს. კარგი იქნება, თუ დაუყოვნებლივ გამოემგზავრებით“. მე სასწრაფოდ ჩავიციე და გავემგზავე-

რე სტალინის აგარაკზე... 15 წუთში იქ ვიყავი, როდესაც ყველანი შევიკრიბეთ, შევხედით მორიგე ოფიცრებს, სანამ სტალინის ოთახში შევიდოდით. ოფიცრებმა აგვიხსნეს, რაგომ აგებეს განგაში: „ამხანაგი სტალინი, ჩვეულებრივ, თითქმის ყოველთვის ვიღაცას იძახებს ხოლმე და სთხოვს, ჩაიან რაიმე საუბრე შეუტანონ 11 საათისათვის. დღეს ეს არ უქნია,“ ამიგომ, მათ სტალინთან შეგბავენს მაგრონა პეგრეს ასული, რათა გაეგოთ, რა მოხდა. ეს იყო შინაბერა ქალი, რომელიც დიდი ხანია, მუშაობდა სტალინთან. იგი დიდი ნიჭით არ გამოირჩეოდა, მაგრამ იყო პატიოსანი და სტალინის ერთგული. დაბრუნებულმა მაგრონამ დაცვას უთხრა, რომ სტალინი იატაკზე წევს დიდ ოთახში, სადაც ჩვეულებრივ ძინავს ხოლმე, როგორც ჩანს, საწოლიდან გადმოვარდაო. მცველებმა აიყვანეს იატაკიდან და პატარა ოთახში გადააწვინეს. ეს რომ გვიამბეს, ჩვენ გადავწყვიტეთ, რომ უხერხულია ახლა თავზე დავადგეთ სტალინს, როდესაც იგი ასეთ მღვომარეობაშია. ამიგომ ჩვენს სახლებში წავიდ-წამოვედითო“.

ხრუსჩოვი განაგრძობს: „გვიან ღამით მალენკოვმა მეორედ დამირეკა: „გელეფონით დამიკავშირდა სტალინის დაცვა. ისინი ამბობენ, რომ სტალინს გარკვევით რაღაც დაემართათ“.

როდესაც ჩვენ კვლავ შევეგბაენეთ მაგრონა სტალინის სანახავედ, რომ გამოვიდა, გვითხრა ღრმა ძილით ძინავს, მაგრამ ასეთი ძილი არ სჩვევიაო. ჩვენ გადავწყვიტეთ, რომ უმჯობესი იქნებოდა, წავსულიყავით. დაევაღეთ მალენკოვს, გამოეძახებინა კაგანოვიჩი და ვოროშილოვი, რომლებიც წინა დღეს ჩვენთან არ ყოფილან, აგრეთვე ექიმები“.

ექიმებმა განთ გახადეს სტალინს და გადააწვინეს ისევ დიდ ოთახში, სადაც მეგი შუქი იყო. ექიმებმა გვითხრეს, რომ ასეთი ავადმყოფობა ცოტა ხანს გრძელდება და სიკვდილით მთავრდება ხოლმეო. ჩვენ ყველაფერი ვიღონეთ, რათა სტალინი ფეხზე დაგვეყენებინა“.

ხრუშჩოვი ამბობს, რომ ერთადერთი კაცი, ვისაც სტალინის სიკვდილი ეწადა, ეს იყო ბერია. ისიც თქვა, ლავრენტი ბერია დაუფარავად დასცინოდა მომაკვდავ სტალინსო.

ბალზე მნიშვნელოვანია ხრუშჩოვის მეორე აღიარება:

„დადგა ჩემი და ბულგანინის მორიგეობის ჯერი. ჩვენ დღისითაც ვიყავით სტალინთან აგარაკზე, როცა პროფესორები მოვიდნენ და ღამეც ემორიგეობდით. მე ბულგანინთან მაშინ უფრო გულახდილი ვიყავი, ვიდრე სხვებთან, ვამბობდი მის ყველაზე სანუკვარ ამრებს, და ვუთხარი:

„ნიკოლოზ ალექსანდრეს ძე, ეცყობა, ჩვენ ახლა ისეთ მდგომარეობაში ვიმყოფებით, რომ დღე-ღამე უნდა ველოდოთ სტალინის სიკვდილს. იგი აშეარად ვერ გადარჩება. ექიმებიც ამას ამბობენ, ვერ გადარჩებაო. შენ იცი, რა პოსტი დაიგულა ბერია?“

„რა პოსტი? იგი სახელმწიფო უშიშროების მინისტრის პოსტს აიღებს. ეს არაფრის ღიღებით არ უნდა დავანებოთ. თუ ბერიამ უშიშროება ჩაიგდო ხელში - ჩათვალე, რომ ეს ჩვენი აღსასრულის დასაწყისი იქნება. იგი ამ პოსტს აიღებს იმისათვის, რომ ჩვენ ყველანი გაგვანადგუროს. და ის ამას გააკეთებს კიდეც!“

ბულგანინმა თქვა, რომ მეთანხმება. ჩვენ დავიწყეთ ბჭობა, როგორ უნდა ვიმოქმედოთ. მე ვეუბნები: „დაველაპარაკები მალენკოვს. მე ვფიქრობ, მალენკოვიც ამ ამრისაა. მას ყველაფერი უნდა ესმოდეს. რაღაც უნდა ვიღონოთ, თორემ პარტიას კატასტროფა მოელისო“.

ხრუშჩოვი ზოგჯერ გულწრფელი იყო სოლმე. ძალაუფლებისათვის ბრძოლა ჯერ კიდევ მომაკვდავი სტალინის სასთუმალთან დაიწყო და პირველ მსხვერპლად ბერია შეიგულეს.

ხრუშჩოვის ჩვენება 1953 წლის 28 თებერვლის (შაბათის) ღამის შესახებ:

„და აი, როგორღაც შაბათ ღღეს მისგან დავერიეკეს,

კრემლში მოდითო. მან იქ პერსონალურად დაგვეპატიჟა მა-
ლენკოვი, ბერია, ბულგანინი და მე. მივედიტ. გვეუბნება:
„მოდით, კინო ვნახოთო“. ვნახეთ. მერე ისევ გვეუბნება:
„მოდი წავიდეთ, ახლო აგარაკზე ვისადილოთო“.

წავედით, ვივახშმეთ. ვასშაში გაგვივიანურდა. სტალინი
ასეთ ღამის, ნაგვიანვე ეახშამს სადილს უწოდებდა. ჩვენ ალ-
ბათ, დილის ხუთ ან ექვს საათზე ადევქით სუურიდან. ჩვეუ-
ლებრივ დროს, როდესაც მისი „სადილები“ მთავრდებოდა,
სტალინი ყოველთვის შემარხოშებული იყო და თავს ძალიან
კარგად გრძნობდა. არ იყო არავითარი ნიშანი იმისა, რომ
შეიძლებოდა რაღაც მოულოდნელობა მომხდარიყო.

დავემშვიდობეთ ერთმანეთს და წავიდ-წამოვედით.

როდესაც ვესტიბულში გავდიოდით, სტალინი, როგორც
ყოველთვის, ჩვენს გასაცილებლად მოვიდა. ბევრს ხუმრობ-
და, მერე, შესაშინებლად ხელი ამიქნია, თითი მუცელში მა-
ტაკა და მიკიტა დამიძახა. როდესაც კარგ გუნებაზე იყო, ყო-
ველთვის უკრაინულად მეძახდა ხოლმე — მიკიტაო. ჩვენს
კარგ გუნებაზე ვიყავით იმიტომ, რომ სადილზე ცუდი არა-
ფერი მომხდარა, არადა, ჩვენი სადილი ყოველთვის როდი
მთავრდებოდა ხოლმე ასე მშვიდობიანად. ერთი სიგყვით,
ჩვენ-ჩვენს სახლებში წავედით“.

„მე მოველოდი, რომ რაკი ხვალ დასვენების დღეა, სტა-
ლინი აუცილებლად გამოგვიძახებს, ამიტომ მთელი დღე
არ მისადილია, ფეიქრობდი, ეგებ დამირეკოსო. მერე მაინც
შევჭამე. ბარი კი არადა არ არის! მე არ მჯეროდა, რომ
დასვენების დღეს გააცდენდა, ასეთი რამ თითქმის არასდ-
როს მომხდარა. უკვე გვიანი იყო, განთ გავიხადე და ლო-
გინში ჩავწექი.

მოულოდნელად მირეკავს მალენკოვი:

„ახლა სტალინისაგან დარეკეს ბიჭებმა (იგი გვარებს
ასახელებს), ჩეკისტებმა და აღელვებულებმა მაცნობეს,
თითქოს სტალინს რაღაც დაემართათ. სასწრაფოდ იქ უნდა
წავიდეთ. შენამდგ ბერიას და ბულგანინს დაუურეკე. პირდა-

პირ იქ წადი“. მაშინვე გამოვიძახე მანქანა. იგი აგარაკზე შეყენა. სწრაფად ჩაეიციე, მივედი, ყოველივე ამას დაახლოებით 15 წუთი დასჭირდა. ჩვენ შევთანხმდით, რომ შევალთ არა სგალინთან, არამედ მორიგეებთან. შევედით სამორიგეოში და ვიკითხეთ: „რა მოხდა?“ ისინი: „ჩვეულებრივ, ამხანაგი სგალინი ასეთ დროს, საღამოს 11 საათზე, აუცილებლად გვირეკავს, გამოგვიძახებს და ჩაის გვთხოვს. ზოგჯერ ჭამს კიდევ. ახლა ეს არ ყოფილა“. გავგზავნეთ დაბვერებაზე მაგრონა პეტრეს ასული, უკვე ხანდაზმული მიმგანი ქალი. რომელიც მრავალი წელია, მუშაობს სგალინთან, შემლუღული მაგრამ პატიოსანი და მისი ერთგული მუშაკია.

ჩეკისტებმა გვითხრეს, რომ მათ უკვე ჰყავდათ მაგრონა გაგზავნილი, ენახა, რა მოხდა. მან თქვა, რომ ამხანაგი სგალინი იატაკზე წევს, ძინავს, და მის ქვეშ ყველაფერი სველიაო. ჩეკისტებმა ასწიეს იგი, დააწვინეს ტახტზე მცირე სასადილოში. იქ იყო მცირე და დიდი სასადილო. სგალინი იატაკზე იწვა დიდ სასადილოში. მაშასადამე, ლოგინიდან ადგა, სასადილოში გავიდა, იქ დაეცა და ჩაისველა. როცა ჩვენ გვითხრეს, ასეთი რამ მოხდა და ახლა თითქოს ძინავსო, ჩვენ ვიფიქრეთ, რომ უხერხული იქნება ასეთ დროს თავზე დავადგეთ. რახან ის ესოდენ არასახარბიელო მდგომარეობაშია. ამიგომ, ყველანი წავიდ-წამოვედით.

გავიდა ცოცხალი ხანი, ისევ მესმის ბარი. კვლავ მაღენკოვია: „ისევ დამირეკეს ბიჭებმა ამხანაგ სგალინისაგან. ამბობენ, მაინც რაღაც მოხდა, საქმე მთლად რიგზე ვერ არისო. თუმცა, მაგრონა პეტრეს ასულმა თქვა, მშვიდად ძინავსო მაგრამ ეს არ იყო ჩვეულებრივი ძილი. ერთხელ კიდევ უნდა წავიდეთ“. ჩვენ შევთანხმდით, რომ მაღენკოვი ბიუროს სხვა წევრებს დაურეკავს, მათ შორის, დაუკავშირდება ვოროშილოვს და კაგანოვიჩს, რომლებიც სადილზე არ იყვნენ და ჩვენს პირველ მისვლაზე აგარაკზე არ ჩამოსულან. შევთანხმდით აგრეთვე, რომ ექიმებსაც გამოვიძახებდით.

კვლავ ჩავედით, შევდივართ სამორიგეოში. მოვიდნენ კა-

განოვიჩი, ეოროშილოვი, ექიმები. ექიმთაგან მასსოვს ცნობილი კარდიოლოგი პროფესორი ლუკომსკი. მასთან ერთად კიდევ იყო რომელიღაც მედიკოსი, მაგრამ სახელდობრ ვინ, ახლა ვერ გამიხსენებია. შევედიოთ ოთახში. სგალინი გახგმე იწვა. ჩვენ ექიმებს ვუთხარით, რომ ისინი თავიანთ საქმეს შესდგომოდნენ და გამოეკვლიათ რა მდგომარეობაშია ამხანაგი სგალინი. ავადმყოფთან პირველი მივიდა ლუკომსკი, ძალზე ფრთხილად და მე მესმოდა მისი. ისე შეეხო სგალინის ხელს, თითქოს გაეარვარებულ რკინას მიეკარაო, შეერთა კიდევ. ბერიაშ ცოგა არ იყოს, უხეშად უთხრა: „თქვენ ექიმი ხართ, ისე მოკიდეთ ხელი, როგორც საჭიროაო.“

სვებლანა ალილუევა, სგალინის ქალიშვილის ჩვენება.

(„მში წარილი მავობარს):

„მე მინდოდა, კიდევ მიესულიყავი... კვირას 1 მარგს, მაგრამ გელეფონით ვერ დავუკავშირდი... ხოლო 2 მარგს დილაადრიან, აკადემიაში რომ ვიყავი მეცადინეობაზე, გამომიძახეს და მითხრეს, კუნცევოში უნდა წახვიდეო. ჩემი ძმა ვასილიც გამოიძახეს 1953 წლის 2 მარგს. ისიც რამდენიმე საათს იჯდა ამ დიდ დარბაზში... სამსახურებრივ სახლში კიდევ დავლია, ხმაურობდა, ექიმებს ლანძღავდა, ყვიროდა, რომ „მამა მოკლეს...“, „კლავენო“... მამის სიკედილმა იგი შეაძრწუნა. ვასილი თავზარდაცემული იყო. მას ღრმად სწამდა, რომ მამა „მოწამლეს“, „მოკლეს“. დაკრძალვის დღეს სამინელ მდგომარეობაში იყო და შესაბამისად იქცეოდა... ბრალს სდებდა მთავრობას, ექიმებს, ყველას, ვისაც შეიძლებოდა... რომ სწორად არ უმკურნალეს... “სგალინის სიცოცხლის უკანასკნელ საათებს ალილუევა ასე აღწერს: „აგონია სამინელი იყო. იგი ახრჩობდა მამას ყველა ჩვენგანის თვალწინ... რაღაც მომენტში... მან უეცრად თვალი გაახილა და მზერა მოგვაელო ყველას, ვინც ირგვლივ ვიდექით. ეს იყო სამინელი გამოხედვა, თითქოს უგუნური, თუ მრისხანე... ამ მზერამ ყველა მოიარა წუთის რაღაც შეათედ-

ში... და უეცრად - მოულოდნელად ჭერისაკენ ასწია მარცხენა ხელი და თითქოს ამ ხელით სადღაც ზემოთ მიგვანიშნა, თუ ყველას დაგვემუქრა. ქესტი გაუგებარი, მაგრამ მუქარით აღსავსე იყო და ვერ ვიგყვი, ვის ან რას ესებოდა.“

სტალინის შვილი, ვასილი, გენერალ-ლეიტენანტი, დიდი სამამულო ომის მონაწილე, დარწმუნებული იყო, რომ მამა მოუკლეს და ეს არ გახლდათ მთერალი კაცის ნაბოღვარი, როგორც მისი და აღწერს. დაკრძალვის დღეს, აშკარად, სრულიად ფხიზელი, მოლოტოვის გვერდით იდგა და კვლავ იმეორებდა, „მამა მოკლეს“. შესაძლოა, ვასილმა იცოდა მამის გეგმები და ამიგომ ლაპარაკობდა ასე გულდაჯერებით შეთქმულებაზე. რამდენიმე დღეში დაიჭერდნენ. თავდაცვის მინისტრი ბულგანინი შეეცადა, გაეგზავნა იგი შორეულ სამხედრო ოლქში, მაგრამ ვასილმა უარი თქვა, მინდა, მოსკოვში დავრჩეო. მაშინ მას წოდებები აჰყარეს და ჩასვეს ელადიმირის ციხეში. ეს სტალინის სიკედილიდან ორი თვის შემდეგ მოხდა. ვასილი იქ შვიდ წელიწადს იჯდა, გარდაიცვალა გადასასვლელაში, ყაზანში, 1962 წლის გაზაფხულზე.

1953 წლის 2 მარტს გაიმართა ცენტრალური კომიტეტის პრეზიდიუმის ბიუროს სხდომა, რომელზეც იმსჯელეს სტალინის ჯანმრთელობის მდგომარეობის შესახებ. სხდომას თავმჯდომარეობდა მალენკოვი, ესწრებოდნენ ბერია, ბულგანინი, ვოროშილოვი, კაგანოვიჩი, პერეუხინი, საბუროვი, მიქოიანი, მოლოტოვი, შვერნიკი და სხვები. მომხსენებლები იყვნენ კრემლის სამკურნალო-სანიტარული სამმართველოს უფროსი ი.ი. კუპერიანი და პროფესორი რ.ა. ტკაჩოვი.

„კონსილიუმმა 2 მარტს დილის 7 საათზე შეამოწმა ი.ბ. სტალინის ჯანმრთელობის მდგომარეობა. დიაგნოზი: ჰიპერტონიული დაავადება, ზოგადი ათეროსკლეროზი თავის გვინის სისხლძარღვთა უპირატესი დაზიანებით, მარჯვენა მხარის პემიპლეგია, შუა მარცხენა გვინის არტერიის აუზში სისხლის ჩაქცევის შედეგად; ათეროსკლეროზული კარდიოსკლეროზი. ავადმყოფის მდგომარეობა უკიდურესად მძიმეა.“

სკკპ ცენტრალური კომიტეტისა და მინისტრთა საბჭოს სახელით გამოქვეყნებულ სამთავრობო ცნობაში ნათქვამი იყო, რომ „1-ელ მარგს ღამით ამხანაგ სტალინს, როდესაც იგი იმყოფებოდა თავის მოსკოვის ბინაში, დაემართა სისხლის ჩაქცევა გვინში, რომელმაც მოიცვა სიცოცხლისათვის დიდმნიშვნელოვანი გვინის არეები. ამხანაგმა სტალინმა გონება დაკარგა. განუვითარდა მარჯვენა ხელისა და ფეხის დამბლა. წაერთვა მეტყველება.“ (უაზრობაა: გონების დაკარგვას, ბუნებრივია, მოჰყვება მეტყველების წართმევა. — ე.ვ. შენ.- ვინ შეადგინა ეს ცნობა და ვისთვის?)

სამედიცინო დასკვნა: „1-ელ მარგს ღამით ი.ბ. სტალინს ჰიპერტონიული დაავადებისა და ათეროსკლეროზის ნიადაგზე სისხლი ჩაექცა გვინში. ამან გამოიწვია სხეულის მარჯვენა ნახევრის დამბლა და გონების მდგრადი დაკარგვა.“

1953 წლის 3 მარგის 12 საათზე გამართული სკკპ ცენტრალური კომიტეტის პრეზიდიუმის ბიუროს სხდომის ოქმი, რომელსაც დართული აქვს სამედიცინო დასკვნა 3 მარგის 10 საათსა და 30 წუთზე სტალინის ჯანმრთელობის მდგომარეობის შესახებ: „დაადგინეს: მოწონებულ იქნეს ექიმთა კონსილიუმის მიერ ამხანაგ სტალინის სამკურნალოდ მიღებული ზომები“.

**კონსილიუმის დასკვნა 1953 წლის 5 მარტის
ღლის 12 საათისათვის ი.ბ. სტალინის ჯანმრთელობის
მდგომარეობის შესახებ**

„ავადმყოფის მდგომარეობა 5 მარგს დილით მკვეთრად გაუარესდა. სუნთქვის მოშლა გაძლიერდა. ჰქონდა ლებინება, რომელიც დასრულდა მძიმე კოლაფსით, საიდანაც ავადმყოფი დიდი გაჭირვებით გამოვიყვანეთ. ღილის 11.30-ზე გულის რამდენიმე წამოზიდების შემდეგ კვლავ დადგა კოლაფსი ძლიერი ოფლიანობით, გაქრა პულსი სხივურ არტერიებზე; კოლაფსიდან ავადმყოფი გაჭირვებით იქნა გამოყვანილი“. 6 მარგს ღლის 11-12 საათზე საღოეო-გრიუშუალნაიაზე შენო-

ბის ეზოს ფლიგელში, 1-ლი სამედიცინო ინსტიტუტის ბიოქიმიის კათედრაზე გაიმართა სტალინის ცხედრის გაკვეთა. 2-5 მარტს სტალინის მკურნალ ექიმთა კონსილიუმის შემადგენლობიდან იყვნენ მხოლოდ პროფ. მიასნიკოვი და ლუკომსკი. გაკვეთა შეასრულა ა.ნ. სტრუპოვმა (1-ლი სამედიცინოს პროფესორი). ესწრებოდნენ ნ.ნ. ანიჩკოვი (მედიცინის მეცნიერებათა აკადემიის პრეზიდენტი), ბიოქიმიკოსი, პროფესორი ს.რ. მორდაშოვი, პათოლოგ-ანატომები: პროფ. სკვორცოვი, მიგუნოვი, რუსაკოვი. კომისიას სათავეში ედგნენ ჯანდაცვის მინისტრი ა.თ. გრეგიაკოვი და კრემლის სამკურნალო-სანიტარული სამმართველოს უფროსი ი.ი. კუპერინი.

ი.ბ. სტალინის ცხედრის გაკვეთის ოქმი, პათოლოგანატომიური დიაგნოზი. „ჰიპერტონიული დაავადება გულის მარცხენა პარკუჭის მნიშვნელოვანი ჰიპერტროფიით. თავის გვინის არტერიების გამოხატული ათეროსკლეროზი, გულის გვირგვინოვანი არტერიების ზომიერი ათეროსკლეროზი, ათეროსკლეროზული ნეფროსკლეროზი. ვრცელი სისხლჩაქცევი გვინის მარცხენა ნახევარსფეროს ქერქის ქვეშა კვანძებისა და შიდა კაფსულის არეში დარბილებით. მრავალი სუბენდოკარდიალური სისხლჩაქცევი მარცხენა პარკუჭში, უპირატესად გიხარში. სისხლით ავსების არათანაბარზომიერება მარცხენა პარკუჭის უკანა კედლის არეში მიოკარდიუმის დისტროფიული ცვლილებებით. კუჭის გარსისა და თორმეტგოჯა ნაწლავის მრავალი წვრილი ჰემორაგიული ეროზია, ზომიერი სისხლჩაქცევით კუჭისა და წვრილი ნაწლავების ღრუში“.

ბაზეთ „იზვესტიამი“ 1953 წლის 7 მარტს

გამოქვეყნებული კომისიის დასკვნა:

„პათოლოგანატომიური გამოკვლევის შედეგები მთლიანად ადასტურებს ი.ბ. სტალინის მკურნალი ექიმების — პროფესორების დასმულ დიაგნოზს. პათოლოგანატომიური გამოკვლევის მონაცემებმა ცხადყვეს ი.ბ. სტალინის ავად-

მყოფობის შეუქცევადი ხასიათი იმ მომენტიდან, რაც დაიწყო სისხლის ჩაქცევა გვინში. ამიგომ მკურნალობის მიღებულმა ენერგიულმა ზომებმა ვერ მოიგანეს დადებითი შედეგი და ვერ ააცილებინეს თავიდან ექიმებს საბედისწერო დასასრული“.

ამ ბოლო დრომდე უცნობია ყველა იმ ექიმის სახელი, ვინც პირველად მივიდა სტალინთან. ცნობილთა შორის არიან ლუკომსკი, მიასნიკოვი, გარევეი¹. სხვათა შორის, ხრუშჩოვს არასდროს არ უხსენებია არც ერთი სხვა ექიმი, ლუკომსკის გარდა.

ბედმა სტალინის სიკვდილის შემდეგ და ხრუშჩოვის პირველ პირად ყოფნისას ასე ინება: თანამდებობიდან მოხსნეს ჯანდაცვის მინისტრი გრეგიაკოვი კუპერინთან (კიდე კომისიის წევრ ორ სხვა ექიმთან) ერთად, ისინი დააპატიმრეს და თავი უკრეს ეორკუტაში. პროფესორი რუსაკოვი, რომელმაც სტალინის ცხედარი გაკვეთა, უეცრად გარდაიცვალა.

¹ სსრ კავშირის ჯანდაცვის სამინისტროს მე-4 მთავარი სამმართველოს ყოფილი უფროსის აკადემიკოს პ.ი. ჩაშოვის მოგონებებიდან: „1966 წლის ზაფხულში შეეცადნენ მოეცილებინათ იგი (ანდროპოვი) პოლიტიკური სცენიდან, რისთვისაც გამოიყენეს ჯანმრთელობის პრობლემები... იმ პერიოდში, როდესაც ბრეჟნევი და მისი გარემოცვა ხრუშჩოვის გადაყენების შემდეგ ხელისუფლების სათავეში მოექცნენ, როცა გამწვავდა დაპირისპირება მელეჰინის ჯგუფთან. ამ პერიოდში ანდროპოვი ხვდება ცენტრალურ კლინიკურ საავადმყოფოში ღიაგნობით: „პიპერტონული დაავადება. მიოკარდიუმის ინფარქტი“... დააყენეს საკითხი მის ინვალიდობაზე გადაყვანის შესახებ. იმ დროს მე ჯერ კიდე არ ვმუშაობდი მე-4 სამმართველოში, და ძალიან გამიკვირდა, როდესაც კონსულტაციაზე მიმიწვიეს ი. ანდროპოვთან... ეს გაკეთდა აკადემიკოს ტარმეშის თხოვნით... ჩვენ შეგვექმნა ერთიანი აზრი, რომ ამ შემთხვევაში არ არის არავითარი პიპერტონული დაავადება, არ არის არავითარი ინფარქტი...“ ასე გაიყნო ჩაშოვმა ანდროპოვი და ამის შემდეგ ის დარჩა თანამდებობაზე.

განერალ ი.ა. გახაროვის¹ (სტალინის სიკვდილის დროს მომხდარი ამბების მოწმის²) ჩვენებაებიდან:

„ეს მოხდა 1953 წლის თებერვლის დამლევს – მარტის დამდეგს, როდესაც სტალინს, როგორც ხალხში ამბობდნენ, „წნევამ დაარტყა“, რომლის შემდეგაც სტალინი გარდაიცვალა. სტალინი მოსკოვის ახლომდებარე აგარაკზე იმყოფებოდა, არავითარი განკარგულება არ გაუცია, კრემლში არ წასულა (სულ ბოლოს მოსკოვში იყო წითელი არმიის დღის ბეიმთან დაკავშირებით. დარბაზობა ვოროშილოვმა გახსნა. სტალინმა წარმოთქვა მოკლე მისასალმებელი სიტყვა. სამჯერ ასწია ღვინის ჭიქა, მოწრუპა, თუ ცოგა დალია, მაგრამ არაფერი არ უჭამია. რაღაც მომენტში შეუძმნეულად დატოვა დარბაზობა და გაემგზავრა ქალაქგარეთ, თავის აგარაკზე.)

¹ იაკობ ანდრიას ძე გახაროვი მსახურობდა ი.ბ. სტალინის განსაკუთრებულ დავალებათა შინსახკომის ჯგუფის შემადგენლობაში (1937-1953 წწ.). გამოჩენილი ვაჟკაცობისა და მამაცობისათვის მიკუთვნებული აქვს მრავალი ჯილდო. გარდაიცვალა 1999 წლის 5 მარტს.

² ი.ა. გახაროვის ეს ჩვენებანი ჩემთვის ხელმისაწვდომი გახდა (ე.ვ.-ს შენ.) მამაჩემის, ბესარიონ მლაღიშვილის ძე მახანისას წყალობით, რომელსაც ახლო მეგობრული ურთიერთობა აკავშირებდა იაკობ ანდრიას ბესთან. მე წმინდად მწამს მამაჩემისა და, მამასადამე, – გახაროვის მოგონებებისა, მათ შორის იმიტომაც რომ ბევრი რამ მისი მაშინდელი ნაამბობიდან მე შემდეგ წავიკითხე სხვა წყაროებშიც.

გახაროვი გვიამბობს მრავალ ფაქტს, რომლებიც სტალინს უკავშირდება. კერძოდ, საქართველოში 1947 წელს ფულის გამოცვლის შესახებ, როდესაც საქართველოს ფულადმა მასამ გამოყოფილ ლიმიტს გადაამეტა. „მე მოვახსენე ბერიას, რომ საქართველოსთვის გადასაცემლად გამოყოფილი სახსრების ლიმიტი არ არის საკმარისი, და ვკითხე რა ექნათ – მეთქი? ბერიამ მიპასუხა: „მე ვერაფერს გავაკეთებ, ხაზინის დაურეკეო“. მე დავურეკე სტალინს იმ იმედით, რომ მივიღებდი დადებით პასუხს იმასთან დაკავშირებით, რომ საქართველოს მისი სამშობლოა. მე ვუთხარი: „ამხანაგო სტალინ, საქართველოსთვის გამოყოფილი ფული დაგვიმთავრდა, რა ექნათ? სტალინმა მშვიდად მიპასუხა: „დაგვიმთავრდათ? ძალიანაც კარგიო“, და ყურმილი დადო.

გარდა ამისა, გახაროვმა ახსენა ბერიას დაპატიმრებასთან დაკავშირებული ზოგიერთი დეტალი. სახელდობრ, თქვა, რომ ბერია სსსამართლობაზე, გაუსამართლებლად დახვრიტესო, ხოლო სსსამართლობაში მისი ორეული იყო. ბერიას ლიკვიდაციის ოპერაცია ჩაატარა შუპროშმა. ზრუმწოშო ყველასთან დადიოდა და პირადად სთხოვდა მის ლიკვიდაციას. ყველაზე მეტად ეხვეწებოდა მაღნაძოვს, რომელსაც ბერიასი ძალიან ეშინოდა.

გავიდა ორი დღე. სგალინი არავის არ უკავშირდებოდა. ასეთი შემთხვევებიც იყო, როცა მას შეეძლო შეეკვეთა საჭმელი, შემდეგ კი ბევრს მუშაობდა და არავითარ დაეალებას არ იძლეოდა. ამჯერად, მოახსენეს მეორე დღეს. იგი მაშინვე ჩამოვიდა დილაადრიან. სგალინთან ნებადაურთველად ვერავინ შევიდოდა. ბერია 10 საათამდე ელოდა. შემდეგ ღერუშნით წავიდა სგალინთან. მერე სწრაფად დაბრუნდა და მიბრძანა, მომეხმო ორი კაცი დასვიდან. იქ ვიყავით ბერია, მე (ზახაროვი), დაცვის უფროსი (ეგყობა, სგაროსტინი ან ორლოვი. – ე.ვ.). და ერთი კაცი, რომელსაც სამოქალაქო განსაცემელი ეცვა.

კარი ვერ გავაღეთ. იძულებული გავხდით, გაგვეხსნა კლიგე. ფრთხილად შევადეთ კარი. ღიობში მოჩანდა კართან იაგაკბე დაცემული სგალინის მარცხენა ხელი. კარის უფრო მეტად შეღება ვერ გავებდეთ. ბერიას სახეზე მიგკლის ფერი ედო. ხელიდან გაუვარდა სათვალე და გაუგყდა, მან მკვეთრად დააბიჯა ფეხი და ჩვენკენ გამოისროლა. შემდეგ მშვიდად იკითხა: „ინსტრუმენტი გაქვთ?“ ყველა სდუმდა, ხმა ვერ ამოგველო, ველოდით, კიდეც რას იცყოდა. მან განაგრძო: „ნაჯახი, ხერხი“. მოვიგანეთ ხერხი და ნაჯახი. ბერია მეუბნება: „ზახაროვ შენ სოფლელი ბიჭი ხარ, გეცოდინება ნაჯახით და ხერხით მუშაობაო“. მე არაფერი მითქვამს, მაგრამ ინსტრუმენტები ხელში ავიღე. ბერიამ დაცვის უფროსს ჰკითხა: „სად მდებარეობს სათავსი ამხანაგ სგალინის ოთახის თავზე?“ დაცვის უფროსი, ბერია და მე გემოთ ავედით. ბერიამ გვიბრძანა: „სწრაფად გამოხერხეთ დიდი ნახვრეტი, რომ შეიძლებოდეს იმ ოთახში მოხვედრა, სადაც ამხ. სგალინი იმყოფებაო“. ამის შემდეგ კიბით ქვემოთ ჩავიდა. მე ვცდილობდი, სწრაფად მეშუშავა, ვწვალობდი. არ ვიცი, რამდენ ხანს, მაგრამ მეჩვენებოდა, ძალიან დიდხანს ვუნდებო. დაცვის უფროსი მაჩქარებდა. როდესაც ნახვრეტი მზად იყო, დაცვის უფროსმა ბერიას მოახსენა, მზად არისო. ქვემოთ ჩახედვა უნებართვოდ ვერავინ გაბედა. ბერიამ მოკლედ უბრძანა დაცვის უფროსს: „ჩადი“. მე და ბერია

ქვემოთ ჩავედით კართან, რომელიც უკვე გაეღოთ. იქვე იმყოფებოდა სამოქალაქოგანსაცმლიანი კაცი, შესაძლოა, ექიმი, იგი მაჯას უსინჯავდა. იატაკზე იწვა ფერმკრთალი სგალინი, პერანგის ამარა, შარვლით. ბერია სწრაფად მივიდა მასთან და გვთხოვა დაესმარებოდით, გადაგვეწვინა სგალინი გახტმე. ფრთხილად ვაწვენდით, ამ დროს პირიდან ღუეი წამოუვიდა. მეც და სხვებსაც შეგვექმნა შთაბეჭდილება, რომ იგი მოწამლეს. ყოველ შემთხვევაში, ცხადი იყო, რომ იგი ცუდად გახდა და ცდილობდა, ფეხით თუ ფორთხვით მისულიყო კარამდე დასმარების დასაძახებლად. ოთახიდან რომ გადიოდა ბერიამ ხმადაბლა, თითქოს თავისთვის, ჩაილაპარაკა: „ნაძირალები“. მერე მოვიდნენ ხრუმჩოვი, მალენკოვი, მოლოტოვი, ბულგანინი და სხვები, კაგანოვიჩი ექიმებთან ერთად, მთელი კონსილიუმი. დასვეს დიაგნოზი: ინსულგი. ისინი დიდხანს თათბირობდნენ. მათი ნალაპარაკებიდან შეიძლებოდა მიხვედრილიყავი, რომ სგალის რამდენიმე დღის სიცოცხლე ჰქონდა დარჩენილი. ლაპარაკობდნენ კრიზისზე. გამოიგანეს ერთსულოვანი დასკვნა: მდგომარეობა უიმედოა.

მე მგონი, ერთი დღის შემდეგ ბერიას ბრძანებით დაინიშნა დაკრძალვის ორგანიზაციისა და უსაფრთხოების ღონისძიებათა შემმუშავებელი ჯგუფი. შემუშავდა დამკრძალავი პროცესიის გავლის სქემა, გადამლობი ნაგებობანი ქვიშით დაგვირთული საბარგო ავტომობილების სამმაგი რიგების კედლებით. დაკრძალვის დროს ერთ ადგილას ხალხის ნაკადი ვერ გადაუშვეს სამარქაფო „დერეფანში“, რის შედეგადაც ხალხის ნაკადმა ავტომანქანები ადგილიდან დაძრა. მას მოჰყვა მსხვერპლი – ოცამდე დაღუპული და დაშავებული¹.

გენერალ ბახაროვის¹ ჩვენებიდან ჩვენ ვხედავთ სგალი-

¹ ბახაროვა ასეთი წარმოდგენელი რამ თქვა: „სგალის განზრახული ჰქონდა, მთელი ძალაუფლება გადაეცა მთავრობისათვის და გაექარწყლებინა პარტიის როლი. მთავრობის მეთაურად შეგულებული ჰყავდა, ზუსტად არ მახსოვს, მალენკოვი ან, შესაძლოა, ბერია. ჩემი აზრით, სწორედ ეს გახდა როგორც სგალის, ისე ბერიას თავიდან მოცილების მიზეზი.“

ნის სიკედილის სრულიად სხვა ვერსიას, რაც ამგვიანებს მოგიერთი სხვა ჩვენების, მათ შორის **ხრუშჩოვის** და ძირითადად, **ლომგაჩოვის** ჩვენებების სიცრუეს, რომლებიც მიზნად ისახავდნენ დაეუარათ მკვლელობა. ერთადერთი, რისი განსაზღვრაც არ შეიძლება მუსტად, - ეს არის ავადმყოფობის დაწყების დრო. გახაროეს არაუფერი არ უთქვამს 28 თებერვლის ღამის შეხვედრაზე. მაგრამ, დიდი ალბათობით შეგვიძლია ვამგვიცოთ, რომ სგალინი უგონოდ ნახეს 2 მარგს დილით, რასაც ადასგურებს პროფესორ **ა. მიასნიკოვის** ჩვენება. მაშასადამე, სგალინზე თავდასხმა შეიძლება მომხდარიყო დღის განმავლობაში ან ცოგა უფრო ადრე, ვიდრე მას ნახავდნენ.

საკადრო გადაწყვეტილებანი

1953 წლის 5 მარგს, სგალინის სიკედილის დღეს (მაგრამ, სგალინი ფიზიკურად ჯერ კიდეე ცოცხალი იყო) ეწყობა სკკპ ცენტრალური კომიტეტის პრეზიდიუმისა და სსრ კავშირის მინისტრთა საბჭოს სხდომა. განსახილველად გამოგანილია 16 საკითხი. 40 წუთში მიღებულ იქნა გადაწყვეტილებანი. ამავე სხდომაზე სულ ორ წუთში გადაწყდა საკითხი ორი უწყების, შინაგან საქმეთა სამინისტროსა და სახელმწიფო უშიშროების სამინისტროს ერთიან - სახელმწიფო უშიშროების სამინისტროდ რეორგანიზაციის შესახებ. სახელმწიფო უშიშროების მინისტრად დაინიშნა ბერია¹, მოადგილეები გახდნენ სეროვი და კრუგლოვი.

რეგლამენტის თანახმად, მინისტრის თანამდებობაზე კანდიდატურას ნიშნავდა სსრ კავშირის უმაღლესი საბჭოს

¹ ბერიამ ატომურ საქმეთა სამინისტროსთან ერთად მიიღო სახელმწიფო უშიშროების მინისტრის თანამდებობა, როდესაც ჯერ კიდეე სსრკ მინისტრთა საბჭოს თავმჯდომარის მოადგილე იყო.

პრეზიდიუმი ცენტრალური კომიტეტის პრეზიდიუმის წარდგინებით, ხოლო მინისტრის მოადგილეებს ნიშნავდა მინისტრთა საბჭოს თავმჯდომარე, რომელიც 5 მარტამდე ჯერ კიდევ სტალინი იყო. იგნატიევი ახალ სამინისტროში არ აღმოჩნდა. სხდომის თავმჯდომარე მალენკოვი თითქოს პრეზიდიუმის ხელმძღვანელისა და მინისტრთა საბჭოს თავმჯდომარის როლს ასრულებდა.

ძნელი წარმოსადგენია, რომ ორი სამინისტროს შერწყმის ასეთი რთული საკითხი გადაწყვეტილიყო მყისიერად, წინასწარი დამუშავებისა და თვით სტალინის ნების გარეშე, რომელიც ნომინალურად ჯერ კიდევ ცოცხალი იყო. ყველაზე სწრაფად ეს საკითხი გადაწყდა ცენტრალური კომიტეტის პრეზიდიუმის სხდომაზე 28 თებერვლამდე ან 28 თებერვალს დღისით და ეს გადაწყვეტილება იცოდა ცენტრალური კომიტეტის ბიურომ, სადაც შედიოდნენ ხრუშჩოვი, მალენკოვი, კაგანოვიჩი, ვოროშილოვი და სხვები. 1953 წლის 2 მარტს ხრუშჩოვი გულწრფელად გამოუცხადა ბულგანინს, სახელმწიფო უშიშროების მინისტრი ბერია იქნებაო; ამის შესახებ ლაპარაკობს იგი (ხრუშჩოვი) თავის მოგონებებში (მაგალითად, პარიმანისათვის მიცემულ ინტერვიუში), რაც შეგვიძლია მივიჩნიოთ ხრუშჩოვის აღიარებად, რომ მიღებულ იქნა არამართლზომიერი გადაწყვეტილება – დაენიშნათ ბერია სახელმწიფო უშიშროების მინისტრად. ხრუშჩოვი შეეცადა, ხელი შეეშალა, მაგრამ ვერ შეძლო. მეტისმეტად დიდი იყო სტალინის როლი და ავტორიტეტი, რომ ვინმეს გაეხედა, წინააღმდეგობა მის გადაწყვეტილებას. მიღებული გადაწყვეტილების შესახებ უდავოდ იცოდა უშიშროების მინისტრმა იგნატიევმა, რომელიც ბელადის სიკედილით დაინტერესებული პირი ხდებოდა.

რაც შეეხება იგნატიევს, დაცვის სამმართველოს უფროსის თანამდებობიდან ნ.ს. ვლასიკის გადაყენების შემდეგ, 28 თებერვლიდან 5 მარტამდე, ის ასრულებდა ამ სამმართველოს უფროსის მოვალეობასაც. ორგანიზაციულად, დაცვის

მთავარი სამმართველო შედიოდა სახელმწიფო უშიშროების სამინისტროს შემადგენლობაში. 1953 წლის ივნისში ბერიას ლიკვიდაციის შემდეგ იგნატიევი „დააწინაურეს“ – იგი გახდა ცენტრალური კომიტეტის მდივანი, შემდეგ პარტიის ბაშკირეთისა და თათრეთის საოლქო კომიტეტების მდივანი, და 1960 წელს დიდი პატივითა და ჯილდოებით გააცილეს პენსიაზე.

ბერიას განადგურების შემდეგ ხრუშჩოვმა ამოიღო მისი და სტალინის არქივები, რომლებზეც მიუწვდებოდა ხელი. გარდა ამისა, უნდა ითქვას, ბერიას მიმართ ხრუშჩოვის სიძულვილი იმდენად დიდი იყო, რომ სტალინის სიკვდილში ბერიას ბრალეულობის დამამტკიცებელი უმცირესი საბუთიც რომ ჰქონოდა, მას გარდაუვალად გამოიყენებდა.

ხრუშჩოვმა დაითხოვა სტალინის მთელი დაცვა, ხოლო მომსახურე პერსონალი გაასახლა მოსკოვიდან. უეცრად კვდება ხრუსტალიოვი, კვდებიან ექიმები, რომლებიც მონაწილეობდნენ კონსილიუმებში და სტალინის ცხედრის გაკვეთაში. სტალინის დროს გადარჩენილი აბაკუმოვი მერე დახვრიტეს, სტალინის ბევრი თანამოსაგრე ლიკვიდირებულ ან გადასახლებულ იქნა შორეულ ადგილებში.

ხრუშჩოვის სიძე ა.ი. აჯუბეი ივონებს: „მე კარგად დამახსოვრდა უცნაური ფრაზა, ერთხელ რომ წამოსცდა ვოროშილოვს ყირიმის აგარაკზე, როცა იქ ხრუშჩოვი ისვენებდა, ეს იყო 1958 ან 1959 წლის ზაფხულში. ვოროშილოვმა, როგორც ეს ხშირად მოსდიოდა ხოლმე, ზედმეტი ჭიქა წიწაკიანი არაყი გადაჰკრა... უეცრად ხელი დაადო მხარზე ნიკიტა სერგის ძეს, მისკენ გადაიხარა და რაღაც გულისამაჩუყებელი თხოვნის კილოთი უთხრა: „ნიკიტა, ნუ გინდა მეტი სისხლიო...“

ამრიგად, შეგვიძლია გამოვიგანოთ დასკვნა სტალინის მკვლელობის შესახებ.

ლოზგაჩოვის ჩვენებებიდან (მოგონებებიდან) ვიგებთ, რომ სახელმწიფო უშიშროების მინისტრმა იგნატიევმა გა-

მოიხინა დანაშაულებრივი დაუდევრობა სახელმწიფოს მეთაურის სიცოცხლის დაცვაში, მითუმეტეს რომ იმ მომენტში იგი ერთდროულად სათავეში ედგა პირადი დაცვის მთავარ სამმართველოს. ამიგომ სრულიად მართებულია, რომ სტაროსტინმა იგნატიევს დაურეკა. იგნატიევის უმოქმედობა მოწმობს მის კავშირს შეთქმულებასთან, ვინაიდან, მხოლოდ მას და მის უწყებას შეეძლოთ დაებლოკათ სტალინის აგარაკის დაცვისა და მომსახურე პერსონალის მოქმედება, მათ შორის კავშირგაბმულობის საშუალებანი, რომლებიც როგორც ს.ალექსეევას ჩვენებებიდან ჩანს, ასევე ბლოკირებული იყო 1953 წლის 1 მარტს.

ლოზგაჩოვის ჩვენებიდან არ ჩანს, რა როლს ასრულებდა ხრუსტალიოვი და მისცა თუ არა მას სტალინმა მითითება, რომ ყველა დასაძინებლად დაწოლილიყო. როგორც ცნობილია, სტალინი ასეთ მითითებას არასდროს არ იძლეოდა. ხოლო თუ ყოველივე ეს მოგონილია – მხოლოდ იმისათვის, რომ მოედუნებინათ დაცვის მუშაკთა სიფხიბლე, რაც სულაც არ გამორიცხავს სტალინთან გარეშე პირების შეღწევის შესაძლებლობას. არ არის ნათელი, სად იმყოფებოდა ხრუსტალიოვი 1 მარტს დილით 5 საათიდან 10 საათამდე და მომდევნო დღეებში. მის ჩვენებათა არასასურველობის გამო იგი სულ მალე იქნა ლიკვიდირებული. თვით ლოზგაჩოვის ჩვენების ლიგერატურული ხასიათი მოწმობს ვიდაცის მიერ დამუშავებულ ვერსიას. თუმცა, არ არის საესეებით შეთანხმებული ხრუშჩოვთან, მის გარემოცვასთან ან ვინმე სხვასთან.

ამკარაა მალენკოვის უმოქმედობაც, რომელიც არსებითად მეორე კაცი იყო პარტიაში, რაც არ გამორიცხავს მის თანამონაწილეობას შეთქმულებაში. მაგრამ იქმნება შთაბეჭდილება, რომ იგი უბრალოდ შეიძლებოდა გამოეყენებინათ შეთქმულებს და რაღაც ეტაპზე მდუმარედ მიმხრობოდა მათ. გარდა ამისა, გაზვიადებულია მისი მეგობრული ურთიერთობა ბერიასთან. პოლიტიკაში მეგობრები არ არიან.

რაც შეეხება ბერიას, მის მიმართ პრაქტიკულად ყველას მიერ წაყენებული ბრალდებითა მკაფიოდ გამოხატულ ხასიათის იგი ექვემდებარებოდა წრიდან გადასყავს შეთქმულების მსხვერპლთა თანრიგში. მიუხედავად მთელი მისი ძალაუფლებისა. მითუმეტეს, რომ აღწერილ დროს მას არ გააჩნდა ის ფუნქციონალური ძალაუფლება, რომელიც მისცემდა ამის შესაძლებლობას, თუ გავითვალსწინებთ მის რწმენას სტალინის საკუთარი „კულისსმილმა“ დაცვის ძლიერებაში. სტალინის მკვლელობა ვერ მოხდებოდა წინასწარ შედგენილ შეთქმულების სცენარის გარეშე. ამას მიგვანიშნებს თვით ხრუმშოვიც, რომელიც ჯერ კიდევ 1953 წლის 2 მარტს ბულგანინთან და მალენკოვთან ერთად გეგმავს ბერიას ლიკვიდაციას. თუმცა, სრულიად აშკარაა, რომ ამას ვერ გააკეთებდა სტალინის სიცოცხლეში. მაშასადამე, ბერიას თავიდან მოცილება მას და მის მომხრეებს უთავისუფლებდა სტალინის თავიდან მოცილების გზას, რაც მან თითქმის ოსტატურად გააკეთა, ეცყობა, როგორც შეთქმულების ორგანიზატორმა. ხრუმშოვთან საუბრის შემდეგ ავერელ ჰარიმანი, ნიუ-იორკის შტატის ყოფილი გუბერნატორი, აშშ ელჩი სსრ კავშირში, იცყვის: „მოკლეს მოხუცი... (სტალინი)“.

ხრუმშოვი, მისი ინგრიგანული და ვირეშმაკული ხასიათით, შეიძლებოდა ყოფილიყო სტალინის წინააღმდეგ მოწყობილი შეთქმულების ერთ-ერთი ორგანიზატორი. თუმცა, ნაკლებად სარწმუნოა, რომ იგი იყო შეთქმულების ინიციატორი, ასრულებდა მთავარ როლს მასში ან იყო მკვლელობის შემკვეთი. ხრუმშოვმა, ალბათ, მარჯვედ ისარგებლა შეთქმულების ნაყოფით და მიითვისა მისი დაფინანსების გვირგვინი. მთელი თავისი ქარიზმის მიუხედავად, იგი საკმაოდ პრიმიტიული ადამიანი იყო.

ხრუმშოვის სხვადასხვა ჩვენებებიდან აშკარად იკვეთება, რომ იგი რაღაცას მალავს ან ვიღაცას უნებლიედ აფარებს ხელს. ერთ-ერთ ჩვენებაში ხრუმშოვი ამბობს, რომ

ისინი ყველანი (ხრუშჩოვი, ბულგანინი, ბერია, მალენკოვი) ერთად მივიდნენ სტალინთან და არ ახსენებს საექიმო დახმარებას. მეორეგან – აცხადებს, რომ ცალ-ცალკე მივიდნენ და რომ ექიმები მიიყვანა ან ვოროშილოვმა ან კაგანოვიჩმა. არ არის ნათელი მაინც როდის მივიდნენ პირველი ექიმები. ვინ იყვნენ ისინი და ვინ ჩაიყვანა ან ვინ მისცა მათ რეკომენდაცია? ხრუშჩოვი განზრახ, თუ ქვეცნობიერად ახსენებს მხოლოდ ერთ ექიმს ლუკომსკის. მაშასადამე, შეთქმულებაში მონაწილეობდა რომელიღაც ექიმი. რომელსაც დახმარების გაწევის ნაცვლად, შეეძლო, დაემძიმებინა ავადმყოფის მდგომარეობა. ყოველ შემთხვევაში პირველი დასკვნა, ისევე როგორც პრესაში დაბეჭდილი ცნობა სტალინის ავადმყოფობის შესახებ, აშკარად არაპროფესიონალური იყო.

არ შეიძლება არ აღინიშნოს მეორე დიდმნიშვნელოვანი ფაქტიც: იმ პერიოდში სახელმწიფო უშიშროების სამინისტროს უწყებას ცენტრალური კომიტეტისაგან კურირებდნენ ხრუშჩოვი და კაგანოვიჩი. მაგრამ, ხრუშჩოვისგან განსხვავებით, ბოლო დროს სტალინი კაგანოვიჩს უფრო ენდობოდა. ახალი ცენტრალური კომიტეტის ბევრ წევრს სტალინთან სწორედ კაგანოვიჩმა მისცა რეკომენდაცია.

რაც შეეხება სტალინის ავადმყოფობის დაწყების თუ ინსულტის დარგყმის დღეს, არც აქ არის არავითარი გარკვეულობა. ეს შეიძლებოდა მომხდარიყო 28 თებერვალს ღამით, ან 1 მარტს, აგრეთვე 1 მარტს ღამით, 2 მარტის ღამედეს. ნებისმიერ შემთხვევაში, სტალინი ყოველგვარი დახმარების, მათ შორის, საჭმელ-სასმელის გარეშე ეგლო იატაკზე ერთ დღე-ღამეზე უფრო მეტ ხანს. ვასილ სტალინის მტკიცებითა და ექიმთა ჩვენებებით თუ ვიმსჯელებთ, სტალინი შეიძლებოდა მოეწამლათ ან მასზე მოეხდინათ რაიმე სხვა ზემოქმედება, რომელმაც გამოიწვია ვრცელი ინსულტი არგერიული წნევის მკვეთრი მომატების შედეგად.

ყველამ იცოდა, რომ სტალინს უკვე გადაგანილი ჰქონდა მიკროინსულტი.

უკვე დასახელებულ პირთა უმოქმედობისა და მათი მხრივ დახმარების ხანგრძლივი გაუწევლობის ფაქტების სიმრავლიდან გამომდინარე, შეგვიძლია დიდი ალბათობით ვამტკიცოთ: შეთქმულნი დარწმუნებულნი იყვნენ, რომ სტალინი მოკვდა ან, უფრო ზუსტად, შეუქცევად მდგომარეობაში იმყოფება. პირდაპირ, თუ არაპირდაპირ ამას ადასტურებენ გაზეთების ლოიალური პუბლიკაციები 1953 წლის 2 მარტდან, რაც არ შეიძლებოდა მომხდარიყო ბელადის ქმედუნარიანობის ცოდნის შემთხვევაში.

რჩება ერთი კითხვა: მაინც, ვინ არიან შეთქმულების ინიციატორები, იდეოლოგები, სცენარისტ-შემსრულებლები? გვესახება, რომ ისევე როგორც ნებისმიერ დანაშაულში, ისინი არიან, ისევე როგორც არსებობს ჩადენილი მოქმედების მოტივი. რა თქმა უნდა, იურიდიულ პასუხს საგამოძიებო ღონისძიებანი სჭირდება. მაგრამ, იურისპრუდენციის მოუშველიებლადაც, თანამედროვე ენით თუ ვილაპარაკებთ, ნებისმიერი ოპოზიციის მიღმა ფარულად თუ ამკარად ყოველთვის დგას კონკრეტული პირი. რომელი პირის ინგერესებისათვის მოეწყო შეთქმულება სტალინის წინააღმდეგ? ვინ სარგებლობდა შედარებით რეალური ავტორიტეტით? ხრუშჩოვი? – არა, მალენკოვი? – არა, მიქოიანი? ვოროშილოვი, ბერია? – არა.

ფაქტების საგულდაგულო ანალიზის დროს იკვეთება მოლოტოვის ფიგურა. თითქოს უსპეგაკესი და უმწიკელო კაცი, საქვეყნოდ ცნობილი დიპლომატი, მოლოტოვი, კაცმა რომ თქვას, იყო ერთადერთი ძველი პარტიული ელიტის მოპიკანთაგან, ვისაც ჰქონდა ხალხის თვალში სტალინური მემკვიდრეობის დიდი ავტორიტეტი და უცილობლად იქნებოდა არჩეული სსრ კავშირის შემდგომ ხელმძღვანელად.

როგორც ცნობილია, სტალინი ომისშემდგომ წლებში დიდად არ სწყალობდა მოლოტოვს და არა მარგო და არა

იმდენად იმიტომ, რომ მისი ცოლი ექვმიგანილი იყო ამერიკის დაზვერვასთან ან ისრაელის ელჩთან გოლდა მეირთან კავშირში, არამედ იმ ინფორმაციის შედეგად, რომელსაც იგი ჯუგასაგან იღებდა. მოხსენებებში ნათქვამი იყო, რომ მოლოტოვს შეერთებულ შტატებში მოგზაურობისას არაერთგზის გაუმართავს მოლაპარაკება ამერიკელ „დიპლომატებთან“ მისი თანმხლები პირების გარეშე. ეს კი კატეგორიულად ეკრძალებოდა. სტალინი ითვალისწინებდა მოლოტოვის მიერ შესასრულებელი დავალებების ხასიათს და არ იღებდა ზომებს, რათა უკან გამოეწვია მოლოტოვი მიმდინარე საერთაშორისო შეხვედრებიდან, მაგრამ შემდგომში იგი გაურბოდა მოლოტოვის დანიშვნას საბჭოთა დელეგაციის მეთაურად. (მოგვიანებით, ცენტრალური კომიტეტის პლენუმზე, 1952 წლის დამლევს, სტალინი აშკარად გამოვა მოლოტოვის წინააღმდეგ და ბრალად დასდებს, რომ მან დაუთმო იმპერიალისტური წრეების მხრივ გეწოლას. მოლოტოვი ჩამოაცილეს პარტიის „პირველ როლებს“).

არ შეიძლებოდა, სტალინის შემოთქმა არ გამოეწვია არც ამერიკის პრეზიდენტის რუზველტის დაქინებულ ოფიციალურ თხოვნებს შეერთებულ შტატებში მოლაპარაკებაზე სწორედ მოლოტოვის გაგზავნის შესახებ. ამას მოწმობს, მაგალითად, შემდეგი დოკუმენტი, რომელიც უკავშირდება კონფერენციას გაერთიანებული ერების ორგანიზაციის შექმნის შესახებ:

**პირადად და მკაცრად საიდუმლოდ
მარშალ სტალინისათვის
პრეზიდენტ რუზველტისათვის**

„ელჩმა გრომიკომ ახლახან გააცნო სახელმწიფო დეპარტამენტს სან-ფრანცისკოს კონფერენციაზე წარმოსაგზავნი საბჭოთა დელეგაციის შემადგენლობა. ჩვენ ერთობ

მაღალი ამრისა ვართ ელჩ გრომიკოს პირად ღირსებებსა და ნიჭზე, და გეწამს, რომ იგი წარმატებით წარმოადგენდა საბჭოთა კავშირს. მიუხედავად ამისა, არ შემოიძლია არ გამოვთქვა ღრმა იმედგაცრუება იმის გამო, რომ ბ-ნი მოლოტოვი, ალბათ, ვერ დაესწრება კონფერენციას. მე მახსოვს, რაოდენ მეგობრული და ნაყოფიერი თანამშრომლობა ჰქონდათ იალტაში ბ-ნ მოლოტოვს, ბ-ნ იდენსა და ბ-ნ სტეცინიუსს და დარწმუნებული ვარ, რომ სახელმწიფო მდივანი იმედოვნებდა, განეგრძო მუშაობა სან-ფრანცისკოში იგივე სულისკვეთებით, ერთობლივი მუშაობა, ბოლოსდაბოლოს, ჩვენი საერთო მიზნის მისაღწევად – ქმედითი საერთაშორისო ორგანიზაციის დასაფუძნებლად, რომელიც მოწოდებულია მოუგანოს მთელ მსოფლიოს უსაფრთხოება მომავალში.

თუ ბ-ნი მოლოტოვი არ დაგვესწრება, კონფერენცია ძალზე ბევრს დაჰკარგავს. თუ სასწრაფო და პასუხსაგები საქმეები საბჭოთა კავშირში არ მისცემს მას შესაძლებლობას, დარჩეს კონფერენციაზე ბოლომდე, მე ძალიან დიდი იმედი მაქვს იმისა, რომ თქვენ შესაძლებლად მიიჩნევთ, ნება დართოთ მას, ჩამოვიდეს თუნდაც ფრიად მნიშვნელოვან პირველ სხდომებში მონაწილეობის მისაღებად. ყველა ინიციატორი სახელმწიფო და კონფერენციის მონაწილე, მეტი წილი სხვა ქვეყნები წარმოდგენილი იქნებიან თავიანთი საგარეო საქმეთა მინისტრებით. ვიღებ რა ამას მხედველობაში, მე ვშიშობ, რომ ბ-ნი მოლოტოვის არყოფნა მთელ მსოფლიოში აღიქმება როგორც ნიშანი იმისა, რომ საბჭოთა მთავრობა არ იჩენს ჯეროვან ინტერესს ამ კონფერენციის დიადი ამოცანებისადმი“.

უდავოა, რომ ასეთი წერილი – სათხოვარი მოლოტოვის თაობაზე მოამზადა ამერიკის დაბვერვამ. სტალინმა დელიკატური უარი უთხრა რუმბელგს მოლოტოვის მოუწყელობის გამო.

პირადად და საიდუმლოდ
მარშალ ი.ბ. სტალინისაგან
პრეზიდენტ ბ-ნ ჟ. რუზველტს

ჩვენ ფრიად ვაფასებთ და დიდ მნიშვნელობას ვანიჭებთ სან-ფრანცისკოს კონფერენციას, რომელიც მოწოდებულია სათავე დაუდოს ხალხთა მშვიდობისა და უსაფრთხოების საერთაშორისო ორგანიზაციას, მაგრამ ისეთი ვითარება შეიქმნა, რომ ვ.მ. მოლოტოვს ნამდვილად არა აქვს შესაძლებლობა, მიიღოს მონაწილეობა კონფერენციაში. მე და ვ.მ. მოლოტოვი უაღრესად ვწუხვართ ამის გამო, მაგრამ უმაღლესი საბჭოს დეპუტატთა მოთხოვნით აპრილში მოსაწვევია სსრკ უმაღლესი საბჭოს სესია, სადაც ვ.მ. მოლოტოვის ყოფნა სრულიად აუცილებელია, რაც გამორიცხავს იმ შესაძლებლობას, რომ მან მონაწილეობა მიიღოს თუნდაც კონფერენციის პირველ სხდომებში.

თქვენ იცით აგრეთვე, რომ ელჩმა ა.ა. გრომიკომ სავსებით წარმატებით შეასრულა თავისი ამოცანა ღუმბარტონ-ოქსში და ჩვენ დარწმუნებული ვართ, რომ იგი დიდი წარმატებით უხელმძღვანელებს საბჭოთა დელეგაციას სან-ფრანცისკოში.

რაც შეეხება სხვადასხვა განმარტებებს, როგორც თქვენ გესმით, ეს ვერ იქნება მისაღებ გადაწყვეტილებათა განმსაზღვრელი“.

გარდა ამისა, არ შეიძლება არ გაეისხენოთ მეორე, არანაკლებ მნიშვნელოვანი ისტორიული ფაქტი, როდესაც მომბაღდა პირველი შეთქმულება ხრუშჩოვის გადაყენების შესახებ.

1957 წლის ივნისში ცენტრალური კომიტეტის პრეზიდიუმმა მიიღო გადაწყვეტილება, გაეთავისუფლებინა ხრუშჩოვი თანამდებობიდან და რეკომენდაცია მიეცა ცენტრალური კომიტეტის პლენუმისათვის, აერჩია სკკპ ცენტრალური კომიტეტის პირველ მდივნად ვ.ი. მოლოტოვი. მოლოტოვს ხმა

მისცეს ბულგანინმა, მალენკოვმა, კაგანოვიჩმა, ვოროშილოვმა, პერეუხინმა და საბუროვმა, წინააღმდეგ – კირიჩენკომ, მიქოიანმა და სუსლოვმა. შეიღნი სამის წინააღმდეგ გარდა ამისა, ხრუშჩოვის დასაცავად გამოვიდნენ ბრეჟნევი, ჟუკოვი, შვერნიკი, ფურცევა. მაგრამ მათ, როგორც პოლიგბიუროს წევრობის კანდიდატებს, მხოლოდ სათათბირო ხმა ჰქონდათ. ამრიგად, ხრუშჩოვის გადაყენებისა და ცენტრალური კომიტეტის პირველ მდივნად და შესაბამისად – სახელმწიფოს მეთაურად მოლოტოვის არჩევის საკითხი გადაწყვეტილი იყო. მაგრამ სიგუაცია შეცვალა ჟუკოვმა, რომელმაც მუქარით განუცხადა „გადაგრიანების“ ორგანიზატორებს: „არმია მხარს არ დაგიჭერთ, ხოლო მე თუ არ გავეცი ბრძანება, არც ერთი ტანკი აღგილიდან არ დაიძვრება“.

ამის წყალობით ხრუშჩოვი გადარჩა. ხოლო პლენუმმა ცენტრალური კომიტეტის შემადგენლობიდან გარიცხა მალენკოვი, მოლოტოვი, კაგანოვიჩი და მათ მიმხრობილი შეპილოვი. თუმცა, დანარჩენების გასაოცრად, ხრუშჩოვმა არავეითარი რეპრესიული ღონისძიება არ მოიმოქმედა. ყველას შესთავაზეს სხვა ვაკანსიები, მოსკოვის ფარგლებს გარეთ: მოლოტოვს – მონღოლეთის ელჩობა, მალენკოვს – უსგ-კამენოგორსკის პესის დირექტორობა, კაგანოვიჩს – ურალის სამთომამდიდრებელი კომბინატის დირექტორობა. მაშინ, ხრუშჩოვის საქციელი მიიჩნიეს დემოკრატიულ ღონისძიებად პარტიის წევრების მიმართ. სინამდვილეში კი მათ ძალზე ბევრი რამ იცოდნენ ხრუშჩოვის წარსული ცხოვრებიდან, საიმისოდ, რომ პირველი მდივნის რეპრესიების მსხვერპლნი გამსდარიყვნენ და ხრუშჩოვს ეს ესმოდა.

ამ ეპიზოდის მნიშვნელობა ისიც არის, რომ მან ცხადყო სტალინის წინააღმდეგ 1953 წლის შეთქმულების რეალური ჩანაფიქრი. ხრუშჩოვს უკვე გაწმენდილი ჰქონდა გზა და ახლა სრულდებოდა მოლოტოვის გახელისუფლების რეალური სცენარი. არ არის გამორიცხული, რომ ეს სცენარი

შემუშავებული ყოფილიყო ამერიკის დაზვერვის მიერ მოლოგოვთან ერთად, როდესაც იგი შეერთებულ შტატებში ყოფნისას არაერთგზის შეხვედრია დაზვერვის მესვეურებს. არც მოლოგოვი და არც ხრუშჩოვი არ იყვნენ რუსეთის პატრიოტები, მაგრამ ამერიკელებს უფრო მეტად ხელს აძლევდა მოლოგოვი.

ამრიგად, სტალინის წინააღმდეგ შეთქმულება მზადდებოდა მოლოგოვის დასაწინაურებლად, და სტალინის მკვლელობის ინიციატორი შეიძლებოდა ის ყოფილიყო. მით უმეტეს, რომ ჰქონდა პირადი (ოჯახური) მოგვიც.

მაგრამ მაინც ვინ იყო მოლოგოვის თანამოსაგრე, იდეოლოგი, და შესაძლოა, სტალინის მკვლელობის შემსრულებელიც. საკუთარი სახით, თუ თავისი ხელქვეითების სახით, ვინ სარგებლობდა უკანასკნელ წლებში სტალინის განსაკუთრებული ნდობით? ასეთი კაცი იყო კაგანოვიჩი. სწორედ ის არის დასახელებული ერთ-ერთ ვერსიაში, რომელიც წამოყენებულია წიგნში „ცხოვრება და საკვირველებანი ნეტარი მონაზვნის მაგრონასი“. მოსკოვისა და სრულიად რუსეთის პატრიარქის ლოცვა-კურთხევით რომ გამოიყა:

„სტალინი ნეტარ მაგრონას ეწვია. ეს იყო 1941 წელს. ნეტარმა მაგრონამ მიიღო იგი და მარცხენა მხარზე მოუთათუნა ხელი: „წითელი მამალი გაიმარჯვებს. გამარჯვება შენ დაგრჩება. ხალხი გაიმარჯვებს. ხელმძღვანელობიდან ერთადერთი შენ არ დაგოვებ მოსკოვს... მას უყვარს რუსეთი. მან თავისი სული და გული ომს ჩააქსოვაო“.

სამამულო ომის დასაწყისში სტალინმა შეასრულა ყველა მითითება, რომლებიც მას მისცა ლიბანის მთებში (ანტიოქია-სირია) მოღვაწე მიგროპოლიგმა ილიამ რუსეთის გადარჩენის შესახებ. მის კითხვაზე, რისი გაკეთება იყო საჭირო, ნეტარმა მონაზონმა უპასუხა: „უნდა გახსნა მონასტრები და სემინარიები რუსეთში, ციხიდან უნდა გამოუშვა

მღვდლები, მთელი ძალები გადაისროლო პეგროგრადის დასაცავად და ხელი შეუწყო იმას, რომ ჯარებში იყვნენ მღვდლები და ყაზანის სასწაულმოქმედი ღვთისმშობლის ხატი, რომლის წყალობითაც ხდებოდა სასწაულები – გამარჯვებები: კურსკთან – პროხოვის ველზე და კენიგსბერგის აღებისას“.

დედა მაგრონა ხშირად გვიჩვენებდა, როგორ იყვირებსო სტალინი სიკვდილის წინ: „რას შერებით, რას შერებით!“. საწოლის ერთ მხარეს იდგებოდა კაგანოვიჩი, მეორე მხარეს – მისი და: „რას შერებით, რას მიპირებთო?“ ისინი კი ბალიშით გაგუდავენ. ეს თქვა მაგრონამ 1943 წელს“.

ამრიგად, გემონათქევამი საფუძველს გვაძლევს, ვამტკიცოთ, რომ შეთქმულთა წრეში შედიოდნენ ხრუშჩოვი, იგნატიევი, ბულგანინი, მოლოტოვი და კაგანოვიჩი. ამ ორ უკანასკნელს წამყანი როლი ეკისრებოდა.

სრუშჩოვის შეთქმულებრივი საქმიანობის შესახებ

მეორე მსოფლიო ომის დამთავრების შემდეგ აშშ-ს პრეზიდენტმა ჰარი ტრუმენმა განაცხადა: „მეორე მსოფლიო ომში გამარჯვებამ ამერიკელი ხალხი მსოფლიოს ხელმძღვანელობის მწვავე პრობლემის წინაშე დააყენაო“. კვლავ დასტურდება მსოფლიო ბატონობისათვის ბრძოლის ბოდიეთი იდეა. მაგრამ ამ გზაზე, როგორც ოდესღაც პიგლერის წინ, საბჭოთა კავშირი აღმოჩნდა. აშშ-ს ხელმძღვანელ წრეებში ზოგიერთმა ჭკუასგადამღვარმა მოღვაწემ სსრ კავშირზე სამხედრო თავდასხმის გეგმების შემუშავება დაიწყო.

გენერალი ეიზენჰაუერი, რომელმაც ტრუმენი შეცვალა

აშშ პრეზიდენტის პოსტზე, ამბობდა: „რა აზრი აქვს, თვალი დაეხუჭოთ იმ ფაქტზე, თუ რას ვფიქრობთ ჩვენ რუსეთთან ომზე“. 1945 წლის მაისში აშშ სახელმწიფო დეპარტამენტის წარმომადგენელი დ. გრიუ აცხადებდა: „რუსეთთან მომავალი ომი ისევე გარდაუვალია, როგორც თვით რეალობა. იგი შეიძლება უახლოეს წლებში ატყდეს. ჩვენ საბრძოლო მზადყოფნაში უნდა დავრჩეთ“. მაღალი თანამდებობის ამერიკელმა გენერალმა არნოლდმა 1945 წლის მაისში თანამოსამსახურებთან საუბრისას თქვა: „ჩვენი შემდეგი მტერია რუსეთი. იმისათვის, რომ წარმატებით გამოვიყენოთ სტრატეგიული ავიაცია, ჩვენ გვჭირდება ბაზები მთელ მსოფლიოში, რომლებიც ისე იქნება განლაგებული, რომ იქიდან შეგვეძლოს იერიში მივიტანოთ ნებისმიერ ობიექტზე რომლის დაბომბვასაც გვიბრძანებენ“. შეერთებულ შტატებში იწყება ატომური შანტაჟის ცდა, გაისმის აგრესიული მოწოდებანი, დაიწყონ ატომური ომი სსრ კავშირის წინააღმდეგ.

1945 წლის 18 სექტემბერს შეერთებულ შტატებში განიხილავენ სსრ კავშირზე სამხედრო თავდასხმის გეგმას კოლუარი სახელწოდებით „აშშ სამხედრო პოლიტიკის ფორმირების საფუძველი“ (დირექტივა 1496/2). მეორე დირექტივაში „სტრატეგიული კოალიცია და აშშ შეიარაღებული ძალების გამოყენების გეგმა“ (1945 წლის 9 ოქტომბრის დირექტივა 1518), დაწერილებით იყო შემუშავებული სსრ კავშირზე აშშ სამხედრო თავდასხმის გეგმა. დაისახა 20 ქალაქი, რომლებისთვისაც ომის შემთხვევაში უნდა მიეყენებინათ დარტყმები ატომური ბომბებით. მაგრამ ამ ბოლღით გეგმებს ასდომა არ ეწერა.

სსრ კავშირში გაჩნდა არა მარგო ატომური, არამედ წყალბადის ბომბიც და აშშ იძულებული გახდა ხელი აეღო სსრ კავშირზე ღია სამხედრო თავდასხმის გეგმებზე. განმარტავდა რა ამ ისტორიულ ფაქტს, აშშ პრეზიდენტმა რიჩარდ ნიქსონმა განაცხადა: „მას შემდეგ, რაც საბჭოთა კავ-

შირმა თანასწორობას მიაღწია სტრატეგიული იარაღის სისტემის დარგში, ყოველგვარი შეტაკება მასთან ცივილიზებული ქვეყნების ბირთვული განადგურების პოტენციური საფრთხის მომასწავებელი იქნებაო.“

ამ პირობებში აშშ გადავიდა სსრ კავშირის წინააღმდეგ ფართომასშტაბიანი ფარული ომის განაღდებაზე და ყოველნაირად ცდილობდა გაეგესა იგი შიგნიდან. აშშ-ს ეროვნული უშიშროების საბჭოს საილუმლო ღირექტივში (1948 წ. 18 აგვისტოს ეუს 20/1) ნათქვამი იყო: „მთავრობა იძულებულია გაჩაღებული პოლიტიკური ომის ინტერესებისათვის დასახოს უფრო გარკვეული და აგრესიული მიზნები რუსეთის მიმართ... ჩვენი მიზანია საბჭოთა ხელისუფლების დამხობა... ჩვენი საქმეა ვიმუშაოთ და მივაღწიოთ იმას, რომ სსრ კავშირში მოხდეს შინაგანი მოვლენები. საქმე ეხება, უწინარეს ყოვლისა, იმას, რომ საბჭოთა კავშირი დავასუსტოთ და ასე ვამყოფოთ პოლიტიკური, სამხედრო და ფსიქოლოგიური თვალსაზრისით... საჭიროა საგანგებოდ აღინიშნოს, რომ ნებისმიერი არაკომუნისტური რეჟიმის იდეოლოგიური საფუძვლის მიუხედავად და იმის მიუხედავად, თუ რამდენად იქნება იგი მზად, არა სიგყვიერად შეასხას ქება-დიდება დემოკრატიას და ლიბერალიზმს, ჩვენ უნდა მივაღწიოთ დასახული მიზნების განხორციელებას. ჩვენ უნდა შევექმნათ ავტომატური გარანტიები, რომლებიც უზრუნველყოფენ, რომ არაკომუნისტურ რეჟიმსაც კი:

- ა) არ გააჩნდეს დიდი სამხედრო ძლიერება;
- ბ) ეკონომიკური თვალსაზრისით დიდად იყოს დამოკიდებული გარე სამყაროზე;
- გ) არ ჰქონდეს სერიოზული ძალაუფლება მთავარ ეროვნულ უმცირესობებზე;
- დ) არ დაამყაროს არაფერი რკინის ფარდის მსგავსი.

იმ შემთხვევაში, თუ ასეთი რეჟიმი გამოხატავს მგრობას კომუნისტების მიმართ და მეგობრობას ჩვენს მიმართ, ჩვენ უნდა ვიზრუნოთ იმისათვის, რომ ეს პირობები თავს

მოვახვიოთ მას, ოღონდ არა შეურაცხყოფი ან ღამამცირებული სახით, მაგრამ ჩვენ ყოველნაირად უნდა ვეცადოთ ამ პირობების მათთვის თავსმოხვევას ჩვენი ინტერესების დასაცავად“.

შეერთებულმა შტატებმა დეგალურად შეიმუშავა სსრ კავშირის წინააღმდეგ ფარული ომის გეგმა. სსრ კავშირის დაშლის ასეთ გეგმებს ცინიკური გულახდილობით აყენებდა თავისი თანამშრომლების წინაშე ამერიკის ევროპული დაზვერვის უფროსი ალენ დალესი, რომელიც შემდგომში აშშ-ს ცენტრალური სადაზვერვო სამმართველოს დირექტორი გახლდათ. მოხსენებით ბარათში აშშ კონგრესისადმი ალენ დალესი წერდა სსრ კავშირის წინააღმდეგ ძირგამოთხრელი საქმიანობის ორგანიზაციის, სსრ კავშირში ამერიკის აგენტურის მუშაობის შესახებ: „თუ დავთესთ რუსეთში ქაოსს, ჩვენ შეუმჩნევლად გავუყალბებთ მათ ღირებულებებს და ვაიძულებთ ირწმუნონ ეს ყალბი ღირებულებანი. როგორ? ჩვენ ვიპოვით თანამემწეებსა და მოკავშირეებს თვით რუსეთში. თანდათან, ეპიზოდ-ეპიზოდ გათამაშდება თავისი მასშტაბით უმაგალითო, გრანდიოზული გრაგედია მსოფლიოს ერთ-ერთი ყველაზე ურჩი ხალხის დაღუპვისა, მისი თვითშეგნების საბოლოო, შეუქცევადი ჩაქრობისა.“

ლიგერატურიდან და ხელოვნებიდან, მაგალითად, ჩვენ თანდათან გამოვდევნით მათს სოციალურ არსს. გადავაჩვევთ მხატვრებს, დავუკარგავთ მათ ხალისს წარმოსახონ, იკვლიონ პროცესები, რომლებიც ხალხთა მასების სიღრმეში მიმდინარეობს. ლიგერატურა, თეატრი, კინო – ყველა ეს საშუალება წარმოსახავს და განადიდებს ყველაზე ქვენა ადამიანურ გრძნობებს. ჩვენ ყოველნაირად დავუჭერთ მხარს და გამოვიყვანთ ასპარეზზე ეგრეთ წოდებულ შემოქმედთ, რომლებიც ფართოდ დანერგავენ და შეიგანენ ადამიანთა ცნობიერებაში სექსის, ძალადობის, საღიშმის, ღალატის კულტს – ერთი სიტყვით, ყოველივე იმას, რაც უმნეობად ითვლება.

სახელმწიფოს მართვაში ჩვენ შევექმნით ქაოსსა და არეუ-
დარევას. ჩვენ აქტიურად და სისტემატურად შევეუწყობთ
ხელს ჩინოვნიკების, მექრთამე მოხელეების თვითნებობას,
უპრინციპობას. ბიუროკრატიზმი და საქმის გაჭიანურება
სათნოებად შეირაცხება! პატიოსნება და წესიერება მას-
ხარად ასაგდები და უმაქნისი გახდება, წარსულის გადმო-
ნაშთად გადაიქცევა. უტიფრობა, თავხედობა და სიცრუე,
ლოთობა და ნარკომანია, ერთმანეთის ცხოველური შიში
და უსინდისობა, ღალატი, ნაციონალიზმი და ხალხთა მტრო-
ბა, უწინარეს ყოვლისა, რუსი ერის მიმართ მტრობა და
სიძულვილი — ყოველივე ამას ჩვენ მოხერხებულად და შე-
უმჩნევლად გავავრცელებთ და დავნერგავთ და მხოლოდ
თითო-ოროლა კაცი თუ მიხვდება და გაიგებს, რა ხდება.
მაგრამ, ასეთ ადამიანებს ჩვენ მოვესპობთ არსებობის სახ-
სარს; ჩავაყენებთ უმწუო მღვთმარეობაში და მასხარებად
ვაქცევთ. ვიპოვით მათთვის ჩირქის მოცხების და საზოგა-
დოების ხორცმეგებად გამოცხადების ხერხებს“.

სსრ კავშირის წინააღმდეგ აშშ-ს ფარული ომის ყოვლის-
მომცველი გეგმის მთავარი მიზანი იყო ის, რომ სტალინის
გარდაცვალების შემდეგ, ამერიკული კაპიტალის მთელი ძლი-
ერების გამოყენებით გაეყვანათ სოციალისტური ქვეყნების
კომუნისტური პარტიების მთავარ ხელმძღვანელ პოსტებზე
პროდასავლური ლიდერები. მათ, პირებს, რომლებიც თანაგ-
რძნობით ეკიდებოდნენ დასავლურ სამყაროს, ამერიკა-ინგ-
ლისის აგენტურის დახმარებითა და ხელშეწყობით აიძულებ-
დნენ უზრუნველყოთ კომუნისტურ პარტიაში ანტისაბჭოუ-
რი, რევოლუციონისტულად განწყობილი პირების, ყოველგვარი
კარიერისტებისა და გაიძვერების მოზღვაება, რომლებიც
მაგერიალური მოგების მიზნით მიეგმასნებოდნენ კომუნის-
ტური პარტიის მმართველ წრეებს და ააფეთქებდნენ მათ
შიგნიდან; ესარგებლათ იმით, რომ ფაშიზმის წინააღმდეგ
ბრძოლაში დაიღუპა ბევრი ნამდვილი, სოციალიზმის საქმის
ერთგული კომუნისტი, დაახლოებით 3,5 მილიონი კაცი.

ამერიკა-ინგლისის აგენტიურის მთავარი მიზანი იყო ის, რომ გადაეჭყიათ სსრ კავშირსა და სხვა სოციალისტურ ქვეყნებში კომუნისტური პარტიები მკაცრად კლასობრივი გაერთიანებებიდან ევრეთ წოდებულ საერთო-სახალხო პარტიებად, რაც შესაძლებლობას მისცემდა ანგისაბჭოთა ელემენტებს, ეხუელათ მათ რიგებში. რამდენადაც დემოკრატიული ცენტრალიზმის მოთხოვნების შესაბამისად, ლენინურ-კომუნისტურ პარტიებში უმცირესობა უმრავლესობას ემორჩილება, მსჯელობდნენ ამერიკელი და ინგლისელი მზვერავები, ანგისაბჭოელები იქ ასეთ უმრავლესობას შეადგენენ და ადამიანის უფლებებისათვის ბრძოლის ყალბი დროშით მიაღწევენ პროლეტარიატის დიქტატურის ლიკვიდაციას, მის შეცვლას ევრეთ წოდებული საერთო-სახალხო სახელმწიფოთი. ეს დამბლას დასცემს საბჭოთა უშიშროების ორგანოების საქმანობას და ფართო ასპარეზს მიანიჭებს ყველა ჯურის და ყაიდის ანგისაბჭოელებს კაპიტალისტური წესების რესტავრაციისათვის ბრძოლაში.

თავის ჯამუშურ საქმიანობაში, ამ გეგმის თანახმად, უცხოური აგენტიურა უნდა დაყრდნობოდა იმათ შვილებს, ვისი მშობლებიც წინათ გაბატონებულ ექსპლუატატორულ კლასებს შეადგენდნენ და ვისი ქონებაც კონფისკებულ იქნა სოციალისტური რევოლუციების დროს, აგრეთვე იმათ შვილებს, ვისი მშობლებიც რეპრესირებული იყვნენ საბჭოთა ხელისუფლების წლებში, დაყრდნობოდნენ ნაირნაირ ნაციონალისტურად განწყობილ ელემენტებს და პირწაყარდნილ სისხლის სამართლის დამნაშავეებს, რომლებიც ოცნებობდნენ, რომ სოციალისტური სახელმწიფოს ლიკვიდაცია მათ მოუტანდა „გკბილ“ ცხოვრებას ხალხის ძარცვის ხარჯზე.

საგულდაგულოდ შემუშავდა სოციალისტური ქვეყნების ეკონომიკის დარგში განსახორციელებელი მავნებლობის პროგრამა, რომელიც მოწოდებული იყო, სახელი გაეგება სოციალისტური, წარმოების ხერხისათვის. ამ მიზნით, ამერიკა-ინგლისის აგენტიურას დაევალა, თავის მოქმედებით

ამოვედო ეკონომიკიდან ყოველივე სოციალისტური, რის შემდეგაც დასცემდა ყიჟინას, რომ სოციალისტური წარმოების ხერხი არ არის ეფექტიანი და ძირეულ რეფორმებს საჭიროებს. ამასთან, უნდა ჩაენერგათ სოციალისტური ქვეყნების ხალხთა ცნობიერებაში, რომ სოციალიზმის ამენების დროს არ არსებობს არავითარი ზოგადი მეცნიერული კანონზომიერებანი. ასეთ პირობებში მთავარ დარგყმას აყენებდნენ სოციალისტური ეკონომიკის ცენტრალიზებულ დაგეგმვას ყურით მოთრეული ეკონომიკური რეფორმების სახით.

ხალხის შეგნებაში ნოვაგორობის სახით ინერგებოდა მტკიცება, რომ მანქანებსა და ჩარხებში ლითონის ნაწილები უნდა შეიცვალოს პლასტმასის დეგალებით, რაც ძირს უთხრიდა მეგალურგიას, მძიმე მრეწველობის განვითარების, ქვეყნის თავდაცვისუნარიანობის საფუძველთა საფუძველს.

საბჭოთა სოფლის მეურნეობის ნგრევის მიზნით უნდა მომხდარიყო მანქანა-გრაქტოროთა სადგურების ლიკვიდაცია, რაც ერთბაშად დააყენებდა კოლმეურნეობებს გაკოტრების პირას. მიელწიათ ვილიამსის ნათესაბალახიანი სისტემის ლიკვიდაციისათვის, რაც ძირს გამოუთხრიდა მეცხოველეობის განვითარებას ქვეყანაში და ა.შ.

საბჭოთა სახელმწიფოებრივი წყობილების ძირგამოთხრის, მოსახლეობას შორის ანგისაბჭოთა განწყობილების ზრდის საქმეში დიდი როლი ეკისრებოდათ რადიოსადგურებს „ამერიკის ხმას“, „ბი-ბი-სის“, „თავისუფალ ევროპას“ და სხვა ანალოგიურ რადიომუწყებლობებს. სსრ კავშირის წინააღმდეგ შეერთებული შტაგების ფარული ომის ეს გეგმა დაწერილებითაა გაშუქებული ეროვნული უშიშროების დარგში აშშ პრეზიდენტის ყოფილი თანამემწის პროფესორ ბეზინსკის წიგნში „სოციალიზმის ეგაპობრივი განადგურება“.

პარტიისა და სახელმწიფოს ხელმძღვანელობაში გამძვრალი პროდასავლური აგენტი ხრუმჩოვი და მისი გამყიდ-

ველი თანამშრომლები აქტიურად შეუდგნენ ოკეანისგალ-
მელი მესვეურების გეგმის ხორცშესხმას. სკკპ XXII ყრილო-
ბის შემდეგ ფართო ასპარეზი მიენიჭათ ყველა ჯურისა და
ყაიდის ანგისაბჭოელებს, რომლებიც აქამდე „იაგაკქვეშეთ-
ში“ იმალებოდნენ. დაიწყო სახელმწიფო უშიშროების ორ-
განოების გაუთავებელი რეორგანიზაცია: ამ ორგანოების
ხელძღვანელ პოსტებზე საბჭოთა პატრიოტებს ანაცვლებდ-
ნენ კალუგინის, იმ გენერლის ტიპის უცხოურ დაზვერვათა
აგენტებს, რომელმაც შემდგომში მოახერხა გამძვრალიყო
სახელმწიფო უშიშროების კომიტეტის თავმჯდომარის
თანამემწედ, შემდეგ კი სსრკ უშკომის პირველი მთავა-
რი სამმართველოს (საგარეო-პოლიტიკური დაზვერვის)
კონგრდაზვერვის უფროსად. მას შემდეგ, რაც ხრუმშოვმა
სსრ კავშირის სახელმწიფო უშიშროების კომიტეტის თავმ-
ჯდომარის თანამდებობიდან გადააყენა გამოცდილი ოპე-
რატიული მუშაკი, არმიის გენერალი ივანე ალექსანდრეს
ძე სეროვი, ამერიკა-ინგლისის აგენტურა სრული ძალით
ამოქმედდა, ამზადებდა რა სსრ კავშირის დაშლას: ასლა
უკვე შეეძლოთ, აღარ შინებოდათ საბჭოთა სახელმწიფო
უშიშროების ორგანოებისა.

იმავედროულად ხრუმშოვმა და მისმა თანამშრომლებ-
მა იგივე სკკპ XXII ყრილობაზე გამანადგურებელი დარ-
ცხა მიაყენეს საბჭოთა კავშირის კომუნისტურ პარტიას,
რომელიც მკაცრად კლასობრივი გაერთიანებიდან გადააქ-
ციეს ეგრეთ წოდებულ საერთო-სახალხო პარტიადა. ამან
საშუალება მისცა დეკლასირებულ ელემენტებს, რომლე-
ბიც კომუნისტებად ასალებდნენ თავს, მოკალათებულიყ-
ვნენ სკკპ რიგებში (რომლის წევრთა რიცხვმა სულ მოკლე
ვადაში 19 მილიონს გადააჭარბა, რამდენადაც „ილებდნენ
ყველა მსურველს“), და არა მარგო მოკალათებულიყვნენ,
არამედ ხრუმშოვის აქტიური მხარდაჭერით დაეკაფებინათ
კიდევ მასში ხელმძღვანელი პოსტები. კომუნისტური პარ-
ტია ფაქტობრივად აღარ არსებობდა და პროლეტარიატის

დიქტატურის სახელმწიფოს გაუქმების შემდეგ გადაიქცა ჩვეულებრივ სოციალ-დემოკრატიულ პარტიად. აქტიური, იქამდე ჩრდილში მდგომი ევრეთ წოდებული დემოკრატიები, რომლებსაც ხალხმა მისთვის ჩვეული გამჟღავნებით „დემოკრატიები“ უწოდა, უეცრად კომუნისტები გახდნენ. ხრუშჩოვის მეშვეობით სწორედ ისინი დაეპატრონენ სკკპ ხელმძღვანელობას, მოამზადეს და განახორციელეს შემდეგ, 1991 წლის აგვისტოში, დასავლური აგენტიურის ხელმძღვანელობით ანგისახელმწიფოებრივი გადაგრილება.

ხრუშჩოვმა მიაღწია პარტიულ ორგანიზაციითა სამრეწველო და სასოფლო-სამეურნეო ორგანიზაციებად დაყოფას. პარტიული ორგანიზაციების ხელმძღვანელობაში დაიწყო მმართველი კადრების გაუთავებელი გადაადგილ-გადმოადგილება. ხრუშჩოვმა ფაქტობრივად შელახა და მნიშვნელოვანწილად არარად აქცია პარტიის ხელმძღვანელი როლი. იგი პროვოკაციულად აცხადებდა: „მოდით, გავუმვით შეუბულებაში პარტიის სასოფლო რაიკომის მდივანი და კოლმეურნეობის თავმჯდომარე და ვნახოთ, ვისი როლი აღმოჩნდება უფრო მნიშვნელოვანი წარმოების ორგანიზაციის საქმეში: უეჭველია, აქ მთავარი როლი კოლმეურნეობის თავმჯდომარეს დარჩება“.

ხრუშჩოვმა დარცმია მიაყენა ცენტრალიზებულ დაგეგმვასაც. ქვეყანაში აქტიურად იწყო განვითარება ევრეთ წოდებულმა **გოზინმშენმა**: როდესაც ჭიანურდებოდა, ბოლომდე არ მიდიოდა დაწყებული მშენებლობა და იწყებოდა ახალი ობიექტის აგება. ასე იქსაქსებოდა ძირითადი კაპიტალდაბანდება. ასე ეთხრებოდა ძირი ქვეყნის ეკონომიკას.

ქიმიური მრეწველობის განვითარების სახით ხრუშჩოვლებმა ლოზუნგით: „შეეცვალოთ მანქანა-მოწყობილობის ლითონის დეტალები პლასტმასის ნაწილებით!“ - მეგალური მრეწველობის დემორგანიზაცია გამოიწვიეს. აღკვეთდა რა წინააღმდეგობას თავისი მგრული ბრახვებისადმი, **ხრუშჩოვმა** სამეურნეო ხელმძღვანელებს, რომლებიც

ცდლობდნენ წინააღდგომოდნენ სსრ კავშირის მეგალუზრ-
გის განადგურების ცდებს, ბრალად დასდო ძველებური
ამროვნება – თქვენ „სიახლის ალღო“ არ გაგაჩნიათო.
მისთვის ჩვეული უგიფრობითა და უხეშობით სრუშოვი
ამბობდა: „თქვენ მაგონებთ ბებერ ჯაგლაგს, რომელსაც
თვალსახვევი აქვს აფარებული და ემინია, ჩვეული გზიდან
სხვაგან არ გადაუხვიოსო“.

განსაკუთრებით სერიოზული დარტყმა მიაყენეს სრუშოვე-
ლებმა ქვეყნის ეკონომიკის კარგად ორგანიზებულ მართვას.
ამ მიზნით ქვეყნის თავდაცვისუნარიანობის განმტკიცების სა-
ჭიროების ყიყინით (ომის შემთხვევაში მთელი რაიონები წყო-
ბიდან გამოვლენო), ხრუშოვმა მიაღწია დარგობრივი სამი-
ნისგროების შეცვლას ეგრეთ წოდებული „სოვნარხოზებით“
– განცალკევებული ეკონომიკური რაიონებით. ამის შედეგად
მოიშალა ათწლეულების მანძილზე დამკვიდრებული ურთი-
ერთობა სამრეწველო საწარმოებს შორის ნელლეულის მილე-
ბისა და პროდუქციის გასაღების მიხედვით.

სამრეწველო საწარმოები გადაიქცნენ ერთმანეთთან
დაუკავშირებელ კონკურენტ საწარმოებად. გაუთავებელმა
შეკვეცა-შემცირებებმა ქვეყანას გამოაცალეს მნიშვნელო-
ვანი რაოდენობის მუშაკები, რომლებიც მეცნიერულ საფუძ-
ველზე მართავდნენ სამრეწველო წარმოებას. ქვეყნის ეკო-
ნომიკას მუხლი მოეკვეთა. ატყდა ერთი ვაი-უშველებელი,
სოციალისტური ეკონომიკა არ არის ეფექტიანი და სასწრა-
ფოდ სჭირდებაო ძირეული რეფორმები.

ამასთან, ანგისაბჭოური ხერხი თვალში საცემად მარგი-
ვი იყო: სოციალისტურ ეკონომიკას აცლიდნენ მთელ სოცი-
ალისტურ ბუნებას და შემდეგ ამტკიცებდნენ, იგი ეფექტიანი
არ არისო. სოციალისტური ეკონომიკის ობიექტური გამოც-
და გახდა 1941-1945 წწ. დიდი სამამულო ომი, როდესაც სსრ
კავშირის ეკონომიკამ ყოველმხრივ დაჯაბნა უაშისტური
გერმანიის ეკონომიკა, რომელზეც მთელი დამონებული ევ-
როპა მუშაობდა.

ახორციელებდა რა თავისი ოკეანისგაღმელი მესვეურების გეგმას სსრ კავშირის ეკონომიკის ძირგამოსათხრელად, **ხრუმჩოვმა** უდიდესი ვნება მიაყენა სოფლის მეურნეობას, უწინარეს ყოვლისა, იმით, რომ გაანადგურა ნათესაბალასიანი სისტემა ყბადალებული საბაბით, ბალახი ყველგან სიმიინდის ნათესით უნდა შეიცვალოსო. ამის შედეგად აღარ დარჩა აღარც ბალახი და აღარც სიმიინდი. საკვები ბაზის გარეშე დარჩენილ მეცხოველეობას კი ისეთი დარგყმა მიაღვა, რომლის შედეგებსაც ღლესაც ვიმკით. ნაცელად იმისა, რომ კაპიგალი დაებანდებინა რუსეთის ფედერაციის სასოფლო-სამეურნეო წარმოების გრადიციულ რაიონებში, რომლებიც უბრუნველყოფდნენ პროდუქციის ბრდას, ხრუმჩოვმა მიიღო გადაწყვეტილება ეგრეთ წოდებული ყამირი და ნასვენი მიწების ათვისების შესახებ. მას შემდეგ, რაც მიღებულ იქნა მარცვლოვანთა ერთი რეკორდული მოსავალი, გამოიფიგა შაემიწა ნიადაგის ზედა, უაღრესად თხელი ფენა, რომელიც ქარმა დაჟანგა და ყამირი მიწები შემდგომში გამოუსადეგარი აღმოჩნდა მარცვლეულის წარმოებისათვის. უბარმაბარი კაპიგალდაბანდებანი წყალში გადაიყარა.

განსაკუთრებით დიდი ვნება მოუგანა ქვეყნის სოფლის მეურნეობას მანქანა-გრაქგორთა სადგურების ხრუმჩოვისეულმა ლიკვიდაციამ. რომელმაც მყისვე გადააქცია კოლმეურნეობების უდიდესი ნაწილი არარენგაბელურად და მკვეთრად შეამცირა სოფლის მეურნეობის პროდუქციის წარმოქობა.

იდეოლოგიის დარგში ხრუმჩოვმა მხარი დაუჭირა ანგისაბჭოურ ნაწარმოებებს, ისეთებს, როგორიცაა, სოლჟენიცინის „გულაგის არქიპელაგი“ და გააჩაღა ნამდვილი ანგისაბჭოთა კამპანია, რომელმაც დიდი როლი შეასრულა 1991 წლის აგვისტოს ანგისაბჭოთა გადაგრიალების მომზადებაში. ამერიკის ელჩი სსრ კავშირში ბიმი თავის მემუარებში „გულაგის არქიპელაგთან“ დაკავშირებით წერდა: „როდუ-

საც მომიგანეს გაყვითლებული ქაღალდების ვეებერთელა დასგა სოლჟენიცინის ხელმოწერით, თავდაპირველად არც კი ვიცოდი, რა მექნა ამ შიზოფრენიული ბოდვისათვის, ხოლო, როდესაც ამ „მასალების“ დახვეწა-რედაქტირებისათვის დავსვი ათამდე ნიჭიერი და გამოცდილი რედაქტორი – მივიღე ლიტერატურული ნაწარმოები „არქიპელაგი გულაგი“.

მთელ მსოფლიოში ოსტატურად გაკეთებული რეკლამის შედეგად (სოლჟენიცინის ლიტერატურის დარგის ნობელის პრემია მიენიჭა) ამ წიგნმა მძლავრი დარტყმა მიაყენა სსრ კავშირს.

პროვოკაციული მიზნებისათვის, ცდილობდნენ რა სახელი გაეგესათ სტალინისა და, მასთან ერთად, საბჭოთა სახელმწიფო წყობილებისათვის, ხრუშჩოვმა და მისმა თანამშრობებებმა შეთხზეს ზღაპარი „უსაფუძვლო“ მასობრივი რეპრესიების შესახებ, რომლებიც ვითომდა სტალინის მმართველობის დროს მოხდა. სტალინის მიმართ ხრუშჩოვის ასეთი დამოკიდებულების ერთ-ერთი გადამწყვეტი მიზეზი იყო პირადი სიძულვილი. მისი უფროსი ვაჟი დიდი სამამულო ომის წლებში დახვრიტეს სამშობლოს დალაგისათვის. შვილის გასამართლების წინ ხრუშჩოვი სტალინთან მივიდა და დახმარება სთხოვა. მაგრამ, სტალინმა უარი თქვა, დახმარებოდა მოღალატის მამას. ხრუშჩოვის ინიციატივით სკკპ ცენტრალური კომიტეტის პოლიტბიუროსთან ჩამოყალიბდა კომისია, რომელსაც დავალებული ჰქონდა „უდანაშაულოდ მსჯავრდებულთა“ რეაბილიტაცია. კომისიას სათავეში ჩაუდგა სკკპ ცენტრალური კომიტეტის პოლიტბიუროს წევრი შვერნიკი.

ხრუშჩოვისა და მისი გარემოცვის საამებლად, რომლებიც ყოველ ღონეს ხმარობდნენ, რათა ძირი გამოეთხარათ საბჭოთა კავშირის ძლიერებისათვის და მიეყვანათ იგი დაშლამდე, კომისიამ სკკპ ცენტრალურ კომიტეტს წარუდგინა ცნობა, რომელშიც ჩაიდინა პოლიტიკური სიყალბე:

მიჩქმალა, რომ სსრ კავშირის შინსახკომის მიერ დაპაგიმ-
რებულთა უმრავლესობას (იმ ღროს ეს იყო ერთიანი ეწყე-
ბა, სადაც სახელმწიფო უშიშროების ორგანოებთან ერთად
შედიოდნენ მილიციის ორგანოები), რომლებიც გულაგში
ჰყავდათ, შეადგენდნენ ჩეულებრივი სისხლის სამართლის
დამნაშავეები, ხოლო დახვრეგილთა უმრავლესობას – თავ-
მხელალებული ბანდიგები, რომლებსაც მხეცური დანაშაუ-
ლობანი ჰქონდათ ჩაღენილი.

სისხლის სამართლის დამნაშავეებს შვერნიკის კომისი-
ამ მექანიკურად მიაწერა პოლიტიკური დანაშაულობები-
სათვის მსჯავრდებული გუსალებიც და გულაგის პაგიმარ-
თა რიცხვი გამოიყვანა ერთიან ციფრად. ასე გაჩნდა სსრ
კავშირში ვითომდა უდანაშაულოდ რეპრესირებული მილი-
ონობით პოლიტიკური პაგიმარი.

სინამღვილეში კი, როგორც უკვე აღინიშნა, გულაგის გუ-
სადთა უმრავლესობას შეადგენდნენ სისხლის სამართლის
დამნაშავენი. სახელმწიფო დანაშაულობებისათვის მსჯავრ-
დებულნი გულაგში დაპაგიმრებულთა საერთო რიცხვთან
შედარებით შეადგენდნენ: 1934 წ. – 28,5 %, 1935 წ.- 16,3%,
1936 წ. – 12,6 %, 1937 წ. – 12,8 %, 1938 წ.- 18,6%.

1940 წელს (ამ წლის 1 მარგისათვის) გულაგის პაგიმარ-
თა საერთო რიცხვიდან (1668200 კაცი) სახელმწიფო დანაშა-
ულობებისათვის მსჯავრდებულნი შეადგენდნენ 28,7 %-ს.

შვერნიკის კომისიის მიერ შეთითხნილი ყალბი ცნობის
მეშვეობით ხრეშროველებმა ხალხი დაარწმუნეს, რომ სგა-
ლინის სიცოცხლეში ხდებოდა მასობრივი, „უსაფუძელო „
რეპრესიები, რომელთა შედეგად მილიონობით ადამიანი
დაბარალდა. რაც შეეხებათ დახვრეგილებს, ბანდიგების
გარდა ესენი იყენენ ჯაშუშები, მოლაღაგეები, და ათასი
ჯურის მავნებლები, რომლებიც საკადრისად დაისაჯნენ.
სამწუხაროდ, სამშობლოს მოლაღაგეებთან ბრძოლაში
დამსჯელი პოლიტიკის განხორციელებისას იყო ნაკლოვა-
ნებებიც: სახელმწიფო უშიშროების ორგანოებში გამძერა-

ლი მოღალატეები და უცხოელი მზვერავები, ცდილობდნენ რა თავიანთ მესვეურთა დავალებით გამოედევნათ ჩვენი გამოცდილი კადრები, შეძლეს გაესვარათ და დაედანაშაულებინათ ბევრი უმწიკვლო ადამიანიც, რომლებიც შემდეგ რეაბილიტირებულ იქნენ.

სსრ კავშირის პირველმა „დემოკრატიკმა“, რომელმაც სტალინის პიროვნების კულტი გამოაცხადა, გადააჭარბა აქამდე არსებულ მთელ ცნობილ „კულტებს“. ყურნალ-გაზეთები ყოველდღიურად აჭრელებული იყო მისი გამონათქვამებიდან აღებული ციტატებით, მისი ქება-დიდებათ. ხრუმშოვი თავს ასაღებდა ხალხის მოამაგედ და სინამდვილეში მისი მგერი იყო.

უდანაშაულოდ მსჯავრდებულთა საქმეში ბრალი მიუძღვის არა სტალინს, არამედ დაქირავებულ აგენტებს, რომლებმაც თავის ღრობე მოიკალათეს სელმძღვანელ პარტიულ თანამდებობებზე და სახელმწიფო უშიშროების ორგანოებში. აი, რას სწერდა, მაგალითად, ხრუმშოვი თავის ღრობე სტალინს, როდესაც ცდილობდა დაეყოლიებინა იგი მასობრივ რეპრესიებზე საბჭოთა მოქალაქეების წინააღმდეგ. „პიროვნების კულტის წინააღმდეგ მებრძოლი, სტალინური რეპრესიების მამხილებელი“, რომელიც იმ დროს უკრაინის კომპარტიის ცენტრალური კომიტეტის პირველ მდივნად მუშაობდა, სტალინს მიმართავდა თხოვნით: „ძვირფასო ამხანაგო სტალინ! უკრაინა თქვენ გიგზავნით ყოველთვიურად 17-18 ათას დაპატიმრებულს. მოსკოვი ამტკიცებს 2-3 ათასს. გთხოვთ, მიიღოთ ზომები. თქვენი მოყვარული ნიკიტა ხრუმშოვი“.

სტალინმა უპასუხა: „მოისვენე, ბრიყვო“.

ხრუმშოვის უთავობით 60-იანი წლების დამდეგს ქვეყანა დაიშა. ბევრ ქალაქში იფეთქა ამბოხებამ. ნოვოჩერკასკში დაიწყო გაფიცვები ლოზუნგით: „ხრუმშოვი – ძეხვზე!“. ხალხი მასობრივ მიგინგზე შეიკრიბა. ქალაქის ხელისუფალნი გაიქცნენ. ქალაქში შემოვიდნენ ტანკები და მეავტომატე-

ბი. გამოსელა სასტიკად ჩაახშეს. მშვიდობიანი დემონსტრაცია სწორედ ხრუშჩოვის მითითებით დახვრიტეს. დაილეკა ასზე მეტი კაცი, ასობით ადამიანს მსჯავრი დაედო, ცხრა კაცს დახვრეტა მიუსაჯეს. ნოვოჩერკასკის სისხლით მორწყული ქუჩები ასფალტით დაფარეს. ასეთ აშკარა გეროროს თავისი მოქალაქეების წინააღმდეგ სგალინი არაფრის დიდებით არ ჩაიდენდა.

ამ შემთხვევამდე ხრუშჩოვის ბრძანებით დახვრიტეს მშვიდობიანი დემონსტრაცია ქ. თბილისში, სადაც ასევე ასობით ადამიანი დააპატიმრეს. ხრუშჩოვის ამ გერაქტებს საგულდაგულოდ ჩქმალავდნენ.

ბევრს არ სჯერა ხრუშჩოვის ანგისახელმწიფოებრივი, ჯამეშური საქმიანობისა, რადგან კარგად ახსოვს მისი მოქმედება ბეგონის კელლით ბერლინის გასაყოფად და კუბის „დასაცავად“, სადაც ბალისტიკური რაკეტები განალაგა. „კარიბის კრიზისის“ არსის გამოაშკარავებამ ცხადყო ამ მონაჩმახის სიცრუე.

ამერიკის პრეზიდენტის ჯონ კენედის მოთხოვნით ხრუშჩოვი იძულებული გახდა, რაკეტები გამოეტანა კუბიდან. მაგრამ, ბირთვული ომის მოჩვენებითი საფრთხე და მისი ამაღელვებელი გადაწყვეტა შეადგენდა მხარეთა ფარული მორიგების საგანს, რომელიც თავიანთი პოლიტიკური ინტერესების გულისათვის მოიმოქმედეს. არსიკი ის გახლდათ, რომ ყველაფერი ეს მიზნად ისახავდა ხალხთა (ობიეტელთა) ყურადღების გადაგანას სახელმწიფოს საარსებო საქმეებიდან მეორეხარისხოვანზე. ხალხი ხომ ყოველთვის მზად არის, უამრავი რამ ითმინოს: „ოღონდ ომი არ იყოს!“. ეს იყო ხრუშჩოვის ელემენტარული ხრიკი.

კენედი და ხრუშჩოვი არაერთგზის შეხვედრიან ერთმანეთს, მაგრამ მათი მორიგებების შესახებ ძალზე ცოტა რამ არის ცნობილი. ერთი რამ ცნობილია. ჯონ კენედის დაკრძალვაზე ჟაკლინ კენედიმ, ამერიკის პრეზიდენტის ქვრივმა,

ხრუშჩოვს უთხრა: „**სამწუხაროა, რომ თქვენი ერთობლივი გეგმები ვერ ახდებაო**“. რა გეგმებზეა ლაპარაკი?

გარდა ამისა, უაღვილო არ იქნება ვთქვათ ისიც, რომ **ხრუშჩოვის** თანაშემწე **პოსპელოვი** (იგივე ფაგილსონი), რომელიც მოხსენებებს უმზადებდა პარტიის XX და XXII ყრილობებზე, იყო ცენტრალური სადაბეურვო სამმართველოს აშკარა აგენტი და, რა თქმა უნდა, „მეგობრების“ ინფორმატორი, მით უმეტეს, რომ მუდმივი კავშირი პქონდა გაბმული: ხრუშჩოვის თანხმობით დამყარდა პირდაპირი საგელეუონო კავშირი კრემლსა და ვაშინგტონის თეთრ სახლს შორის.

რაც შეეხება იმ ამბავს, რომ ხრუშჩოვმა ფეხზე წაიძრო ფეხსაცმელი და გაეროს გრიბუნას უხატქუნა, ესეც დადგმული კომედია იყო, რომელმაც მთელ მსოფლიოს აჩვენა უზარმაზარი ქვეყნის ხელმძღვანელის იდიოტური სახე.

1964 წელს ხრუშჩოვი პარტიული „ელიტისა“ და უშკომის შეთქმულების შედეგად გადაყენებულ იქნა სახელმწიფოს ხელმძღვანელის პოსტიდან და ძლივს გადაურჩა დაღუპვას. ყოველი შემთხვევისათვის, შემუშავებული იყო მისი ლიკვიდაციის გეგმა. თფიციალურად გამოცხადდა, რომ **ხრუშჩოვმა** სკკპ ცენტრალური კომიტეტის პირუელმდივნის პოსტი დაგოვა ჯანმრთელობის მდგომარეობის გამო.

შეთქმულთა რიცხვში შედიოდნენ შელეპინი, სემიჩასგნი, კოსიგინი, მალინოვსკი, სუსლოვი, პოდგორნი, პოლიანსკი და საბჭოთა სახელმწიფოს სხვა ცნობილი პირნი, რომლებსაც უფრო იოლად სამართავი ფიგურა სჭირდებოდათ.

ასე მოამზადა სამშობლოს მოღალატემ, თკეანისგალმეული „მეგობრების“ ლაქიამ **ხრუშჩოვმა** ნიადაგი იმისათვის, რომ ქვეყანაში გახელისუფლებულიყვნენ **გორბაჩოვისა და ელცინის** ტიპის ცრუხელმძღვანელები. (შემდეგ ხრუშჩოვის შვილი სერგეი, რომელმაც აშშ მოქალაქეობა მიიღო, გახარებული იბასდა: „ბოლოსდაბოლოს თავი ბედნიერად ვიგრძენიო“).

შეთქმულება ბრეჟნევის წინააღმდეგ

1964 წლის 13 ოქტომბერს **ხრუშჩოვი**, რომელიც დასახეუნებლად იმყოფებოდა ბიჭვინთაში, სასწრაუოდ იხმეს მოსკოვში ცენტრალური კომიტეტის პრეზიდიუმის სხდომაზე, საღაც თავს ღაატებს გამანაღგურებელი კრიტიკა ღა შემდეგ, გაერთიანებული ძალისხმევით მოაწერინეს ხელი გაღაღგომის განცხალებაზე. 14 ოქტომბერს გახსნილ სკკპ ცენტრალური კომიტეტის პლენუმზე **სუსლოვის** მოხსენების შემდეგ **ხრუშჩოვი** გაღაყენებულ იქნა ყველა სახელმწიფო ღა პარტიული პოსტიღან ღა გაუშეეს პენსიაზე „**ხანღამულობისა ღა ჯანმრთელობის მღგომარეობის გაუარესების გამო**“. ამავე ოქტომბრის პლენუმზე სკკპ ცენტრალური კომიტეტის პირველ მღივნაღ აირჩიეს **ბრეჟნევი**, ხოლო სსრ კავშირის მინისტრთა საბჭოს თავმჯღომარედ – **კოსიგინი**.

ხრუშჩოვის გაღაყენების შეთქმულების სცენარი მაშინ მომბაღღა, როღღესაც იგი ბიჭვინთაში ისვენებღა. შეთქმულების ინიციატორი იყო **შელეპინი**. მომავალი პირშეკვრის შესახებ სულ ბოლომ გაიგო **ბრეჟნევა**. იგი შეთქმულებაზე არც უიქრობღა. მაგრაღ, „**ამხანაგების**“ წინაღაღებაზე უარი ვერ თქვა.

შემდეგ მხილებისა შეეშინდა და მზად იყო, დათანხმებოდა ხრუშჩოვის ფიზიკურ ლიკვიდაციას. როგორც სემიჩასკნი, სსრ კავშირის უშკომის ყოფილი თავმჯდომარე წერდა: „ბრეჟნევი მა კონგაქტი დაამყარა უშიშროების კომიტეტის მთელ რიგ მუშაკებთან და მათთან ერთად განიხილავდა ხრუშჩოვის შესაძლო ლიკვიდაციის საკითხს. მაგრამ ერთ დაძაბულ მომენტში ნერვებმა უმტყუნა – შეთქმულთა წრეში ცრემლი მოერია და ალულლულდა: „ნიკიტა ყველას დაგვხოცავს“.

მაგრამ მოდით, ყველაფერს თავისი რიგით მიეყვით. კავშირების სახლის სეკტებიანი დარბაზის მთაერობის ლოქაში სხედან პოლიანსკი, იგნატიევი, პოდგორნი, კოსიგინი, სუსლოვი, შელეპინი და სულ ბოლოს მიწვეული ბრეჟნევი. სცენაზე მღერის ლუდმილა ზიკინა.

შელეპინი იხრება და ხმადაბლა ეუბნება ამხანაგებს:

- უნდა გადავწყვიტოთ და მოვიწვიოთ პლენუმი, საგანგებო. მეტი მოთმენა აღარ შეიძლება. მდგომარეობა ქვეყნის შიგნით და საზღვარგარეთ ისეთია, რომ დაყოვნება მხოლოდ გაამძაფრებს კრიზისს. დრო შესაფერისია, მიქოიანის შემყურე, ხრუშჩოვს არაფრის ეჭვი არა აქვს.

- შენ, ალექსანდრე ნიკოლოზის ძე, ჩვენ აგიტაციას კი ნუ გვიწევს, - ვააწყვეტინა კოსიგინმა. - ჩვენ დიდი ხანია, გაწეული გვაქვს აგიტაცია. შენ ის გვითხარი, რა ხდება ადგილებზე, როგორია ხელმძღვანელთა განწყობილება? რას ფიქრობენ ცეკას წევრები და ცეკას წევრობის კანდიდატები?

- ყველა, ვისაც მე ველაპარაკე, დამეთანხმა, რომ ნიკიტა სერგის ძე შესაცვლელია. აზრთა სხვადასხვაობას იწვევს მხოლოდ ხრუშჩოვის შემდგომი შრომითი მოწყობის საკითხი. არიან ცეკას წევრები, რომლებიც გვთავაზობენ ხრუშჩოვისათვის პარტიის საპატიო თავმჯდომარის პოსტი შემოვიღოთ.

- რა საჭიროა ეს? რაღა საპატიო პოსტი უნდა? – უკმაყოფილოდ ამბობს კოსიგინი.

ზიკინას შემდეგ გამოდის მოლდავეური ცეკვის ანსამბლი „გოკი“. ლაპარაკობს ძირითადად შელეპინი, მოგჯერ პოლიანსკი

და იგნატიევი ჩაერთეებიან, ბრეჟნევი ყურადღებით უსმენს.

- სად მიდიხარ, ხვალ ხრუშჩოვს მაგიდაზე რომ დაუდონ ჩვენი ნალაპარაკების ჩანაწერი? მოულოდნელად ეკითხება ბრეჟნევი.

- არ დაუდებენ, - იმედიანად ამბობს შელეპინი, - აქ ჩამწერი მოწყობილობა არ არის.

- ეგებ უკვე დააყენა ახალმა ხელმძღვანელობამ? - ამბობს ბრეჟნევი.

- არ დაუყენებია. რაღაც უნდა ვიღონოთ. ხრუშჩოვმა ყველაფერი არივ-დარია გინდ საერთაშორისო და გინდ საშინაო საქმეებში. ჩვენ შეიძლება უფრო სერიოზული აფეთქების მომსწრენი გავხდეთ, ვიდრე ჩეხოსლოვაკიასა და უნგრეთში იყო. ნოვოჩერკასკიც შეიძლება განმეორდეს. ოღონდ, უკვე მთელი ქვეყნის მასშტაბით. - დაბეჯითებით ამბობს შელეპინი.

ასეთი გადაწყვეტილება შეიძლება მიიღონ მხოლოდ პრეზიდიუმის წევრებმა. - ძალზე ფრთხილად, სმადაბლად რთავს სიგყვას ბრეჟნევი. იგი აშკარად გაოგნებულია შელეპინის წინადადებით, მით უმეტეს, იცის, რაოდენ დაახლოებულია იგი ხრუშჩოვთან.

პრაქტიკულად პრეზიდიუმის წევრთა უმრავლესობის თანხმობა მიღებულია. - ამბობს შელეპინი.

- პარტიის ხელმძღვანელს შეუძლია მხარდაჭერისათვის მიმართოს ცენტრალური კომიტეტის წევრებს პლენუმზე, - არ ეშეება ბრეჟნევი.

- ცენტრალური კომიტეტის წევრებს ყელში ამოუვიდათ კადრების გაუთავებელი გადაადგილ-გადმოადგილება, როცა ღილით არ იცი, სად ამოყოფ თავს სადამოთი. ბევრს ვესაუბრე. ისინი მხარს დაგვიჭერენ.

- კი მაგრამ, ვინ გამოვა პრეზიდიუმის სახელით პლენუმზე? ვინ გააცნობს ჩვენს გადაწყვეტილებას ნიკიტას? - ეკითხულობს პოლიანსკი.

- თანახმა ვარ, მე გავაცნო, - ამბობს სუსლოვი. - მე გა-

მოვალ პლენუმზე. პრინციპულად, მოხსენებაც მზად მაქვს, თეზისებად.

– ჩვენც, თითქოს, განვიხილეთ... გთავაზობთ, პლენუმი დაენიშნოთ 14 ოქტომბრისათვის, - აუღელეებლად წარმოთქვა შელეპინმა.

– კი მაგრამ, ვიცით, რა პოზიციას დაადგებიან უმიშროების კომიტეტში? – დაინტერესდა ბრეჟნევი.

– სემიჩასტნი მხარს გვიჭერს. ორგანოებიც ხომ ასევე გამწყრალი არიან, განსაკუთრებით, პიროვნების კულტის მხილების გამო. გამოდის, რომ მთელი რეპრესიები ჩეკისტების ბრალი ყოფილა. თუმცა, ჩეკისტები სხვებზე ნაკლებად არ დამარალებულან... ბრძოლა არ დამთავრებულა: არც გარეშე მგერთან, არც შინაურთან.

მაგრამ მერე სემიჩასტნიმ რომ ჩაგვიშვას? - თქვა ბრეჟნევემ.

– ჩვენ გვეყვანან პერსპექტიული კადრები კარგად დააკვირდით, თუნდაც, ანდროპოვს.

სცენაზე ერთმანეთს ცელიან ახალგაზრდა მომღერლები: კოსტა, ლამაზი ედიტა პიეხა, უცხოური აქცენტით რომ მღერის, კობზონი და სხვები.

– მოიცა! – აჩერებს შელეპინს ბრეჟნევი, უეცრად ძალზე სერიოზული რომ გახდა. – რას იშნავს, „ყველაფერი განვიხილეთ“? პარტიას ვინ ჩაუდგება სათავეში?

– რა თქმა უნდა, თქვენ, ლეონიდ ილიჩ. თქვენ ყველაზე ღირსეული, ყველაზე გამოცდილი და პრინციპული ბრძანდებით. ხოლო მინისტრთა საბჭოს თავმჯდომარე იქნება ალექსი ნიკოლოზის ძე კოსიგინი. ჩვენ არა გვგონია, უარი გვითხრას, - თქვა შელეპინმა და ბრეჟნევეს თვალი თვალში გაუყარა.

– ასეთ სიგუაციებში გადაწყვეტილება ყოველმხრივ აწონდაწონილი უნდა იყოს, იმიტომ, რომ იგი საბედისწეროა მთელი ქვეყნისათვის, - დაუიქრებით უთხრა ბრეჟნევემა.

– ჩვენ დაგეხმარებით, - უპასუხა შელეპინმა. – გვეყო ხრუმჩოვის ვოლუნტარიზმი, დროა, დაუბრუნდეთ ლენინურ

კოლექტიურ ხელმძღვანელობას და გადაწყვეტილებებს.

ასე გახდა ბრეჟნევი – არა თავისი ნებით - სკკპ ცენტრალური კომიტეტის პირველი, შემდეგ გენერალური მდივანი და სსრ კავშირის უმაღლესი საბჭოს პრეზიდიუმის თავმჯდომარე; ის აწერდა ხელს ბევრ გადაწყვეტილებას, მის ზურგს უკან რომ იღებდნენ ქვეყნის ხელმძღვანელობის სახელით.

აი, როგორ ახასიათებს ბრეჟნევს რუსეთის ყოფილი ელჩი ისრაელში, ცნობილი ჟურნალისტი ა. ბოვინი: „სტალინის თუ ხრუშჩოვისგან განსხვავებით, ბრეჟნევს არ ჰქონდა გამორჩეული პიროვნული თვისებები. ძნელია, მას თვალსაჩინო პოლიტიკური მოღვაწე ეწოდოს. იგი იყო აპარატის კაცი და, არსებითად, აპარატის მსახური.

ხოლო, თუ აღამიანურ თვისებებს გავითვალისწინებთ, მაშინ... ბრეჟნევი არცთუ ურიგო კაცი იყო, ხალისიანი, ერთგულების დამფასებელი, გულითადი, პურმარილიანი მასპინძელი. უყვარდა ნადირობა, ღომინო, ფილმები ცხოველებზე... ხარობდა ცხოვრებით.

ბუნებით კეთილი კაცი იყო... ამასთან, აკლდა განათლება, კულტურა, ინტელიგენტობა. გურგენევის ხანაში იგი კარგი მემამულე იქნებოდა, დიდი პურმარილიანი სახლით“.

იმდროინდელ ძალთა განაწილებაში, რომელსაც უბრალო არ ეთქმოდა, „გურგენევისეული“ ბრეჟნევი ხელს აძლევდა კონსერვატორებსაც, რეფორმატორებსაც და ტექნოკრატებსაც. იგი ძალზე ფრთხილი იყო (როგორც მას ეჩვენებოდა) გადაწყვეტილებათა მიღებისას, სჭირდებოდა რჩევა-დარიგება, რომლებსაც ყოველთვის უწევდა ანგარიშს.

„რჩევა-დარიგებათა ყურადღებისა და ანგარიშის გაწევის“ შედეგად საბჭოთა კავშირი მეგნაკლებად ჩათრეული აღმოჩნდა ერაყსა და ირანს, სომალისა და ეთიოპიას შორის ამგყდარ რეგიონულ ომებში, ანგოლის, მოზამბიკის, ნიკარაგუის სამოქალაქო ომებში და ა.შ. დასავლეთში „თავისი,, კომუნისტური ინტერესების დაცვის მიზნით საზღვარგარეთ „უანგარო“ მოუზომავეი სამხედრო დახმარების ვითარებაში ცალკეული კონს-

პირირებული პირების პირად ინგერესებს ეწირებოდა საარაკო სახსრები, რომლებსაც ველარავინ დაიბრუნებდა უკან.

სახსრების დანაშაულებრივი ხარჯვის გარდა, ქვეყანას უდიდესი მაგერიალური გარალი მოუტანა საბჭოთა ჯარების შეჭრამ (შეყვანად წოდებულმა) ავღანეთში, რაც ანდროპოვის, უსტინოვისა და გრომიკოს თაოსნობის ნაყოფი იყო, და შემდეგ მხარი დაუჭირა ბრეჟნევმა პოლიგბიუროს სსდომაზე 1979 წლის დეკემბერში.¹ ნეგატიურ მორალურ-ფსიქოლოგიურ ასპექტებს განეკუთვნებოდა ის გარემოება, რომ საბჭოთა ჯარისკაცებსა და ოფიცრებს არ გააჩნდათ მკაფიო მიზანი და სხვათა გერიგორიაზე ყოფნის გარკვეული სამართლებრივი სტატუსი. ის, რასაც „ინგერნაციონალური მოვალების“ შესრულების აუცილებლობით ხსნიდნენ, ადგილზე სულ სხვაგვარ კონტურებს იძენდა. ოფიციალური მონაცემებით, ავღანეთში დაიღუპა 14,5 ათასი, დაიჭრა და დასახიზრდა 35 ათასი კაცი და 300 - უკვალოდ დაიკარგა ან ტყვედ მოხვდა. ომში მონაწილეობის ყოველი ღღე საბჭოთა კავშირს რამდენიმე მილიონი მანეთი უჯდებოდა.

ამავე დროს, ქვეყნის ეკონომიკას ფსრაწაფსრუწი გაუდიოდა განუზომელი ხარჯების გამო. ნავთობი და გაზი დასაველეთში უნაპირო მდინარედ მიედინებოდა. მარგო ნავთობის გატანით ქვეყანა ყოველწლიურად იღებდა 16 მილიარდამდე დოლარს. სათბობის წილი საბჭოთა ექსპორტის საერთო მოცულობაში 1970 წლის 15%-დან 1985 წელს 53%-მდე გაიზარდა. ნავთობდოლარები სიმწრის ფასად მოდიოდა, და უკუნურად

¹ ანდროპოვის წინადადების წინააღმდეგ გამოვიდა ნა. შროლოკოვი, შინაგან საქმეთა მინისტრი, ბრეჟნევის ახლო მეგობარი. ბრეჟნევთან საუბრისას მან თქვა: „ეს დიდი შეცდომა იქნება. ავღანეთში ჯარების შეყვანა - ეს არის, არსებითად, აგრესია სუვერენული სახელმწიფოს წინააღმდეგ“. - „თუ არა ჩვენ, მაშინ ამერიკელები შევლენ ავღანეთში“, - უპასუხა ბრეჟნევმა. „ისინი არ შევლენ. მათ კარგად ახსოვთ ვიგნამის გაკვეთილი“, - შეეპასუხა შროლოკოვი. „ანდროპოვს კი ჰკუა ასწავლა უნგრეთისა და ჩეხოსლოვაკიის გაკვეთილებმა“, - თქვა ბრეჟნევმა. „ამ გაკვეთილებს ჩვენ ოდესმე გაგვიხსენებენ“, - არ ცხრებოდა შროლოკოვი, „უკვე ყველაფერი გადაწყვეტილია“, - დაასრულა ბრეჟნევმა.

იხარჯებოდა. სათბობის მოპოვება ქვეყნის ჩრდილოეთის რაიონებში სულ უფრო მეტად ჭირდა. რესურსების „შემოჭმის“ პერსპექტივა სულ უფრო ნაკლებ საამური ხდებოდა. „სტაბილურობის“ შესანარჩუნებლად ვალუგით ყიდულობდნენ სახალხო მოხმარების საქონელს, სურსათ-სანოვაგეს, მანქანებსა და მოწყობილობას, რომლებიც სრული ეკუთვნით არ გამოიყენებოდა. როგორც წესი, ხდებოდა მოძველებული მოწყობილობის შესყიდვა, რაც სხვა არა იყო რა, თუ არა მავნებლობა. თავის მხრივ, მსოფლიო ბაზარზე ქვანახშირისა და ნავთობის ფასების ვარდნამ ქვეყანაში წარმოშვა დამანგრეველი საფინანსო და საბიუჯეტო კრიზისი.

ამრიგად, ხრუშჩოვის მიერ დაფრთხილებულმა ამაღლამ, რომელმაც ბრეჟნევი დააყენა ხელისუფლების სათავეში, 17 წლის მანძილზე მის მაგივრად და მისი საფარით რომ იღებდა თითქმის ყველა გადაწყვეტილებას დილმნიშვნელოვან სახელმწიფოებრივ საკითხებზე, გადაწყვეტილებებს, რომლებიც ეკონომიკური და იდეოლოგიური გეროროის გოლუასი იყო, ქვეყანა გაჩანაგების პირას მიიყვანა. ამაში მდგომარეობდა შეთქმულება ბრეჟნევის წინააღმდეგ. ბრეჟნევი, როგორც კონსტიტუციური მონარქის ასლი, ქვეყნის მართვის სათავეში იჯდა და არც კი მართავდა ქვეყანას.

თავდასხმა ბრეჟნევზე, ტერაქტები მაშეროვისა და ელსინის წინააღმდეგ

1969 წლის 22 იანვარს მოეწყო სკკპ ცენტრალური კომიტეტის გენერალურ მდივანზე ლ.ი. ბრეჟნევზე თავდასხმის მცდელობა. იმ დღეს ბრეჟნევი აეროდრომზე დახვდა კოსმონავტებს და კრემლში მიიწვია. როგორც კი მანქანების კორტეჟი კრემლის ბოროვიცის კარიბჭეს მიუახლოვდა,

გროგუარზე მდგომმა უცნობმა, რომელსაც მილიციის სერ-
ჟანტის ფორმა ეცვა, ორი პისგოლეგით სროლა აუტეხა კო-
ლონის მეორე მანქანას იმ ვარაუდით, რომ სწორედ ამ
მანქანაში იჯდებოდა ბრეჟნევი. თავდამსხმელმა 16 გყვიის
გასროლა მოასწრო. ბრეჟნევი არ დაშავებულა, ვინაიდან
იჯდა სხვა მანქანაში, რომელიც კოლონისგან ცალკე შე-
ვიდა კრემლში, მაცხოვრის კარიბჭიდან. სასიკვდილოდ და-
იჭრა მხოლოდ იმ მანქანის მძღოლი, რომელსაც სროლა
აუტეხა გეროორისგმა – „სერჟანტმა“ ქარკოვმა.

გეროორისტი გამოდგა უმცროსი ლეიტენანტი ვიქტორ
ივანეს ძე ილინი. რომელიც სასამართლო ფსიქიატრი-
ულმა ექსპერტიზამ შიზოფრენიით დაავადებულად ცნო.
წინათ ილინი ყაზანის ერთ-ერთ ფსიქიატრიულ საავადმ-
ყოფოში გადიოდა მკურნალობას. სწორედ ილინმა, ფსი-
ქიატრიულ საავადმყოფოში ბრეჟნევის კონსტიტუციის სა-
ყოველთაო-სასაღხო განხილვისას შეიტანა წინადადება,
ჩაემაგებინათ კონსტიტუციაში შემდეგი პუნქტი: „საზოგა-
დოების ყოველ წევრს აქვს უფლება, ჩაიღინოს გეროორის-
ტული აქტი იმ შემთხვევაში, თუ პარტია და მთავრობა
ახორციელებენ პოლიტიკას, რომელიც არ შეესაბამება
კონსტიტუციას.“

ილინმა, რომელსაც იძულებითი მკურნალობა მიესაჯა,
ფსიქიატრიულ საავადმყოფოში 20 წელიწადი გაატარა, რის
შემდეგაც სსრ კავშირის უმაღლესი სასამართლოს გამსე-
ლელი სამხედრო კოლეგიის გადაწყვეტლებით განთავისუფ-
ლებულ იქნა მკურნალობისაგან და გამოწერეს ფსიქიატრი-
ული საავადმყოფოდან.

1982 წლის გაზაფხულზე ტაშკენტში უზბეკეთის რესპუბ-
ლიკისათვის ლენინის ორდენის გადაცემის დღესასწაულის
დროს საავიაციო ქარხანაში მისულ ბრეჟნეს თავზე ხის
ფიყარნაგი დაეცა, რის შედეგადაც მარჯვენა ლავიწის ძვა-
ლი ჩაუტყდა. იყო ეს შემთხვევითობა, თუ გეროორისტული
აქტი, უცნობი ღარჩა.

პეტრე მირონის ძე მაშეროვი 1980 წლის 4 ოქტომბერს მოსკოვის გზატკეცილის 659-ე კილომეტრზე გეროორისტული აქტის შედეგად დაიღუპა.

ამ აქტის ორგანიზაციას მიაწერდნენ ბრეჟნევის მეგობარს, სსრ კავშირის შინაგან საქმეთა მინისტრს ნიკოლოზ შჩოლოკოვს. მაშეროვის მანქანა, „ჩაიკა“ ავტომანქანა „მამის“ მძღოლის ტრაიოვიჩის მიერ შექმნილი ავარიული ვითარების შედეგად დიდ სიჩქარეზე შეეჯახა თვითმცლელს (მანქანა გაზ-53 ბ, 02-21 მბე), რომელსაც მძღოლი პუსტოვოიგი მართავდა. შეჯახების შედეგად მაშეროვი დაიღუპა.

სასამართლო-ავტოგექნიკური ექსპერტიზის დასკვნაში აღინიშნა, რომ თვითმცლელის მძღოლმა „...მოძრაობის წესები დაარღვია. მას ჰქონდა შესაძლებლობა, დაეკავებინა განაპირა მარჯვენა მდებარეობა სავალ ნაწილზე და გაჩერებულიყო მარცხნივ მანევრისა და შემხვედრი მოძრაობის ზოლზე შემდგომი გასვლის გარეშე“.

მინსკში გამართულმა სასამართლო სსლომამ ნიკოლოზ პუსტოვოიგს 15 წლის თავისუფლების აღკვეთა მიუსაჯა. 1983 წლის სექტემბერში პუსტოვოიგი პირობით გაათავისუფლეს.

1976 წელს ფრანგულ გაზეთ „კომბაში“ დაიბეჭდა სტატია სათაურით „ბრეჟნევის რეჟიმის მთავარი ოპოზიციონერი პეტრე მაშეროვი პარიზშია“. ცნობილია, რომ ეს სტატია რუსულად თარგმნეს და ბრეჟნევის უჩვენეს. არავინ იცის, როგორი იყო მისი რეაქცია. მაგრამ დიდი ალბათობით შეგვიძლია ვამტკიცოთ, რომ ეს არ ეპიგნავათ ბრეჟნევის უახლოეს თანამოსაგრეებს. ერთი რამ ცხადია: სახელმწიფო უშიშროების ორგანოებმა, რომლებიც მაშეროვს ექვემდებარებოდნენ, ვერ დაიფარეს იგი დალუპებისაგან. არადა, ორ კვირაზე ნაკლები იყო დარჩენილი სკკპ ცენტრალური კომიტეტის პლენუმამდე, რომელზეც იგი უნდა დაენიშნათ სსრ კავშირის მინისტრთა საბჭოს თავმჯდომარის პოსტზე, ამ თანამდებობიდან განთავისუფლებული კოსიგინის ნაცე-

ლად. ამგვიცებენ, რომ ამ პოსტზე მაშეუროვი სერიოზული დაბრკოლება გახდებოდა უცხოური აგენტურისთვის, რომელიც ყოველნაირად ცდილობდა, ცენტრალური კომიტეტის გენერალური მდივნის თანამდებობაზე გაეყვანა მიხეილ გორბაჩოვი.

ამშ-ს ცენტრალური სადაზვერვო სამმართველოს უფროსი ალენ დალესი, უწევდა რა ინსტრუქტაჟს თავის თანამშრომლებს, საბჭოთა კავშირის კომუნისტური პარტიის ძირგამოსათხრელად და დასაშლელად რომ მუშაობდნენ, ასე მოძღვრავდა მათ: „ლენინის დროიდან მოყოლებული, საბჭოთა კავშირის ბოლშევიკების პარტია ისეა გაწვრთნილი, რომ დაუფიქრებლად მიჰყვება უკან ლიდერს. ჩვენ რომ სკკპ ცენტრალური კომიტეტის გენერალური მდივნის პოსტზე ჩვენი კაცი დაგვესვა, ბოლშევიკური პარტია მორჩილად გაჰყვებოდა მას და უფსკრულში გადაიჩეხებოდა (ისევე როგორც ცხვარი მიჰყვება ხოლმე სასაკლაოზე ვაცს)“. შემდეგ სწორედ ასე მოხდა. და ასეთი „ვაცი“ გამოდგა გორბაჩოვი.

1989 წლის ოქტომბერში რუსეთის სუსრ უმაღლესი საბჭოს პრეზიდიუმის თავმჯდომარე ბორის ელცინი მოსკოვის ოლქის დაბა უსპენსკოეს მახლობლად წყალში აღმოჩნდა, ერთ უცნობ მდინარეში. ამ შემთხვევის შესახებ ელცინი ასე ყვებოდა: ვიღაც უცნობებმა თავზე ჯეალოს გომარა ჩამომაყვეს და ხიდიდან მდინარეში გადამაგდესო.

მართლა ასე იყო თუ არა, ძნელი სათქმელია. ვერ მოხერხდა (უფრო სწორად არ მოინდომეს გამოძიების მოწყობა) იმის დადგენა, იყო ეს გეროორისგული აქტი, თუ ელცინი, რომელსაც ალკოპოლიზმი სჭირდა, თვითონ გადაეარდა მდინარეში, მერე კი ეს სამარცხვინო ამბავი რომ არ გახმაურებულიყო, მოიგონა ვერსია, ვითომ წყალში გადააგდეს.

შეერთებული შტატების ცენტრალური სადაზვერვო სამმართველო წარმოადგენს აშშ-ს ძირითად ორგანოს, რომელიც გაელენას ახდენს ქვეყნის საშინაო და საგარეო-პოლიტიკურ გადაწყვეტილებათა მიღებაზე. ითვლება, რომ აშშ-ს აგენტურული ქსელი, რომელსაც ხალხში გაელენის აგენტებს უწოდებენ, მოკალათებულია რუსეთის ხელისუფლების ზოგიერთ შტოში.

ცენტრალური სადაზვერვო სამმართველო – ცენტრალაზვერვა შეიქმნა 1947 წელს მიღებული ეროვნული უშიშროების კანონის შესაბამისად როგორც დამოუკიდებელი ორგანო, რომელიც აშშ-ს ეროვნული უშიშროების საბჭოს ემორჩილება. ეს არის აშშ-ს პრეზიდენტთან არსებული სათათბირო ორგანო. მასში შედიან: პრეზიდენტი, ვიცე-პრეზიდენტი, სახელმწიფო მდივანი, თავდაცვის მინისტრი, თავდაცვისათვის მობილიზაციის სამმართველოს უფროსი, აშშ-ს პრეზიდენტის თანაშემწე ეროვნული უშიშროების საკითხებში.

აშშ-ს ცენტრალაზვერვის შექმნა განაპირობეს მეორე მსოფლიო ომის შედეგებმა, სადაც დასავლეთი პრაქტიკულად დამარცხდა სსრ კავშირთან სადაზვერვო და კონტრ-სადაზვერვო საქმიანობაში. სწორედ ამ ხარვეზის შესავსებად შეიქმნა ცენტრალაზვერვა. სსრ კავშირის სახელმწიფო უშიშროების კომიტეტი გოლს არ უღებდა ცენტრალურ სადაზვერვო სამმართველოს. მაგრამ, იდეოლოგიურ და ეკონომიკურ ომში მარცხი განიცადა ქვეყნის ცრუხელმძღვანელების მაენებლობის წყალობით.

აშშ-ს ეროვნული უშიშროების საბჭოს მთავარი ამოცანაა, უზრუნველყოს ქვეყნის ეროვნულ უშიშროებასთან დაკავშირებული იმ საშინაო, საგარეო-პოლიტიკური და სამხედრო პრობლემების შეთანხმებული გადაწყვეტა, რომ-

ლებიც აშშ-ს ეროვნული უშიშროების საბჭოს კომპეტენციაში შედის.

ცენტრდაზვერვა მოეალეა, კოორდინაცია გაუწიოს არმიის, ავიაციისა და ფლოტის, სახელმწიფო დეპარტამენტის სადაზვერვო სამმართველოების, სხვადასხვა სამინისტროებისა და აშშ-ს მთავრობის სხვა ორგანოების დაზვერვათა საქმიანობას. ცენტრდაზვერვის დირექტორს ხელი მიუწვდება მთელ მიღებულ სადაზვერვო ინფორმაციაზე.

აშშ სადაზვერვო და კონგრესადაზვერვო ორგანოებს შეადგენენ:

- სასმელეთო ძალების დაზვერვა;
- კონგრესდაზვერვის სამსახური;
- დაზვერვის განყოფილებანი საჯარისო შენაერთებში;
- სამხედრო-საზღვაო ძალების დაზვერვა;
- სამხედრო-საჰაერო ძალების დაზვერვა;
- სპეციალური გამოძიების სამსახური;
- ფედერალური გამოძიების ბიურო;

ეროვნული უშიშროების სამმართველო. საიდუმლო ინფორმაციის დაშიფვრა და დეშიფრირება, საუბრების მიყურადება საერთაშორისო რადიოკავშირით არხებზე;

- თავდაცვის სამინისტროს დაზვერვა.

სასმელეთო ძალების, სამხედრო-საზღვაო და სამხედრო-საჰაერო ძალების დაზვერვები, სამხედრო კონგრესდაზვერვის კორპუსი და უშიშროების ეროვნული სააგენტო ემორჩილებიან შტაბების უფროსთა გაერთიანებულ ჯგუფს.

ვაშინგტონში, თეთრი სახლის სარდაფში განლაგებულია აშშ-ს სადაზვერვო სამსახურების გაერთიანებული ჯგუფი, რომელსაც კონგრესს უწევს ცენტრდაზვერვა. ცენტრდაზვერვის შტაბბინის ძირითადი რკინა-ბეტონის შენობა ლენ-ვიში მდებარეობს. ნაკვეთს შემოვლებული აქვს სამ მეტრზე მეტი სიმაღლის ბადის ღობე. ღობეზე წერია: „აშშ მთავრობის სამფლობელო“. სახურავზე განლაგებულია სპეციალური საგელევიზიო და რადიოანგენები, რომლებიც ცენტრ-

ლაბვერვას მთელ მსოფლიოსთან აკავშირებენ. მიღებული და გამოყენებული საიდუმლო დოკუმენტები სამ ლუშელში იწვება. შენობის შესასვლელში გამოკრულია მარმარილოს ღაფა წარწერით: „შენ იგებ ჭეშმარიტებას და ჭეშმარიტება შენ თავისუფალ კაცად გაქცევს“.

ცენტრალაბვერვის შენობა ნაკვეთურებად არის დაყოფილი. ერთი განყოფილების მუშაკებმა არ იციან, რა ხდება მათგან რამდენიმე მეგრზე, კელის მეორე მხარეს.

სამმართველოში არის სამეცნიერო ლაბორატორია, სადაც მუშავდება იარაღის ნიმუშები, საშუალებანი, რომლებიც გერორისტული თავდასხმებისათვის არის განკუთვნილი, და ა.შ.

ცენტრალაბვერვის ელექტრონული გვინი ინახავს და გასცემს ინფორმაციას ყველა საშინაო-პოლიტიკურ და საგარეო-პოლიტიკურ პრობლემაზე. სამმართველოს ბიბლიოთეკა იყოფა ოთხ ნაწილად:

- წიგნებისა და დოკუმენტების ჩვეულებრივი ბიბლიოთეკა;

- ბიოგრაფიული და პროფესიონალური სადაბვერვო მონაცემების სპეციალური ბიბლიოთეკა;

- დოკუმენტური ცენტრი;

- კომპიუტერული ინფორმაცია.

ცენტრალაბვერვის ბიბლიოთეკაში, საიდუმლო მონაცემების გარდა, ყოველწლიურად შემოდის და დეგალურად ანალიზდება 200 ათასზე მეტი გაზეთი, წიგნი და სხვა ღია ხასიათის მასალები. ცენტრალაბვერვის თანამშროლები ძირითადად აპყავთ ჯერ კიდევ კოლეჯებში სწავლისას. სამმართველოს თავისი განყოფილებები აქვს აშშ ბევრ ქალაქში.

ცენტრალური სადაბვერვო სამმართველო საზღვარგარეთ უმთავრესად საელჩოებს, საკონსულოებს, სავაჭრო წარმომადგენლობებს, ჟურნალისტებს და ბიზნესმენებს ამოუფარებული მოქმედებს. აშშ ყოველ საელჩოშია სპეციალური საიდუმლო აგენტი ან განყოფილება, სადაც განლა-

გებულია ცენტრდაზვერვის მისია. სამმართველოს თანამშრომლები აპყავთ ამერიკის საზოგადოების ყველაზე რადიკალურად განწყობილი ფენებიდან. აშშ ცენტრდაზვერვის სადაზვერვო და ძირგამომთხრელ საქმიანობაში აქტიურად იყენებენ საჯაშუშო ცენტრებს:

- სახალხო-შრომით კავშირს (ე.წ. HTC);
- საგარეო პოლიტიკის სამოქალაქო კომიტეტს;
- თავისუფალი ევროპისათვის ბრძოლის ეროვნულ კომიტეტს;
- დახმარების საერთაშორისო კომიტეტს;
- რუსეთის ხალხთა განთავისუფლების ამერიკის კომიტეტს.

ცენტრალური სადაზვერვო სამმართველო პროპაგანდისტული მიზნებისთვის იყენებს საინფორმაციო სააგენტოებს 79 ქვეყანაში, მაგალითად, ევროპაში ეს არის რადიოსადგურები „თავისუფლება“ და „თავისუფალი ევროპა“.

ცენტრდაზვერვის ხელმძღვანელობაში შედიან ქვეყნის მმართველი ზედაფენისა და უმაღლესი სამხედრო წრეების წარმომადგენლები, რომლებიც მჭიდროდ არიან დაკავშირებულნი ქვეყნის წამყვან მონოპოლიებთან. მაგალითად, ცენტრალური სადაზვერვო სამმართველოს ერთ-ერთი ხელმძღვანელი იყო ამერიკაში ერთი ყველაზე მდიდარ ბიზნესმენტაგანი ჯონ მაკოუნი ფოლადსამსხმელო და საავიაციო მრეწველობის უდიდეს საწარმოთა მფლობელი. მას მეგსასელად „მისტერ მილიარდს“ ეძახდნენ. ის იყო უნგრეთის 1956 წლის აჯანყების მთავარი ორგანიზატორი.

აშშ ცენტრდაზვერვა სათავეში უდგას თავისი მოკავშირეების – ნატოს სამხედრო-პოლიტიკური ბლოკის წევრი ქვეყნების სადაზვერვო ორგანოების საქმიანობას. უმთავრესი ამოცანაა აქტიური თავდაცვა – მოგერიება და ომისათვის მზადება. ძირითადი ამოცანაა ძირგამომთხრელი მოქმედების, შეთქმულებების, გეროორის, დივერსიების ორგანიზაცია. ევროპაში, გერმანიის ფედერაციულ რესპუბლი-

კაში განლაგებულია ამერიკის დაზვერვის 40-ზე მეტი ქვე-დანაყოფი. ძირითადი ფილიალი მდებარეობს მაინის ურან-კუურგში, ჰაიდელბერგში – ამერიკის არმიის ევროპის სარ-ლობის შტაბის სადაზვერვო განყოფილება.

ცენტრდაზვერვაში მოქმედებს თანამშრომელთათვის განკუთვნილი რეკომენდაციების აწყობილი, მწყობრი სის-ტემა – ფაქტების შეგროვება, შეფასება, მოსახმარად მოსა-ხერხებელი ფორმით გადმოცემა, მათი პრაქტიკული ღირე-ბულების განსაზღვრა, მითითებანი ქვემდგომი ორგანოები-სადმი, რა ცნობები უნდა მოიპოვონ შემდგომში. ამასთან, დაზვერვის ხელმძღვანელები უნდა ეყრდნობოდნენ უცილო-ბელ ფაქტებს და არა საეჭვო ვარაუდებს. სადაზვერვო დო-კუმენტები უნდა იყოს მკაცრად მეცნიერული და არ წარ-მოადგენდეს ავტორთა თვალსაზრისს ან შეხედულებას. დაზვერვაში უნდა მუშაობდნენ ადამიანები, რომლებმაც იყიან ცალკეული დეტალების დაზუსტება, შესწევთ უნარი, შეამოწმონ და გადაამოწმონ სხვადასხვა ფაქტები და ისე განაზოგადონ ისინი, რომ მოსსენებაში არ იყოს არც ერთი ბედმეტი სიტყვა. მკაცრად გამიჯნონ ფაქტები და მოსაზრე-ბები. დაზვერვაში მუშაობისთვის უპირატესობა ენიჭებათ კარგად მომზადებულ იურისტებს. ასტროლოგებს, არქეო-ლოგებს, ხელოვნებათმცოდნეებს, პროგრამისტებს.

დაზვერვა – ეს არის სხვადასხვა ფაქტორთა საგულდა-გულო შერჩევა, ანალიზი და განმარტება. დაზვერვის დაქ-საქსული მონაცემები საგულდაგულოდ მოწმდება და მათ საფუძველზე დგება თითოეული ქვეყნის გეოგრაფიული, ეკონომიკური, პოლიტიკური, თუ სამხედრო მდგომარეო-ბის სრული სურათი. დაზვერვა უნდა ემორჩილებოდეს უშუ-ალოდ სახელმწიფოს მეთაურს.

აშშ ცენტრდაზვერვის მთავარი ამოცანებია:

– მიაწოდოს ეროვნული უშიშროების საბჭოს რეკომენ-დაციები მთავრობის უწყება-სამინისტროთა სადაზვერვო საქმიანობის ამა თუ იმ ასპექტებთან დაკავშირებულ სა-

კითხვებზე, რომლებსაც შეიძლება დამოკიდებულება ჰქონდეთ ეროვნული უშიშროების უზრუნველყოფასთან;

– შეაჯერონ და შეაფასონ სადაზვერვო მონაცემები, რომლებსაც დამოკიდებულება აქვთ ეროვნული უშიშროების უზრუნველყოფასთან;

– ცენტრდაზვერვის აგენტურის დავალებათა შორის პირველ ადგილზე დგას შეიარაღებული ძალების საქმიანობის, დიდმნიშვნელოვანი სამხედრო ობიექტების, სამხედრო ტექნიკის განლაგების ადგილებისა და დონის, ჰაერსაწინააღმდეგო დაცვის ჯარიმებისა სისტემების, სტრატეგიული ავიაციის რიცხოვნობისა და დისლოკაციის, ბირთვული ძლიერების შესწავლა.

ცენტრალური სადაზვერვო სამმართველოს მიერ მოპოვებულ სადაზვერვო ინფორმაციას მოახსენებენ აშშ პრეზიდენტს, მთავრობის წევრებსა და მათს მრჩეველებს, თანაშემწეებს; ხშირად ამ ინფორმაციას გადამწყვეტი მნიშვნელობა აქვს ქვეყნის საგარეო პოლიტიკის შემუშავებისათვის. დგება ვრცელი მოხსენებანი, რომლებიც შეიცავენ შესასწავლი ქვეყნის გეოგრაფიულ პირობებს, მოსახლეობის ეროვნულ თავისებურებებს, მეცნიერების, ტექნიკის, ხელოვნების მდგომარეობას, სოციალური, პოლიტიკური და ეკონომიკური საფუძვლის ხასიათს.

აშშ სადაზვერვო საქმიანობა მკაფიოდაა გაყოფილი შეგვეითად და მოსაგერიებლად. ცენტრდაზვერვის შეგვეითი პოლიტიკა აშშ ხელმძღვანელებს შესაძლებლობას აძლევს, კარგად წარმოიდგინონ, რა საშუალებები შეარჩიონ შემგვეი პოლიტიკის დროს, როგორ შეხედებიან მათ ქვეყანაში, რომლის მიმართაც წარმოებს იგი. მოგერიებითი პოლიტიკა ცენტრდაზვერვის მუშაობაში მიზნად ისახავს, იცოდეს სხვა ქვეყნების შესაძლებლობანი რათა მოულოდნელად არ დაესხან თავს, გამოიყენონ, რა მიმართულებით შეიძლება განვითარდეს ამ ქვეყნების პოლიტიკა.

ცენტრდაზვერვის მიერ მიღებული სადაზვერვო ინფორმაცია იყრუა ხუთ სახეობად:

1) ეგრეთ წოდებული ნელლი ინფორმაციის დაგროვება;

2) სხვადასხვა ჯგუფებისა და სპეციალისტების მიერ შეკრებილი ცნობების ყოველმხრივი და საგულდაგულო შესწავლა;

3) შეკრებილი მონაცემების პირვანდელი ანალიზი და საინფორმაციო ცნობების დაგზავნა;

4) მიღებული მონაცემების შეჯერება და განზოგადებული ფაქტების დაჯგუფება, ცალკეულ სოციალურ პრობლემებზე გამოტანილი დასკვნების საფუძველზე ზოგადი სახის ჩამოყალიბება;

5) მთელი შეგროვებული ფაქტების ზოგადი ანალიზი და საბოლოო დასკვნა.

სამმართველოს სადაზვერვო მუშაობის დამამთავრებელი ეტაპია დასკვნების გაცნობა აშშ პრეზიდენტისათვის.

რამდენადაც ამერიკის დაზვერვის მუშაობაში მთავარია სამეცნიერო-კვლევითი და საინფორმაციო-ანალიტიკური საქმიანობა, ცენტრდაზვერვის დირექტორი უნდა იყოს კარგი ანალიტიკოსი, წინააღმდეგ შემთხვევაში შეგროვებული ინფორმაციის გაცნობა ვერაფერს მისცემს. ცენტრდაზვერვის დირექტორმა უნდა გადახედოს უამრავ შემოსულ მასალას. მისი ამოცანაა, შეარჩიოს ნამდვილად ყველაზე ფასეული ცნობები. ამასთან, მიღებული სადაზვერვო მასალების დაახლოებით 99% არ შედის საბოლოო ცნობაში. დაზვერვის ხელმძღვანელი უნდა ეყრდნობოდეს უცილობელ ფაქტებს, და არა სადაზვერვო დოკუმენტების საეჭვო ვარაუდებს. თუ სხვაგვარად ვიგყვით, ცენტრდაზვერვის დირექტორის საქმიანობა მოგვაგონებს რესტავრატორის მუშაობას, რომელიც გატეხილი ლარნაკის ალღენისას უყურებს ნამსხვრევებს და ცდილობს სწორად შეაერთოს ერთი ნაგები მეორესთან, ასევე ცდილობს ცენტრდაზვერვის დირექტორი ნაწყვეტ-ნაწყვეტი ცნობების მოზაიკიდან შექმნას ერთიანი სურათი.

სამმართველოს სადაზვერვო ინფორმაციის წყაროები – ეს არის საიდუმლო მონაცემები, რადიოდაჭერები, უცხოური დოკუმენტებისა და ბეჭდვითი წყაროების შესწავლა.

ცენტრდაზვერვა ინფორმაციის დაახლოებით 80 %-ს იღებს ოფიციალური წყაროებიდან: დიპლომატიური უწყებებიდან, საელჩო და საკონსულო ორგანოებიდან, საზღვარგარეთ მცხოვრები ათასობით მეწარმისა და სპეციალისტისაგან, რომლებიც ამა თუ იმ ქვეყანაში მიმდინარე ამბების მოწმენი ხდებიან, აანალიზებენ მსოფლიო პრესას, რადიოსა და ტელევიზიის გადაცემებს, მაგრამ, ყველაზე მნიშვნელოვან ცნობებს ცენტრდაზვერვა საიდუმლო აგენტებისგან იღებს. ბოლო დროს ცენტრალური სადაზვერვო სამმართველოს აგენტურა ქვეყნის შიგნით აკყავს.

ამშ პრემიენგმა ჯორჯ ბუშ-უფროსმა ცენტრდაზვერვის დირექტორად მუშაობისას თანამშრომლებს დაუსახა გლობალური ამოცანა – შეექმნათ სსრ კავშირში ისეთი აგენტურის ქსელი, რომელსაც შეეძლებოდა განეხორციელებინათ ჯაშუშური, გერორისტული, ეკონომიკური და იდეოლოგიური ღიქერსიები. ეს გახდა მთავარი მიზეზი იმისა, რომ სსრ კავშირი დამარცხდა შეერთებულ შტატებთან ფარულ ომში. ჯორჯ ბუშ-უფროსმა კი წარმატებას მიაღწია თავისი მუშაობის წყალობით, მით უმეტეს, რომ საბჭოთა დაზვერვა ჩაფლავდა. როგორც ცნობილია, უშკომის ზოგიერთი საკვანძო მუშაკი, აგრეთვე საბჭოთა მთავრობის უმაღლესი თანამდებობის პირნი ცენტრალური სადაზვერვო სამმართველოს მიერ დაქირავებულნი აღმოჩნდნენ.

მკითხველისთვის ინტერესმოკლებული არ უნდა იყოს, როგორ ახასიათებს ამშ ყოფილი ელჩი სსრ კავშირში – მაღალპროფესიული მზვერავი ბინი, თავის დროზე სათავეში რომ ედგა ამერიკის დაზვერვას მოსკოვში, – აგენტურას, რომელიც სსრ კავშირის ღედაქალაქში გადაიბირა ეგრეთ წოდებული პირველი გაღლის ღემოკრატთა წრიდან: „ეს ისეთი ნაპირალეები არიან, რომ მათთან ურთიერთობის შემდეგ ერთი სული მქონდა, როდის დავიბანდიო ხელს“.

დასასრულ, მინდა შეგახსენოთ ყველასთვის ცნობილი ანდაზა „ციხე შიგნიდან გყდება“.

თავი V.

XX საუკუნის
90-იანი წლები

ს. ფაქიძე
გ. ბერიძე

სკკპ ცენტრალური კომიტეტის გენერალური მდიანის, სსრ კავშირის უმაღლესი საბჭოს პრეზიდიუმის თავმჯდომარის ანდროპოვის, მერე კი ჩერნენკოს სიკედილის შემდეგ ეს პოსტები დაიკავა მიხეილ გორბაჩოვმა, არავითარი დამსახურება არ მიუძღოდა საბჭოთა ხალხის წინაშე, და შემდეგ, გულწრფელობის ჭიაშემჯდარმა აღიარა, რომ მისი სანუკვარი ოცნება იყო სსრ კავშირში სოციალიზმის დასამარება.

პარტიისა და ქვეყნის ამ უმაღლეს პოსტებზე გორბაჩოვი გაიყვანა სკკპ ცენტრალური კომიტეტის პოლიტბიუროს ორმა წევრმა: იღუმალებით აღსავსე პიროვნებამ ანდროპოვმა და გრომიკომ, რომელმაც სტალინის სტრატეგიული კონგრ-დაზვერვის სამსახურს ჯერ კიდევ დიდი ხნის წინ პქონდა ეჭვი, რომ იგი დაკავშირებული იყო ამერიკის სპეცსამსახურებთან: „სსრ კავშირის ელჩი ამერიკის შეერთებულ შტატებში ა.ა.გრომიკო სათავეში ედგა სსრ კავშირის დელეგაციას 1944 წლის აგვისტო-სექტემბერში გაერთიანებული ერების ორგანიზაციის დაფუძნების საკითხებზე ღუმბარტონ-ოქსში (ვაშინგტონი) საბჭოთა კავშირის, შეერთებული შტატებისა და ინგლისის წარმომადგენელთა მოლაპარაკებაზე. იგივე გრომიკო მონაწილეობდა 1945 წლის აპრილ-მაისში მშვიდობისა და უშიშროების ხელშეწყობის საერთაშორისო ორგანიზაციის წესდების შემუშავებაში კონფერენციაზე, რომელიც სან-ფრანცისკოში (აშშ) გაიმართა.

აშშ დიპლომატიურ წრეებში მოწონებით აღნიშნავენ გრომიკოს პირად თვისებებსა და უნარს. თავის საუბრებში გრომიკო ქებით იხსენიებს ამერიკულ დემოკრატიას. აშშ ელჩმა ჰარიმანმა თქვა: „გრომიკოსთან შეიძლება იქონიო საქმე“.¹ ასეთი ქება არ ღირსებია მოლოტოვს, რომელიც

¹ იგივე სიტყვები წარმოთქვა დიდი ბრიტანეთის პრემიერ-მინისტრმა მარგარეტ ტეჩერმა გორბაჩოვის გაცნობის შემდეგ.

დილხანს მუშაობდა ამერიკელებთან... სგარაგევიული დაზვერვის უფროსი ა. ლავროვი“.

გრომიკოს, როგორც პიროვნებას, თვალნათლივ ახასიათებს შემდეგი ფაქტიც, რომელიც მსოფლიოს აუწყა კალუგინმა. თავის დროზე სამშობლოს უღალატა ვინმე შევჩენკომ (თანამშრომლობდა აშშ ცენტრდაზვერვასთან), რომელსაც საგანგებო ელჩის რანგი ჰქონდა და რომელიც გრომიკომ დააწინაურა გაერთიანებული ერების ორგანიზაციის გენერალური მდივნის მოადგილის პოსტზე სსრ კავშირისგან, აქამდე შევჩენკო გრომიკოს თანაშემწედ მუშაობდა. აი, როგორ აღწერს მოვლენათა შემდგომ განვითარებას გენერალი კალუგინი წიგნში „მშვიდობით, ლუბიანკა“:

„იმ გვიან საღამოს, როცა შევჩენკოს დაკარგვის ამბავი შევიტყვეთ, მე ბინაზე დავურეკე სსრ კავშირის საგარეო საქმეთა მინისტრის პირველ მოადგილეს მალცევის და შევაცოხინე, რა მოხდა. მეორე დილას სატელეფონო –საქალაქდღე კარუსელი დაგრიალდა. გრომიკომ ანდროპოვთან საუბრისას თქვა, რომ შესაძლოა, ჰყავდა კიდეც ასეთი თანაშემწე, მაგრამ ვერ გაუხსენებია, ყველა ხომ არ მეხსომებაო.

სახელმწიფო უშიშროების კომიტეტის თავმჯდომარე გაუწყრა თავის ხელქვეითებს, რატომ მომაწოდეთო შეუმოწმებელი ინფორმაცია შევჩენკოსა და გრომიკოს ვითომდა ახლო ურთიერთობის შესახებ. და მხოლოდ მას შემდეგ, რაც მეორე მთავარი სამმართველოს უფროსის მოადგილემ თევდორე შჩერბაკმა უჩვენა მინისტრს შევჩენკოს ბინაში ამოღებული საოჯახო ფოტოსურათები, რომლებზეც შევჩენკო და მისი მეუღლე მწვალებს მიირთმევდნენ გრომიკოს ქალაქგარეთა ვილაში პიკნიკზე ყოფნისას, ანდროპოვმა შემცბარმა ჩაილაპარაკა: „ეეხ, ანდრია ანდრიას ძეე!“

გრომიკოს საქციელს მისთვის არავითარი შედეგი არ ჰქონია. ეს საქმე ანდროპოვმა მიაფუქჩია. მაგრამ იმის მგკიცებისათვის, რომ გრომიკო დაქირავებული იყო... არ მოიძებნა საკმარისი საფუძველი. შესაძლოა, მას ეს „მოუწყ-

ვეს“, რათა გრომიკოს წინააღმდეგ ევრეთ წოდებული კომპრომატი პქონოდათო. გრომიკო, როგორც ძველი პარტიის წევრი, რომელსაც ავტორიტეტი პქონდა მოხვეჭილი, ანდროპოვს სჭირდებოდა საკუთარი მხარდაჭერისა და გორბაჩოვის „მამოძრავებელი ძალის“ სახით. გრომიკო რომ არ ამოსდგომოდა მხარში, გორბაჩოვი შეიძლებოდა ეერც გამსდარიყო პარტიის გენერალური მდივანი.

ანდროპოვმა ასევე მიაჩუნათა ბრეჟნევის მმართველობის ხანის მავნებლობის ბევრი ფაქტი, რომელსაც ცენტრ-დაბევერვამ უძრაობის პერიოდი უწოდა. ანდროპოვი თითქოს განმე იღვა, არასდროს არ ეწინააღმდეგებოდა არც ბრეჟნეს და არც პოლიგბიუროს სხვა წევრებს.

მაგრამ, უდავოდ არსებობდა მორიგება ანდროპოვსა და გორბაჩოვს შორის. ანდროპოვი არ იყო ის კაცი, რომელიც გორბაჩოვს პოლიგბიუროში გაიყვანდა, მისი ბრახეები რომ არ სცოდნოდა.

დასავლურ გავლენასთან ანდროპოვის კავშირზე წერს ვ. ჩერნოვი თავის წიგნში: „ბრეჟნევი: იმპერიის დაისი“. ბრეჟნევის საუბრიდან უშკომის დაახლოებულ გენერალთან:

- „აქ დასავლური პროგნოზებია... დასავლეთში, ძირითადად, განიხილავენ სამ კაცს: ანდროპოვს, უსტინოვს, გრომიკოს. მაგრამ დაინგერესდნენ სხვებითაც. ისინი პროგნოზებს აკეთებენ თავიანთი სისგემიდან გამომდინარე: მათთან კი მეტწილად პრეზიდენტებად იყრიან კენჭს გუბერნატორები.

- როგორც ჩვენი, პარტიის საოლქო კომიტეტების მდივნები.

- დიახ, დიახ. ასეც გამოდის. დიდი რეგიონის ხელმძღვანელს შეუძლია ქვეყანასაც უთავკაცოს.

- რომელია ჩვენთან დიდი რეგიონები? მოსკოვი, ლენინგრადი, უკრაინა, ბელორუსია.

ბელორუსიას არ ასახელებენ. მაშეროვის სიკვდილის შემდეგ რესპუბლიკაში გამორჩეული პიროვნება არ დარჩა. (არ არის გამორიყსული, რომ ლიკვიდაცია მოხდა ანდროპოვის გეგმით ან ხელშეწყობით. - ვ.ვ.).

- მაშასადამე, რომანოვი, გრიშინი, შჩერბიციკი? შენს უფროსზე რას იტყვი?

მათ ანდროპოვი მიაჩნიათ მთავარ პრეტენდენტად.

ჩვენშიც ასეა?

ჩემი აზრით, მისი გამეფების თადარიგს უკვე იჭერენ.

როგორ?

დასავლეთში ყველგან ავრცელებენ ცნობებს ანდროპოვზე როგორც განათლებულ დიქტატორზე, რომლისთვისაც არ არის უცხო დასავლური ღირებულებანი და, საერთოდ, იგი პროდასავლურად განწყობილი პიროვნებააო.

შენ გგონია, თქვენი კანტორა ამზადებს მათს სამოგადოებრივ აზრს ანდროპოვის შესაძლო გახელისუფლებისთვის?

- მე გგონია, ასეთი ინფორმაცია შეიძლება დასავლეთში ჩვენი კანტორის გაშვებული იყოს.

შენ თვლი, რომ ის მთავარი პრეტენდენტია?

მარტო მე არა ვთვლი ასე.

სუკი-ი ხალხში არ უყვართ. დამსჯელი ორგანოა.

დღეს არ უყვართ, ხვალ შეიყვარებენ. გააჩნია, როგორ დაუსაბუთებ...

როგორ?

- როგორ და სულ უბრალოდ. თუ ორგანოებიდან არის, მაშასადამე, არ გვიღალატებს, დაგვიცავს, ქურდებს დასჯის, ერთგულ ქვეშევრდომებს დააჯილდოებს..."

ეს ძველი და ნაცადი მეთოდი: ურტყი შენიანებს, რომ სხვებს ეშინოდეთო, მოგჯერ დღესაც გამოიყენება პოლიტიკურ ცხოვრებაში.

ასეც მოხდა. დასავლეთი ანდროპოვს ფარულ იდეოლოგიურ მხარდაჭერას უწევდა. თავის მხრივ, ხელისუფლების სათავეში მოსვლის შემდეგ, ანდროპოვმა პასუხსაგებ პოსტებზე დააყენა „თაეისი ხალხი“, მის ბრახვებს რომ ასრულებდნენ. ძალაუფლების ისეთი პრეტენდენტები კი, როგორიც იყვნენ გრიშინი და რომანოვი, ოსტატურად მოიშორა

თავიდან, რისთვისაც გამოიყენა უმკომში მომზადებული მათი სახელგამგეხი მასალები, რომლებსაც აქამდე საგულდაგულოდ მალავდა. დაბრალება რომ არ დაგწამონ, გავიხსენოთ, რას ამბობდა ი. ანდროპოვი სკკპ ცენტრალური კომიტეტის 1983 წლის ივნისის პლენუმზე: „პარტია იმით ხელმძღვანელობს, რომ მომავალი წლები და ათწლეულები მნიშვნელოვან ცვლილებებს მოგვიტანენ აგრეთვე საზოგადოების პოლიტიკურ და იდეოლოგიურ ზედნაშენში“. აყენებდნენ საკითხს საბჭოთა წყობილების „გარდაქმნის“ – გრანსფორმირების შესახებ. საბჭოთა ხელმძღვანელის ბაგეთაგან პირველად გაისმა სიტყვა „საჯაროობა“ პარტიული და სახელმწიფო ორგანოების მუშაობაში და ისეთი განცხადებანი, როგორიც იყო „საბჭოთა სახელმწიფოებრიობის თანდათანობითი გადამრდა საზოგადოებრივ თვითმმართველობად“.

ანდროპოვს გრძელი დღე არ ეწერა, მაგრამ ბევრ რამეს იქიდან რასაც იგი სთავაზობდა მთავრობას, აიღებს შეიარაღებაზე მ. გორბაჩოვი. ანდროპოვი, როგორც ჩანს, ღრმად კონსპირირებული დასაეღური გავლენის აგენტი იყო. და ალბათ, - იდეოლოგიური მოსაზრებებით. რა თქმა უნდა, მის დაუკითხავად არ მოხდებოდა გორბაჩოვის ამკარა, თუ ფარული გადაბირება იაკოვლევის მეშვეობით. ეს, თავის მხრივ, არ გამოორიცხავს ანდროპოვისა და იაკოვლევის პირშეკერას.

უნდა გავიხსენოთ ისიც, რომ პირველი არაერთგზისი „გადამრბენი“ შეერთებულ შტატებსა და ინგლისში საბჭოთა რეზიდენტურების თანამშრომელთა რიცხვიდან გაჩნდნენ სწორედ მაშინ, როდესაც ანდროპოვი სსრ კავშირის სახელმწიფო უშიშროების კომიტეტის თავმჯდომარე იყო.

იმის შესახებ, რომ ანდროპოვი დასაეღეთის „ფალავანს“ წარმოადგენდა, შეიძლება მოწმობდეს ისრაელის დაბევრვა „მოსადის“ აგენტურული შეგყობინების დაშიფრული ტექსტიც, რომელიც ავღანეთის ომის დაწყების წინ

მოხვდა საბჭოთა დაბვერვის ხელში: „სსრ კავშირის უშიშროების ორგანოებში მხარს დაუჭერენ ავღანეთში შეჭრას“. არ არის გამორიცხული, რომ პირი, რომელმაც მხარი დაუჭირა ავღანეთთან ომს და ჩაითრია ამ ომში სსრ კავშირი, იყო ანდროპოვი.

უფრო ოლიგოპური და უბადრუკი ფიგურა, ვიდრე გორბაჩოვი იყო, რუსეთის ხელმძღვანელად ქვეყნის მთელი ისტორიის მანძილზე არ ყოფილა. გორბაჩოვის უახლოესი თანაშემწე ვალერი ბოლდინი წიგნში „კვარცხლბეკის მსხვერვა“ გვიამბობს, რომ გერმანელების მიერ ოკუპირებულ სტაეროპოლის მხარის ტერიტორიაზე როცა გორბაჩოვის თანაგოლები პარტიზანულ რაზმებში მგრის წინააღმდეგ იბრძოდნენ, იგი მორჩილად პუტავდა გერმანელთა სამხარეულოში ოკუპანტებისთვის ქათმებს, ბაგებსა და იხვებს, ამასთან, ერთხელ უმოწყალოდ გაროზგეს ოკუპანტებმა ცული მუშაობისათვის. და ეს უბადრუკი „ბატიპუტია“ უცხოეთის აგენტურის დახმარებით გახდა სკკპ ცენტრალური კომიტეტის გენერალური მდივანი, სსრ კავშირის უმაღლესი საბჭოს პრეზიდიუმის თავმჯდომარე, და შემდეგ – სსრ კავშირის პრეზიდენტი. უფრო მკაფიო მაგალითი ქვეყნის ხელმძღვანელობის გახრწნისა სსრ კავშირში 1991 წლის აგვისტოს სახელმწიფო გადაგრიანების წინ ძნელია მოიყვანო.

სკკპ ცენტრალური კომიტეტის გენერალურ მდივნად რომ დადგა, გორბაჩოვმა ჩვენს ქვეყანაში ფარულადმოქმედი დაქირავებული რეზიდენტურის მეშვეობით შეარჩია ხელმძღვანელ თანამდებობებზე ანგისაბჭოურად, ნაციონალისტურად განწყობილ პირთა ჯგუფი, რომელმაც „შემუშავებული გეგმის“ მიხედვით განასოროციელა ევრეთ წოდებული გარდაქმნა, ხოლო შემდეგ მოამზადა საბჭოთა კავშირის დაშლა.

ამასთანავე, გორბაჩოვსა და მის ოკეანისგალმელ კოლეგებს ესმოდათ, რომ ხალხი ამას ვერ შეურიგდებოდა, და წინასწარ შემუშავებული სცენარის მიხედვით დაუშვეს და

ფაქტობრივად განახორციელეს გეროორი სსრ კავშირის რეს-
პუბლიკებში. ამის დასტური გახლავთ სისხლიანი მოვლენე-
ბი უზბეკეთში (ფერღანის ველი), შემდეგ **აზერბაიჯანი** (მთი-
ანი ყარაბაღი), **ბაქო** (სუმგაითი), **საქართველო** (თბილისი),
ლიგვა (ვილნიუსი), **მოლდავეთი** (დნესტრისპირეთი). ეს გე-
როორისგული აქტები მოეწყო და განხორციელდა კრემლის,
საბჭოთა არმიისა და რუსეთის, როგორც სსრ კავშირის
მთავარი რგოლის კომპრომენტაციის მიზნით. გორბაჩოვის
გეროორის შედეგებს დღესაც ვიმკით.

ამ შავ საქმეში **გორბაჩოვს** არსებითი დახმარება გაუწია
ამერიკული გაელენის მეორე აგენტმა **ალექსანდრე იაკოვ-
ლეშმა**. რომელიც, აშკარად – აშშ-ს კარნახით, გორბაჩოვ-
მა სკკპ ცენტრალური კომიტეტის პოლიტბიუროს წევრად
დააყენა და ჩააბარა სკკპ ცენტრალური კომიტეტის მდიუ-
ნის პოსტი, რომელიც პასუხს აგებდა საგარეო-პოლიტიკუ-
რი საქმიანობის, ეროვნებათშორისი ურთიერთობისათვის.
იმავდროულად, **იაკოვლევი** დაინიშნა სკკპ ცენტრალური
კომიტეტის პოლიტბიუროს რეაბილიტაციის საკითხთა კო-
მისიის თავმჯდომარედ. სწორედ **იაკოვლეშმა**, **გორბაჩო-
ვის** მხარდაჭერით, მიაღებინა სკკპ ცენტრალური კომიტე-
ტის პოლიტბიუროს გადაწყვეტილება, გამოექვეყნებინათ
ვითომდა ახლად აღმოჩენილი საარქივო დოკუმენტები ევ-
რეთ წოდებული „**კატინის საქმისა**“ და **მოლოტოვ-რიბენტ-
როპის „საიდუმლო“** ოქმის გამო.

ეს დოკუმენტები გახდა მძლავრი ბიძგი აღმოსავლეთ
ევროპაში ნაციონალისტურ მოძრაობათა განვითარები-
სა. თავიანთი ოკეანისგალმელი მესვეურების დავალებით,
გორბაჩოვის ხროვამ არ დაანება საბჭოთა სპეცსამსახუ-
რებს (უშკომს) ჩანასახშივე გამოეულინათ ეს მოძრაობანი,
რომლებიც უცხოეთის დამვერეების ორგანიზებული იყო,
და ყოველნაირად ცდილობდა, ხელი შეეწყო ქვეყანაში სე-
პარატისტული მოქმედებისათვის.

სკკპ ცენტრალური კომიტეტის გენერალური მდიუნისა

და სსრ კავშირის პრეზიდენტის პოსტზე გორბაჩოვის მთელი საქმიანობა დამაჯერებლად მოწმობს, რომ ის იყო ორმაგი აგენტი უცხოეთის დაზვერვებისა: თავდაპირველად – ინგლისის, და შემდეგ – ამერიკისა. აი, რამდენიმე უცილობელი ფაქტი, რომლებიც დამაჯერებლად მოწმობენ ასეთი დასკვნის სისწორეს.

დიდი ბრიტანეთის ყოფილმა პრემიერ-მინისტრმა **მარგარეტ ტეტჩერმა** თავის მემუარებში დაუფარავად განაცხადა: ინგლისის პრემიერის პოსტზე ჩემი მოღვაწეობის მთავარ დამსახურებად მიმაჩნია ის, რომ შევძელი, რუსეთში **მიხეილ გორბაჩოვი** შემექმნაო.

შეიძლება, შემეპასუხონ, მერე რა, რომ განაცხადა, დასაუფლეთის ლიდერები რას არ იტყვიან, მეტი პოპულარობა რომ მოიხვეჭო. **ტეტჩერს**, მაგალითად, გულით ეწადა შესულიყო მსოფლიო ისტორიაში და ქვეყნიერებისათვის ემცნო, რომ დიდი ბრიტანეთის პრემიერ-მინისტრად ყოფნისას შეძლო გაეკეთებინა ის, რაც ვერ შეძლეს ვერც **ჰიტლერმა** და ვერც **ჩერჩილმა** – დაეშალათ საბჭოთა კავშირი. მაგრამ რა ვუყოთ ისეთ ფაქტებს, რომლებიც ამკარად ამხელენ **მიხეილ გორბაჩოვის** სახელმწიფო ღალატს. მაგალითად, ცენტრალური ტელევიზიით ერთ-ერთი გამოსვლის დროს **მიხეილ გორბაჩოვმა** მსოფლიოს ამცნო შემდეგი ამბავი: „როდესაც სსრ კავშირის სახელმწიფო უშიშროების კომიტეტის თავმჯდომარე კრიუჩკოვი ჩემთან მიღებაზე მოვიდა და გადმომცა იმ დოკუმენტებით სავსე სქელი საქაღალდე, რომლებიც, როგორც იგი ამტკიცებდა, ადასტურებდნენ სსრ კავშირში ფართოდ განგოტვილი იატაკქვეშა ანგისაბჭოური ორგანიზაციის არსებობას, რომელიც სსრ კავშირის ნგრევას ამზადებდა და ნიადაგს უქმნიდა ნატოს ინტერვენციას, მე არც კი დამიწყია ამ საბუთების თვალიერება, უბრალოდ ისე შევდე სეიფში, რომ არც წამიკითხავსო“.

გორბაჩოვი უცხოეთის დაზვერვათა აგენტი რომ არ ყოფილიყო, იგი ვალდებული იქნებოდა, მიუხედავად იმისა,

სჯეროდა თუ არ სჯეროდა ამ ცნობებისა, შეექმნა ავტორ-ტექსტული კომისია მის შესამოწმებლად. მაგრამ გორბაჩოვს ეს არ უქნია.

დღეს სრული საფუძველი გვაქვს ვივარაუდოთ, რომ თავის დროზე ამერიკელებმა უბრალოდ იყიდეს ინგლისელ-ებისგან ეს „დემოკრატიის მებრძოლი“.

დანამდვილებით არის ცნობილი ასეთი ფაქტიც, რომელიც დამაჯერებლად მოწმობს, რომ გორბაჩოვი ამერიკის აგენტი იყო.

1991 წლის აგვისტოში დადგმული პუტჩის შემდეგ, როდესაც გორბაჩოვი ფოროსიდან მოსკოვში დააბრუნეს, ცენტრალურმა ტელევიზიამ აჩვენა მისი შეხვედრა ელცინთან. ამ შეხვედრაზე გორბაჩოვმა, რომელსაც არ სურდა დაეკარგა „ტკბილი ცხოვრება“, დაკავებული თანამდებობა რომ უმზრუნველყოფდა მისთვის და მისი ოჯახისათვის, და არ იცოდა, რომ ელცინით მისი შეცვლის საკითხი ვაშინგტონში უკვე გადაწყვეტილია, ელცინთან კრემლში საუბრისას საჯაროდ განაცხადა: „თუკი თქვენ საბჭოთა ხალხის ნების საწინააღმდეგოდ შეეცდებით დაშალოთ საბჭოთა კავშირი, მე როგორც სსრ კავშირის პრეზიდენტი, თქვენი ამ მოქმედების აღსაკვეთად მივმართავ არმიას და ხალხს. ამ თემაზე ახალი სრულიად საკავშირო რეფერენდუმი გაიმართებაო“. მეორე დილას სსრ კავშირში სასწრაფოდ ჩამოფრინდა აშშ სახელმწიფო მდივანი ბეიკერი, რომელთან შეხვედრის შემდეგაც გორბაჩოვი თავისი ნებით წამოვიდა კრემლიდან და პრეზიდენტის ადგილი გაუშვადა ელცინს.

გორბაჩოვის მხრივ არმიისა და საბჭოთა ხალხისადმი, რა თქმა უნდა, არავეითარი მიმართება არ ყოფილა.

როგორც ჩანს, გორბაჩოვი იმ მომენტში გადაიბირეს როდესაც იგი სოფლის მეურნეობის დარგში სკკპ ცენტრალური კომიტეტის მდივნად ყოფნისას კანადაში იყო ჩასული ალექსანდრე იაკოვლევის, სსრ კავშირის მაშინდელი ოგაველი ელჩის თანხლებით, (რომელსაც შემდეგ მასობრი-

ეი ინფორმაციის საშუალებები აშკარად სდებდნენ ბრალად ამერიკის სპეცსამსახურებთან კავშირს). ეგყობა, სწორედ იაკოვლევმა დააკავშირა გორბაჩოვი ჯერ ინგლისის, მერე კი ამერიკის დაზვერვის წარმომადგენლებთან. აშშ მმართველ წრეებში მიიღეს გადაწყვეტილება, გაეყვანათ მიხეილ გორბაჩოვი სკკპ ცენტრალური კომიტეტის გენერალური მდივნის პოსტზე, რათა მისი დახმარებით დაეშალათ სსრ კავშირი.

ამ გეგმას უდავოდ აქტიურად უწყობდა ხელს სკკპ ცენტრალური კომიტეტის გენერალური მდივანი, სსრ კავშირის უმაღლესი საბჭოს პრეზიდიუმის თავმჯდომარე იური ანდროპოვი, რომელმაც გორბაჩოვი სტავროპოლიდან მოსკოვს გადაიყვანა და ხელი შეუწყო გორბაჩოვის დანიშვნას სკკპ ცენტრალური კომიტეტის ხელმძღვანელ თანამდებობებზე. შეთქმულების შედეგად, რომელსაც გორბაჩოვი ედგა სათავეში, 1991 წლის აგვისტოში განხორციელდა სახელმწიფო გადაგრილება.

გორბაჩოვის მეორე თანამოსაგრე იყო შევარდნაძე, რომელმაც თავის ღრობე საკუთარი კარიერის გულისათვის გაძარცვა ქართველი ხალხი და შემდეგ ამაყად გრაბაზობდა, მე შევეწყვეო ხელი გერმანიის გაერთიანებასო.

შევარდნაძემ იფიქრა, ეს არის, მე ვარო ის კაცი, ვინც ევროპის ქვეყნების ბელს წყვეტსო, თუმცა, სინამდვილეში იყო მხოლოდ და მხოლოდ შემსრულებელი, გორბაჩოვთან ერთად და ამით გვარიანად მოითბო ხელი. მან ერთობ მარჯვედ ისარგებლა თავისი მდგომარეობით და დასავლეთის ქვეყნებისგან მიიღო „არდასაბრუნებელი“ კრედიტები, რომლებიც თვითონვე მიითვისა. თუმცა, მთელი თანხა, რომელსაც შეპირებული იყვნენ, სრულად არ მიუღია.

ურიგო არ იქნება გავისხენოთ შევარდნაძის პროვოკაციული საქმიანობაც ხელისუფლებაში ყოფნის პერიოდში, სსრ კავშირის შინაგან საქმეთა მინისტრობიდან საქართველოს კომპარტიის ცენტრალური კომიტეტის პირველ მდივ-

ნობამდე. ვასილ მებაჟანაძის გადასაყენებლად (რომელიც იმ დროს საქართველოს კომპარტიის ცენტრალური კომიტეტის პირველი მდივანი იყო) შევარდნაძემ „ორგანიზაცია გაუწია“ მოსახლეობის მასობრივი საჩივრების გაგზავნას საქართველოში გამეფებული კორუფციის გამო სსრ კავშირის ხელისუფლების უმაღლესი ორგანოების მისამართით. მაგრამ, როდესაც შევარდნაძე ხელისუფლების სათავეში მოვიდა, საქართველოში კორუფციის დონე არათუ არ შემცირებულა, არამედ, პირიქით, გაიზარდა კიდევ.

90-იან წლებში შევარდნაძის პროვოკაციულ მოქმედებას შედეგად მოჰყვა ქართველი ხალხისა და მისი ეთნოსების ძმათამკელელი სამოქალაქო ომი. ცნობილია, რომ იგი მემუარებს წერს, ნებაჲ, თუ გაიგო (ან თუ გაიგებს), რა მარიონეტი იყო მსოფლიო კულისსმიღმა მოთამაშეების ხელში და თუ დაწერს იმას, თუ რა მოხდა სინამდვილეში. ყოველ შემთხვევაში ის არის ერთი უკანასკნელი „უხუცესთაგანი“ (გორბაჩოვის გარდა: იგი არასდროს არ გამოცდებია, რა ჩაიდინა), რომელსაც შეუძლია, ნათელი მოპოვინოს მომხდარს: ფარულ ფინანსურ მორიგებებსაც საბჭოთა კავშირის ლიკვიდაციის შესახებ, და კონფლიქტური სიტუაციების წარმოშობასაც. ამასთანავე, შევარდნაძის ოდიოზურ მოქმედებას დასავლეთის გულის მოსაგებად შედეგად მოჰყვა ანტიქართული განწყობილება რუსეთის ეკონომიკურ და პოლიტიკურ სივრცეში, რამაც თავი იჩინა ქართული დიასპორის გამოდევნითა და ლამის ორ ქვეყანას შორის ურთიერთობის გაწყვეტით. საეჭვოა, რომ ამას სარგებლობა მოეგანოს რუსეთისა და საქართველოს ხალხებისათვის. საჭიროა ცვლილებები.

იმ მოვლენების წინ, რომლებიც თან სდევდა 1991 წლის აგვისტოს სახელმწიფო გადატრიალებას, მოსკოვში ჩამოვიდა აშშ პრეზიდენტი ჯორჯ ბუში (უფროსი), აშშ ცენტრალური სადაზვერვო სამმართველოს ყოფილი დირექტორი. მისი ვიზიტის მიზანი იყო, მოლაპარაკებოდა გორბაჩოვს

სსრ კავშირში სახელმწიფო გადაგრიანების ორგანიზაციისა და განხორციელების საკითხებზე.

ამ შეთანხმებული გეგმის ძირითადი დებულებანი შემდეგნაირად გვესახება: გორბაჩოვი ქვეყნის საკუთრივ პოსტებზე მყოფ თავის უახლოეს გარემოცვას (მომავალ „გეკაჩეპისტებს“) სთავაზობს – არკი აცნობს მათ სსრ კავშირში გადაგრიანების ორგანიზაციის ანგისაბჭოურ ჩანაფიქრს – ქვეყანაში წესრიგის დამყარების საჭიროების საბაბით გამოაცხადონ საგანგებო მდგომარეობა, შეიყვანონ ჯარები მოსკოვში. თვით გორბაჩოვი ამ ღრის დასასვენებლად იქნება წასული ყირიმში, ფოროსში, და ყოველივე ამისაგან განზე იდგება.

ლევენდა იმის შესახებ, რომ გორბაჩოვი ვითომდა არ მონაწილეობდა „გეკაჩეპეს“ 1991 წლის აგვისტოს ეგრეთ წოდებულ პუტჩში, ვინაიდან სრულ იზოლაციაში იმყოფებოდა ფოროსში, ამხილა თავის მოგონებებში გორბაჩოვის დაცვის უფროსმა გენერალმა მედვედევმა: „მე მგონია, - წერს მედვედევი, - რომ რაღაც წინასწარი საუბარი ქვეყანაში საგანგებო მდგომარეობის შემოღების თაობაზე მათ (მომავალ „გეკაჩეპისტებს“) გორბაჩოვთან ჰქონდათ... მიხეილ სერგის ძეს შექმნილი მდგომარეობის შეცვლა რომ სდომებოდა, ბიჭები იქ არა მყავდნენ?! ჩემს განკარგულებაში იყო სამარქაფო თვითმფრინავი გუ-134 და შვეულმფრენი. გქენიკურად ეს სულ იოლი საქმე იყო: ავიყვანდით მათ („გეკაჩეპისტებს“) და ხელბორკილით ჩამოვიყვანდით მოსკოვში. უეცრად გამოცხადდებოდა დედაქალაქში და იქ, ვისაც მოისურვებდა, დააკავებდა. ჯერ მხოლოდ 18 რიცხვი იყო ... გორბაჩოვმა რა – ვერ მოგვინა?“.

ის კი არა, რომ გორბაჩოვმა „ვერ მოგვინა“, მან თავად მოამზადა „გეკაჩეპე“. ამას მოწმობს გორბაჩოვისა და მისი ცოლის, ელცინის და ნაზარბაევის საუბრის ჩანაწერის სტენოგრაფია, რომელიც გ. პოპოვმა გამოაქვეყნა:

„გორბაჩოვი და მისი ცოლი:

დღეს მორიგი შეხვედრაა სამოკავშირეო ხელშეკრულების საკითხებზე. არადა, არ დაადგა საშველი!

მეტი გაჭიანურება აღარ ივარგებს. ან უნდა მოვიცილოთ რესპუბლიკების ლიდერები, ანდა ჯიქურ ვკითხოთ თავიანთი პირობების შესახებ.

მოცილება შეუძლებელია. მაშინ ვიღას დავერყნოთ?! სკკპ აპარატი ჩემი წინააღმდეგია. არმიას, უშიშროებას? მაშინ დიქტატურა იქნება. „გეკაჩეპეს“ შექმნის გეგმა უკვე დიდი ხანია, მზად არის. მაგრამ ისინი, ვინც უნდა იმოქმედოს, შეშინდნენ. უნდათ, რომ მე თვითონ შემოვიღო და სათავეში ჩავუდგე „გეკაჩეპეს“ (ГКЧП – საგანგებო მდგომარეობის სახელმწიფო კომიტეტი . – რედ)

- მაგრამ ეს ხომ ხალხთან კავშირის გაწყვეტა და დასავლეთის მხარდაჭერის დასასრულია.

ასე გამოდის...

კი მაგრამ, როგორ ვაიძულოთ?

არის ერთი ჩანაფიქრი...

ელცინი, ნაზარბაევი, გორბაჩოვი:

- ხელშეკრულებას შეიძლება მოვაწეროთ ხელი, მაგრამ ჯერ უნდა მოვილაპარაკოთ ახალი სსრ კავშირის ხელმძღვანელობის პერსონალური შემადგენლობის შესახებ.

- თქვენ რა ამრისა ხართ?

პრემიერად უნდა დავაყენოთ ერთი ლიდერი რესპუბლიკებისგან. ყველას ნაზარბაევი აჯობებდა.

ხოლო რუსეთს დავუტოვოთ თავდაცვის მინისტრისა და სახელმწიფო უშიშროების კომიტეტის თავმჯდომარის პოსტები.

მე?

თქვენ – ახალი კავშირის პრეზიდენტი იქნებით.

რამდენადაც მესმის, არა მარტო პავლოვი, არამედ კრიუჩკოვი და იაზოვიც შეიცვლებიან?

დიახ. ეს მინიმუმია. სავალდებულო.

იყოს, რახან ასეა... ხელშეკრულების ხელმოწერისთა-

ნავე სახალხო დეპუტატთა ყრილობის სესიაზე პრეზიდენტი ცვლის მთავრობას. ეს ლოგიკურია. ახალი ხელშეკრულება — ახალი მთავრობაა. ოღონდ, ჯერჯერობით ყველაფერი საიდუმლოდ უნდა შევინახოთ.

ეს ჩვენი შეთქმულება იქნება.

გორბაჩოვი და მისი ცოლი:

მერე რა იქნება?

მათი წინადადებაა, მე დავრჩე, შევცვალოთ მხოლოდ პავლოვი, კრიუჩკოვი და იაზოვი. მე დავთანხმდი.

მაგრამ, მაშინ შენ გადაიქცევი არარაობად, სათამაშოდ მათ ხელში!

მე დავთანხმდი, მაგრამ, ჯერ ერთი, ცვლილებები უნდა მოეწყოს ყრილობის სესიის დაწყების შემდეგ. მეორეც, და ეს მთავარია, ჩვენი საუბარი, დარწმუნებული ვარ, მივაამ სამების ყურამდე. უშკომი ყველას აყურადებს. და თუ მათ ზუსტად ეცოდინებათ, რომ ხელშეკრულების ხელმოწერის შემდეგ მოხსნიან, და მიუხედავად ამისა, არ დაიწყეს მოქმედება, მაშინ ჯანდაბამდე გზა ჰქონიათ.

- ხოლო თუ დაიწყეს? შენ ხომ არ შეგიძლია, თანამონაწილე გახდე?

ჩვენ დასასვენებლად წავალთ. და იქ დაგელოდებით.

რა შვებულება აგიტყდა ხელშეკრულების დადებამდე? უფრო ლოგიკური არ იქნება, ჯერ მოვაწეროთ ხელი ხელშეკრულებას და მერე ვიფიქროთ დასვენებაზე?

- თვითონაც მესმის. მაგრამ სხვა გზა არ არის. მთავარია, „გეკაჩეპეს“ მომხრეები უფსკრულის წინაშე აღმოჩნდნენ, ეგებ, მაშინ მაინც გააქტიურდნენ“.

უნდა ითქვას, რომ გორბაჩოვის პოლიტიკური ცხოვრება დიდად იყო დამოკიდებული მის ცოლზე, რაისა მაქსიმეს ასულზე. ბევრ გადაწყვეტილებას გორბაჩოვი მისი რჩევით იღებდა. გყუილად როდი ეძახდა რაისას პირველადი საოჯახო პარტოგანიზაციის მდივანს და განუწყვეტლივ ასრულებდა ყველა მის ახირებას.

მოსკოვში კომენდანტის საათი შემოიღეს და ქალაქის ქუჩებში ტანკები გამოიყენეს. მართალია – საბრძოლო მასალისა და ეკიპაჟის საგზლის გარეშე. ყველაფერი ისე გაკეთდა, რომ ხალხს შექმნიოდა შთაბეჭდილება: საბჭოთა კავშირის კომუნისტური პარტიის ზედა ფენის წინააღმდეგობით ძალაუფლებიდან გადაყენებული ფუნქციონერები შეეცდებიან, კვლავ აიღონ ხელში ძალაუფლება და ამ მიზნით „იერიშს მიიგანენ“ თეთრ სახლზე, რომელშიც რუსეთის ფედერაციის უმაღლესი საბჭოს სხდომა მიმდინარეობს – ეს ძალიან ჰგავდა უცხოეთის დაბვერვების მიერ აშკარა დადგმულ მოვლენას.

იმავდროულად, აგენტურამ მოაწყო „სახალხო“ აღშფოთება, რომლის მონაწილენი გულისწყრომას გამოთქვამდნენ კომუნისტთა მოქმედების გამო, შემდეგ კი „თეთრი სახლის დასაცავად“ მიიყვანა მასობრივი ინფორმაციის საშუალებებით მოგყუებული და ანგისაბჭოურად განწყობილი ახალგაზრდობის მრავალრიცხოვანი ჯგუფები, რომლებიც თეთრი სახლის მახლობლად იყრიდნენ თავს და ერთხმად გაიძახდნენ: „დავიცვათ დემოკრატია გოგალიგარიზმისაგან! დავიცვათ რეფორმები მოწინააღმდეგეთა თავდასხმებისაგან!“

ვინ მოთვლის, რამდენი შეხვედრა გამართა გორბაჩოვმა სახელმწიფო გადაგრიანების სამზადისში აშშ პრეზიდენტთან რეიგანთან და ბუშ-უფროსთან. მათ შორის ყველაზე საიდუმლო – ხმელთაშუა ზღვის მალგის კუნძულის მახლობლად ამერიკის საესკადრო ნაღმოსნის ბორცზე მოწყობილი ყველაზე საიდუმლო შეხვედრა, რომელსაც საბჭოთა თარჯიმანი არ დაასწრეს. ღღემდე არავეინ იცის, რა ინსტრუქციები მიიღო პირადად გორბაჩოვმა მაშინ აშშ პრეზიდენტისგან.

სკკპ ცენტრალურ კომიტეტში გორბაჩოვის მთავარი თანამემწე ვალერი ბოლდინი თავის წიგნში „კვარცხლბეკის მსხვერვა“ გვიამბობს, რომ გადაგრიანების წინ 1991 წლის

აგვისტოში აშშ პრეზიდენტთან თითქმის ყოველდღიური საგელეუონო საუბრების დროს გორბაჩოვი განუწყვეტლივ იმეორებდა ერთსა და იმავე ფრაზას: ყველაფერი გეგმის მიხედვით მიმდინარეობს, ვმოქმედებთ ისე, როგორც ჩვენ მოვილაპარაკეთო.

1991 წლის აგვისტოს გადაგრიანების მომზადებაში აქტიურ როლს ასრულებდნენ სამშობლოს მოღალატეები: სუკის ყოფილი გენერალი კალუგინი, რომელიც თავის დროზე სახელმწიფო უშიშროების ორგანოებიდან დაითხოვეს, რადგან ამერიკის დაზვერვასთან კავშირში იყო ექვმიგანილი, ამჟამად კი შეერთებულ შტატებში ემალება საკადრის შურისგებას, სკკპ ცენტრალური კომიტეტის პოლიტიბუროს ყოფილი წევრი სკკპ ცენტრალური კომიტეტის ყოფილი მდივანი ალექსანდრე იაკოვლევი.

1991 წლის 17 აგვისტოს კალუგინი აღმოჩნდა მიუნხენში. სადაც ეწვია რადიოსადგურს „თავისუფლება“, აშშ ცენტრ-დაზვერვის ფილიალს ევროპაში. 1991 წლის 19 აგვისტოს მოსკოვში დაბრუნებული კალუგინი იაკოვლევთან ერთად დიდხანს დადიოდა ქალაქის ქუჩებში, რათა თავიდან აეცილებინა შესაბამისი ორგანოების მიყურადება და მათი საუბრის ჩაწერა. როგორც ჩანს, კალუგინი იაკოვლევს უამბობდა სსრ კავშირში სახელმწიფო გადაგრიანების მომზადების შესახებ მიღებულ დავალებებზე.

საბოლოოდ, შემუშავებული გეგმის შედეგად თეთრ სახლთან დაახლოებით ოცი ათას კაცს მოუყარეს თავი. კალუგინმა და გენერალმა კობეცმა, რომელსაც შემდეგ მსჯავრი დაედო სისხლის სამართლის დანაშაულობებისათვის, ლამის ძალით აათრიეს ელცინი განკმე, რათა იქიდან მოეწოდებინა ხალხისათვის „დაეცვა დემოკრატია“. ელცინი გვარიანად შეშინდა და იყო მომენგი, როცა მოინდომა ფარულად დაეგოვებინა თეთრი სახლი და თავშესაფრის სათხოვნელად ამერიკის საელჩოში მისულიყო. ამის შესახებ წერენ რუსეთის ფედერაციის უმაღლესი საბჭოს პრეზი-

დიუმის თავმჯდომარე ხასბულაგოვი და ელცინის დაუცვის ყოფილი უუროსი კორჩაკოვი. ბოლოს და ბოლოს, ელცინი მაინც გამოვიდა მიმართვით და სახელმწიფო გადაგრიანებაზე, რომელიც არავითარ წინააღმდეგობას არ წასწყდომია, „მშვიდობიანად“ ჩაიარა – ქვეყნის ხელმძღვანელობის სრული უმოქმედობის პირობებში!

ელცინის შეთქმულება

ვაშინგტონში კარგად ესმოდათ, რომ სანამ ქვეყანაში სახალხო დეპუტატთა საბჭოებს არ დაითხოვდნენ, 1991 წლის აგვისტოს რევოლუციის გამარჯვება საეჭვო იქნებოდა. ამერიკის აგენტურა იწყებს მზადებას რუსეთში საბჭოების გასარეკად და დიქტატურის დასამყარებლად, რომელიც დაეყრდნობა უცხოეთის კაპიტალს, სისხლისსამართლებრივ ელემენტებსა და ექსტრემისტ ნაციონალისტებს. შეიარაღებაზე პქონდათ აღებული ევრეთ წოდებული ჩილეს ვარიანტი. როცა გენერალ პინოჩეტს ამერიკელმა სპილენძის მაგნატებმა მისცეს სესხი, რათა არმია 30 ათასიდან 100 ათასამდე გაეზარდა შიმშილით დაოსებული ახალგაზრდების ხარჯზე, შეემოსა ისინი კოხგა სამხედრო ფორმით, კარგი ჭამა-სმით ფეხზე დაეყენებინა და შემდეგ სისხლში ჩაესრონო ჩილეს რევოლუცია. ასეც მოხდა, როცა ცოცხალი ხნის შემდეგ განკეპით დაანგრეს პრეზიდენტის სასახლე და მოკლეს დემოკრატიულად არჩეული ჩილეს პრეზიდენტი სალვადორ ალიენდე.

ამ ნიშნის მიხედვით ელცინის დაჯგუფება იწყებს გასამხედროებული ძალების აქტიურ მომზადებას იმ შემთხვევისათვის, თუ ვინიციბაა საბჭოების მომხრეები შეეცდებიან 1991 წლის აგვისტოში მოპოვებული რევოლუციური გამარჯვების ძალით ლიკვიდაციას.

ამ მიზნით გასამხედროებულ რაზმებში შეჰყავთ უმუშე-

ვარი ახალგაზრდები, რომლებმაც მოიხადეს არმიაში სამსახური და რეფორმების პირობებში ვერ უშოვიათ სამუშაო. შეიარაღებულ ძალებში აპყავთ დაქირავებულნი, რომელთა გამოყენებაც შეიძლება რევოლუციური მოძრაობების, ხალხთა მასების გამოსვლებისა და აჯანყებების ჩასახშობად, მათ შორის, ახლო საზღვარგარეთში.

შემდეგ, ამ დაქირავებულებმა, რომლებიც თეთრ სახლთან მიიყვანა უცხოეთის დაზვერვის კიდეე ერთმა აშკარა აგენტმა ვოლკოგონოვმა და იგივე კალუგინმა და კობეცმა განკის ბარბაზები დაუშინეს თეთრ სახლს. რაც შეეხება კალუგინს, მას დიდი ხნის მჭიდრო, რეგულარული კავშირი ჰქონდა დამყარებული აშშ დაზვერვასთან ამერიკელი მზვერავის მეშვეობით, რომელსაც მეგსახელად „კუკს“ უწოდებდნენ. კალუგინის მტკიცებით, „კუკი“ ვითომდა შეერთებულ შტატებში კალუგინის მუშაობისას საბჭოთა კავშირის მხარეს გადმოვიდა და სსრ კავშირის სახელმწიფო უშიშროების კომიტეტის პირველ მთავარ სამმართველოში (საგარეო დაზვერვა) მიიღო „კუკის“ ფსევდონიმი.

კალუგინის დანაშაულებრივი საქმიანობით დაინტერესდნენ სახელმწიფო უშიშროების ორგანოები. სსრ კავშირის უშკომის მოსკოვის სამმართველოში დიდძალი მასალა ჰქონდათ „კუკზე“ – მას ამუშავებდნენ გენერლები ალაღინი და ნოვიცკი. მაგრამ „კუკის“ და კალუგინის დამუშავებას არსებითად აფერხებდა სსრ კავშირის სახელმწიფო უშიშროების კომიტეტის მაშინდელი ხელმძღვანელობა. კალუგინი დაპატიმრებისა და დახვრეგისაგან იხსნა სსრ კავშირის უშკომის მაშინდელმა თავეაკმა ანდროპოვმა, რომელმაც იგი ლენინგრადში გაგზავნა სახელმწიფო უშიშროების ორგანოების ფარული ბედამხედველობით.

შეერთებული შტატების ცენტრალური სადაზვერეო სამმართველოს მიერ შემუშავებული აგვისგოს გადაგრიალეების გამარჯვების დამკვიდრების გეგმა, სავარაუდოდ, მიზნად ისახავდა შემდეგს:

1. აგენტურის მეშვეობით პროვოკაციულად გამოეწვიათ მოვლენები, რომლებიც შესაძლებლობას მისცემდა გორბაჩოვის გადაყენებისთანავე რუსეთის პრეზიდენტად დამდგარი ელცინის დაჯგუფებას – გამოეყენებინა შეიარაღებული ძალა საბჭოების გასარეკად და შემდეგ აეკრძალა კომუნისტური პარტიის საქმიანობა ქვეყანაში.

2. სახელმწიფო უშიშროების ორგანოებში ხელმძღვანელ პოსტებზე გასული აგენტურის მეშვეობით განხორციელებული საკადრო გადაადგილებების გზით ბარანოვი, ბაკაგინი და კალუგინი საბოლოოდ დაადამბლავებდნენ ამ ორგანოების მუშაობას სახელმწიფოს დასაცავად. მკითხველისათვის ინტერესმოკლებული არ უნდა იყოს როგორ ეფიცება კალუგინი სიყვარულს ამერიკის შეერთებულ შტატებს წიგნში „მშვიდობით, ლუბიანკა!“. „მახსოვს, ყოველგვარი სინანულის გარეშე ვგოვებდი ნიუ-იორკს კოლუმბიის უნივერსიტეტის დამთავრების შემდეგ. ახლა კი, ნიუ-იორკიდან რომ მოვდიოდი, თითქოს, გულის ნაწილი აქ მრჩებოდა“.

კალუგინის მსგავსი „პაგრიოტების“ საფარით ამერიკულ-ინგლისური დაზვერვა განსაკუთრებით აქტიურად ამოქმედდა. რუსეთის ფედერაციის უმაღლესმა საბჭომ მიიღო გადაწყვეტილება, გადაეყენებინა ელცინი პრეზიდენტის პოსტიდან და შეეცავალა იგი ვიცე-პრეზიდენტ რუცკოით. ამ უკანასკნელმა პროვოკაციულად გამოიწვია შეიარაღებული შეტაკება, რომელმაც პოზიციები განუმტკიცა ელცინს. რუცკოი შეიარაღებული აჯანყებისა და ტელევიზიის ხელში ჩასაგდებად მოუწოდებდა მაშინ, როდესაც საამისო პირობები არ იყო მომწიფებული.

სერიოზული შეიარაღებული ძალები, რომლებიც ელცინის დაჯგუფებას გაუმკლავებოდნენ, თეთრი სახლის დამცველებს არ ჰყავდათ. იმ დროს ბევრი რამ გაკეთდა იმისათვის, რომ უმაღლესი საბჭოს დამცველები ეიძულებინათ, ჩაბმულიყვნენ სახელდახელო შეიარაღებულ გამოსვლებში.

დრამატული მოვლენები ისე ვითარდებოდა, როგორც

დეტექტივების სცენარებში, რომელთა შინაარსი და დაბოლოება გამოცდილმა მაყურებელმა ფილმის დაწყებისთანავე იცის. 1993 წლის შემოდგომის ტერორი ისევე გამოიყურებოდა, როგორც ყველა სასახლისა და სახელმწიფო გადატრიალება.

ვიცე-პრეზიდენტმა რუსკოიმ შეძახილებით „მერიაზე!“ და „ოსტანკინოზე!“ მოუწოდა პრაქტიკულად უიარაღო დემონსტრანტებს საბრძოლველად. ვოლგისპირეთ-ურალის სამხედრო ოლქის ყოფილი სარდალი ა. მაკაშოვი მოითხოვდა, გელეცენტრი აჯანყებულთათვის ჩაებარებინათ და შენობაში მყოფთ მიმართავდა სიტყვებით: „თქვენ ეი, ვირთაგვებო! გამოდით! ყველას, ვინც თავისი ნებით გამოვა, თითო კვერცხს შევეწარმუნებთ! წინააღმდეგობას აზრი არა აქვს, ელცინმა გიღალატათ. თქვენ უპირატესი ძალების ალყაში ხართ მოქცეულნი“. შენობის კედლებს მიღმა რამდენიმე ასეული საბრძოლოდ მომზადებული სპეცრაზმელი და ომონელი იყო.

თავის მხრივ, ელცინის მომხრეებმა პროპაგანდისტული კამპანია გააჩაღეს. პრემიერ-მინისტრი ჩერნომირდინი რადიოთი გამოვიდა წინასწარ მომზადებული განცხადებით: „მსოფლიო შეაძრწუნა სისხლიანმა ტერორმა ვაი-პოლიტიკოსების ერთმა მუჭა ხროვამ რომ გააჩაღა და ძალაუფლებისადმი სწრაფვით დაბრმავებული, ყოველგვარ ზღვარს გადავიდა“.

მოსკოვის მერმა ი. ლუჟკოვმა დისკუსია გაუმართა მოსკოვისა და სრულიად რუსეთის პაგრიარქს ალექსი მეორეს. პაგრიარქის შენიშვნაზე, რომ განიარაღების პროცესი უნდა შეეხოს არა მარტო თეთრ სახლში, არამედ თეთრი სახლს გარშემო მყოფ ადამიანებსაც, ი. ლუჟკოვმა ემოციური გირადით უპასუხა: „თქვენო უწმინდესობავ, მე მართლმადიდებელი ვარ და შემიძლია დაგიფიცოთ, რომ – წმინდა სიმართლეს მოგახსენებთ – არათუ ლაპარაკში, მსჯელობაში, პრეზიდენტის თუ მთავრობის, ანდა მერიის აპარატში,

თუ შს სამმართველოში ან შინაგან საქმეთა სამინისტროში, არამედ ფიქრებშიც კი არ გვექონია მსგავსი არაფერი, რათა რაღაც იერიში მოგვეწყო, თავს დაესხმოდით თეთრ სახლს“.

იერიშის წინა დღეს სახალხო დეპუტატმა ი. ანდრონოვმა მიმართა ამერიკის საელჩოს და მიაღწია, შეხვედროდა მრჩეველ დესპანს ლუის სელს. მან ამერიკელ დიპლომატს გადასცა შემდეგი განცხადება: „თქვენ, უდავოდ, უკვე იცით, რომ ქალაქში შემოვიდნენ ჯავშანსაგანკო ჯარები და ემზადებიან თეთრი სახლის დასარტყმელად. თითქმის გარდაუვალია საშინელი სისხლისღვრა. მე, როგორც რუს ადამიანს, მინდა თავიდან ავიცილო რუსების ხელით რუსებისავე ქლეტა. ჩვენ თქვენთვის უცხონი ვართ. მაგრამ თქვენთვის უცხო არ უნდა იყოს თქვენი გრძელვადიანი სახელმწიფო ინტერესები. თქვენი კრემლელი მეგობარი, დარწმუნებული ვარ, ხვალ გამარჯვებული დარჩება.“

მაგრამ საეჭვოა, შეერთებულ შტატებს პოლიტიკურად ხელს აძლევდეს ჰყავდეს რუსეთში რუსების სისხლით მოთხვრილი გამეფებული მეგობარი. თქვენთვის გაცილებით უფრო ხელსაყრელი იქნებოდა, გამოსულიყავით ახლა, რუსებისათვის საბედისწერო ქამს, მშვიდობისმყოფლებად და ამავე ღროს, შეგენარჩუნებინათ გრიუმფატორის დაფნის გვირგვინი თქვენი მეგობრისათვის“.

კონკრეტულად რა გსურთ ჩემგან? – იკითხა ლ. სელმა.

გამოხვიდეთ შუამავლად ჩვენსა და კრემლს შორის. რას სთავაზობთ თქვენ კრემლს?

- დაუყოვნებლივ შეახვედროს თავისი წარმომადგენლები ჩვენს ხელმძღვანელობას, არავითარი წინასწარი პირობები. შეხვედრის თემა და მიზანია: თავიდან ავიცილოთ ორმხრივი სისხლიანი ხოცვა-ქლეტა.

თქვენი ინიციატივა პატივისცემის ღირსად მიმაჩნია, თუმცა, არ ვიზიარებ თქვენს შეხედულებებს. თქვენ გინდათ,

რომ მე ვაცნობო თეთრი სახლიდან შემოთვლილი თხოვნის შესახებ პრეზიდენტ ელცინის უახლოეს გარემოცვას?

- ღიახ, გააკეთეთ ეს.

- როგორ შეგატყობინოთ პასუხი?

- თეთრ სახლს კავშირის ყველა საშუალება გაუწყვიტეს.

მე შემძლია აქ მოვიდე, თქვენთან, დანიშნულ დროს.

- კეთილი, - უპასუხა სელმა. - ერთი საათის შემდეგ, ღამის ორის ნახევარზე.“

ამერიკელმა ანდრონოვს პრეზიდენტის ადმინისტრაციის გელეუონის ნომერი მისცა. წინადადება შეხვედრის შესახებ არ მიიღეს. ანდრონოვს, გეყოფა, დააეიწყა ისტორია: როცა საქმე ძალაუფლების გაყოფას ეხება, მოლაპარაკებას აწარმოებენ თანასწორი მხარეები. ასეთი შემთხვევა მოცემულ სიტუაციაში არ იყო. თუ ოდინდელ გამონათქვამს გაეისხნებო, „ძლიერებს ეთათბირებიან, სუსტებს ფეხქვეშ თელავენ“.

ათსაათიანი კანონადის შემდეგ 1993 წლის 7 ოქტომბერს ყველაფერი დამთავრებული იყო. რ. ხასბულაგოვი და ა. რუსკოი მათი „მთავრობის“ ძირითად წევრებთან ერთად დააპატიმრეს. ცეცხლში გახვეული შენობიდან გამოყვანილ დეპუტატებსა და გყვედ დანებებულ თეთრი სახლის დამცველებს მისცეს გარანტია, რომ დაიცავდნენ ანგარიშის გასწორებისაგან. მაგრამ როგორც კი გარეთ გამოდგეს ფეხი, უახლოეს ქუჩებსა და ეზოებში მათზე ნადირობა დაიწყო: უიარალო ადამიანებს უმოწყალოდ სცემდნენ და ძარცვავდნენ. დაიწყო გამარჯვებულთა ნადიმი, სასტიკი და შურისმაგებლური.

სისხლიანი მოვლენების მსხვერპლთა დათვლას რამდენიმე დღე დასჭირდა. საბოლოოდ, შეჩერდნენ ციფრ 150-ზე. ოპოზიციის მტკიცებით, დახოცილთა რიცხვი 900 კაცს აღემატებოდა; ამოუცნობი გვამები ფარულად ჩამარსეს უსახელო საფლავებში და მათი გვარები დილხანს იყო „უკვალოდ დაკარგულთა“ სიებში.

ელცინმა ყოველი ღონე იხმარა, რათა არ ყოფილიყო სისხლიანი მოვლენების არაერთგვაროვანი გამოძიება. ოთხი თვის შემდეგ ხასბულაგოვი, რუცკოი და სხვები, რომლებსაც აქამდე თავზეხელაღებულ სახელმწიფო დამნაშავეებად ასა-ღებდნენ, ყოველგვარი წინასწარი პირობის წაუყენებლად გაათავისუფლეს ლეფორგოვოს საპყრობილიდან. სისხლი-ანი მოვლენების პროვოკატორი რუცკოი ცოცხალი შემდეგ კურსკის ოლქის გუბერნატორად „აირჩიეს“.

საინტერესოა, რომ ალექსანდრე რუცკოი, რომელიც უიარაღო ხალხს ასაჯანყებლად მოუწოდებდა, ავღანეთის ბრძოლების დროს მუდმივად ყოფნისას ორჯერ ჩაუეარ-და გყვედ ავღანელ მოჯახედებს, „პატივით“ - ბანდიტებს, და ორივეჯერ ცოცხალი გადარჩა, რის შემდეგაც ცოცხალი შემდეგ რუსეთის ვიცე-პრეზიდენტის პოსტზე აღმოჩნდა.

გელევიჩივით გამოსვლისას, ჟურნალისტის კითხვაზე, რო-გორ მოხდა, რომ ორჯერ დააგყვედეს და ორივეჯერ შეძ-ლო გყვეობიდან გამოქცევა, რუცკოიმ უპასუხა, ამის გახსე-ნება არ მინდაო. ან კი რაგომ ენდომებოდა, გაეხსენებინა, ვინ და როგორ „გადაბირა“?!

იმას, რომ რუცკოი შეიძლებოდა უცხოეთის დაბევერვის გადაბირებული ყოფილიყო და პროვოკაციული მისია ჰქონ-და დაკისრებული, ადასტურებს ფაქტები, რომლებიც მოყე-ნილი აქეს ლეონინ მლჩინს წიგნში „რუსეთის პრეზიდე-ნტი: ძალაუფლების სტრატეგია - ბ.ნ. ელცინიდან ვ.ვ. პუტი-ნამდე“, იგი დეტალურად აღწერს ჩეჩნეთის რესპუბლიკაში ომის დაწყების მოვლენებს.

ჩეჩნეთ-ინგუშეთის რესპუბლიკის უმაღლესი საბჭოს ვა-უქმების შემდეგ ძალაუფლება ჩეჩნეთში გენერალ დუდაე-ვის ხელთ აღმოჩნდა. ელცინმა დაავალა ვიცე-პრეზიდენტ ა. რუცკოის ხელი მოეკიდა ჩეჩნეთის საქმეებისათვის და დუდაევს შესვედროდა. რუცკოი გროზნოში ჩადის და დუდა-ევს ხელდება. თითქოს ორმა გენერალმა, მუდმივად, რომ-ლებიც ერთად მსახურობდნენ, რაღაცაზე მოილაპარაკეს.

მაგრამ მოსკოვში დაბრუნებულმა რუსკოიმ ოუიციალურად განაცხადა, ჩეჩნეთში ყველანი ბანდიტები არიან, თვით დუდაევის ჩათვლითო. პოლიტიკური და კონტრდაზვერვითი მიზნით ასეთი განცხადება ფასდება პროვოკაციად, რომელსაც შედეგად მოსდევს მოლაპარაკებების შეწყვეტა და რეუკონის არ შეიძლებოდა, არ სცოდნოდა ამის შესახებ.

პასუხად შეურაცხყოფილმა დუდაევმა ჩეჩნეთში მობილიზაცია გამოაცხადა, რაც ფაქტობრივად მოსკოვისათვის ომის გამოცხადებას მოასწავებდა. იმისათვის, რომ კიდევ უფრო მეტად გაებოროტებინა გენერალი, რომელსაც არც იქამდე ეთქმოდა მთლად გაწონასწორებული, რუსკოის წინადადებით პროვოკაციულად გამოსცეს, არსებითად, სისხლისმღვრელი ბრძანებულება ჩეჩნეთ-ინგუშეთში საგანგებო მდგომარეობის გამოცხადების შესახებ. ამ ბრძანებულების ძალაში შესვლამდე გროზნოში პოლიტიკური ბრძოლის შედეგი ჯერ კიდევ არ იყო ნათელი. ბრძანებულებამ ძირი გამოუთხარა რუსეთის პოლიტიკოსების პოზიციებს. ჩეჩნებმა იარაღის ასხმა დაიწყეს. იარაღი კი რესპუბლიკაში ბლომად ჰქონდათ.

ჯერ კიდევ 1992 წლის აპრილში, რუსეთის მთავრობამ თავდაცვის სამინისტროს სახელით დუდაევთან ხელი მოაწერა ხელშეკრულებას „ჯარების გამოყვანისა და ჩეჩნეთის რესპუბლიკასა და რუსეთის ფედერაციას შორის ქონების განაწილების შესახებ“. ეს ხელშეკრულება ძალიან კგავდა საერთაშორისო ხელშეკრულებას რუსეთის შემადგენლობიდან ჩეჩნეთის ნებაყოფლობითი გასვლის შესახებ.

1992 წლის ივნისის დამდეგს დასრულდა ფედერალური ჯარების გამოყვანა ჩეჩნეთის ტერიტორიიდან. დუდაევს დაუტოვეს მთელი იარაღი, რომელიც რესპუბლიკის ტერიტორიაზე იყო, მათ შორის სახმელეთო ძალების სარაკეტო კომპლექსების გამშვები დანადგარები, 260 სასწავლო-საწვრთნელი თვითმფრინავი, 42 ტანკი, 34 ქვეითი ჯარის საბრძოლო მანქანა, 139 საარტილერიო ქვემეხი, 2500 ავტომა-

გი, 27 ვაგონი გყვია-წამალი და სხვა სამხედრო ქონება. რამდენი იარაღი გადაიყა აღურიცხავი სახით, ძნელი სათქმელია. ელცინი და რუცკოი აშკარად ვილაცის განზრახვას ასრულებდნენ რუსეთის მიმართ, თორემ როგორ გადასცემდნენ ჩეჩნეთს საკუთარი ნებით იარაღს, რომელიც მთელ არმიას მოამარაგებდა. ეს დანაშაულებრივ შეთქმულებას უფრო ჰგავდა. ომი სჭირდებოდათ და უბრალოდ, სცენარი გაითამაშეს. სამწუხაროდ, ამ სცენარს შეეწირა ათასობით ყოვლად უდანაშაულო ადამიანი.

სულ ჩეჩნეთის ომის შედეგად დაიღუპა 50 ათასზე მეტი კაცი, მათ შორის, მშვიდობიანი მცხოვრებნი, რაც ოთხჯერ მეტია, ვიდრე ავღანეთში. ამ საშინელ ციფრებს ოდესმე განუჭვრეტელი შედეგები მოჰყვება ჩრდილოეთ კავკასიაში. ნიშანდობლივია, რომ ჩეჩნეთში არსებული სიგუჟაციის შესახებ უამრავი ოფიციალური დოკუმენტია გამოცემული, მაგრამ დღეს მათ ავტორებს ვერ იპოვით. არავის არ სურს აღიაროს მათი ავტორობა, რადგან პასუხისმგებლობას გაურბის. მაგრამ, როგორც ცნობილია, ორგანიზატორები და შემსრულებლები ვერ გადიან ფონს, თუ დამქაშები და წამქეშებლები არ ჰყავთ და დრო, როგორც ისტორია გვიჩვენებს, მათ ააშკარავენ სოლმე. ამჟამად ცნობილია მთავარი ავტორი, დასავლეთის გავლენის დამქაში – ელცინი.

ჯერ კიდევ თეთრი სახლის დახერეგამდე, როცა პრეზიდენტის საგარეო პოლიტიკა, ელცინმა შუშკევიჩთან და კრავჩუკთან ერთად 1991 წლის 8 დეკემბერს განახორციელა საბჭოთა კავშირის ლიკვიდაცია ბელორუსის გევარში. რაგომ, მაინცდამაინც ბელორუსის გევარში? იმიტომ, რომ ხალხის გულისწყრომის შემთხვევაში (რომლის რისხვისა მაინც ეშინოდათ) სწრაფად გადაკვეთდნენ საზღვარს და თავს პოლონეთში ამოჰყოფდნენ.

სსრ კავშირის დაშლის შესახებ დადებული შეთანხმების გექსტი სახელდახელოდ შეითითხნილ გრაფიკომედის კგავდა: „ჩვენ ბელორუსიის რესპუბლიკა, რუსეთის ფედერაცია

(რსფსრ), უკრაინა, როგორც სსრ კავშირის დამფუძნებელი სახელმწიფოები, რომლებმაც ხელი მოვაწერეთ 1922 წლის სამოკავშირეო ხელშეკრულებას, შემდეგ – მაღალ ხელშეკრულ მხარეებად წოდებულნი, ვადასტურებთ, რომ სსრ კავშირი, როგორც საერთაშორისო სამართლის სუბიექტი და როგორც გეოპოლიტიკური რეალობა, წყვეტს თავის არსებობას...

ყოფილი სსრ კავშირის ორგანოების საქმიანობა თანამეგობრობის წევრ სახელმწიფოთა გერიგორიაზე წყდება...”

ეს იყო სახელმწიფო გადაგრილება, რომელიც ძალაუფლების ხელში ჩასაგდებად განახორციელა ალკოპოლიზმით შეპყრობილმა ელცინმა ხალხის ნების წინააღმდეგ. ასეთ რამეს არ იბამდა რუსეთის არც ერთი ხელმწიფე. ელცინმა დაამტკიცა, რომ ყველაფერს იკადრებდა ძალაუფლების ხელში ჩასაგდებად.

ჩეჩნური ტერორი

იმისათვის, რომ გავიგოთ ჩეჩნეთის ომის მიზეზი და ჩავწვდეთ მომხდარის არსს, უნდა გავიხსენოთ წარსული, განვიხილოთ ეს ისტორიული ფაქტი მსოფლიო ფინანსურ-ეკონომიკური სისტემის, გრანსნაციონალური დამნაშავეობისა და მისი პოლიტიკის დინამიკასა და განვითარებაში.

არცთუ ისე დიდი ხნის წინათ, ჩვენ ყველანი მოწმენი გავხდით მოვლენებისა, რომლებიც ირანში მოხდა და მათ კვალდაკვალ დაწყებული „მსოფლიო“ კრიზისისა სპარსეთის ყურის ზონაში. ირანში დაამხეს **შაჰი ფეჰლევი**, მის ადგილი დაიკავა პირწავარდნილმა ისლამისგმა **აიათოლა ჰომეინიმ**, რომელიც აქამდე ემიგრანტად იმყოფებოდა საფრანგეთში. ირანში ისლამისთვის ბრძოლის აღმით დაიწყო წრესგადასული ანტიამერიკელი კამპანია.

თავის მხრივ, ვაშინგტონმა მსოფლიო მასშტაბით გააჩაღა უმაგალითო სიძლიერის ანტიირანული პროპაგანდა. ენებები გეგმაზომიერად ღვივებოდა, და ხელოვნურად შექმნილი „კონფლიქტი“ იმით დასრულდა, რომ მაჰმადიანმა ფანატიკოსებმა „**ხელთ იგდეს**“ ამერიკის თეირანის საელჩო და მძევლად აიყვანეს 50-ზე მეტი ამერიკელი დიპლომატი. მიუხედავად იმისა, რომ საელჩოს ხელში ჩაგდებას, დიპლომატიური კანონების მიხედვით, შედეგად მოხდეს იმ ქვეყნისათვის ომის გამოცხადება, სადაც ეს ამბავი მოხდა, შეერთებულ შტატებს ასეთი ომი ირანისათვის არ გამოუცხადებია. ვაშინგტონი ხანგრძლივი დროის მანძილზე იმას სჯერდებოდა, რომ აზნაზარებდა ჰაერს წყევლა-კრულებითა და მუქარით „მაჰმადიანი ფანატიკოსების“ მიმართ, აშშ-ს ტელევიზიით აჩვენებდა მძევლად აყვანილ ამერიკელთა გულამოძვდარ ნათესავებს. შეერთებულ შტატებში დაიწყო დემონსტრაციები, რომლის მონაწილეებმაც ამერიკის მთავრობას მოსთხოვეს, განეხორციელებინა ქმედითი ღონისძიებანი მძევლების განთავისუფლებისათვის.

გათამაშლა მძაფრსიუყეგიანი სპექტაკლი იმის შესახებ, თუ როგორ ცდილობდნენ ამერიკელები ფარულად გადასხმული ღესანტების მეშვეობით „**გაეთავისუფლებინათ**“ მძევლები. ღესანტის მონაწილენი დაიღუპნენ. ენებები უკიდურესად გამწვავდა. სპარსეთის ყურეში შევიდნენ ამერიკის სამხედრო ხომალდები. აშშ-ს თეთრი სახლიდან დაიწყო „**ინფორმაციის გაჟონვა**“ საიდანაც ირკვეოდა რომ ირანის

წინააღმდეგ ომი წუთი-წუთზე დაიწყებოდა და რომ ირანისა და ოპეკ-ში შემავალი არაბული ქვეყნების გერიგორიაზე არსებული ნავთობსარეწაოები ეს-ეს არის ცეცხლის ალში გაეხვევა და ნავთობის მოპოვება შეწყდებაო.

დასავლეთის ქვეყნებში, რომელთა მიერ მოხმარებული ნავთობის — ძირითადი ენერგეტიკული რესურსის 60%-ზე მეტს სპარსეთის ყურის ზონაში მოიპოვებენ, პანიკა დაიწყო.

ევროპის ქვეყნებს, ინგლისში არსებული მცირე მარაგის გარდა, არ გააჩნიათ საკუთარი ნავთობი. იგივე სურათია სხვაგანაც. მაგალითად, იაპონია წელიწადში აწარმოებს მილიონ გონამდე ნავთობს და ამავე ხნის განმავლობაში მოიხმარს 400 მილიონამდე გონას. ნავთობის მსოფლიო ფასებმა მკვეთრად მოიმატა. გაზეთებმა და ტელევიზიამ, რომლებიც ნავთობის კომპანიების ფულით არსებობენ, გამალეზით დაიწყეს რჩევების მოცემა: შეესყიდათ სპარსეთის ყურეში მოპოვებული ნავთობი „სამარქაფოდ“. ასეც მოხდა — დაიწყო ნავთობის შესყიდვა.

როგორც ცნობილია, ოპეკ-ში შემავალ არაბულ ქვეყნებს არ გააჩნიათ თავიანთი ნავთობჩასასხმელი ფლოტი და იძულებული არიან, ამერიკის ტანკერების მომსახურებით ისარგებლონ. ამის შედეგად ამერიკის კომპანიები ოპეკ-ის ქვეყნებისაგან ნავთობს ყიდულობდნენ ბარელში 18 დოლარის ფასად, ხოლო პყიდდნენ ევროპის ქვეყნებსა და იაპონიაში 48 დოლარად. ამის შედეგად მათი ყოველწლიური მოგება შეადგენდა საარაკო თანხას — 300 მილიარდ დოლარზე მეტს. და ეს არის მხოლოდ აღრიცხული მოგება. ცნობილია, რომ ამერიკის შეერთებულ შტატებში, თუმცა, ისევე როგორც სხვა ქვეყნებში (მათ შორის, რუსეთში) ნავთობის კომპანიები ათასგვარი ფანდებისა და ქრთამების გზით თავს არიდებდნენ გადასახადის მნიშვნელოვანი ნაწილის გასტუმრებას. ასე სარფიანად ისარგებლა „კრიზისით“ ამერიკის შეერთებულმა შტატებმა. როდესაც სპარსეთის

ყურეში ყველაფერი დამშვიდდა, ნავთობის მაღალი ფასები სულ მალე ისევ დაეცა.

ნათქვამია, მაღა ჭამაში მოდისო. ამერიკის ნავთობის ბიზნესის მესვეურები ლაფიქრდნენ, კიდე რა ოპერაცია მოეწყოთ, ისეთი, როგორიც ირანში მოიმოქმედეს, საღ გამოენხრიკათ საფრთხე, რომელიც კელავ აიძულებდა ევროპისა და სხვა ქვეყნებს „სამარქაუოდ“ მომაგებულ ფასად შეესყიდათ ამერიკული ნავთობი.

უცხოური აგენტურის მეშვეობით სსრ კავშირს აელანეთი „შემოუგდეს“. ის იყო, საბჭოთა ჯარების შეზღუდული კონგინგენტი ამ ქვეყანაში შედიოდა, რომ მსოფლიოს მასობრივი ინფორმაციის საშუალებებმა ერთი ვაი-უშველელი ატესეს: რუსები ირანში შევლენ, ხოლო იქიდან სპარსეთის ყურეს მოედებიან; იჩქარეთ, იყიდოთ ნავთობი „სამარქაუოდ“, სანამ რუსი დათვის თათს არ გადაუკეცია გზები, რომლითაც სპარსეთის ყურეში მოპოვებული ნავთობი დასავლეთის განვითარებულ ქვეყნებში მიედინებაო. პროეკაციამ კელავ გაჭრა. ამერიკის სპეცსამსახურებმა შეასრულეს ორი ამოცანა: ძირი გამოუთხარეს სსრ კავშირის ეკონომიკას, გამოიწვიეს მისდამი მაჰმადიანური სამყაროს უნდობლობა და კელავ ცარიელ-გარიელი დაგოვეს „თავიანთი“ ბიზნეს-მეგობრები.

რად დაგეჭირდა ეს წიაღსელა წარსულში? რა დამოკიდებულება აქვს ყოველივე ამას ჩენეთის ამბებთან? უწარსულოდ ვერ გაუგებ აწმყოს და, მით უმეტეს, ვერ განჭვრეტ მომავალს. ისტორია გრძელდება და მეორდება.

ის, რომ ჩენეთის ამბების თავიდათავი მიზეზი იყო ნავთობისათვის ბრძოლა, დაადასტურა ინტერვიუმ, რომელიც გაზეთ „მოსკოვსკი კომსომოლეს“ მისცა რუსეთის მთავრობასთან მიმდინარე მოლაპარაკებაზე წარგზავნილი ჩენეთის დელეგაციის ყოფილმა ხელმძღვანელმა უსმან იმავემა.

კორესპონდენტი: „ძალიან ბევრს ლაპარაკობენ იმაზე,

რომ ომის ჭეშმარიტი მიზეზი შეიძლება იყოს მხარეების რაღაც ეკონომიკური ინტერესები. ალბათ, რაღაცაში ვერ შეთანხმდნენო. თქვენ გაქვთ რაიმე მოსაზრება ამასთან დაკავშირებით?”

იმეაშვი: „მართალი გითხრათ, მე მგონია, რომ ომზე სერიოზულად იფიქრებდნენ მას შემდეგ, რაც ჩვენ მოველაპარაკეთ ერთ დასავლურ ფირმას, აგვეშენებინა მილსადენი დიდი კავკასიონის ქედის გავლით – საქართველოში, იქიდან კი ირანში ან თურქეთში. ჩეჩნეთს ეძლეოდა უზარმაზარი კრედიტი – სამი მილიარდი თერთმეტი მილიონი დოლარი. მილსადენი რომ აშენებულყო, ჩვენ დაუბრკოლებლად შევძლებდით, მიგვეყიდა ნავთობი მსოფლიოსათვის. ჩეჩნეთი რუსეთისაგან ეკონომიკურ დამოუკიდებლობას მოიპოვებდა.“ ის ამბავი, რომ ომისა და ჩეჩნეთის რესპუბლიკის „დამოუკიდებლობის“ მიზეზი იყო ნავთობი, ყოველ შემთხვევაში, ამ პუბლიკაციამდეც იცოდა თვით ელცინმა.

1992 წლის ივლისში დუდაევმა ელცინს გაუგზავნა წერილი, რომელშიც პირველ ნაბიჯად სთავაზობდა შეთანხმებულობას ნავთობის საქმეებში თანამშრომლობის შესახებ: „როდესაც უკან ვიხედებით და ვიხსენებთ აგვისტოს პუტჩისა და კავშირის დაშლის შემდგომ პირველ თვეებს, ჩვენ ორივემ უნდა ვადიაროთ, რომ დაშვებულ იქნა შეცდომები ორივე მხრიდან და სამწუხარო ხარვეზები. მიუხედავად ამისა, მე ვთვლი, რომ ურთიერთპრეგენზიების დრო ახლა არ არის...”

წინამდებარე წერილში მე განხილვის ფარგლებს გარეთ ვგოვებ ჩვენს ურთიერთობაში დაგროვილ ყველა პრობლემას და მიმაჩნია, რომ უნდა დავიწყოთ პრაქტიკული ნაბიჯების გადადგმა ჩვენი პოზიციების დაუყოვნებლივ დასაახლოებლად, სახელდობრ, ეკონომიკურ სფეროში, რომელსაც გარდაუვალად მოჰყვება პოლიტიკური კონსენსუსიც“. ეს მიმართვა, ისევე როგორც წინა წერილები, უყურადღებოდ დაგოვა ელცინმა. მას სულ სხვა მითითება აქონდა.

დღეს სრული საფუძველი გვაქვს ვამტკიცოთ, რომ ამე-

რიკის შეერთებული შტატებისა და სხვა დასავლური ქვეყნების ნავთობის მაგნატებმა სპეცსამსახურებთან და „თავიანთ“ რუს კოლეგებთან ერთად ბრწყინვალედ გაითამაშეს ჩეჩნური კომბირი, აუმხედრეს ჩეჩნეთი და მასთან ერთად, მთელი კავკასია რუსებს.

ისარგებლეს რა გორბაჩოვის, შემდეგ კი ელცინის გარემოცვის განუსაზღვრელი ნდობით, თავიანთი აგენტების მეშვეობით დასაღვთის სპეცსამსახურებმა მზაკვრულად გააჩაღეს ყარაბაღის, სამსრეთ ოსეთის, აუსაზეთისა და, ბოლოს ჩეჩნეთის ომი. რითაც ეკონომიკური გარალი მიაყენეს რუსეთს და წყალი შეუყენეს კავკასიის მოძმე ხალხების, ახლო სამღვარგარეთის (დსთ) ნდობას, გააჩაღეს გერორი რუსეთში.

რა თქმა უნდა, სწორი არ იქნებოდა, ყველაფერი დაგეგბრალებინა მხოლოდ დასავლეთისთვის (ისინი საკუთარ ინტერესებს იცავენ და ეს საესებით გასაგებია). უესეები ძეეს თვით რუსეთის პოლიტიკაში, როგორც ჩეჩნეთის, ისე მთლიანად კავკასიის მიმართ.

შეთქმულება შეიარაღებული კალების წინააღმდეგ

ამჟამად შეერთებული შტატებისა და დასავლეთის ქვეყნების შეიარაღებული ძალები სჭარბობენ რუსეთისას გექნიკური აღჭურვილობით, საბრძოლო დაცულობით და რაც ყველაზე მთავარია, სოციალური დაცულობით.

რუსეთის არმია, როგორც საბჭოთა არმიის სამართლმემკვიდრე, დიდად ჩამორჩა ბრძოლისუნარიანობის მსოფლიო ღონეს და სახელმწიფოსთვის ზედმეტი აღმოჩნდა. თუმცა, ეს დაიწყო არა დღეს, არამედ გაცილებით უფრო ადრე: ჯერ ავღანეთის ომმა შეუბღალა სახელი არმიას, შემდეგ

დაიწყო მისი გეგმაზომიერი განადგურება – ერთი ექსპერიმენტი მეორეს ცვლიდა. სამხედრო პირი რუსეთში ერთგვარ გრენაჟორს დაემსგავსა – მას დღითი დღე აცლიდნენ პაგრიოტიზმს, მოვალეობისა და სამშობლოს ერთგულებას. ახალ მესვეურებს არ სჭირდებოდათ ბრძოლისუნარიანი არმია. მან შეიძლება ხელი შეუშალოს ოლიგარქებს და ჰიპეტროპირებული კაპიტალიზმის პრივილეგიურებულ ელიტას სახელმწიფოს ძარცვაში. სამხედრო პირები აღმოჩნდნენ სილაგაკის ზღვარს მიღმა. დაემსგავსნენ წყალში გადაყრილ, ჯერ კიდევ თვალახულებელ კატის კნუტებს, რომელთაგან თითოეული, როგორც შეუძლია, ცდილობს გადარჩეს.

არმიის დაუფარავი განადგურება დაიწყო გარდაქმნის დროიდან გორბაჩოვის და განსაკუთრებით, ელცინის პერიოდებში. ქვეყნის შეიარაღებული ძალების საბრძოლო ძლიერების ძირგამოთხრის მიზნით სულ უფრო გააქტიურდა არმიისა და ფლოტის დაშლის ცდები.

საკუთარი თავის პაგივისმცემელ ყველა ქვეყანაში (ისევე როგორც წინათ, სსრ კავშირში) ყოველ ღონეს ხმარობენ, რათა ხალხის თვალში აამაღლონ სამხედრო სამსახურის პრესტიჟი, უჩვენონ, რომ შეიარაღებულ ძალებში სამსახური საჭირო და საპაგიოა ქვეყნის მოქალაქისათვის. და მაშინ ახალგაზრდობა მეტი ხალხით შედის მის რიგებში. მაგრამ „ცნობლმა ადამიანებმა“ ყველაფერი იღონეს, რათა უარეყოთ ეს დებულება: სისტემაგურად, სახსრების უკმარისობის საბაბით უგვიანებდნენ ისედაც მათხოვრულ ხელფასს ოფიცრებს, მეტადრე, - დაშორებულ გარნიზონებში. სადაც ვერ იმოვიდნენ სამუშაოს ოფიცერთა ცოლები. ამ საცოდაობის შემყურე გამოცდილი და ენერგიული ოფიცრები გოვებდნენ სამხედრო სამსახურს, რამაც მოწინააღმდეგის გასახარად, არსებითად გამოუთხარა ძირი ქვეყნის სამხედრო ძლიერებას.

გორბაჩოვმა მიაღწია გერმანიის გერიგორიიდან ჯარების კონტინგენტის ელვისებურ გამოყვანას, რომლებსაც დიდმნიშვნელოვანი სტრატეგიული პოზიციები ეკავათ ევ-

როპაში იმ შემთხვევისათვის, თუ რაიმე ძალები გაბედავდნენ ომის გაჩაღებას. ამასთან, ჯარების გამოყვანა გერმანიიდან, რომელიც საბჭოთა „ბარბაროსას“ გეგმად გამოიყურებოდა, მოეწყო მოუმზადებლად, ისე, რომ სამხედროებისათვის სამსახურის ახალ ადგილზე არცკი გამოუყვიათ წინასწარ საცხოვრებელი შენობები. არმიას ღიდი ხნის მანძილზე უხდებოდა ყინვაში ყოფნა გრამალებზე დაცემულ კარვებში. ეს იყო ნათელი დასტური მეომრების მიმართ ხელისუფალთა აგდებული დამოკიდებულებისა.

შეიარაღებულ ძალებში ხელისუფალთა აშკარა წაყრუებით გაჩნდა ისეთი სამარცხენო მოვლენა, როგორიცაა „დედოფშჩინა“ („ძველბიჭობის“ ერთგვარი გაუკუღმართებული ნაირსახეობა). ახალგაზრდა გამოუცდელი ჯარისკაცების აბუჩად აგდება, რომელსაც ფართო „რეკლამას, უწევდნენ მასობრივი ინფორმაციის საშუალებანი. ამის შედეგად ახალგაზრდების დედეებსა და მამებს უკვე ეშინოდათ გაეშვათ შვილები სამხედრო სამსახურში. დაიწყო მასობრივი უარის თქმა არმიასა და ფლოტში გაწვევაზე. არადა, საკმარისი იქნებოდა მხოლოდ მკაცრად დაესაჯათ და ხანგრძლივი ღროით დაეპატიმრებინათ რამდენიმე ათეული ბანდიტი, რომლებიც აბუჩად იგდებდნენ ახალგაზრდა ჯარისკაცებს, და ოფიცერი, რომლებმაც დაუშვეს ეს სამარცხენო მოვლენა და იგი მყისვე სამუდამოდ აღიკვეთებოდა.

განსაკუთრებით გაუგება სახელი რუსეთის შეიარაღებულ ძალებს და შეაძულა ახალგაზრდობას არმია საომარმა მოქმედებამ ჩეჩნეთში (რისი თავიდან აცილებაც, რა თქმა უნდა, თავის ღროზე შეიძლებოდა). ქეყენის ხელისუფლების სათავეში მოსული ადამიანები ამ საომარ მოქმედებას ისე აწარმოებდნენ, რომ ჩირქი მოსცხეს მათ, როგორც ხალხის, ისე მთელი მსოფლიოს თვალში. თავდაცვის ყოფილმა მინისტრმა (შესაძლოა ცენტრდაზვერვის აგენტმა) გრაჩოვმა, რომელსაც ხალხმა დაცინვით შეარქვა მეგსახელად „პაშკა-მერსედესი“, ისე წარმართა საბრძოლო მოქმედება,

რომ მას სხვაგვარად ვერ შეაფასებ, თუ არა მავნებლობას და ღალატს.

გრაჩოვმა საუცხოოდ იცოდა, რომ ქალაქებში განკები შეიძლება გამოიყენო მხოლოდ ქვეითი ჯარის ძირითადი ძალების მხარდაჭერის გარკვეულ პირობებში (ასეთი მხარდაჭერა კი არ იყო) და მაინც შეიყვანა განკები გროზნოში, სადაც ისინი დაუწვეს. სამხედრო თვალსაზრისით კარგად მომზადებული **დუდაეველი** მეომრების წინააღმდეგ **გრაჩოვმა** გამოიყვანა ახალწვეულები, რომლებიც არ იყვნენ დაუფლებულნი სამხედრო საქმეს. ბუნებრივია, რუსეთის „შეიარაღებულმა ძალებმა“ მარცხი განიცადეს. ამას შედეგად მოჰყვა ის, რომ მსოფლიო მასშტაბით და „კრემლის“ საამებლად აცყდა ერთი ვაი-უშველებელი - უძლეველმა რუსეთის არმიამ ჭირი მოგვჭამა და ახლა შეგვიძლია ვამზადოთო ნებისმიერი აგრესია რუსეთის წინააღმდეგ. ნატოს შეიარაღებული ძალები ბედ რუსეთის საზღვრებზე მომდგარნი აღმოჩნდნენ.

არადა, საკმარისი იყო **მხოლოდ** ჯარების სამმაგ ალყაში მოექციათ ბოევიკები და შეიარაღებული ფორმირებანი, რომ მათ არ მიეღოთ იარაღი და სურსათი და ჩეჩნური თუ კაეკასიური ავანგიურა დაუყოვნებლივ შეწყდებოდა; საჯაროდ ემხილებინათ და გაესამართლებინათ რამდენიმე მოღალატე სამხედრო მოსამსახურე, რომლებიც ქრთამით აგარებდნენ ბანდიტებს, ფულს, იარაღსა და სურსათს, აგრეთვე სხვადასხვა ჯურის დამნაშავე ყაჩაღებს დასახლებულ პუნქტებში თარეშისა და გეროორისტული აქტების ორგანიზაციისათვის – რომ საბრძოლო მოქმედება ჩეჩნეთში დასრულდებოდა. თუმცა, ჩეჩნეთის ომის საერთოდ თავიდან აცილებაც შესაძლებელი იყო.

ქვეყნის სამხედრო ძლიერების ძირგამოთხრაში დიდი როლი შეასრულა იმ ამბავმა, რომ განზრახ მკვეთრად მცირდებოდა და ნიავედებოდა სახსრები, რომლებიც უნდა მოხმარებოდა არმიისა და ფლოტის საჭიროებებს ახალი სამხედრო ტექნიკის შექმნას და აღჭურვას, სამხედროების

ჩაცმა-დახურვას, სოციალურ-საყოფაცხოვრებო, საბინაო უმრუნეელყოფას.

რუსეთის არმიის სამხედრო მოსამსახურეებსა და მათთან გათანაბრებულ კატეგორიათა წარმომადგენლებს ჩამოართვეს ძირითადი შეღავათები და უპირატესობანი. ჯილდოებმა და ორდენებმა დაჰკარგეს პატივისცემისა და მოწიწების ძალა. არადა, ჯილდოებს, პატივცემას უაღრესი სიფრთხილით უნდა ვეკიდებოდეთ.

შეღავათების ეგრეთ წოდებულმა მონეგიზაციამ შეიარაღებული ძალები ყოვლად დამამცირებელ მდგომარებაში ჩააყენა. სამხედრო მოსამსახურეებმა დაჰკარგეს საბინაო, მიწის, საგრანსპორტო, საშენებულებო, სამედიცინო და სხვა შეღავათები და მომსახურებანი, რომლებიც აქვს თითქმის ყველა მოწინავე ქვეყნის შეიარაღებულ ძალებს.

სამხედრო მოსამსახურეებს შემცირებებში აყოლებენ და სამსახურიდან ითხოვენ ისე, რომ არ აძლევენ საცხოვრებელ ბინას. ამჟამად უბინაო სამხედრო მოსამსახურეთა, როგორც დათხოვნილთა, ისე მოქმედთა რიცხვი დაახლოებით ორ მილიონს შეადგენს.

ამავე დროს, ექს-სამხედრო მოხელეებს ორ-ორი, სამ-სამი ბინა და აგარაკები შეიძინეს სამხედრო საკუთრებისა და უძრავი ქონების გაყიდვის ხარჯზე. (მართალია, მოგიერთი მათგანი გისოსს მიღმა ჩასვეს). ასე რომ, სახსრები არის, მაგრამ არ არის სურვილი მათი დანიშნულებისამებრ გამოყენებისა. ამაზე მეტ მავნებლობას ვერ მოიგონებ. უკვე ცნობილია რუსეთის შეიარაღებულ ძალებში ქურდობის ყველაზე გახმაურებული მაგალითები, არადა, ფაქტები ჯიუგი რამ არის. რად ღირს, მაგალითად, თუნდაც მძიმე კრეისერების „მინსკისა“ და „ნოვოროსიისკის“ მიყიდვა სამხრეთ კორეისათვის 4,5 და 4,8 მილიონ დოლარად. როგორც სპეციალისტები ამგვიცებენ ამ ხომალდთაგან თითოეულის რეალური ღირებულება მილიარდ დოლარს შეადგენს. რა იქნა განსხვავება?

მთავარი სამხედრო პროკურატურის მონაცემებით, უკანასკნელი წლების მანძილზე პასუხისგებაში მიეცა 500-ზე მეტი სამხედრო თანამდებობის პირი, გამოგანილია სასამართლო გადაწყვეტილებანი დაახლოებით 3,5 მილიარდი რუბლი მიყენებული მატერიალური ზარალის ანაზღაურების შესახებ. მაგრამ რით უნდა აუნაზღაურო და – ვის უნდა აუნაზღაურო? ამასთან, თითოეული დამნაშავე ჰყიდდა იმას, რასაც, ბუნებრივია, განკარგავდა.

მოსკოვის ოლქის სამხედრო-საჰაერო ძალებისა და ჰაერსაწინააღმდეგო თავდაცვის ჯარების სარდლის ყოფილმა მოადგილემ გენერალმა გუსოვმა „მარცხნივ გაუშვა“ და უნდა ვივარაუდოთ, არა უსასყიდლოდ, 2,5 ათასი კვადრატული მეტრი საცხოვრებელი ფართობი რუსეთის დედაქალაქსა და მოსკოვის ოლქში.

ჩრდილოეთ კავკასიის სამხედრო ოლქის სასურსათო სამსახურის ყოფილი უფროსი, პოლკოვნიკი სერკინი ყიდულობდა ჯარებში მიწოდებისათვის აკრძალულ თევზს – ასევე, უნდა ვივარაუდოთ, არა უანგაროდ.

საანგარიშო პალატამ 2000 წლიდან გამოავლინა შეიარაღებული ძალების მიერ 14 მილიარდი რუბლის არამიზნობრივი გამოყენება, რაც ქვეყნის თავდაცვის საჭიროებებისათვის გამოყოფილი სახსრების 32%-ს შეადგენს. ვის დაეკისრა პასუხისმგებლობა? საანგარიშო პალატის უაღრესად ფრთხილმა თავმჯდომარემ სერგი სტეპაშინმა ხაზგასმით აღნიშნა, რომ აქ საქმე ეხება არა ქურდობას, არამედ არამიზნობრივ გამოყენებას. სინამდვილეში კი სახსრების ეს არამიზნობრივი გამოყენება წმინდა წყლის დაკანონებული ქურდობაა.

ასეთი ამბების ფონზე თავდაცვის სამინისტროს გენერალური შტაბის ყოფილი უფროსი ანატოლი კვამნინი იძულებული იყო, განეცხადებინა: „რუსეთის არმია ლამის წალეკოს ქურდობამ და დატაცებებმა, ოფიცერთა შემადგენლობას შორის ფეხმოკიდებულია ყველაფრის მპატიებლობა და

წრესგადასული განუკითხაობა“. შესაძლოა, სწორედ ამ სიტყვებს შეეწირა მისი თანამდებობა. მაგრამ გენერალმა, ეტყობა, არ იცოდა, რომ ეს არის იქიდან მიღებული „სპეციალური“ მითითება რუსეთის არმიის გასანადგურებლად.

მთლიანად ქვეყანაში 2000-2005 წწ. შეიარაღებულ ძალებში გამოვლინდა კანონმდებლობის 82 ათასამდე დარღვევა. მთავარი სამხედრო პროკურორის მოადგილემ, იუსტიციის გენერალ-ლეიტენანტმა ალექსანდრე ივანოვმა სინანულით აღნიშნა: „სამხედრო პროკურორები და გამომძიებლები საზედამხედველო ღონისძიებათა დროს და არმიაში სისხლის სამართლის საქმეთა გამოძიებისას სულ უფრო ხშირად ადასტურებენ, რომ სხვადასხვა ღონის სამეთაურო შემადგენლობას არ გააჩნია ჯეროვანი სამართლებრივი ცოდნა, უნარი, ადეკვატურად რეაგირებდეს სამხედრო კოლექტივებში გარდაუვალად წარმოშობილ კონფლიქტებზე“. ამ სიტყვებში საკმარისი სიმართლეა. პროფესიონალ სამხედრო კადრებს ანადგურებენ. მარტო 2002-2003 წწ. შეიარაღებული ძალებიდან ვადამდე დაითხოვეს (საკუთარი ნებით წავიდნენ) 45 ათასი ოფიცერი. სამხედრო მოსამსახურის უფლებო მდგომარეობას ისინი ვერ შეეგუენ. და კიდევ ერთი გულისშემძვრელი სტატისტიკა: სამხედრო პროკურატურის მონაცემებით, გამოვლენილია 220 ათასზე მეტი სამხედრო მოსამსახურის უფლებათა დარღვევები (ხოლო რამდენი არ არის გამოვლენილი?! - ვ.ვ.). შემზარავი ციფრებია. - ეს ხომ რუსეთის არმიის შემადგენლობის მეოთხედია.

რაც შეეხება შეიარაღებული ძალების მოძრავ და, უწინარეს ყოვლისა, უძრავ ქონებას, აქ სრული განუკითხაობა სუფევს. ქონება, თითქოს, თავდაცვის სამინისტროს ეკუთვნის, მაგრამ ფაქტობრივად მას არ ეკუთვნის. „თავდაცვის შესახებ“ კანონის შესაბამისად რუსეთის შეიარაღებული ძალების ქონება წარმოადგენს ფედერალურ საკუთრებას და სამინისტროს აქვს გადაცემული ოპერატიული მართვის უფლებით. ფედერალური მესაკუთრეა ქონების სამინისტრო, რომელიც

აფორმებს ან არ აფორმებს შეიარაღებული ძალების ქონებრივ უფლებებს. თავდაცვის სამინისტროს განკარგულებაში არსებულ ქონებასაც კი მეგწილად არ გააჩნია არავითარი სტატუსი და, მაშასადამე, შეიარაღებულ ძალებს არა აქვს მასზე არავითარი უფლება. კანონის თანახმად, ყოველ ქონებრივ ობიექტზე რეგისტრირებულ უნდა იქნეს საკუთარი უფლებები ქონების სამინისტროში. ამრიგად, გამოდის, რომ შეიარაღებულ ძალებს – არმიასა და ფლოტს, ოფიცრებს, გენერლებსა და ჯარისკაცებს – მართავს ქონების სამინისტრო. იქ, სადაც ქონების სამინისტრო ნებადართულად აცხადებს სამხედრო ქონების საკუთრებად გაფორმებას, ეს ქონება იყიდება ჩალის ფასად და „მორიგებით“. ასე გაამათხოვრეს შეიარაღებული ძალები და, მაშასადამე, სამხედრო მოსამსახურეები. მაგრამ მრავალი ათწლეულის მანძილზე საბჭოთა კავშირის, მერე კი რუსეთის ეროვნული თავდაცვის ინტერესებისათვის იხარჯებოდა უზარმაზარი სახსრები შეიარაღებული ძალების სამხედრო და სოციალური ინფრასტრუქტურის შექმნა-განვითარების მიზნით, არა იმისათვის, რომ დღევანდელი არმია მოძუძგურე მთხოვნელის როლში იყოს.

შეიარაღებული ძალებისათვის მიჩენილი ქონება მარჯვე გამოყენების შემთხვევაში სავსებით გასწვდებოდა სამხედრო მოსამსახურეთა უზრუნველყოფას საჭირო სოციალურ-საყოფაცხოვრებო პირობებით, მათ შორის საცხოვრებელი ბინებით. მაგალითად, რუსეთის თავდაცვის სამინისტროზე გაპიროვნებულია 16 მილიონ ჰექტარზე მეგი ფართობის მიწის ნაკვეთები, ე.ი. დაახლოებით 15 ჰექტარი ერთ სამხედრო მოსამსახურეზე, გარდა ამისა, 200 ათასზე მეგი შენობა-ნაგებობა, რომელთა შემცირებული საბალანსო ღირებულება 357 მილიარდ რუბლს შეადგენს. შეიარაღებული ძალების რიცხოვნობის შემცირებისა და თუნდაც მინიმალური სახელმწიფოებრივი მიდგომის პირობებში არმია თვითონ გადაწყვეტდა თავს პრობლემებს და არ დაუშვებდა ქურდობასა და განუკითხაობას. მაგრამ ამით, ეგყობა, არ არიან

დაინგერესებულნი ქვეყნის „ნამდვილი“ მესვეურნი, რომლებიც ამერიკელთა დუღუკის ხმაზე ცეკვავენ. ყველაფერი, რაც ხდება გამოცხადებული სამხედრო რეფორმის ფონზე, გავლენას ახდენს მხოლოდ ცალკეულ პირთა მაგერიალურ მდგომარეობაზე. შეიარაღებული ძალების ხელისუფლების უმაღლეს ეშელონებში მიმდინარეობს „ნაბუქის“ გაყოფა. ფულით გამოცდა, ალბათ, ყველაზე რთული გამოცდაა. შიდასაარმიო დაჯგუფებათა სოციალურ ფენებად დაყოფა არ შეიძლებოდა, არ გადაქცეულიყო მათ მონაწილეებს შორის საქმის გარჩევად. გყუილად კი არ ამბობენ, „თუ მჭიდში არ ზისარ, შენს არჩივ ნაბუქს ვერ მიიღებო.“ ასე იყიდეს თავიან-ფეხებიანა მთელი თავშერცხვენილი გენერალიგეგი. ხან ჩუმაღ, ხან ხმამაღლა (როცა ეს საჭიროა) მიმდინარეობს დარჩენილი სფეროების გადანაწილება და აქ ზედმეგია ლაპარაკი სამხედრო სამსახურის პრესტიჟის ამაღლებასა და არმიის პრობლემების გადაჭრაზე. აქ მოქმედებენ თავისებური „თანამედროვე მაროლიორები“, უღირსი და უსინდისო ხალსი. მაგრამ პოლიტიკური თამაში ასეთ, სამხედრო ფორმაში გადაცმულ, ადამიანებთან სიკეთეს არ დაგვაყრის.

გაძლიერდა კამპანია რუსეთის შეიარაღებული ძალების გადასაყვანად საკონტრაქტო საფუძველზე, გაწვევის გაუქმებისათვის. ამ ფანდის მეშვეობით გასაწვევ ახალგაზრდებს უნერგავენ იდეას, რომ შეიარაღებულ ძალებში სამსახური სულაც არ არის სავალდებულო, ის კი არა – საჭირო თანამედროვე პირობებში. ისეთი მთაბეჭდილება გვექმნება რომ ეს იდეაც, ისევე როგორც სხვები, ნაკარნახევია აშშ სადამვერვო სამმართიველოს მიერ, რომელიც ყველაფერს აკეთებს რუსეთის ძლიერების ძირგამოსათხრელად. შემთხვევითი როდია, რომ ამ იდეებს სულ უფრო მეგად უჭერენ მხარს ეგრეთ წოდებული სამამულო ისგებლიშმენგის წარმომადგენლები, რომლებზეც ენა არ მოგიბრუნდება თქვა, რუსეთის პაგრიოტები არიანო.

საკონტრაქტო არმიის შესაქმნელად საჭიროა არა მარ-

გო დიდძალი სახსრები, არამედ შესაბამისი პირობებიც. მაგრამ ამასთან, უფრო სწორი იქნებოდა გველაპარაკა არმიამი საკონგრატო სამსახურის შემოღებაზე მხოლოდ მაშინ, როდესაც საქმე ეხება მაღალპროფესიულ, უწინარეს ყოვლისა, ოფიცერთა შემადგენლობას, აგრეთვე მაღალკვალიფიციურ სპეციალისტებს. ხელაღებით გადასვლა ვადიანი გასაწვევებიდან მეკონგრატეტებზე, რომლებსაც უკვე დღეს ხალხში დაცინვით უწოდებენ „კონგრატასებს“, დამღუპველია ახლანდელი რუსეთისათვის.

რუსეთის ყოფილი თავდაცვის მინისტრი სერგეი ივანოვი ამბობდა, რომ საკონგრატეტო პროგრამა ქვეყანაში სრულდება. ამავე დროს, მან „რბილად“ დასძინა, რომ ამ „პროცესში არის ობიექტური და სუბიექტური სიძნელენი, თავდაცვის მინისტრის მოადგილე, საკადრო და აღმზრდელობითი მუშაობის სამსახურის უფროსი არმიის გენერალი ნიკოლოზ პანკოვი უფრო გულახდილი იყო, როდესაც ლაპარაკობდა საკონგრატეტო სამსახურის სიძნელეებზე, რომლებიც „მნიშვნელოვანწილად სამსახურის დროს რეგლამენტის დარღვევებით, სუსტი სოციალურ-კულტურული უზრუნველყოფით, ხოლო ზოგჯერ თავდაცვის სამინისტროს მხრივ კონგრატეტის შეუსრულებლობითაა გამოწვეული. ეტყობა, უახლოეს ხანს უნდა გადაისინჯოს, ხოლო აქა იქ შესწორდეს კიდევ კონგრატეტით სამსახურისათვის კანდიდატთა შერჩევის არსებული სისტემა, მათ შორის, ღონისძიებანი სამხედრო კომისარიატებში პროფესიულ-ფსიქოლოგიური შერჩევის უზრუნველსაყოფად“. მაგრამ საქმე იმდენად ფსიქოლოგია კი არა, თვით სისტემაა. სულ უფრო ხშირდება ფაქტები, როდესაც მეკონგრატეტებიც მიდიან სამსახურიდან. ძირითადად, მეკონგრატეტები ჰყავთ რუსეთის არაკეთილსაიმედო რეგიონებში. ეს ის ადამიანები არიან, რომლებიც ვერ მოეწყენენ სამოქალაქო ცხოვრებაში და არცთუ იშვიათად ახასიათებთ დაბალი მორალური თვისებები.

რით არის მანკიერი შეიარაღებული ძალების ფორმირე-

ბა ეგრეთ წოდებულ საკონტრაქტო საფუძველზე? იგი რუსეთის მოსახლეობის უდიდეს ნაწილს გოვებს სამხედრო სწავლების გარეშე, იმ დროს, როდესაც საომარი მოქმედების ან სამოქალაქო თავდაცვისა და ქვეყნის დაცვის საგანგებო სიტუაციების შემთხვევაში მეომრები, რომლებსაც არ გაუფლიათ წინასწარი სწავლება, შეიძლება მხოლოდ გმირულად დაიღუპონ, გამარჯვება კი ვერ მოიპოვონ. დღეს ეს კიდევ ერთხელ დაადასტურა საომარმა მოქმედებამ ჩეჩნეთში და მთლიანად ჩრდილოეთ კავკასიაში შექმნილმა ვითარებამ.

რუსეთში თითქმის ყოველ დროში არსებობდა აქსიომა: „ჯერ სამხედრო იყავ და შემდეგ რაც გინდა, ის აკეთე“. სტალინს ხშირად უყვარდა ძველი ჭეშმარიტების გამეორება: ვინც არ ბრუნავს და არ არჩენს თავის არმიას - სხვისი არმიის მარჩენალი გახდება. შეიარაღებულ ძალებს თვალისჩინივით უნდა გავუერთხილდეთ, არ მოვაკლოთ მათ ამაგი და მგრუნელობა, თორემ ქვეყანა თვალსა და ხელს შუა დაგველუქება. შემთხვევითი როდია, რომ შეიარაღებული ძალების ნგრევის ერთ-ერთი ხერხი გახდა ჯარისკაცებისა და ოფიცრების ცხოვრების ჭეშმარიტად სამარცხვინო მაგერიალური პირობები, საზიზღარი კვება შეიარაღებულ ძალებში, ოფიცერთა უმრავლესობის უბინაობა, მათხოვრული ხელფასი. სამსახურიდან დათხოვნილი ათასობით ოფიცერი მაწანწალა ხდება და იძულებულია ჯარისკაცის ფარაჯაწახურულმა სადარბაზოებში ათიოს ღამე. უეჭველია, რომ როდესაც რუსეთში წესრიგი დამყარდება, შეიარაღებული ძალების წინააღმდეგ მიმართული შეთქმულების მონაწილენი, პაგრიოგობაზე რომ სდებენ თავს, თავიანთი დანაშაულისათვის მთელი სიმკაცრით დაისჯებიან.

არ არის გამორიცხული, დადგება დრო, როდესაც ბირთვული იარაღის გამოყენება აიკრძალება (აკი, აიკრძალა მეორე მსოფლიო ომში მომწამელელი გაზების გამოყენება, და ისეთი ავანტიურისტი და მანიაკი კი, როგორიც იყო ჰიტლერი, ვერ ბედავდა მათ ხმარებას), და მაშინ მცირერი-

ცოვანი საკონგრაქტო არმია ვერ დაიცავს ქვეყანას, ვინაიდან სამშობლოს დაცვა შეუძლია მხოლოდ ხალხს, რომელსაც შესწავლილი აქვს სამხედრო საქმე.

დღეს შეიარაღებული ძალების ნგრევა აშკარაა. თავდაცვის სამინისტროს კოლეგიის ერთ-ერთი სხდომაზე განაცხადეს: „სამხედრო რეფორმა გავაგარეთ – შეიარაღებული ძალები, რომლებსაც უნარი შესწევს დაიცვან რუსეთი გარეშე აგრესორისაგან, ფაქტობრივად არა გვეყავს.“

და ეს ხდება ისეთ პირობებში, როდესაც დასავლეთი თავისი დამქაშების მეშვეობით ოცნებობს რუსეთის დანაწევრებაზე ისე, როგორც ეს მოხდა იუგოსლავიაში, მაგრამ იქამდე არმია და თავდაცვითი კომპლექსი უნდა გაუნადგუროს.

რამდენადაც დასავლეთის ქვეყნების მრეწველნი მზად არიან თავიანთი ბემოგების გულისათვის მზარდი მოხმარების პირობებში ჩაიდინონ ნებისმიერი დანაშაული, რუსეთისათვის საფრთხეებით რეალურია საფრთხე, რომელიც მათგან მომდინარეობს.

აი, რაგომ არის საჭირო დაუყოვნებლივ ვიღოსთი ყველაფერი, რათა შევანეროთ და თავიდან ავიცილოთ რუსეთის შეიარაღებული ძალების შემდგომი დაშლა.

თანამედროვე რუსეთის სახელმწიფოს, რომელმაც თავისი შეიარაღებული ძალები დაანგრია, არ შესწევს უნარი ჯეროვნად დაიცვას თავისი მოქალაქენი ერობრიზმისაგან. ადამიანის სიცოცხლე უფასურდება. სულ უფრო მეტი მოქალაქე რწმუნდება, რომ ასეთი მდგომარეობის აგანა აღარ შეიძლება. საჭიროა ძირეულად შეიცვალოს საარმიო პოლიტიკა და სახელმწიფომ ყოველმხრივ განამტკიცოს თავისი შეიარაღებული ძალები. უნდა ვიცოდეთ: სახელმწიფო – ეს არის, უწინარესად არმია. არმია – ეს არის სახელმწიფო. არ არის არმია – არ არის არც სახელმწიფო, არ არის ქვეყანა.

თავი VI.

XXI საუკუნის
დამდეგს

საჭირო არ უნდა იყოს იმის მტკიცება, რომ რუსეთში კორუფცია სუფევს. ხელისუფლება ბიზნესის სუბიექტი გახდა. „ძალაუფლების ბიზნესი ყველაზე სარფიანი ბიზნესია“.

არ უნდა იყოს საჭირო იმის მტკიცება, რომ ცნობილი პოლიტიკოსები ოლიგარქებად იქცნენ. ოღონდ იმ განსხვავებით, რომ ერთნი ცნობილი ოლიგარქები არიან, მეორენი - ფარული.

არ უნდა იყოს საჭირო იმის მტკიცება, რომ კორუფციით არის გამსჭვალული აღმასრულებელი ხელისუფლების პრაქტიკულად ყველა სტრუქტურა და რგოლი.

არ უნდა იყოს საჭირო ბჭობა „სამართლებრივ სახელმწიფოზე“, რამეთუ მართლმსაჯულება თანდათან გადაიქცა საქონლად – ნებისმიერი მხარის ვაჭრობის საგნად. აღარ უნდა ვირწმუნოთ დემოკრატიული გარდაქმნები, თუკი კორუფციის იარაღი აქარწყლებს მთელ მის მონაპოვრებს.

აღარ უნდა ვიფიქროთ თავისუფლებაზე იქ, სადაც პიროვნება უფლებააყრილია, რამეთუ უფლება, სამართალი არის გაბატონებული კლასის (აღამიანთა ჯგუფის) ნება, და გამოცხადებულია კანონად მაგერიალური დოვლათის განაწილებისა და გადანაწილების, საკუთრების მიღებისა თუ გადანაწილებისათვის.

ზიანი, რომელიც კორუფციას მოაქვს საზოგადოებისათვის, პირდაპირ პროპორციულია სოციალურ-ეკონომიკური და პოლიტიკური დაძაბულობისა.

კორუფცია უნდა განვიხილოთ, როგორც სისტემა სოციალური კავშირებისა და ეკონომიკური ურთიერთობებისა უკანონო ზემოგების მიღებასთან მიმართებით.

კორუფცია რუსეთში – ეს არის ქალაქის, რეგიონის, ქვეყნის ფარგლებში სახელისუფლებო სტრუქტურასთან კონსოლიდირებული ორგანიზაციებისა თუ ჯგუფების პროფესიონალური საქმიანობა, რომლის მიზანია მონოპოლი-

ის დამყარება საქონლისა და მომსახურების მიწოდებაზე. კორუფციის არსი, უდავოდ – ეს არის არალეგალური, თუ ფორმალურად ლეგალური ბიზნესის შემრდა სახელისუფლებო სტრუქტურებთან, რომლებიც საშუალებას აძლევენ, კონკრეტული გაუწიონ მთელ რეგიონებს, მეტადრე იმათ, რომლებიც მდიდარია ნავთობით, გაზით, ძვირფასი ლითონებით, ქვანახშირითა და სხვა საგარეო-ეკონომიკური საქონლით, რომლებსაც ჰიპერმოგება მოაქვთ.

რეალური საფრთხე ისეთია, რომ რეგიონებში კორუმპირებული კლანები ნაციონალ-ექსტრემისტებთან ერთად დე-ფაქტო ანგრევენ რუსეთის ჭეშმარიტ სუვერენიტეტს და ტერიტორიულ მთლიანობას.

კორუფციის ეროვნული საფრთხის არსია მისი კოორდინატორებისა და ლიდერების მიერ დანაშაულებრივი სამყაროს იდეოლოგიის დანერგვა. იგი სულ უფრო მეტ გავლენას ახდენს არა მარტო რუსეთის ეროვნული შემოსავლის გადანაწილებასა და მისი მნიშვნელოვანი ნაწილის თავის სასარგებლოდ დაგოვებაზე. არამედ აგრეთვე პოლიტიკურ პროცესებზეც. იქმნება სპეციალური საბრძოლო სტრუქტურები, გამოიყენება ინფორმაციის კონსპირაციული შეგროვების საშუალებანი და მეთოდები სახელმწიფო და პოლიტიკურ სტრუქტურებზე საჭირო გადაწყვეტილებათა მიღების მიზნით ძალოვანი ზემოქმედების უზრუნველსაყოფად.

არსებითად, აღნიშნული მართლსაწინააღმდეგო გამოვლინებანი უნდა მივაკუთვნოთ განსაკუთრებული სახეობის ტერორიზმს, მეთოდს, რომლის მეშვეობითაც სოციალურ წინააღმდეგობებს ახშობენ მორალურ-ფსიქოლოგიური ზეწოლის, სხვადასხვა სახის დაშინების, მუქარის, ფიზიკური და ფსიქიკური ძალადობის, მკვლელობების გამოყენების გზით. არასასურველი ორგანიზაციებისა თუ პირების მიმართ დაშინებისა და დამუქრების ფორმები და სახეობანი შეიძლება შემდეგი იყოს:

ა) პირის ან მისი ახლობლების კუთვნილი ქონების განადგურება ან დაზიანება;

ბ) ადამიანის ან მისი ახლობლების სახელგამგები ცნობების გავრცელება ინტიმური ცხოვრების, ჯანმრთელობის მდგომარეობის და ბიოგრაფიის სხვა ფაქტების შესახებ;

გ) ისეთი ცნობების გავრცელება, რომლებიც არ არის სამარცხვინო, მაგრამ შეუძლიათ არსებითი ზიანი მოუტანონ პირის თუ მისი ახლობლების უფლებებსა და ინტერესებს, აგრეთვე ისეთი მონაცემების გავრცელება, რომლებიც შეადგენენ კომერციულ, კერძო ან ოჯახური ცხოვრების საიდუმლოს;

დ) პირის ან მისი ახლობლების უკანონო სასამართლო დევნა.

კორუფციის გერორი სოციალურ-ეკონომიკური დავების გადაწყვეტის ყოველდღიური პრაქტიკა ხდება.

კორუფციის გერორი გულისხმობს მოვლენას, რომელსაც ეწოდება „სახელმწიფო მაფია“, ანუ სახელმწიფო ინსტიტუტების შეესება დანაშაულებრივი სამყაროს წარმომადგენლებით, მათი „კანდიდატურებით“ სახელმწიფო საკუთრების დამცავებელთა ან ცრუმეწარმეთა რიცხვიდან, რომლებიც მზად არიან, მოგების გულისთვის ჩაიღინონ ნებისმიერი მართლსაწინააღმდეგო ქმედება.

გერორიზმის აქციები არა მარტო მიმართულია გერორისგული ზემოქმედების ობიექტების – კონკრეტული ფიზიკური პირების ნების ჩასახშობად, ისინი დამაშინებელ ზემოქმედებას ახდენენ მოსახლეობის გარკვეულ სოციალურ ჯგუფებსა და ფენებზე, იწვევენ სახელისუფლებო სტრუქტურებისა და სამართალდამცველი ორგანოების საქმიანობის დემორგანიზაციას.

კორუფციის მეშვეობით მაფიოზური სტრუქტურები რუსეთში ხდებიან ფინანსური ინსტრუმენტებისა და მაგერიალური ფასეულობების ძირითადი მოცულობის მფლობელები. ამ გზით კი კორუფცია ახშობს უბრალო, კანონმორჩილი მოქალაქეების ლეგალურ ბიზნესს და მასობრივ მეწარმეობას, აბრკოლებს საზოგადოების მდგრადი საშუალო კლასის გაჩენას, რომელიც ნებისმიერი სახელმწიფოს საძირკველია.

უდავოდ, კორუფციის გაჩენილი არიან ოლიგარქები, რომლებმაც „შეისყიდეს“ ან პრივატიზაცია გაუკეთეს რუსეთის მრეწველობის გიგანტებს. დიდი რომანტიკულობით ამცნო ამის შესახებ მსოფლიოს ყოფილმა ქონების საქმეთა მინისტრმა ალფრედ კოხმა ამერიკაში გამოცემული წიგნით „იყიდება საბჭოთა იმპერია“.

მეწვრილმანე ადამიანები ყველაფერს აფასებენ მხოლოდ ერთი თვალსაზრისით – ემუქრება ეს მათ საფულეს, თუ არ ემუქრება.

თუმცა, ჩვენს კორუფციონერებს მეწვრილმანეებს ვერ უწოდებ, მაგრამ არ შეიძლება არ დავინახოთ, რომ მათი მოქმედება ხალხის დასამცირებლად საფრთხეს უქმნის არა მარტო მათ საფულეს, არამედ ელემენტარულ კეთილდღეობასაც.

ჰიგლერმა „დახურულ დარბაზში“ ერთ-ერთი გამოსვლის დროს თქვა: „ვაიმარის სისტემის არსებობის ბოლო სტადიებზე მთელ გერმანიას სწყუროდა წესრიგი და სურდა, იგი, რადაც უნდა დასჯდომოდა, აღედგინათ“. რა ფასად აღდგა ეს წესრიგი და ვის რად დაუჯდა, ღღეს საყოველთაოდაა ცნობილი, ჩვენი კორუფციონერები, და არა მარტო ისინი, უნდა ფიქრობდნენ ამას: ისტორია არავის არაფერს არ შეარჩენს.

ხალხს ყველა დროში სურდა წესრიგი და კანონიერება, მოითხოვდა ამას ხელისუფლების მქონეთაგან და ეს მიაჩნდა სამართლიანობად.

სახელმწიფოს ყოველმა თანამდებობის პირმა, ყველა აღმასრულებელმა და სამართალდამცველმა ორგანომ უნდა იცოდეს, რომ დაუდევრობის, უკანონო გადაწყვეტილებისა და ჩადენილი დანაშაულისათვის გარდაუვალად დაუდგება პასუხისმგებლობა.

მხოლოდ იმ ხალხს შეუძლია სჩადიოდეს სასწაულებს, რომელიც დარწმუნებულია, რომ მისი უფლებები საიმედოდ არის დაცული. სხვა გამოსავალი არ არსებობს.

ყველა დემოკრატიული (შედარებით) და არადემოკრატიული (ავტორიტარული) რეჟიმი კაცობრიობის ისტორიაში, მათ შორის რუსეთში, ემყარებოდა არა იდეალური მიზნებისადმი სწრაფვას, არამედ აღექვატურ საშუალებათა გამოყენებას საკუთარი ძალაუფლების შესანარჩუნებლად. ძალაუფლების რეჟიმის არსებობისთვის საჭირო პირობა იყო მართვადი მოსახლეობის მხარდაჭერა ან დამორჩილება.

ისტორია წარმოშობს იმ მმართველებს, რომლებსაც იმსახურებს ხალხი, ძალაუფლება რომ მიანიჭა მათ. ის მმართველი, რომელმაც ვერ შეძლო, უზრუნველყო ხალხის ცხოვრების ელემენტარული ღონე, ყოველთვის ცდილობდა ხელისუფლება ძალის გამოყენებით შეენარჩუნებინა. მაგრამ ყოველთვის გამოინახებოდა ადამიანთა (ოპოზიციონერთა) ჯგუფი, რომელიც მზად იყო, ესარგებლა ამით. მმართველის მიერ რაიმე დიდი მიზნების მიღწევა ხალხის ინტერესებისთვის – ეს არის იშვიათი მოვლენა ისტორიაში, ვინაიდან ნებისმიერ პოლიტიკაში რეალურია, უწინარესად, საშუალებანი, რაც შეეხება მიზნებს, ისინი – სიგყვით – ყოველთვის მიმზიდველია. საზოგადოებრივი მოწყობის ფორმები, რომლებსაც ცივილიზაცია ცნობს, - მათ შორის კაპიტალიზმი და სოციალიზმი, - ეს არის საკუთრივ ბაგონობა, რომელიც დამყარებულია და ხორციელდება ძალადობის ყოველგვარი, ზოგჯერ, განურჩეველი საშუალებით. ფილოსოფიური პრინციპები, მორალი, ერი და ხალხი – ყველაფერი შეიძლება დაახურდავო, ყველაფერი შეიძლება გაწირო. ყველაფერი, მაგრამ არა ძალაუფლება. ვინაიდან, ეს იმის მომასწავებელი იქნებოდა, რომ უარს ამბობ საკუთარ თავზე, შენს საკუთარ არსზე. ზოგ ადამიანს ეს შეუძლია, მაგრამ კლასს, პარტიას, ოლიგარქიას (მათს წარმომადგენლებს) – ეს არ შეუძლიათ.

ხელისუფლება ხალხს უნდა ემსახურობდეს. მაგრამ ნე-

ბისმიერი ხელისუფლება, როგორც ისტორია გვიჩვენებს, წარმოადგენს რა სამუალებას, იმადროულად არის მიზანი (იმათთვის, ვინც მას ესწრაფვის) და წყაროც პრივილეგიებისა. მისი მეშვეობით ისხამს ხორცს მმართველი ელიტის მულობელობა ეროვნულ სიმდიდრეებზე. იგი „აწონდაწონის“ იდეების ფასეულობას, აშთობს მათ ან ანიჭებს სიცოცხლეს.

ეს ხელისუფლება თანამედროვე სამყაროში არ განსხვავდება ნებისმიერი სხვა ხელისუფლების, ნებისმიერი სისტემისგან. სწორედ ამიტომ თვით ხელისუფლება, როგორც სახელმწიფოს უღრმესი არსი, შეუწყნარებელი და დახშული ხდება. ამრიგად, გერორიზმის ერთ-ერთი მიზეზია თვით სახელმწიფო როგორც საზოგადოებრივი განვითარების საპირწონე.

გერორიზმის ბუნებას ვერ ავხსნით, თუ არ განვიხილეთ მოძღვრება სახელმწიფოს და, შესაბამისად, ხელისუფლების შესახებ. უამისოდ ძნელია გაიგო ისტორიული ფაქტები შეთქმულებებისა და მათგან გამომდინარე გერორისტული აქტების შესახებ, ძნელი კი არა, შეუძლებელია: ვერ აიცილებ თავიდან დომხალს და გაუთავებელ სქოლასტიკურ დისკუსიებს.

სახელმწიფო წარმოიშვა ადამიანთა საზოგადოების გარკვეულ საფეხურზე. იცვლებოდა მაგერიალური დოვლათის წარმოების ხერხები, მათ შეესაბამებოდა სახელმწიფოთა ტიპები და შესაფერისი იდეოლოგია. მაგალითად, პირველყოფილ-თემური წყობილების დროს სახელმწიფო არ არსებობდა, ვინაიდან იგი არ იყო საჭირო. როგორ წარმოიშვა სახელმწიფო?

წარმოების პირველყოფილ-თემური ხერხის დროს შრომისნაყოფიერება ისეთი მცირე იყო, რომ საზოგადოების წევრს ვერაფერს წაართმევდი. ამ შეთხვევაში იგი უბრალოდ მოკვდებოდა. არსებობდა ეგრეთ წოდებული პირველყოფილი კომუნიზმი, სადაც საზოგადოების ყველა წევ-

რი თანასწორი იყო, ერთნაირი მაგერიალური სიკეთით სარგებლობდა. წარმოების იარაღებისა და საშუალებების განვითარებასთან ერთად იზრდება შრომისნაყოფიერება. გომის ზედა ფენას (გომის ბელაღებს, სარღლებს, კულგის მსახურებს), რომლებმაც საკუთარ ხელში მოუყარეს თავი წარმოების იარაღებსა და საშუალებებს, უნდება შესაძლებლობა, მიითვისოს ნამეგი – ნაწილი პროდუქტებისა, საზოგადოებამ რომ აწარმოა თავისი შეხედულებისამებრ განაწილებისათვის.

აღამიანთა საზოგადოება მაგერიალური დოვლათის წარმოების პროცესში იყოფა კლასებად (ჯგუფებად, ფენებად): აღამიანებად – მესაკუთრეებად, წარმოების იარაღებისა და საშუალებების მფლობელებად და საზოგადოების წევრთა უმრავლესობად, რომელსაც ისინი არ გააჩნია. ამ საფუძველზე ჩნდება ნიადაგი ერთთა გაბაგონებისა სხვებზე. იწყება საზოგადოების ბრძოლა წარმოების საშუალებებისა და მაგერიალური დოვლათის მფლობელობისათვის. წარმოების იარაღებსა და საშუალებებზე კერძო და როგორც ისგორიამ გვიჩვენა, საზოგადოებრივი საკუთრების საფუძველზე წარმოიშვა კლასობრივი ანუ საზოგადოებრივ-ჯგუფური ბრძოლა, რომელიც ობიექტურ ხასიათს ატარებს. ისწრაფიან რა შეინარჩუნონ გაბაგონებული მდგომარეობა საზოგადოებაში, კლასი, ჯგუფი, პარტია ქმნიან განსაკუთრებულ ორგანოს – სახელმწიფოს. მასში შედის არმია, საპატიმროები, სასამართლო, პროკურატურა, მართვის აპარატი (ეგრეთ წოდებული ბიუროკრატიული აპარატი). ეს აგრძელებს ახასიათებს ყველა გიპის სახელმწიფოებს, მათს შორის, სოციალისტურს. ასე გაჩნდა კაცობრიობის განვითარების ისგორიაში ორგანო, რომელიც დღემდე დგას ხალხის თავზე და მოწოდებულია მორჩილებაში იყოლიოს საზოგადოების უმრავლესობა.

ამრიგად, სახელმწიფოს აქვს ორი ძირითადი ფუნქცია – მორჩილებაში იყოლიოს საზოგადოების უმრავლესობა,

დაიცვას და გააფართოოს თავისი გერიგორია. ამ უკანასკნელს დღეს ასევე განმარტავენ ერთი სახელმწიფოს გავლენის სფეროების გაფართოებად მეორის მიმართ, რაც ნიშნავს მეორე სახელმწიფოს საშინაო საქმეებში ჩარევას. ამ თვალსაზრისით, გერორიზმი შეგვიძლია განვიხილოთ, როგორც ერთი სახელმწიფოს ძალადობა მეორეზე.

რამდენადაც საჭიროა დავასაბუთოთ და „უმრუენველყოთ“ უმრავლესობისათვის გაბატონებული კლასის ხელმძღვანელი როლი, წარმოიშობა კანონები, ათასგვარი მართვის თეორიები, რომლებსაც ისტორიაში სამართლის სახელწოდება მიენიჭათ. სამართლის ბუსგი განსაზღვრება მოგვცა კ. მარქსმა: „სამართალი არის ნება კანონად ქცეული გაბატონებული კლასისა.“ სახელმწიფო და ძალაუფლება კი ნებისმიერ შემთხვევაში არის ძალადობის აპარატი, რომელიც მოწოდებულია, აიძულოს მოსახლეობა, დაიცვას გამოცხადებული სამართალი. „საარჩენო“, მათ შორის, თანამედროვე სამართლის წარმოშობის შემდეგ შეგვიძლია ვილაპარაკოთ კანონადქცეულ საზოგადოების ნებაზე, ოღონდ, იმ განსხვავებით, თუ როგორია საზოგადოება და ვის ირჩევს იგი.

თავისუფალი და შედარებით ცივილიზებული (განათლებული) საზოგადოება წარმომადგენლებს და თავისუფალ სამართალს ირჩევს უმრავლესობის ინტერესებისათვის. თუ ეს შესაძლებლობა არ გააჩნია, იგი პროტესტს აცხადებს, ილაშქრებს ხელისუფლების წინააღმდეგ და ებრძვის ყველა ხელმისაწვდომი მეთოდით. მაგრამ ებრძვის მხოლოდ თავისი მდგომარეობის უიმედობის შემთხვევაში.

თავისი გავლენის შენარჩუნებისთვის ბრძოლაში გაბატონებული ელიტა ყველა სახელმწიფოში ხელაღებით მიმართავს გერორს, ხალხისა და ეროვნულ-განმათავისუფლებელი მოძრაობის რევოლუციური გამოსვლების შეიარაღებული ძალით ჩახშობას, როცა იგი კონსტიტუციურ-სახელმწიფოებრივი წყობილების შეცვლის საფრთხეს წარმოშობს.

მეწარმეობის თავისუფლება, დემოკრატია, რომლის სხე-
ნებაზეც წარამარა ეცრემლებათ თეალი პოლიტიკურად
უწიგნურ „ლიბერალებს“, სხვა არა არის რა, თუ არა ვირ-
ტუალობა- ყველაფერს წყევტს არსებული სახელმწიფო რე-
ჟიმი.

გლობალიზაციის პირობებში (საერთაშორისო მასშტა-
ბით) მსოფლიოს მმართველი კაპიტალების მონოპოლი-
ების ბრძანებით სახელმწიფოთა დაზვერეები თავიანთი
აგენტების მეშვეობით სისტემატურად აწყობენ ათასგვარ
პროვოკაციებს მთელ დედამიწის ზურგზე, ქმნიან ეგრეთ
წოდებულ ცხელ წერტილებს, უბიძგებენ შეიარაღებული
კონფლიქტებისკენ, ინდივიდუალური და მასობრივი ტერო-
რისგული აქტებისაკენ. ეს ქმნის პირობებს გამაღებული
შეიარაღებისთვის, რომელიც უბრუნველყოფს მონოპოლიე-
ბის მიერ მაქსიმალური მოგების მიღებას, აგრეთვე, გამოი-
ყენება ამ მიზნით, იმისათვის რომ „გაამართლოს“ სხვათა
ტერიტორიების, განსაკუთრებით, ნავთობითა და სხვა ბუ-
ნებრივი რესურსებით მდიდარი რეგიონების შეიარაღებუ-
ლი დაპყრობა. ცნობილია, რომ ავღანეთის ამბების დროს
სწორედ ამშ ცენტრდაზვერვამ წარმოშვა №1 ტერორისტი
ბენ ლადენი, დღეს რომ „სხვა“ დაზვერვაზე მუშაობს; ისევე
როგორც სუკ-მა შექმნა თავის დროზე რუსეთელი ტერო-
რისტი ბასაევი. შემდეგ ასევე „უცხოურ“ დაზვერვაზე რომ
მუშაობდა. ამრიგად, სანამ არსებობს იმპერიალისტური
იდეოლოგია და მატერიალური დოვლათის წარმოებისა და
განაწილების მონოპოლისტური ხერხი და ამის შესაბამისი
ნაირსახეობა – ნაიძულევი რელიგია, რაც სახელმწიფოს
დიქტატურას წარმოადგენს, ტერორი არ აღმოიფხვრება.

ბუნებრივია, იბადება კითხვა: რა დიქტატურა დამყარ-
და რუსეთში? საიდუმლო როდია, რომ რუსეთში არსებობს
კორუფციული დიქტატურა, რომელიც ნაციონალისტურად
განწყობილ ელემენტებთანაა შემზრდილი. მაგრამ ასეთი
საზოგადოება დიდხანს ვერ გაძლებს. ასევე შეუძლებელია

დააკონსერვო შექმნილი მდგომარეობა. ცელილებები რუსეთის მომავალი თაობისათვის ობიექტური აუცილებლობაა. საკითხი მხოლოდ იმაში მდგომარეობს, თუ როდის მოხდება ეს. მოვლენათა განვითარება გვიჩვენებს, რომ ჭეშმარიტად დემოკრატიული¹ რუსეთისაკენ მოძრაობა გარდაუვალია და რომ ამისათვის უკვე შექმნილია საჭირო პირობები.

დასასრულ უნდა ითქვას: სახელმწიფოს, ხელისუფლებისა და საზოგადოების ბუნება მიდრეკილია შეთქმულებებისა და გეროროისადმი იმიგომ, რომ სამწუსხაროდ, ღლესღლეობით ჯერ კიდეე ასეთია თვით ადამიანის მამოდრავებელი ბუნება, და იმისათვის, რომ გეროროიზმი დაეამარცხოთ, ეს ბუნება უნდა შეეცვალოთ.

ჩვენი ღლეუბი

ბევრნი კითხულობენ: რა არის ვლადიმერ პუტინის მმართველობის საიდუმლო, როგორია მისი, როგორც რუსეთის სახელმწიფოს მეთაურის ისტორიული როლი? ვერც ერთი ექსპერტი ან ისტორიკოსი ღლეს ვერ გასცემს ცალსახა პასუხს ამ კითხვას. პუტინის მოღვაწეობა ათწლეულების შემდეგ შეფასდება. მაგრამ, მისი საქმიანობის ზოგადი სტატიკური სურათი ღლესაც შეგვიძლია წარმოვსახოთ.

პუტინი, უწინარეს ყოვლისა, არის თავისი ერის, თავისი ღროისა და რუსეთის ისტორიის გამორჩეული წარმომადგენელი. მან შეძლო ის, რაც ვერ შეძლო სტალინის შემდგომ ხანაში სახელმწიფოს ვერც ერთმა ხელმძღვანელმა: მან აღადგინა სახელმწიფოს კონგროლი საზოგადოებისადმი ხალხის უმრავლესობის მხარდაჭერით, შეინარჩუნა თანამედროვე სახელმწიფოებრიობის ყველა ატრიბუტი — კონსტიტუცია, ოპო-

¹ ჭეშმარიტი დემოკრატია — ეს არის მოქალაქეთა კონსტიტუციური უფლებების რეალური დაცვა, საქმით, და არა სიყვეთ.

ზიცია, სიგყვის, მეწარმეობის თავისუფლება და ყოველივე ეს – დადგენილი წესის ფარგლებში. მშვიდად და დარბაისლურად აგრძნობინა ყველას, უწინარეს ყოვლისა, ოლიგარქებს, ვინ არის მთავარი, ვინ არის ოჯახის პატრონი. ამასთან, არ დაუტოვა თავის ოპონენტებს არავითარი არგუმენტი პრევენზიებისათვის, მგრები კი დაუნდობლად ამხილა.

საშინაო პოლიტიკაში პუტინის ძირითადი პოსტულატი გახდა ეკონომიკა. აქ მან თავი გამოიჩინა როგორც ნამდვილმა ბიზნესმენმა. სახელმწიფო მშენებელობის საკეთილდღეოდ რუსეთის ბუნებრივ სიმდიდრეთა გამოყენება მისთვის იქცა ქვაკუთხედად ქვეყნის ეკონომიკური განვითარებისა, რომელმაც აიძულა დასავლეთი, გამხდარიყო რუსეთის პარტნიორი, შექმნა მმართველობის მძლავრი ფინანსური ბერკეტი. მან გაათავისუფლა რუსეთი უცხოეთის ვალებისაგან და დაიხსნა იგი დასავლეთის კაბალური უღლისაგან. საგარეო-პოლიტიკურ სფეროში პუტინი კონფრონტაციაში კი არ უდგება შესაძლო მოწინააღმდეგეებს, არამედ აწარმოებს მათთან დიალოგს. საერთაშორისო ინტეგრაციის და შემდეგ, მსოფლიოს გარდაუვალი გლობალიზაციის პირობებში ეს არის გარე სამყაროსთან ურთიერთობის საუკეთესო მეთოდი. საბჭოურ წარსულს პუტინი პატივისცემით ეკიდება, დსთ-ს ქვეყნების მიმართ – პრაგმატულია. საგულისხმოა ის გარემოება, რომ პუტინმა პირველად რუსეთის სახელმწიფოს მეთაურთა ოთხმოცი წლის ისტორიის მანძილზე – არ დაუწყო გმობა თავის არც ერთ წინამორბედს.

პუტინის ხანაში უდავოდ გაიზარდა რუსეთის გავლენა საერთაშორისო ასპარეზზე. განა შეიძლება ედავო მოყვანილ მონაცემებს? დიახ, შეიძლება, მაგრამ ძნელია. არის ნაკლოვანებანი პუტინის მმართველობაში? დიახ, არის, მაგალითად, არ აღმოუხვრილა კორუფცია. იგი ჯერ კიდევ ამუხრუჭებს საზოგადოების განვითარებას (არის სხვა მინუსებიც, მაგრამ პლუსები მეტია). მაგრამ, განა შეიძლებოდა ეს აღმოუხვრილიყო ასეთ მოკლე ვადაში? ალბათ, არა! მთავარია, რომ ამ

და სხვა ამოცანების გადაწყვეტა სურს ხალხს, და სურს, რომ პუტინი ხელისუფლების საჭესთან დარჩეს. ღღეს გამოთქვამენ სხვადასხვა მოსაზრებებს და ვერსიებს, თუ როგორ არის შესაძლებელი პუტინისთვის ძალაუფლების შენარჩუნება.

იქმნება შთაბეჭდილება, რომ ამაღლას ეშინია, დარჩეს უპუტინოდ, ვინაიდან ამაღლა, როგორც ჩანს, ფიქრობს, რომ მისი წასვლის შემდეგ ძალაუფლების შექმნილი ვერტიკალი შეიძლება ჩამოინგრეს და ისინი ნანგრევებში მოჰყვნენ. ეშინია პუტინს, პრეზიდენტის ძალაუფლების გარეშე დარჩეს? არა, ძალაუფლება მას უკვე აწუხებს, მას სურს ოჯახური სიმყუდროვე და სიმშვიდე. უდავოა, მისი პოლიტიკური კაპიტალი სულ მალე ერთობ ავტორიტეტული გახდება და ამას ეფუძნება შემდეგი ვერსია.

პუტინმა უკანასკნელ მომენტში ყურად იღო ხალხის თხოვნა და რეჟერენდუმის გზით, გამონაკლისის სახით, კონსტიტუციის მეუცვლელად (რუზველტის მაგალითისა-მებრ) შეიძლება დარჩეს შემდეგი ვადით. მაგრამ ამისათვის საკმარისი საფუძველი არ არსებობს. ქვეყანაში ყველაფერი მშვიდადაა, არ არის ქაოსი, არ არის სამხედრო მდგომარეობა და საგანგებო სიტუაცია. შეიძლება ისინი შეიქმნას? შეიძლება, მაგრამ საშიშია: შედეგები განუჭვრეტელი იქნება. შეუძლია პუტინს, ასეთი დიდი პოლიტიკური გამოცდილების მოღვაწეს, წაეიდეს ამაზე? ნაკლებად მოსალოდნელია. ალბათ, არა.

პუტინი გოვებს თავის პოსტს, ხალხი აირჩევს რუსეთის ნომინალურ პრეზიდენტს, რომელიც გარკვეული ხნის შემდეგ მოიხსნის უფლებამოსილებას, გაიმართება ვადამდელი არჩევნები. ვადამდელ არჩევნებში კელავ გავა პუტინი და მართავს ქვეყანას ოთხი-რვა წლის მანძილზე – არც კონსტიტუცია ირღვევა და საერთაშორისო გაერთიანებაჲ კმაყოფილია. შესაძლებელია ასეთი ვარიანტი? დიას, შესაძლებელია, მაგრამ ნაკლებად არის სარწმუნო. როგორც ამბობენ, „ოლიმპოდან არ ჩამოდიან, ოლიმპოდან ჩამოსული უკან არ ბრუნდება“.

პუტინი კვარცხლბეკიდან ყოველგვარი პირობის წამოყენებლად ჩამოდის, მიდის „თავესუფალ ნაოსნობაში“. ეს მისაღებია მისთვის, მაგრამ ნაკლებად სარწმუნოა, ვინაიდან ამ წლებში შეძენილ კაპიტალს აქვს თავისი პოტენციალი და ასე უბრალოდ ვერ გაქრება. ეს ბუნების კანონია. რომ გაქრეს? არა!

პუტინი ამთავრებს საპრეზიდენტო კარიერას, ხდება უმრავლესობის პარტიის ლიდერი და მამასადამე, ერის ლიდერი. გავლენას ახდენს დიდმნიშვნელოვან სახელმწიფო გადაწყვეტილებათა მიღებაზე. ეს ვერსია ყველაზე უფრო სარწმუნოა.

პუტინი, როგორც პარტიული უმრავლესობის ლიდერი, ხდება მთავრობის თავმჯდომარე და არსებითად, ქვეყანას ხელმძღვანელობს და ეს მისაღები ვერსიაა.

პუტინმა ოსტაგურად შექმნა სიგუაცია, რომლის დროსაც მისი წასვლით არ არის დაინტერესებული საზოგადოების შედარებითი უმრავლესობა. მან პრაქტიკულად არ დაუტოვა არავითარი შანსი თავის მოწინააღმდეგეებს და მის რეკომენდაციას პრეზიდენტობის მომავალ კანდიდატთან დაკავშირებით გაიზიარებენ ამომრჩეველები.

ერთ-ერთი ყველაზე დიდი ინტრიგა გახდა პუტინის ადგილმონაცვლის ვინაობა. არსებობს რამდენიმე დაჯგუფება და სახელი, მაგრამ პუტინისათვის მთავარია კანდიდატი, რომელიც განაგრძობს მის პოლიტიკას და არ შეიბოჭავს თავს პარტიული ვალდებულებებით. ყველა კანდიდატურას შორის დ.ა. მედვედევი გამოიკვეთა.

ამრიგად, პუტინის ეპოქას ბევრი დადებითი რამ ახასიათებს, მაგრამ არის კითხვები, რომლებზეც პასუხი ვერ მიგვიღია. ამ კითხვებზე პასუხის გაცემა პუტინმა საზოგადოებას გადმოულოცა – გაიაზროს და უპასუხოს. მაგრამ ნათქვამია, „დრონი მეფობენ და არა მეფენიო“. დრო, დრო გვიჩვენებს ყველაფერს.

შეთქმულებები და გერორი რუსეთის ისგორიაში – მსოფლიო ისგორიის გერორიზმის ერთ-ერთი რგოლი

ცნებები „გერორი“ და „შეთქმულება“ ისგორიაში ახალი არ არის: მსოფლშეგრძნების შეუთავსებლობას დროდადრო არაერთგზის გამოუწვევია გააუთრებული სისხლისმღვრელი შეგაკებანი, რომლებიც განათლებულ XXI საუკუნეს არ უნდა დაავიწყდეს. საუკუნეთა მანძილზე მიმდინარეობს დავა, როგორ განეასხვაოთ ჭეშმარიტება, რომელიც ასეთად გეჩვენება ადამიანის სამრისის თვალთ, ნამდვილი ჭეშმარიტებისაგან, რომელიც ასეთია ადამიანის რწმენის წყალობით.

ნეგარი ავგუსტინე ამგკიცებდა, რომ სულში ბოროტების სათავეა თვითნებობა. გადაწყვეტილების მიღების მსრივ თავისუფალი ნება იმის მიზეზი ხდება, რომ ადამიანი ბოროტებას სჩადის. ამ ბრძოლის შედეგი გახდა კაცობრიობის გრანდიოზული განხეთქილება, რომელმაც გერორიზმამდე მიგვიყვანა.

მსოფლშეგრძნების შეუთავსებლობა ყოველთვის გადაიბრდებოდა ხოლმე უსასტიკეს შეგაკებებად. აი, ზოგიერთი მათგანი: 416 წ. - სიკვდილით დასჯის შემოღება კერპთათვის მსხვერპლშეწირვის გამო; 1022 წ. – ერეგიკოსთა პირველი მასობრივი სიკვდილით დასჯა ორლენში; 1144 და 1165 წწ. – კატართა ერესის ჩახშობა; 1099, 1147, 1159 1204 წწ. ჯვაროსნული ლაშქრობები; 1111 წ. – ნეგარი ბასილის დაწვა; 1314 წ. – გამპლიერთა ორდენის განადგურება; 1415 წ. – იან პუსის დაწვა; 1431 წ.- ეანა დარკის სიკვდილით დასჯა; 1233 წ. – ინკეიზიციის შექმნა ლანგედოკში ერესთან საბრძოლველად; 1442 წ. - პროცესები ჯადოქრების წინააღმ-

დღე; 1548 წ. – რელიგიური ომების დაწყება გერმანიაში; 1592 წ. – ბართლომეს ღამე საფურანგეთში; 1595 წ.- კაზაკთა აჯანყება უნიის წინააღმდეგ; 1648 წ. - ბოგდან ხმელნიცკის აჯანყება; 1640-1660 წწ. – რევოლუცია ინგლისში; 1775-1788 წწ. - ომი ამერიკის დამოუკიდებლობისათვის და აშშ შექმნა. XX საუკუნის დამლევს – XXI საუკუნის დამლევს მოვლენები, მათ შორის, საერთაშორისო გერორიზმად წოდებულნი: პირველი და მეორე მსოფლიო ომები, ეროვნულ-განმათავისუფლებელი რევოლუციები ევროპაში, აზიაში, აფრიკაში, გერაქტები ნიუ-იორკში, მოსკოვში, ერაყსა და მთელ რიგ სხვა ქვეყნებში.

დღეს რუსეთი, ისე როგორც მთელი მსოფლიო, ცივილიზაციის ახალ ეტაპზე იმყოფება და ამიგომ მილიონობით ადამიანის, მთელი ქვეყნებისა და ერების მსოფლშეგრძნება, რომლებსაც ვერ უპოვიათ აღილი ახალ სამყაროში, ძალზე ხისგად იცვლება. მაშასადამე, დღეს გერორიზმი უნდა განვიხილოთ, როგორც კაცობრიობის განვითარების გზის ერთ-ერთი ჩიხი და მისი ბუნებრივი გამოსატყულება. გამოსავალი ერთია – მსოფლიო საკაცობრიო თანხმობა. წმიდა წყლის ძალადობრივ მოქმედებათა უპერსპექტივობა და მცდარობა აშკარაა.

შინაარსი

თავი I. XX-საუკუნეზე

გერორიზმი და სახელმწიფოების მეთაურთა სპეცსამსახურები.....	9
ივანე IV-ის (მრისხანეს) გერორი.....	16
შოთიანობის ხანის გერორი.....	24
შეთქმულებანი პეტრე I-ის წინააღმდეგ	31
პეტრე III-ს მკვლელობა – პოლიტიკური ტერაქტი	41
პავლე I-ის მკვლელობა – საერთაშორისო გერორიზმის გამოვლინება.....	48
ალექსანდრე II-ს მკვლელობა – გერორიზმის რევოლუციური გამოვლინება.....	60

თავი II. XX საუკუნის ტერაქტები

ბოგოლეპოვი, პლევე, ვიგე, დუბასოვი	69
პეტრე სტოლიპინის მკვლელობა.....	76
პროვოკატორ გ.ა. გაპონის მკვლელობა	87
რასპუტინის მკვლელობა – პოლიტიკური ჯაშუშობა.....	91

თავი III. ტერორიზმის ღამჯაშუები მეფის საიდუმლო პოლიციის წრეებში

აზეფის საქმე.....	103
-------------------	-----

საიდუმლო ინსპექციის მთავარი ინსპექტორის სუდეიკინის მკვლელობა.....	109
რაჩკოვსკი – გეროორისგ-პროვოკატორი, საფრანგეთის დაზვერვის აგენტი	114
ქალისკაბიანი – პროვოკატორთა მეფე.....	117

თავი IV. საბჭოთა ეპოქა

ბერჟინსკის მომზადებული ტერაქტი ვ. ი. ლენინის წინააღმდეგ	123
„სტალინური რეპრესიების“ შესახებ	130
მარშალთა საქმე.....	145
მოლოტოვის ცოლის პოლინა ჟემჩუჟინას საქმე და „ექიმთა საქმე“	156
სტალინის მკვლელობა – საუკუნის საიდუმლო.....	167
საკადრო გადაწყვეტილებანი.....	195
ხრუშჩოვის შეთქმულებრივი საქმიანობის შესახებ	207
შეთქმულება ბრეჟნევის წინააღმდეგ.....	223
თავდასხმა ბრეჟნევზე, ტერაქტები მაშეროვისა და ელცინის წინააღმდეგ.....	229
აშშ ცენტრალური სადაზვერვო სამმართველო და რუსეთი.....	233

თავი V. XX-საუკუნის 90-იანი წლები

გორბაჩოვის შეთქმულება.....	243
ელცინის შეთქმულება	259

ჩეჩნური ტერორი.....	268
შეთქმულება შეიარაღებული ძალების წინააღმდეგ	273

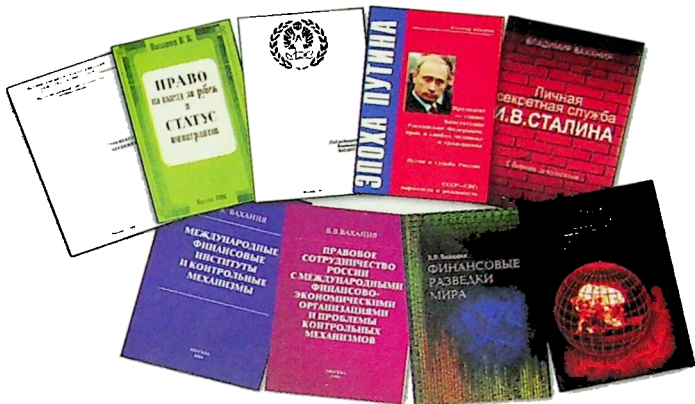
თავი VI. XXI-საუკუნის ღამეებს

კორუფციის ტერორი.....	287
ძალაუფლების ბუნება და ტერორიზმი.....	291
ჩვენი დღეები	296

დასკვნა

შეთქმულებები და ტერორი რუსეთის ისტორიაში – მსოფლიო ისტორიის ტერორიზმის ერთ-ერთი რგოლი...	300
---	-----

ვლადიმერ ბესარიონის ძე ვახანია ავტორია ბევრი საინტერესო იურიდიული, სოციალურ-ისტორიული, ფინანსურ-ეკონომიკური და პოლიტიკური შინაარსის ნაწარმოების და პუბლიკაციისა, რომლებშიც მწვავედ არის წარმოდგენილი საზოგადოების ცხოვრების მიმდინარე საკითხების პრობლემატიკა საარქიეო წყაროებისა და დოკუმენტების ანალიზის საფუძველზე.

უსაფრთხოების, თავდაცვისა და მართლწესრიგის პრობლემათა აკადემიის აკადემიკოსის დიპლომის გადაცემა, ქ. მოსკოვი, 2005 წ.

2003 წლის 8-25 ოქტომბერს მოეწყო უპრეცედენტო საზოგადოებრივი აქციები, რომლებსაც არ მოეპოვებათ ანალოგი რუსეთის ისტორიაში:

- უბინაო ოფიცერთა მარშ-ლაშქრობა სმოლენსკ-მოსკოვი, რომლის შედეგად ქვეყნის ხელმძღვანელობისა და საზოგადოებრიობის ყურადღება მიეპყრო სამხედრო მოსამსახურეებისა და სამართალდამცველი ორგანოების თანამშრომლების ოჯახთა უბინაობის პრობლემას;

- სრულიად რუსეთის ფორუმი უბინაო სამხედრო მოსამსახურეებისა და სამართალდამცველი ორგანოების თანამშრომლების ბინით უზრუნველყოფის საკითხებზე, რომლებზეც მწვავედ გაქვდრდა რუსეთის ფედერაციის ძალოვანი სტრუქტურების თანამშრომელთა საცხოვრებელი ბინით უზრუნველყოფის პრობლემები და დაისახა მათი გადაჭრის გზები.

Марш-поход бездомных офицеров

Товарищ!

570 тысяч семей действующих и уволенных в запас военнослужащих, сотрудников правоохранительных органов не имеют жилья. Это более двух миллионов россиян. И количество бездомных защитников Родины и правопорядка увеличивается каждый год на десятки тысяч. Никто в стране не знает, какие конкретно чиновники отвечают за обеспечение нас квартирами.

Х в а т и т! Мы больше не можем молча ждать решения наших проблем. Мы требуем кардинальных решений.

В Москве в Колонном зале Дома Союзов 23-26 октября состоится Всероссийский форум по проблемам обеспечения жильем бесквартирных военнослужащих и сотрудников правоохранительных органов.

В поддержку Всероссийского Форума мы, бесквартирные военные и сотрудники правопорядка, приняли решение провести социальную акцию - **марш-поход от города-героя Смоленска до города-героя Москвы под девизом «бездомным защитникам Родины и правопорядка - жилье».**

Поход начнем 7 октября 2003 года в 11.00. Маршрут: Смоленск, Ярцево, Сафоново, Вязьма, Гагарин, Бородино, Можайск, Москва. Это 400 километров. Это трудный путь. Ты должен его пройти!

У тебя нет квартиры?

Тебе не безразлична судьба армии?

Ты думаешь о будущем своем и страны?

Становись в строй!

მარშ-ლაშქრობამ ქალაქ სმოლენსკში აიღო სტარგი.

ხსოვნის გვირგვინი მიიტანეს მარადიულ ცეცხლთან.

პირველი კილომეტრები ყველაზე ძნელი გამოდგა...

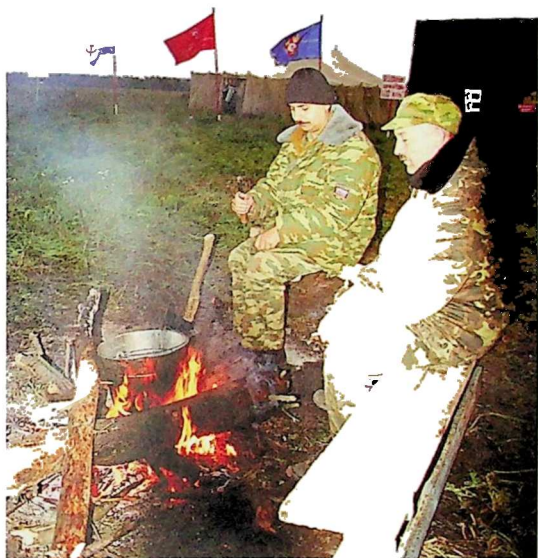
**მარშ-ლაშქრობის მონაწილეებმა 400 კილომეტრი გაიარეს ფეხით
ბრესტ-მოსკოვის გზაზე.**

მთელი მარშრუტის მანძილზე გვირგვინებით და ყვავილებით ამკობდნენ მემორიალებსა და ძეგლებს, წესრიგში მოჰყავდათ მათი ტერიტორია...

მარშის მონაწილენი ინტერვიუს აძლევენ ჟურნალისტებს
მთელ მარშრუტზე...

სამხედრო წრთობა ეხმარებოდა ლაშქრობის მონაწილეებს
ყოველ კილომეტრზე...

მარშ-ლაშქრობის მონაწილენი ერთმანეთს ენაცულებიან და ფეხით უახლოვდებიან მოსკოვს...

უკანასკნელი მიგინგი და ხსოვნის გვირგვინით შემკობის ცერემონიალი
გამართეს მარშ-ლაშქრობის მონაწილეებმა ქალაქ ოდინოვოში.

უბინაო ოფიცერთა სმო-
ლენსკ-მოსკოვის მარშ-ლაშ-
ქრობის შედეგად ქვეყნის
ხელმძღვანელობისა და სა-
ზოგადოებრიობის ყურადღე-
ბა მიეპყრო სამხედრო
მოსამსახურეთა და სამარ-
თალდაბრუნების ორგანოების
თანამშრომელთა ოჯახების
საცხოვრებელი ბინით უზრუნ-
ველყოფის პრობლემას.

ПАТРИАРХ МОСКОВСКИЙ И ВСЕЯ РУСИ
АЛЕКСИЙ

04 сентября 2003 г.
4642

ПРЕЗИДЕНТ Частный пер

**ПРЕДСЕДАТЕЛЮ ПРОФСОЮЗА
ВОЕННОСЛУЖАЩИХ И СОТРУДНИКОВ ПРАВООХРАНИТЕЛЬНЫХ ОРГАНОВ,
РУКОВОДИТЕЛЮ ОРГКОМИТЕТА
В.В. ВАХАНИЯ**

Уважаемый Владимир Виссарионович!

Ваше письмо, в котором Вы сообщаете о проведении в Москве Всероссийского Форума по проблеме обеспечения жильем бесквартирных военнослужащих и сотрудников правоохранительных органов. Нами получено.

Считаю проведение данного Совещания своевременным и актуальным. Надо общими усилиями сделать все, чтобы люди в погонах имели достойные условия жизни.

В этом направлении работает и Всероссийский национальный военный Фонд, который мне поручено возглавить.

Да благословит Господь труды Ваши на предстоящем Форуме. К сожалению, не смогу лично принять участие в работе Форума, но представитель Русской Православной Церкви примет в нем участие.

С уважением,

ПАТРИАРХ МОСКОВСКИЙ И ВСЕЯ РУСИ

სრულიად რუსეთის უბინაო ოფიცერთა და სამართალდამცველი ორგანოების თანამშრომელთა საცხოვრებელი ბინით უზრუნველყოფის საკითხებისადმი მიძღვნილმა ფორუმმა მწვავედ გააქვარა რუსეთის ფედერაციის ძალოვანი სტრუქტურების თანამშრომელთა ბინით უზრუნველყოფის პრობლემები და დასახა ამ პრობლემათა გადაჭრის გზები.

ვ. ვახანია

ბ. ალაშვილი

ო. შველიძე

ს. ივანოვი

ჟურნალისტთა სახლში გამართულმა პრესკონფერენციამ გამოხატა სხვადასხვა თვალსაზრისი პრობლემაზე.

ПРОФЕССИОНАЛЬНЫЙ СОЮЗ ВОЕННОСЛУЖАЩИХ
И СОТРУДНИКОВ ПРАВООХРАНИТЕЛЬНЫХ ОРГАНОВ
МОСКОВСКОЙ ОБЛАСТИ

Материалы Всероссийского форума
по проблемам обеспечения жильем
бесквартирных военнослужащих и
сотрудников правоохранительных
органов

24-25 октября 2003 года
Москва

სრულიად რუსეთის ფორუმი გახდა პირველი საზოგადოებრივი აქცია,
რომელმაც მწვავედ წარმოაჩინა საცხოვრებელი ბინის პრობლემა
მთელ ქვეყანაში...

2004 წლის 20 სექტემბერ - 4 ნოემბერს მოეწყო მასშტაბური საერთაშორისო მშვიდობისმყოფლური აქცია, მშვიდობის მარში – “კავკასიაში ცხელი წერტილები არ უნდა იყოს!”, რომელიც მიეძღვნა 1941-1945 წწ. დიდ სამამულო ომში გამარჯვების 60 წლისთავს. მარშში მონაწილეობდნენ მეორე მსოფლიო ომის, ლოკალური ომებისა და სამხედრო კონფლიქტების ვეტერანები, რუსეთისა და დსთ ქვეყნების საზოგადოებრივი, სპორტული და რელიგიური ორგანიზაციების წარმომადგენლები. მარშის მონაწილეებმა გაიარეს 10000 კილომეტრზე მეტი – 40 ქალაქი და დასახლებული პუნქტი. 43 დღეში მოეწყო ათობით შეხვედრა, მიტინგი, თათბირი, რომლებზეც განიხილავდნენ კომპლექსური სიტუაციების მშვიდობიანი გადაწყვეტის გზებს.

МЕЖДУНАРОДНАЯ МИРОТВОРЧЕСКАЯ АКЦИЯ

К 60-ЛЕТИЮ ПОБЕДЫ

“НЕТ - ГОРЯЧИМ ТОЧКАМ НА КAVKAZE!”

НАШИ ДЕДЫ

ВОЕВАЛИ ВМЕСТЕ.

НЕ ДАДИМ НАШИМ ДЕТЯМ СТАТЬ ВРАГАМИ!

Более 10 лет Кавказ является местом межнациональной, межэтнической розни, кровопролитных войн, религиозного экстремизма, сепаратизма и терроризма

Что дали нам чеченский, осетино-ингушский, осетино-грузинский, грузино-абхазский и армяно-азербайджанский (Нагорно-Карабахский) конфликты?

Десятки тысяч жертв среди мирного населения...

Гибель молодых ребят и слезы матерей...

Миллионы беженцев...

Сотни разрушенных городов и сел...

Миллиарды рублей ущерба...

Ненавистью и злобой проникнуты отношения некогда братских народов, и этому нет конца!

ОСТАНОВИМ ЭТО БЕЗУМИЕ!

ВОССТАНОВИМ МИР НА KAVKAZE!

ДРУЖБУ МЕЖДУ НАРОДАМИ!

В поддержку Международной Миротворческой Акции и международной Конференции “За мирное разрешение конфликтов на Кавказе!” Мы приняли решение пройти маршем по маршруту *Москва - Тула - Орел - Курск - Ростов-на-Дону - Краснодар - Майкоп - Сочи - Новый Афон - Сухуми - Зугдиди - Кутаиси - Гори - Тбилиси - Ереван - Баку - Магачкава - Владикавказ - Назрань - Нальчик - Ставрополь - Москва*.

Поход под девизом “Мир народам Кавказа” начнем 20 сентября 2004 года, в 12.00 часов у музея Великой Отечественной войны на Поклонной Горе.

Если ты думаешь о будущем своих детей и страны, в которой живешь.....

ПРИСОЕДИНЯЙСЯ!

Нам нужен **ТВОЙ ГОЛОС!**

ТВОЕ МНЕНИЕ!

ТВОЕ УЧАСТИЕ!

Оргкомитет

Штаб-квартира Оргкомитета

121170, г.Москва, ул. Поклонная, д.15 «А»

Тел./факс: 148 15 02, 148 24 05

E-mail: mi-kavkaz@mail.ru

Российская Ассоциация Героев

Россия, 119019, г. Москва, Новый Арбат 21, офис 2026-2030. Тел.: 291-32-58, тел./факс: 291-32-63

-33- *мощь* *дого* г.

№ 3/14-908

ка. № 043-МНА с ВСС

Председателю Оргкомитета
Международной миротворческой акции
«Нет - горячим точкам на Кавказе»
В.В.Вахания

Уважаемый Владимир Виссарионович!

Российская Ассоциация Героев благодарит Вас за оказанную честь принять участие в Международной миротворческой акции «Нет - горячим точкам на Кавказе».

Мы считаем, что акции подобного рода имеют большой общественно-политический резонанс и мы с большим удовлетворением делегируем своего представителя постоянным членом Оргкомитета Акции Героя России Сивко Вячеслава Владимировича.

С уважением,

Президент
Российской Ассоциации Героев
генерал армии

В.И.Варенников

ФЕДЕРАЛЬНОЕ СОБРАНИЕ РОССИЙСКОЙ ФЕДЕРАЦИИ
ГОСУДАРСТВЕННАЯ ДУМА

ДЕПУТАТ
ГОСУДАРСТВЕННОЙ ДУМЫ
четвертого созыва (2004–2007)

№ 18-Сектор 2004 г.

№ 11-160

Сопредседателям оргкомитета
Международной миротворческой
акции "Нет горячим точкам на
Кавказе!"

В.В.ВАХАНИЯ,
В.М.ЖУХРАЙ

121170, Москва, ул.Поклонная, д.15-а

Уважаемые товарищи!

По предложениям, изложенным в Вашем письме № 192-ММА от 12 сентября 2004, выражаю свою полную поддержку и солидарность с Вашей акцией.

Безусловно, в результате сложившейся за последние годы террористической угрозы назрела крайняя необходимость в объединительных шагах, направленных на достижение межнационального согласия и сплочения наций.

Желаю Вам успеха в организации и проведении Международной миротворческой акции "Нет - горячим точкам на Кавказе!". Надеюсь, что такая благородная миссия - через обращение к истокам сплоченности, дружбы и взаимопомощи народов способствовать установлению прочного мира и недопущению внутренних и межгосударственных конфликтов найдет огромное количество единомышленников и приверженцев, что в свою очередь позволит дать отпор террору и послужит началом стабилизации ситуации в горячих точках нашей страны и мира.

С уважением,

Н.И.Елерский.

აქციაში დიდი რეზონანსი ჰქონდა მარშრუტის გზის ყოველ რეგიონში და
მთლიანად ფედერალურ დონეზე.

ერთ-ერთი ამოცანა, რომელიც აქციის მონაწილეებს ჰქონდათ დასახული, ის იყო, რომ შეესრულებინათ გამარჯვების ბაირახტრების სერეანგ მიხეილ ეგოროვისა და უმცროსი სერეანგის მედიკონ ქანთარიას უკანასკნელი ნება – ერთი მიწა დაეყარათ გულზე ორივესთვის.

აქციის მონაწილეებს, რომლებიც გმირი ქალაქიდან სმოლენსკიდან წამოვიდნენ მოჰქონდათ მიხეილ ეგოროვის საფლავიდან აღებული მიწა და იასამნის ნერგი, რათა დაერგათ იგი ეგოროვის ძმადნაფიცის საფლავზე დაბა ჯეარში.

მოსკოეში, მარშრუტის ძირითადი ნაწილის წინ, გაიმართა მეორე მსოფლიო ომის ვეტერანთა ისტორიული ფოტოსურათების გამოფენა.

მოსკოვის პოკლონაია გორაზე – სათაყუანო მთაზე 2004 წლის
20 სექტემბერს მარშის მონაწილეთა მიტინგი გაიმართა.

ტულა. 20-22. 09. 2004.

ორიოლი. 22-23. 09. 2004.

კურსკი. 23. 09. 2004.

გულითადად ხვდებოდნენ მარშის მონაწილეებს ყველა ქალაქში,
რომლებსაც გზად გადიოდნენ.

კურსკი. 24. 09. 2004.

ნოვოროსიისკი. 25-28. 09. 2004.

მარშრუტის ყველა გაჩერებაზე მონაწილენი მიგინგებს აწყობდნენ, გვირგვინებითა და ყვავილებით ამკობდნენ სამახსოვრო აღგზილებს.

З А Я В Л Е Н И Е
УЧАСТНИКОВ МАРША ПАМЯТИ – МАРША МИРА
МЕЖДУНАРОДНОЙ МИРОТВОРЧЕСКОЙ АКЦИИ
ПОСВЯЩЕННОЙ 60-ЛЕТИЮ ПОБЕДЫ В ВЕЛИКОЙ ОТЕЧЕСТВЕННОЙ ВОЙНЕ
И ОКОНЧАНИЯ ВТОРОЙ МИРОВОЙ ВОЙНЫ

«Нет – горячим точкам на Кавказе!»

К НАРОДАМ И ПРАВИТЕЛЬСТВАМ
ГОСУДАРСТВ КАВКАЗА
И ВСЕГО МИРОВОГО СООБЩЕСТВА

27 сентября 2004 г.

г. Новороссийск

Мы, участники Марша памяти – марша мира международной миротворческой акции «Нет – горячим точкам на Кавказе», скорбя по всем воинам, павшим в годы Второй мировой войны в борьбе против фашизма, вне зависимости от их вероисповедания, национальности и гражданства, заявляем гневный протест сообщникам, пособникам, подстрекателям, исполнителям и заказчикам всех внутригосударственных и международных актов насилия, экстремизма, сепаратизма и терроризма, направленных на разжигание религиозной и национальной вражды.

Призываем все народы мира и каждого человека лично объединиться и поставить прочный заслон бесчеловечным действиям, приводящим к убийствам ни в чём не повинного мирного населения.

Руководитель Марша,
сопредседатель Оргкомитета,
доктор юридических наук

V. V. Vakhania

В.В. ВАХАНИЯ

Генерал-майор

V. P. Tkachenko

В.П. ТКАЧЕНКО

Генерал-майор авиации

A. I. Topchii

А.И. ТОПЧИЙ

Ветеран
Великой Отечественной войны,
полковник

A. N. Selionin

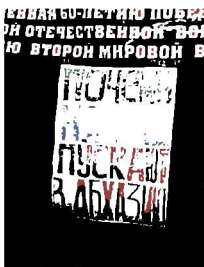
А.Н. СЕЛЮНИН

ნოვოროსისკი. 25-28. 09. 2004.

სოჭი. 03-04. 10. 2004.

მარშის მონაწილეებმა შეაგროვეს რუსეთის მოქალაქეთა 5 ათასზე მეტი ხელმოწერა აქციისა და მარშის მხარდასაჭერად. მარშის დროშებთან და ალმებთან ერთად ფრიალებდა კავკასიის რეგიონის ყველა სუბიექტის, რუსეთის ფედერაციის, კავკასიისა და ამიერკავკასიის ქვეყნების დროშები

დაბა ვესიოლოე. 05. 10. 2004.

О Б Р А Щ Е Н И Е
УЧАСТНИКОВ МАРША ПАМЯТИ – МАРША МИРА
МЕЖДУНАРОДНОЙ МИРОТВОРЧЕСКОЙ АКЦИИ
ПОСВЯЩЕННОЙ 60-ЛЕТИЮ ПОБЕДЫ В ВЕЛИКОЙ ОТЕЧЕСТВЕННОЙ ВОЙНЕ
И ОКОНЧАНИЯ ВТОРОЙ МИРОВОЙ ВОЙНЫ

«Нет – горячим точкам на Кавказе!»

К НАРОДАМ КАВКАЗА, ПОСТРАДАВШИМ ОТ
ВООРУЖЕННЫХ КОНФЛИКТОВ

14 октября 2004 г.

г. Грозный Чеченская Республика

Мы, участники Марша памяти – марша мира международной миротворческой акции «Нет – горячим точкам на Кавказе», в честь памяти воинов павших в годы Великой Отечественной войны и в целях установления мира обращаемся:

«К русскому, армянскому, азербайджанскому, грузинскому, ингушскому, осетинскому, дагестанскому, чеченскому, абхазскому и другим народам Кавказа, пострадавшим во время вооруженных конфликтов, унесших жизни тысяч людей и выражаем солидарность и понимание в общей происшедшей трагедии».

Мы вместе с вами скорбим и обращаемся к вам с просьбой:

- «Не проявлять агрессию друг к другу, отказаться от злобы, ненависти, мести, недоверия и находить пути примирения и всепрощения ради нашего общего мирного будущего».

От имени участников Марша Мира – Марша Памяти:

Руководитель Марша,
сопредседатель Оргкомитета,
доктор юридических наук

В.В. ВАХАНИЯ

Сын Мелитона Кантария

Ш.М. КАНТАРИЯ

Ветеран Великой
Отечественной войны
полковник

А.Н. СЕЛЮНИН

Президент Ассоциации
«Международный
Сверхмарафон»,
Посол Мира

Э.А. ЯКОВЛЕВ

მაპაჩყალა. 13.10. 2004.

გროზნო – თავისუფლების მოედანი

მიგინგი. 14. 10. 2004.

მარშის მონაწილე სამოქალაქო პირნი, რომლებმაც უკანასკნელი 10 წლის მანძილზე პირველად გაიარეს მთელი ჩეჩნეთის რესპუბლიკა მაპაჩყალამდე და უკან.

ელადიკეკაზი. 11. 10. 2004.

ბესლანი - 40 დღე

ბესლანი - 40 დღე

მშვიდობისმყოფელებმა პატივი მიაგეს 1 სექტემბერს სკოლაში
დაღუპულთა ხსოვნას.

საზღვარი ინგუშეთთან

მაგასი - ინგუშეთის დელაქალაქი

ნაზრანი. 12.10. 2004.

გულითადად და თბილად შეხვდა აქციას მოძმე ინგუშეთი.

ელისგა 29. 09. 2004.

ელისგა 30. 09. 2004.

ელაღიკაეკაზი. 12. 10. 2004.

მიტინგები მოსახლეობასთან ერთად, პრესკონფერენცია ქალაქის საზოგადოებრიობასთან, შეხვედრები მინისტრებთან და აღმინისტრაციის მეთაურებთან – მოსახლეობის ყველა ფენაზე გულთან ახლოს მიიტანა აქცია.

О Б Р А Щ Е Н И Е
УЧАСТНИКОВ МАРША ПАМЯТИ – МАРША МИРА
МЕЖДУНАРОДНОЙ МИРОТВОРЧЕСКОЙ АКЦИИ
ПОСЯПЕННОЙ 60-ЛЕТИЮ ПОБЕДЫ В ВЕЛИКОЙ ОТЕЧЕСТВЕННОЙ ВОЙНЫ
И ОКОНЧАНИЯ ВТОРОЙ МИРОВОЙ ВОЙНЫ

«Нет – горячим точкам на Кавказе!»

**К ОБЩЕСТВЕННЫМ, ПОЛИТИЧЕСКИМ,
ГОСУДАРСТВЕННЫМ ДЕЯТЕЛЯМ
ГОСУДАРСТВ КАВКАЗА**

03 октября 2004 г.

г. Сочи

Мы, участники Марша памяти – марша мира Международной миротворческой акции «Нет – горячим точкам на Кавказе», в честь памяти воинов павших в годы Великой Отечественной войны в целях восстановления традиционных дружественных связей и отношений добрососедства обращаемся к общественным, политическим, государственным деятелям и средствам массовой информации государств Кавказа с призывом:

«Воздержаться от выступлений, публикаций материалов и телешения агрессивного, воинствующего, предвзятого и тенденциозного характера, направленных на возникновение и развязывание межнациональной вражды народов Кавказа, ущемление чести и достоинства человеческой личности, невежества и предрассудков неравенства людей разных национальностей и вероисповедания».

От имени участников Марша Мира – Марша Памяти:

Руководитель Марша,
сопредседатель Оргкомитета,
доктор юридических наук

Председатель Союза
Советских Офицеров Кубани,
генерал-майор авиации

Ветеран Великой
Отечественной войны,
полковник

В. Вахания

А.И. Топчий

А.Н. Селюнин

В.В. ВАХАНИЯ

А.И. ТОПЧИЙ

А.Н. СЕЛЮНИН

ურუს მარგანი. 14.10. 2004.

ა. კადიროვის ძეგლის გახსნა

ა. ალხანოვი და ე. ვახანია ა. კადიროვის ძეგლის გახსნაზე. 14.10. 2004.

აჰმად კადიროვის ძეგლის გახსნაზე გაიმართა 2,5-ათასიანი მიტინგი, რომელშიც აქციის მონაწილეებმა აქტიური მონაწილეობა მიიღეს.

გემო ლარსი – მთის გზა... 22.10. 2004.

მშვიდობისმყოფელები პირველ დახმარებას უწევენ მთაში ქვათაცუნისგან დაზარალებულ მოგზაურს. 22. 10. 2004.

აფხაზეთის საზღვარზე. 24. 10. 2004.

გულითადად და მეგობრულად ხვდებოდა მშვიდობისმყოფელებს ქართველი ხალხი...

შოთა ქანთარიას და ელადიმერ ვახანიას ხელთ უპყრიათ საფლავიდან წამოღებული მიწის კურგელი.

ჯვარი. 24. 10. 2004. მელიტონ ქანთარიას საფლავი.

2004 წლის 24 ოქტომბერს გაიმართა მიწის საზეიმო გადასვენება მ. ეგოროვის საფლავიდან მისი ძმადნაფიცის მ. ქანთარიას საფლავზე მელიტონის მშობლიურ დაბა ჯვარში.

მელიტონ ქანთარიას ვაჟმა შოთა ქანთარიამ აქციის მონაწილეებთან ერთად მიიტანა სმოლენსკიდან ჩამოტანლი მიწა და იასაშნის ნერგი მაშის საფლავზე.

უკან გამარჯვების ბაირახგარის შეილმა წაიღო ვაშის ნერგი და მამის საფლავიდან აღებული მიწა.

მიტინგი გორში – იოსებ სტალინის მშობლიურ ქალაქში

ღვინოთი და ხილით შეხედა გორი აქციის მონაწილეებს. 25. 10. 2004.

თანაპოლკელი ფრონტელი მეგობრების შეხვედრა. ზუგდიდი. 25. 10. 2004.

საქართველოს ყველა დასახლებულ პუნქტში რიგითი მოქალაქენი იხსენებდნენ, რა ძმური მეგობრობა ჰქონდათ სსრ კავშირის დროს.

თბილისი. 26. 10. 2004.

შუხველა ეეგერანებთან. 26. 10. 2004.

სამხედრო აკადემია. 26. 10. 2004.

რუსეთის ფედერაციის საელჩო. 28. 10. 2004.

ყაზბეგი. საქართველო-რუსეთის საზღვარი. 30. 10. 2004.

მთის გზებით – შინისაკენ...

მოსკოვი, კრემლი. 01.11 2004.

სმოლენსკი. 04. 11. 2004.
მ. ეგოროვის ქალიშვილ-
მა და მ. ჭანთარიას ეაემა
თავიანთი მამების ნება
აღასრულეს.

2005 წელს ელადიმერ ვახანიას ხელმძღვანელობით დაიწყო მუშაობა მოსკოვის ოლქის ისტორიის მუნიციპალურ რაიონში ლენინ-სნეგიროვის მე-მორიალური კომპლექსის ტერიტორიაზე არქიტექტურულ-სკულპტურული კომპოზიციის აღსამართავად – „ყოელადწმიდა ღვთისმშობელი, წმიდა რუსეთის მფარველი, რომელმაც გაპარჯება მოიგანა 1941-1945 წწ. დიდ სამამულო ომში“. ამ ადგილას მოსკოვის დასაყავად სისხლისმღვრელი ბრძოლები მიმდინარეობდა და სწორედ აქ შეაჩერეს გერმანელ-ფაშის-ტი ღამპყრობნი 1941 წლის დეკემბერში.

საპირკელის ლოდის კურთხევა 2006 წლის 12 დეკემბერს გაიმართა.

ОРГКОМИТЕТ

по сооружению архитектурно-скульптурной композиции
Пресвятая Матерь Божья, покровительница Синода Руси,
даровавшая Победу в Великой Отечественной войне
1941-1945 гг. на территории Ленино-Снегиревского
памятно-исторического музея

СОСТАВ ОРГКОМИТЕТА

Вахания В.В.	- председатель Оргкомитета,
доктор юридических наук, профессор, академик
Щерба А.Н.	- 1-ый заместитель председателя ОК,
глава Истринского района МО
Жухрай В.М.	- заместитель председателя ОК,
член Союза писателей России,
профессор истории, академик, генерал-полковник,
лауреат премии Всемирного Всеславянского Союза
журналистов
Варенников В.И.	- заместитель председателя ОК,
генерал армии, председатель Ассоциации героев
Советского Союза и России, Депутат
Государственной Думы федерального собрания РФ
Ганичев В.Н.	- член ОК,
председатель Правления Союза писателей России
Олексюк Р.Д.	- член ОК,
начальник управления по культуре и спорту
Истринского района МО
Гаврилова Е.Н.	- член ОК,
скульптор

კომპოზიცია გახსნა მ. ე. გრომოვა – მოსკოვის ოლქის გუბერნატორმა, საბჭოთა კავშირის გმირმა.

2007 წლის 19 ნოემბერს კომპოზიციის გახსნაზე დიდალმა ხალხმა
პოიყარა თაბი.

კომპოზიცია აკურთხა რუსული მართლმადიდებლური ეკლესიის მოსკოვის ეპარქიის ეიკარიმ მოქაისკის მთავარეპისკოპოსმა გრიგოლმა.

**საგამომცემლო უზრუნველყოფა:
საგამომცემლო სახლი „ინოვაცია“**

დირექტორი:	ზაურ ნაჭყებია
ტექნიკური რედაქტორი:	ლევან ბოჭორიშვილი
ოპერატორი:	სოფო ძილიშთარი
კორექტორები:	ქეთევან ჟახნაძე გვანცა შანავა

მისამართი: თბილისი, ძმები კაკაბაძეების ქ. №22
ტელ: (899) 56-14-57; 98-39-30; 98-71-25; 92-25-23.

Email: inovacia@caucasus.net
vladimir@vakhaniya.ru